بلوچی دزمشتی کتاب

اَچ

واجہ میر کمال خان گچکی بلوچ

○

شوند ہوک وگیشینوک

میر عاقل مینگل بلوچ

○

بلوچی اکیڈمی۔ کوئٹہ

ہر زنے کہ اسم آن فاطمہ یا عتاب یا شہر بانو

باشد آن زن صورت مند میباشد

توقدۃ
عللہہ

ٹپّوءِ نشان

(کمالان گچکی ءِ اے کتاب ءَ واجہ کرنیل ایس۔بی مایلز ۴۔اگست ۱۸۸۵ء عیسوی ءَ لندن اجوبگاہ ءَ پیشکش کرتگت و ایشی نمبر او۔ آر ۲۹۲۱ء اَت)

این کتاب بلوچی بر جناب
معلا القاب سرکار کرنیل میل
صاحب بہادر در بالیوز مشقط
برسد

برگ سبزست تحفہ درویش
چہ کند بے نواہ ہمیں دارد

پیش گال

اے گشگ کہ بلوچی زُوان ءَ کوہنین ادبی مَڈّی نیست یا بلوچی چہ پارسی ءَ گِستا بوتگ ، رَد اِنت۔ بلوچی آریاہی زوانانی ٹولگ ءِ زُوانے است ولے آئی وتی کونتری و سارگیین دروشم ورنگ اَماوڑ ءَ داشتگ و سانبتگ۔ بلوچی یک روکپتی ایرانی بزان ہمادی زبانے پیشا گوں باوڑدی (پھارتی) بزاں آسکانی پہلوی و آویستاک ءَ گوں سیالی داریت۔ ہخامنشی دوڑ ءِ چشکان اَم آئی رنگ و دروشم درا بنت۔ چو بزاں بلوچی زبان حضرت عیسےٰ پیگامبر ءَ پَیش نِمشت و وان ءِ زُوانے بوتگ۔ اِسلامی دور ءَ اَم بلوچانی تہا مُلّا و عالم باز بوتگ۔ بلوچی ءِ کوہنیں یک شئر و دپترے گُشی کہ شانزدمی سدی عیسوی ءَ رندو لاشار بلوچانی وت مہ وتی یک جنگ ءَ ہپت گیست عالم و مُلّا گُشگ بوتنت۔ اے وڑیں وانندگ ماں بلوچی و پارسی و عربی ءَ بازیں کِتاب دی نِمشتہ کرتکنت کہ نون نگوا اینت۔ نونزدمی سدی عیسوی ءِ گُڈ سراں یک انگریزہ واجہ ہیوز بُلّر بلوچستان ءِ تردّتاب ءَ آحت و مزنین پٹّ و پولے کُرت۔ واجہ ہیوز۔ بُلّر ماں وتی یک کِتاب، بلوچستان ڈسٹرکٹ گیزیٹیر ءِ ہپتمی تاپ

تاکدیم ۸۱ تا ۹۳ ، چاپ بمبئی ۱۹۰۷ عیسوی ءَ نمشتہ کنت :
مکران ءَ بازیں سرکردگیں مردمان انچین دزنمشتی کتاب گون
اَنت کہ آوان دپتر گشنت او اے کتاباں آوانی جنگی شرو دپتر
ماں عربی ءِ پارسی نمشت ءَ نمشتگ اَنت"۔ واجہ ہیوز۔ بُلّر
گمان ءَ سن ۱۸۸۲ عیسوی ءَ یک انچین کتابے ءَ براہو۔ جدگال
جنگ ءِ ماں انگریزی ترانک کرت۔ اَچ ایشی ابید نادرشاہ
افشار ءِ سالار تقی خان و سردار ملک دینار گچکی حاکم کیچ مکران ءِ
جنگ او دگہ جنگانی حال دنت کہ آئی ءَ اوتمان کلمتی پہ بستگیں
میر حمل کلمتی بلوچ و پرنگانی جنگ اَم مان اِنت۔ انوّن اَم اے
وڑیں بازیں بلوچی و پارسی دزنمشتی کتاب گوں بلوچان اَست
اَنت وے کسا پیش ندارنت او نہ وت چاپ وشنگ کننت۔
دریگت پیش بداشتین یا چاپ بکرتین!

اے کوہنین دزنمشتی بلوچی کتابان کڑوے انگریزان برت
کہ چَر آوان دو کتاب ماں لندن اَجوبگاہ ءَ ایر اَنت۔ اَچ
ایشان یکے واجہ اوتمان کلمتی رند بلوچ ءِ کتاب اِنت کہ گمان
ءَ سن ۱۷۶۳ عیسوی ءَ نمشتہ بوتک۔ ایشی ءَ سن ۱۸۶۱ عیسوی
ءَ آکسفورڈز انتجاہ ءِ یک وستاد، ھدا مرزی پرفیسر ایچ۔
ایچ۔ دلسن ءِ جنوزان وتی جود ءِ مرک ءَ رند لندن اَجوبگاہ
ءَ دات۔ ایشی ءَ بلوچی تبل ووساہت، کسّو و آزمانک اوشر دپتر
مان اَنت۔ سیمی کتاب واجہ میر کمالان گچکی بلوچ ءِ گنت کہ پہ
واجہ کپتان اسمیل میل ءِ پار ءَ سن ۱۲۹۲ ہجری بزاں ۷۳-۱۸۷۲ء

ءِ نمشتہ کتگ ۔ ایشی سہ ونڈو بار انت ۔ واجہ کیتان اسمیل میں
رند ءَ کرنیل بوت ۔ ایشی ءَ ۲۰ اگست ۱۸۸۵ عیسوی ءَ سندن
اجو بگاہ ءَ سوگات و پیشکش کت ۔ اش ایشان ابید کورہ
و مشکے ءِ میرواڑی بلوچان ام بازیں بلوچی پارسی مخطوطہ
بزاں دز نمشتی کتاب گون انت ۔ چر ایشان چار کتاب واجہ
عطاء اللہ قمبرانی بلوچ ءَ گون اتنت ۔ واجہ عطاء اللہ قمبرانی
ولد میر عبداللہ خان قمبرانی ماں مشکے دمگ ءَ منگلی کلات
ءِ نندو کے او آئی بلک میر ملک دینار میرواڑی ءِ گہارت ۔
اے گوہریں گودی بلوچی کتابان دل ءَ دوست داشتگ ۔
اے دز نمشتی کتابان بلوچانی جنگی شئر و دپتران ابید پارسی ءَ
درمانزانتی ام نمشتہ بوتگ ۔ ہر بلوچی شئر ءِ سربن پارسی
ءَ انت او رند ءَ سن ہجری داتگنت ۔ میر عبدالکریم میرواڑی
وتی یک شئرے سن ۱۲۹۱ ہجری بزاں سن ۱۸۷۰ عیسوی ءَ نمشتہ
کتگ ۔ امرگ ءَ براہو ۔ جدگال جنگ ءِ شئر ءَ ہر یکے جتا نقل
کتگ ۔ گڈسری سن ۱۳۲۱ ہجری ءَ بگرتن ۱۳۳۳ ہجری ءِ گنت ۔
بلوچانی میرواڑی کہول ءِ حاکم میر حسن میرواڑی ءِ بابت ءَ
یک شئرے واجہ سردار عبدالکریم میرواڑی سن ۱۲۹۰ ہجری ءَ
نقل کتگ ۔ اے شیئرے دو سہ پتگ اے وڑ انت :

میر حسن خان بر تخت سیوا ءَ ساڑی ات
اے قلات باگیں میر حسن خان ءِ ماڑی ات
شمس الدین ءَ گوں میرانی ، دوستی یاری ات

سردار پردل خان نوشیروانی و نادرشاہ اوشار ءِ جنگ ءَ ملّا غلام نبی حارانی
پربستگ او سردار عبدالکریم میرواڑی ایشی ءَ سن ۱۲۹۷ ہجری بزاں ۱۸۸۷
عیسوی ءَ اُشکتگ و نمشتگ کرتگ ۔ میرواڑی وز نمشتانی اے چار کتابان
پانزدہ ہزار ءَ گیش شرانی پٹگ اَنت او بازیں شاعرانی نام دیگ بوتگنت۔
اومیت اِنت کہ واجہ یوسف گچکی و واجہ میر عطا اللہ قمبرانی ایشان زُوتاں زُوت
چاپ دشنگ کننت ۔

واجہ کمالان گچکی ءِ اے کتاب اصل ءَ یک بلوچی درسی بزاں وانگی کتابے
ولے ایشی ءَ بلوچی لوزد گالورانی مزنین مڈّیے گون اِنت ۔ اگر ما اے بگشن
کہ بلوچ نمشتکارانی دست ءِ اولی وانگی ہیلاکی ءِ کتاب آئی اِنت ، وان رد
نہ اِنت ۔ واجہ کمالان گچکی ءِ کتاب ءَ زُوان ءِ ہیلاکی ءَ گوں ہور آئی زمانگ
ءِ واکہ دویل ، دشتی وڈّگ ، واہگ وارمانان اَبید نادُراہی ءِ دارُو درمانانی
رُماہشت اَم مان اِنت ۔ آئی کتاب ءِ یک گونڈین گوناپے جہل ءَ پیش
دارگ بیت :-

اولی باب ماں بلوچی ءَ سلطان روم و اُروُس ءِ جنگ او انگریزانی پگرو
گڑتی ءِ بابت ءَ سوج دنت ، ایش کہ انگریز ءِ جنگی جانز ماں
کراچی بندر ءَ مُچّ اَنت او انگریزان گوں بلوچانی خان و سرداران سلہ
و سوج کُتگ ۔ ایش کہ انگریز زوراکیں حاکمے او دگہ حاکمان سوگو کرتگ کہ
گون یک دگر ءَ جنگ مکنت ۔ انگریز ءَ سلطان روم بزاں سلطان عبدالحمید
ثانی (۱۸۴۲-۱۹۰۹) ، ایران ءِ نصیرالدین شاہ (قاجار ۱۸۴۸-۱۹۲۵) ،
اوگانستان ءِ شیر علی خان (بارکزی ۱۸۶۳-۱۸۷۹) او خانصاحب خداداد
خان حاکم بلوچستان (احمدزی ۱۸۵۷-۱۸۹۳) او مکران ءِ گچکی سرداران جنگ

وجھیڑہ نہ کنگ ءِ توار پر جنگ۔ ہر یک ءِ سیم و دنگ دی دراکتگ۔ ایش
کہ اُردس چہ انگریزان ہندوستان ءَ پچ گرگ لوٹیت۔

اُردس ءِ شاہنشاہ نکولاس ۲ ، جولائی ۱۸۵۳ عیسوی ءَ روم بزان مرد جنگیں
ترکیہ ءِ سرءَ اُرش کرت۔ انگریز و پرانسی ترکانی کمک ءَ رستنت۔ او
ستمبر ۱۸۵۳ء عیسوی ءَ کرمیای میدان ءَ اُروس ءَ پروش داتنت وے
جنگ نجاہ منت۔ آرمنستان ءَ اروسی ترکانی کلات قرص ءَ پچ گپتنت۔
نیٹ پرانس ءِ بنجاہ پیرس ءَ ۱۸۵۶ء ءَ ایشانی صُل بوت۔

واجہ کمالان دیمتر ءَ انگریزان نازینیت او بلوچانی حان ءِ جنگیں
گرانین سُنگ و مالی ءِ غاڈ کنت۔ اے سُنگ و مالی ءِ سبب ءَ
مکران ءِ مہلوک نیٹ جنگ ءَ لانچنت۔ واجہ کمالان اے جنگ
ءِ بابت ءَ سوج دیان گشی کہ اول سرءَ خانصاحب ءِ ناہب الحکمہ بزان
گورنر ملا عطا محمد داروغگ ءِ پلٹن کانڈا اَت و لے رند ءَ بلوچ سوب
کُرتنت۔ بلوچ آنی سروک سردار باہیجان گچکی اَت۔ کمالان گشی پلٹن ءِ
دُرست سپاہی اوگان اَتنت۔

واجہ گل حان نصیر وتی تاریخ بلوچستان ءَ اے جنگ ءَ مئی ۱۸۷۲
عیسوی دنت ولے کپتان اسمیل میل ایشی سن ءَ دسمبر ۱۸۷۱ء عیسوی
دنت۔ واجہ میل مال وتی ہپت جنوری ۱۸۷۲ عیسوی ءِ کاگد ءَ چہ
گوادر بہ کراچی دیم دنت او سند ءِ کمشنر ءَ حال دنت ءِ نمشتہ کنت"۔
عالیجاہ خانصاحب بزان خان بلوچ ءِ یک صوبگ پچ مکران ءَ آئی ناہب
ءِ خلاف مزنین تکانسری پاداتگگ۔ اے تکانسری ءِ دو مزنین سبب
اَنت۔ یکے۔ سردار فقیر محمد بیزنجو بزان اولی ناہب الحکومتہ ءِ کشگ او

دومی نوکیں ناہب داروغہ ملا عطا محمد ءِ جتگیں گرانین سُنگ و مال ۔
کساس ءَ دو ہزار بلوچ قلعہ میری کیچ ءَ بیرتگنت ۔ شش بلوچ شہید
دہپت پٹی بوتگنت ۔ داروغہ ءِ دو سہ ۳ سپاہی کُشگ بوتگنت ۔ داروغہ قلعہ
میری یلہ داتگ و تربت ءَ شُتگ ۔ اودءَ توپک کاری بوہگ ءَ اِنت ۔
پنجگور ءِ ناہب بزاں گورنر میر عیسےٰ خان ایشانی نیام ءَ صُل کنگ
ءِ جہد ءَ اِنت ۔ یا گیین بلوچانی سروک میر بابیجان (گچکی)، ملا رحمت زگری
نبی بخش (بلوچ) او میر کنّر منا کاگد کرتگنت ۔"

دیمتر ءَ واجہ کمالان بلوچ و عربانی یک جنگ ءِ حال ءَ ونت کہ عرب
سہ ۳ وار زخم کننت وے بلوچانی ٹوپچی آدان ہر شلیک ءَ پد جننت و گلّینت
اے گمان ءَ سن ۱۸۶۱ء عیسوی ءِ واکہے کہ کیچ مکران ءِ گورنر سردار
فقیر محمد بیزنجو گوادر ءَ اُرش کُرت و گوادر گپت ۔ گوادر چہ نصیر خان نُوری
ءِ زمانگ (۱۷۵۹ - ۱۷۹۶) ءَ سلطان مسقط ءَ میمانی دیگ بوتگت
یا رند بلوچانی و عربانی جنگ ءِ گنت ۔ رند بلوچانی کڑوے گلام جستنت
گوادر ءَ شتنت ۔ گوادر ءِ عرب گورنر ایشان واپس نکرُت ۔ جولائی ۱۸۷۹ء
ءَ رند و عربانی جنگے بوت سہ ۳ رند کُشگ و ہپت پٹی بوتنت ۔ رندان
گوادر ءِ ٹیلفون تار سستنت ۔ جنوری ۱۸۸۳ عیسوی ءَ رند بلوچان گوادر
ءِ تار و ٹیلفون ءِ لختیں مردم کُشت ۔

واجہ کمالان دیمترا نمشتہ کنت ۔ ہر وار بلوچستان آہات بیت بزانئے
جنگ و جھیڑہ بیت ۔ اے رِد ءَ سردار میر آزاد خان نوشیروانی ءِ گوں
ایرانی بلوچانی سردار میر دلاور خان ءَ جنگ ءِ سوچ ونت ۔ سردار
دلاور خان ریکی بلوچ و سردار آزاد خان نوشیروانی بلوچ ءِ نیام ءَ جھیڑہ

کوہک ءِ شاراتءَ اے شار نوشیہ وانیان چہ پنجگور ءِ گچکی بلوچانی پتو ءِ رستگ ءَ وے ریکی ایشی ءِ وتی زانتنت۔ اے بابت ءِ بگندت آہینہ خاران اچ عبدالقادر اشیر شاہوانی، چاپ ا بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۷۶ء۔

دیمتر ءِ واجہ کمالان انگریز منصبداراني مکران ءِ تر و گرد ءِ سوج اے رڈرنت: میجر میل صاحب تُنپ، پکیج او پنجگور ءِ ترتت و پدس شت۔ کرنیل راس اُم مکران کیٹ و روت۔ وے کپتان موکلر پکیج لیہ دگہ مکران ءِ گرڈیت یہ رند ءِ انگریزان نازینیت۔ میجر ایس۔ پی میل مال گوادر ءِ انگریزانی اسسٹنٹ پولیٹیکل ایجنٹ ات رند ءِ مشقط ءِ بدل بیت۔ آئی بدل ءِ میجر راس ءِ اے منصب دینت۔ واجہ ای موکلرمان بلوچستان ءِ زرکہ ءِ انگریزانی تار و ٹیلفونان ءِ اختیار وار بیت۔ آمدا آنی ءِ وتی کتاب، اے گرامر آف بلوچی لینگوئج، نمشتہ کتگ کہ سن ۱۸۷۷ عیسوی ءِ مان لندن ءِ چاپ بوت۔ وت رند ءِ کرنیل جوڑ بوت۔ وتی کتاب ءِ پیشگال ءِ نمشتہ کنت، "بلوچی زوان بلوچستان ءِ مادرستانی زبان انت کہ وتارا بلوچ گشنت البت ایشی پھچی ءِ یک دگہ زوانے گشگ بیت کہ آہرا کردی یا کردگالی گشنت۔ ایش وگمان ءِ اسکیتی زبانے۔ واجہ محمد بیگ بلوچ سن ۱۹۷۷ عیسوی ءِ ایشی ءِ اردو زوان ءِ ترینت۔

دیمتر ءِ واجہ کمالان بلوچستان ءِ مردمانی داری و جغرافیان شہزار انت او ہندوستان ءِ وڑیں دہان وش گلاہیت و ساڑینیت۔ نیٹ اے آزمانک ءِ دیم ءِ کاریت کہ بلوچستان ءِ مکران و قلات سیوا ءِ بگر۔

تن میناب (بندر عباس) حضرت سلیمان ءِ زیندان انت او ایش کہ
بلوچ اما بندیہانی گڈپد انت کہ حضرت سلیمان آدان چہ ہندوستان
و ایران و خراسان ءَ اِدا آرتگ ویلہ داتگ۔ واجہ کمالان بلکنا گیرام
کُتگ کہ حضرت سلیمان ءَ سدان سال رند بلوچ اے سرزمین ءَ
آھتنت و آبات بوتنت۔ بلکن حضرت سلیمان ءِ مجرم دگر انت۔
دیمتر ءَ بلوچانی خان و انگریز ءِ کاگد و ٹپالانی سوج ونت کہ کیچ
و پنجگور ءِ امیر و دگہ بلوچانی میران لوٹتگنت، دُرست کچی ءَ مچ ببنت
و وتی جھیڑہ و جنجالان گیش و گیوار پکننت۔ ایش کہ عالیجاہ خانصاحب
خداداد خان و میجر سنڈیمن ءَ سردار فقیر محمد بیزنجو، سردار باہیجان گچکی،
سردار شئے عمر گچکی و کیچی و بلوچان لوٹتگنت۔ ایش کہ ہر سہ سردار
گون میر کنر کہداہی و میر نبی بخش بلوچ شوال ءِ ماہ ءِ دونزدہ سن
(۱۲۹۳ھ / ۱۸۷۳-۳) ءَ شتگنت۔ ایش کہ دَنی کمشنر ڈیرہ غازی خان، سنڈیمن
ہندوستان ءِ راجا، خانصاحب والیِ قلات، براہوئی، پنجگوری و کیچی
گچکی و بلوچ امیر دَرستان لوٹتگ بُرتگ۔ اے گمان ءَ میجر سنڈیمن ءِ اولی
کوشست اَت کہ چہ خانگڑھ (جیکب آباد) ءِ میڑو و مُچی ءِ درگت ءَ کُت۔
دیمتر ءَ واجہ کمالان ماں مکران ءِ لُٹ و پُل ءِ حال ءَ ونت و نمشتہ
کنت۔ ملکان ءَ واجہ نیست، خانصاحب مُلکانی گورا نکنت، سرپد
نہنت منا مُلکے ہست۔ تا کہ انگریز صاحبانی حکم مبیت ملکانی حال ہمیش
انت۔ ہر کس چاپ بدہ نندتا روچے روچے بیت۔"

دومی بہر بزاں باب ءَ سوداگری گالور بزاں اصطلاح اوردگال
بزاں بلوچی فقرہ کار مرز کنت۔ سوداگری گپ و گالواران ابید وتی

زمانگ ءِ واکہہ و دیلانی حالان دنت چوش کہ انبراں (۱۲۹۳ / ۱۸۷۴-۵) ہجر
سنڈمن ماں مستونگ اَتکہ۔ آئی لشکر ءَ مِرگوی کپتہ، سندیمن ءِ بازیں
سپاہی و براہوی مُرتگنت۔ نال، باغبانہ و مشکئے ءَ مِرگوہ کپتگ ولے
پکچ و سامی ءَ مُرگانی سر ءَ کپتگ۔ ایش کہ ذوالحج ۱۲۹۳ ہجری ءَ
میر عیسےٰ (گچکی) و میر آزاد خان نوشیروانی ءِ لشکر فجگو۔ ءِ گوڑ ءَ میر
گاجیان گچکی ءِ شاد سوردو ءَ لگتمال کُرتگ۔ اے گمان ءَ میجر سندیمن ءِ
اولی میڑو مرکہ اَت کہ ڈیرجات ءِ دہ بلوچ سردار و دوانزدہ سد بلوچانی
ہمراہی گسیت و چار دسمبر ۱۸۷۵ عیسوی ءَ شال و مستونگ ءَ رَست
پداقلات ءَ شت تانکن بلوچانی وت مہ وتی جنگ و جھیڑہاں بگیشینیت۔
مِرگوی بزاں اوبا ءِ سوج دگہ کتاباں نرسیت۔ سن ۱۸۷۷ عیسوی ءَ خانِ
بلوچ واجہ سردار عیسےٰ خان گچکی ءَ چہ پنجگور ءِ گورنری ءَ درکُرت او
سردار گاجیان گچکی ءِ دلواہین مردے ءَ ناہب الحکومتہ جوڑ کُرت۔ پنجگور
ءِ گچکی گوں نوشیروانی سانگبند و سیاد اَتنت پمیشا سردار آزات خان پہ
سردار عیسےٰ خان ننگ کُرت۔ ایشانی نیامجی ءَ کڑدے سال جنگ منت
نیٹ ۱۸۸۲ عیسوی ءَ لشکران کھور ءِ جنگ ءَ سردار گاجیان کُشتگ بوت۔
کمالان گشُی قلعہ سوردو ءِ لٹ ءِ وہد ءَ سردار گاجیان ساڈی نہ اَت۔ بلکن گوں
خانصاحب خداداد خان ءَ انگریزانی گِند و نندے ءَ سندھ حیدرآباد
شُتگت۔ سوردو ءِ واکہہ گمان ءَ دسمبر ۱۸۷۶ عیسوی ءِ گنت پرچیکہ
خان بلوچ گوں وتی بازیں سرداراں ہپت دسمبر ۱۸۷۶ عیسوی ءَ ماں
خانگڑھ (جیکب آباد) ءَ ہندوستان ءِ انگریزی وائسرائے لارڈ لِٹن ءَ
گوں گِند و نِند کُرت۔

سوداگری و بحر و یا [illegible] کاپان بلوچی جہ طائفت ء کرفتے
لتی بلوچی ء انت چوش کہ اسلامی تاریخانی ء ہا نام ء ایرانی ء ہا
یلگ ء نام ء وشاہنامی بلوچی گالانی پارسی متاب ام ء ہم بہ ء انت۔ اے
بہر ء رند بلوچانی تمنانی سرین پارسی ء دنت او ملاشان ء نمد ء چنان
چیے ٹیگ دیم ء کاریت البت تاریخی وانپ ء دیلان کہ اچین گشت
نہ کنت۔ مثال ء ایش کہ رندو لاشار ء لڈتو بار گجر دور ء (۹۱۳ھ تا ۹۳۲ھ)
ء بزگ رد انت۔ اے وڑ ء سندیغ ء میان میان نہاں کلمور ء
رندانی جنگ و نادر شاہ افشار ء ارش ام رندی دور ء گنت۔
واجہ کمالان نادر چمکش ء ام گجر نمشتہ کنت و لے آ افشارے
ات البت میاں صاحب (نور محمد لشاری کلمور) ء بندیگیری او نادر
شاہ ء نیمگ ء کچھی دگہ ء خان بلوچ ء رسگ ماسیتی پگتہ۔ اے
ام رد انت کہ میر چاکر رند و میر بقر گوں نادر شاہ ء دلی شتنت۔
میر چاکر رند گوں ہمایون بادشاہ شت و دلی گیت۔ کمالان رت
گشتی کہ میر چاکر خان رند چہ کواہ بہ کچھی مروچی ء ۱۲۹۳ ہجری
ء، دوازدہ پشت پیش شتگت۔ ہر پشت ء شصت سال او ہر
قرن ء سی سال یکیت۔ اے حساب ء ام میر چاکر رند ء کچھی روگ
۸۵۷ ہجری بزاں ۱۴۵۳ عیسوی بیت ناداریں بلوچ ۱۳ ربیع نویسوک
واجہ سردار خان گشکوری "میر چاکر رند ء دور ء ۸۵۷ھ عیسوی ء بگرتن
۱۵۵۶ء مانیت"۔ کمالان دیستر ء پارسی ء نمشتہ کنان گشیت میناب
و پسنج مکران ء بگرتن کواہ پنجگور و قلات و شال و مستونگ و کچھی
دراہیں بلوچ گیشتر رند انت۔ واجہ کمالان ہوت تمن ء رند بلوچ یکیت

وگشی چہ ایران ءِ دشت پُل بزاں دِزفُل (لُرستان) ءَ آختگنت آدانی یک سردار پُنّو (پنل خان) کیچ مکران ءِ حاکم بوتگ۔ میر حمل کلمتی ءَ بُل پت رند لیکیت کہ آہرا انگریزانی حملے راج ءِ مردم دزگیر کرتنت۔ قاضی نور محمد وتی تحفۃ النفیر بلوچ ءَ کلات ءِ احمد زیی قمبرانی تمن ءَ ہوت لیکیت۔ میر حمل و پرتگیزی پرنگانی جنگ ءِ شئر او تمان کلمتی پر بستگ۔

واجہ کمالان وتی پیرک ماڑسنگ ءَ لاہور ءِ مردمے لیکیت ولے تاریخی رُو ءَ کیچ مکران ءِ حاکم ماڑسنگ بن ناصرالدین ماں شاہجہان بادشاہ ءِ دور ءَ بوتگ بلکن اے ماڑسنگ آئی نواسگ انت۔ بلوچانی تہاڑسنگ نام باز است چوش کہ مستونگ وشال ءِ کُردانی سردار ماڑسنگ نصیر خان نُوری ءِ دور ءَ اَت او منگچر ءِ لانگوانی سردار ماڑسنگ نصیر خان دوئم ءِ دور ءَ اَت۔ گچکیانی پیرک ماڑسنگ ءَ باز انگریز راجپوت نمشتہ کرتگنت ولے آئی ہندو جاہ ءَ جودھ پور، جے پور، جام نگر او لاہور گشنت۔ کرنیل راس گشی گچکی ہبدی ہبدی عیسوی ءَ مکران ءَ رستنت او سردار ماڑسنگ چہ سردار محراب خان گچکی ءَ (۱۸۹۰) گیست پُشت پیش بوتگ بزاں ۱۶۹۰ عیسوی ءِ بوتگ۔ اے وڑ ءَ اَما ماڑسنگ اِنت کہ شاہجہان ءِ دور ءَ بوتگ۔ آز مانگ ءَ سِکھ مذہب نہ اَت بلکنا راجپوتے اَت۔ راجپوت۔ ساکاو دگہ نوکیں تمنانان ماں آریا سماج ءَ گشتنت۔ واجہ اینتون یک کِسّوے چہ بروت ءِ ریاست نوانگر (کاٹھیاواڑ) ءِ کتابان ونتگ گشی مکران ءِ حاکم نظر محمد بلوچ ءَ بچ بنوت۔ آئی مردم بوجیگان بڑودہ

شتنت ۔ امود ءَ شاہزادگ سمات جی سُدّل جی ءَ سن ۱۵۵۸ عیسوی
ءَ دُزّتنت او کڑنگا ءِ تیاب ءَ بہ کیچ آورتنت ۔ رند ءَ سمات
جی ماڑ سنگ ءِ نام ءَ مزن بوت او نظر محمد بلوچ ءِ جنگ دلبو
بی بی ءِ سُور کرت ۔ بگند بلوچستان تھرُو ایجز ۔ دومی تاپ ۔ تاکدیم
۵۳۹ ۔ آخوند محمد صدیق اَم مکران ءِ گچکیان راجپوت نِشتہ کنت
وگُشی چہ ہندوستان آھتنت؟ چارلس میسن گچکی وسُنگر ءَ کُردگال
بلوچ بزاں براہوی لیکیت ولے واجہ کمالان ایوک ءَ سُنگر ءِ براہوی
اُشمار کنت ۔ گمان ءَ گچکی ساکا بلوچ اَنت پرچیکہ گچک ودگہ مکران
ءَ ساکا کلات اَست او راجپوت بزاں بادشاہ زادگ اَم گیشتر ساکا
بزاں سیستانی ایرانی اتنت ۔ کمالان وت نوشیروانی بلوچان ءَ سام
نریمان سکزی ءِ اولاد لیکیت کہ آوانی بُن پیرک امیر حمزہ نوشیروان
عادل ءِ جنگ مہرنگار ءَ سُور کرُت ۔ براہو جدگال جنگ ءِ رُو ءَ
نوشیروانی اَم کُردگل بزاں براہوی اشمار بنت ۔ احمدزی قمبرانی و
میروانی ءَ واجہ کمالان تازی بزاں عرب لیکیت ۔

تما تمام شد ۱۲۹۲ھ (۷۲-۱۸۷۱ء)

رندی کتاب ءَ الف ءَ بگرتن ی تہجی ءِ وڑ ءَ ہر بہر ءَ نمشتہ
کنت ۔ باز بہرے کم لوزدگال ءِ گنت او بازے گیش گال دارنت ۔ شین
ءِ بہر ءَ واجہ کمالان دَراہنیت کہ بلوچی زوان ءَ ف ، ث ، خ ، ذ ، ص
ض ، ط ، ظ ، ع ، غ ءِ عربی توار نیستنت ولے رڈایتی وڑ ءِ نمشتگ
بنت ۔ اے گپ گیشینیت کہ ف ءَ پ بوانت ، ص ، ث ءَ سین
بوانت ۔ ذ ، ض ءَ زے بوانت ، ط ءَ ت او غ ءَ گاف بوانت ۔

واجہ کمالان وت سوگونہ انت ، برے بلوچی صوتیات بزاں
تکتواری وڑ ءَ نمشتگ کنت او برے روایتی وڑ ءِ نمشتہ کنت۔
پارسی ءَ اَم اَمرگ ءَ نمشتہ کنت۔ واجہ کمالان نُون ءِ جہ ءِ گیشینیت
ح و خ یکے بزاں بلوچی ءَ خ ءَ ح بوانت۔ ط وت یکے۔ لام
دہ یکے۔ گڈ سر ءَ بلکن رَد اِنت لام دلا یک بوت نکننت یی ءِ جہ
ءَ کتاب ءِ ھلاسی ءِ سنّ چارشنبگ ءِ روچ ، ربیع الاول ءِ
چارمی روچ ۱۲۹۲ ہجری دنت۔

واجہ کمالان عَدومی کتاب ءَ اول سر ءَ پارسی زُوان ءَ انگریز
بادشاہ ءَ نازینیت او وتی مور بزاں مندری ءِ پٹّو ءَ جنت۔ امود
ءَ ما ایوک ءَ پٹّو نمشتہ کُتگ۔ پدا پارسی ءَ حمدے نمشتہ کنت۔ پدا
پکیح ءِ تاریخ ءَ دنت کہ گمان ءَ قاضی نور محمد کلور ءِ کتاب جنگ
نامہ و فردوسی ءِ شاہنامہ ءَ نقل کُتگ انچو کہ وت گیش کنت ،" در
کتاب پیشینہ چنین دیدم پیشر اسم پکیح گنجا باد بود ،" پدا فردوسی ءِ شاہنامہ
ءِ روایتان کاریت۔

واجہ کمالان مکران ءِ بلیدی و گچکی جنگ و جھیڑ ہانی بازیں واکہ
و ویلان گواچنی دات نہ کنت چوش کہ میر دُرّا بلیدی ءَ اول میر نصیر
خان نوری کمک دنت رندا نادر شاہ دنت۔ میر نصیر خان ءِ بدل
ءَ میر محبت خان (۱۷۳۲-۱۷۵۹) گواچنی بوت کنت۔ نادر شاہ
ءِ جرنیل تقی خان ءِ گوں ملک دینار و سردار پُردل خان نوشیروانی جنگ
گواچنی است او ایشی بلوچی دپتر اَم استنت۔ کچھی ءَ اَم نادر چمکش امیر
محبت خان ءَ دات۔ البت احمد شاہ ابدالی ءِ دوڑ ءَ میر نصیر خان ۱۷۵۹

۱۷۹۶) او ملک دینار گچکی ءِ جنگان جاہی گشیت ۔ گڈ سرءَ وتی نانگ ءِ سنّ ۱۲۹۳ ہجری نمشتہ کنت۔

واجہ کمالان ءِ سیمی کتاب ءِ نام ، کتاب لفظِ بلوچی ، انت ۔ اول سرءَ پارسی ءَ حمد و گچکی کہول ءِ سربُن ءَ دنت و گشیت لاہورءَ چہ گچکیانی بُن پیرک فنّو سنگ مکران ءَ آحت ۔ پنجکور ءَ میر بوہیر جلنب زیی سردار اَت ۔ میر بوہیرءَ گچکی کُشتنت دت حاکم بوتنت ۔ رند ءَ ملا مراد و میر عیسےٰ گچکی دوبرات سامی آحتنت ۔ ملا مراد ماں کلگ ءَ چلّہ کش بوت او زگری دین ءَ بنا کُرت ۔ ملا مراد ءِ بچ ملک دینار کیچ ءَ شئے قاسم بلیدی ءِ وزیر بوت ۔ رند ءَ میر احمد سُنگر ءِ کمک ءَ کیچ ءَ گپت ۔ شیخ قاسم بلیدی و میر دُرّا بلیدی ایران ءِ ہنجاہ رے (تہران) ءِ یزیدی کہول ءِ بادشاہ نصیرالدین شاہ (قجار) (۱۸۴۸-۱۸۹۶) غاوٗ ءَ برتنت ۔ نصیرالدین تقی خان ءَ دیم دات ۔ واجہ کمالان نادر شاہ ءِ بدل ءَ نصیرالدین ءَ کاریت کہ آئی وتی دوٗرءَ اَست اَت ۔ اوشار ءِ بدل ءَ گجر نمشتہ کنت کہ رَد اِنت ۔ میر محبت خان ءِ بدل ءَ نصیر خان اَم رَد انت البت شئے عمر و نصیر خاں ءِ جنگ وصُل راست اِنت ۔ پدا فردوسی ءِ شاہنامہ ءِ کسّوٗ ان کاریت ۔

دومی بہرءَ کرنیل راص ءِ سامی و کیچ ءِ تردّتاب ءِ حال ءَ دنت کرنیل راص آہرا کتاب ءِ نمشتہ کنگ ءِ پرماہیت او واجہ کمالان کیچ نامہ ءَ نمشتہ کنت دنت ۔ کرنیل راص بالگتر و کولواہ ءِ راہ ءَ اور ماڑہ رذت ۔ رند ءَ سردار فقیر محمد بیزنجو پدا کیچ مکران ءِ ناہب الحکمتہ بزاں گورنر بیت ۔ واجہ کمالان گون سردار بیزنجو ، سردار باہیجان گچکی و

سرتیپ ملا عطا محمد ءِ ہمراہی ءَ گوادر بندر روت۔ گوادر ءَ گوں میجر ہریصن و میجر راس گِند و نند کننت کرنیل فیل، کرنیل میل، جرنیل گولدسمت و دگہ انگریزانی مکران ءِ ترّوتاب ءِ حال ءَ دنت۔ کپتان اسمیل میل واجہ کمالان ءَ یک بلوچی ہیلا کی کتاب ءِ نمشتہ کنگ ءِ وز بندی کنت۔ واجہ کمالان محرم ءِ اولی روچ سن ۱۲۹۲ ہجری ءَ وتی سیمی بلوچی کتاب بنا کنت۔ دت سامی ءَ خانصاحب ءِ ناہب بیت۔ کتاب ءِ اول سر ءَ نمشتہ کنت،

"در ہر مکان ف فارسی اید فارسی ہست و دیگر مکان ب بلوچی اید بلوچی ہست"

واجہ کمالان ماں کیچی لیجگ ءَ بیرہ باز بلوچی لوزوگال و رِدگال نمشتہ کنت البت آوانی پارسی متلب مٹّ و در ورنہ اَنت بلکن بازہندان چٹ رَد اَنت۔ بازہندان متلب ءِ بدل ءَ یک چی ءِ تب بزاں گرمی یا سارتی ءَ دنت۔ بازجاہان گالانی پارسی متلب ہچ ندنت۔ امود ءَ ماسوال ءِ نشان ءَ جتگن۔ البت ہر جاہ کہ سکّ المّی بوتگ بریکٹ ءَ متلب داتگن۔ بازہندان پارسی ءِ خطِ شکستہ ءَ اَم کار مرز کُتگ۔ کاہ و بوُچ و درچک و جِرّان اَم لسّ لوڑ کنت۔ یک کاہے یا بوٹگے بلکن درچکانی لڑ ءَ نمشتگ بوتگ یا درچکے کاہانی لڑ ءَ مان اتکگ۔

واجہ کمالان کیچی لیجگ ءَ ابید پنجگوری لیجگ اَم نمشتہ کُتگ و گیشینتگ چوش کہ باب خانہ گِل ءَ دّراہینت" ہر خانہ را بلوچ گویند لوگ و آدم پنجگور و براہوی خانہ را گویند "گِس" اَمرگ ءَ باب آتش ءَ نمشتہ کنت۔" آتش را بلوچ گویند بہ لفظ کیچ، آس، مردم پنجگور گویند آچ"

براہوی اَمادان گشی کہ کولواہ و حاران و چاگئے ءَ بلوچی بزاں خشانی کننت او کُردگال اَم گُشگ بنت۔ واجہ کمالان کُردی بزاں براہوی ءِ یک دوگال کار مرز کنت چوش کہ خاخر آس ءَ گشنت یا اوگانی ءِ خوند بزاں تام یا گروند مئے بزاں بہادر۔ باب سلام ءَ گشی کہ بلوچی وشاہت ءَ سردار میر چاکر رند بنا کُرت کہ اوّن بزاں ۱۲۹۰ ہجری ءَ آہرا دوانزدہ پشت اِنت۔

واجہ کمالان ءِ دیمتری باب بزاں بہر بلوچی کارونڈ بزاں مصدرانی گردان اَنت ولے پارسی متلب اِش برے برے بروبر نہ اَنت۔ کسانین رِدگال بزاں فقرہ اَم کار مرز کنت او باز گاؤرانی راجی متلب ءَ دنت چوش کہ تو بہ نسوحان ءِ کسّو اِنت۔ پداوتی مندریگ ءِ پٹّو جنت۔

باب لفظِ ولایی پنجگوری یجگ ءَ پہ کپتان اسمیل میل نمشتہ کنت۔ یکیح ءَ پہ کا ءِ نشان دنت او پنجگور ءَ پہ ف بزاں پ ءَ دنت ولے اے نشان شرّی ءَ میم نہ بنت پمیشا شوند و ہوک ءَ ایشان جتا جتا پدّرا کُتگ۔ بلوچی نمشت ءِ پارسی ءِ اوگانی وڑ نمشتہ کنت چوش

اوگانی وڑ	نوکیں وڑ	اوگانی وڑ	نوکیں وڑ
پ	ٹ	پہ	ڑ
پہ	ڈ		

بلوچی و پارسی گالان ءَ برے روایتی وڑ ءَ او برے تکتّواری وڑ ءَ نمشتہ کنت چوش

روایتی	تکتواری	روایتی	تکتواری
عقلمند	اکلامند	فِت	پت

فدر	پدر	تدبیر	تبتیر
رخصت	رُست	طوف	توپ
اعتبار	اعتبار	بے عقلی آ	پے اکلی ءَ

واجہ کمالان کاف وگاف ءَ یک وڑکاف نمشتہ کنت پمیشا بدریں مردم بُلنت ونزاننت ۔ اَ بید اچ ایشی بلوچی لوز وگالانی اضافت بزاں گیشتوار ندنت یا ایوک ءَ بے دیی ءَ کارمرز کنت ۔

حقّ تو ایش اَت کہ اے وڑین گالانی گیش وگیوار ءَ پہ یک سرسوج کتاب ءِ گڈ سر ءَ بوتین وے زرّ ءِ کمیگے ءِ سبب ءَ بلوچی اکیڈیمی ءِ کارندگ ایشی اِزم وموکل نہ داتنت ۔ نون اے بلوچی ءِ وانوکانی کار اِنت کہ واجہ کمالان ءِ نمشتان سوہنوی ءَ بوانت وبزاننت ۔

واجہ کمالان وت سامی ءَ زوال بوت ۔ آ وتی بچّ میر بہرام ومیر احمد ءِ سوج دنت ۔ واجہ ہتورام ماں وتی تاریخ بلوچستان ءَ گچکی سردارانی سُربن دنت ۔ واجہ سردار باہیجان گچکی (۱۸۷۲) ءِ داتگیں ۔ شجرہ ءِ رو ءَ میر کمالاں ءِ چار بچّ ، واجہ میر بہرام ، میر احمد ، سید محمد ، پیر جان وغلام جان ماں تربت ءَ سن ۱۸۸۴ ۔ ۱۹۰۶ء ءَ زندگ و دُراہ اَتنت ۔

گڈ ءَ بلوچی اکیڈمی ءِ کارندگ وباسک واجہ دکتر نعمت اللہ گچکی ءِ منّت وار اَنت کہ آئی ءَ وتی بازیں کوشتان رند ماں لندن ءِ آجُو بگاہ ءَ اے کتابانی گوناپ گپت و مارا دات ۔ باید اَت کہ ما ایشان گوناپی رنگ ءِ چاپیتن وے مئے وسلیگ مارا موکل نہ داتنت ۔ مارا پیل کنت ۔

شوندہوک واجہ محمد عارف ءَ نازینیت کہ آئی ءَ بلوچی ءِ نمشتگ باز پہ دلجمی کرُت دات ۔ رندا ما اے اومیت بندن کہ بلوچی اکیڈمی اے

وڑیں دِگہ بے دَوریں دز نِمشتی کتابانی چاپ و شنگ ءِ اَم بست و بند کنت تانکن بلوچی زوان پہر ببندیت و چُوڑ بچنڈینیت ۔ بلوچی زُوانءِ نِمشتگی ادب دیناءُ درا ببیت تانکن آوانی دروگیں دپ بند ببنت و مگشنت بلوچی نِمشتی زوانے نبوتگ ۔

واسلام

شمے وتی

میر عاقل مینگل بلوچ

وائس چیئرمین بلوچی اکیڈیمی کوئٹہ (شال)

دسمبر ۱۹۸۱ء

بسم اللہ الرحمن الرحیم وھا

ملک کتاب بلوچی زبان کمالان کچکی ولد میر ہاشم

خدایا بزاتے خدائی تراست — ازل تا ابد بادشاہی تراست
توئی آفرینندۂ بے نیاز — کہ بینندۂ خلق دانندہ راز
سپہر ستارہ برآوردہ ئی — توجان خرد بندگان دادہ ئی
چو روشن بکردی تو شمسِ کمر — زمین و سما ہر دو یعقوب زر
جہانرا جہان دار آراستہ — زر و سیم نعمت بیاراستہ
زہر کسان نقطہ بستہ کرد — ہمہ را بدان بہرہ خرسند کرد
توئی انکہ دیگر نشد چو تو کس — جہانرا تو ہستے و فریاد رس
تو ایتے کینے مورا ہم چو پیل — کینے قطرۂ آب دریاء نیل
رزاق ستار رحمان توئی — کریم خطا بخش سبحان توئی
کینے ناتوان در جہان سربلند — کینے سربلندان بکردن کمند
کسے سر بتابد ز فرمان تو — شود دور از رحمت لطف تو
کمالان بکن خدمتے بندیکے — بدرگاہ مولا سرافکندیکے
تبہ کار عاصی منم خار کش — بحق محمد کناہم ببخش
بنام خدا گفتہ ام چند سخن — خدایا بکن روشنش انچ من
بہر انچ من تازہ کردا ندلش — جہا نیتے ہوادار کس خواندش

باب جنک سلطان روم وہُروس بلفظ بلوچي

پاري سلطان روم ہُروسا جنک کتہ ، سلطانا فتح کتہ ہُرویسے
ارادہ ہمي شت ہندوستانا رئین ، ہر وہدا بئیت بادشاہ انکلستان سرکار
رانے صاحبہ بادشاہ بہادر دولت ہند سکے جنک کنت ۔ من کوں
تھپکرا بینتے ، من کراچیا شپ روچہ طوف کنبارہ ئي سمانا نیے
شرکنا کنت ۔ سرکار انگریزا را پکري دلاہست بلے کس نزانت
چہ پسکري ہستے ۔ اش دلائتا حاکہ بوپ رونت کاہنت ۔ سپاہي
من کراچیا بازنت ۔ کاپانشتہ کنت پوجي مستر کجام ساجنت
ہنبرانا انگریز براہوي درست مستنک اتککنت خانش لوپ تک
آورتک بند بست سلاہش کتہ ۔ پلان جمادار تو دلیتہ ، پارہین
سالا بادشاہي چک بنبئ یا اتک سیلا پدا شت ۔ ہندوستانے سردار
تا شاہوکار اتک سلام کت ۔ کیسے یا پنجاہ ہزار کیسے یا بیست
یا دہ ہزار روفیہ محمانے دات ۔ مرداء کشا دا ہر کسا دات ۔ ہر کس
اکر جنک بکنت سرکار نمنیت ۔ فیے زمانہ ہا انگریز زورا کنت
انگریز ساحبا ہر کیسے ہدنیل کشتنک دورا کتک ۔ سلطان رومي نصرالدین
شاہي شیر علي خانے خان ساجیے خدا دات خانے ، کیچي کچکیانے
کس کون کسا مچھدیت ۔ داواہ مکنت ۔ پیسرا ملک ہر کیسے وتے

یتنت۔ ہر کسا جنک کت وت من وتاہ نون ملک بادشاہ بتینت۔
کیتے ملک وتے نہنت کس اٹل سرکار انگریزی حکما دکر بات
نکنت۔ کو دری سیم سرکاری رندان کُپ تک پری سیمی بُجا
رندانے حالا یکردچی تو مالوم بیے۔ انگریزش چہ سزا دنت ئی مزنین
کاریت ئی وہدی کسانین کاری حساب کننت۔ بادشاہانے جنک بت
بلوچا کراننت، ارزان نہنت اشتاپ مکن سبروتے دستاموکنت
کُپ ا بچاری رندانا چون کنت۔ لحیتے دزا دو سپاہی کشتہ سلاسانش
برتکنت۔ کس نزات کجا شتکنت۔ سرکارا جہ پیجہ کاکد مردم دیم
داتک دزان درکیجت۔ پلا امیرا لشکر کُت پلان ملکی جنک بازین
اشترکوک حرپس برتک دوسہ مردم کشتہ دو ۳ پیپیے کتہ۔ شتک
ئی سپاہیانا حکاوتے برات کشتگ، جرنیل ساحبا بدلائی مرد کشت۔
ہر کس بدین کنت بدین کندیت نیکی کنت۔ نیکی کندیت۔ ہر کس کرت
من وتا جنک کنت کاری حراب بیت ہر دو سر پشومان بنت۔

شعر

جنک کنا براسا سیری وامنت ہر کس کہ کنیتے جپہ نادانِنت
باری چو سنگین سُرفان کرانِنت تحکیک یک روچی پشو ماننت

ہر وہد مستری جبرا کستر نزوریت کاری حراب بنت۔ میئے زمانہ
ہاکس کیسے جبرا نزوریت۔ زمانہ اخیری ئینت، کسانین جبر مزن
بیت۔ یک بر مردم وت من وتا چہت کپ ا جبر سلاہ نبیت
ہر کس وتے پہر یزاوت بکنت۔ ہر کس دگر کندکی مردی جبرا

زوریت کارِ روچہ پر وچہ کند کہ تِر بنت ۔ خدایٔ کذا ۔ کُت بندہ یٔ کر دیت نکنت ۔ تا مردما را کار سرانکپیت نزانت سلامتے کدرا کس نزانت ۔ تا کہ کاریا ملامت نبیت مردمی وتے جنک بجتے کپا کنت ۔ سرکارا حالش دات کونپہ نر ساحبا فلانے یا راپموپیے دپا دات آس کشت یک مردمی اکر بہادر ببیت کو بازاچی کنت

شعر

یک مردا کر شیر نرنت یک مردیٔ مپہ یکی ینت

دوشی سپاہیان دزی کپتہ برتک جیلش کُتہ سکش جتہ ۔ تو ہمو دا ساپہیتے ایشان جنک کُت پرچا تو منت نکتنت ۔ جنک میشتیے ننت ۔ متی حبرش نزرت من وس کُت ۔ آہانی نصیب ہمیشت ۔ کندکیں کاری پد ہنچش بیت ۔

شعر بلوچی

ہر کس کہ پے راہی روت اخردف دنتان بیت

چمی دیستا آہی بدین کسا نکتکت ۔ دوشی گوُرَ با ما لِکتِک شتک ۔ تو آرا جت پچیا چہ واستا چہ کناہی کتکت تو میتے ای کار کُت مردم وتی مردما سیادانا حکا داواہ کنت ۔

شعر

جنک کنا براسا کرانت مردم فشومان بیت شرنہنت

مردم سُبک بیت بنام بیت ۔ من شُتُن کنڈ کا دلیستن ہک
نادُراہت وتکت جبر حالی نہت باریں چوں بیت ۔ تو شُتیے دلیتت
وتکت نشتہ کت یا اوشتا تکت ہمودت اودا نہت چہ کارکت
توچی کوشت تری چی کوشت ۔ پُچی وِرتکنت نوکتنت ۔ کوشی کجا زین
کدی اتکے دیرنت زوتنت ۔ چہ کارا اتکک نشتہ اکر روت شُتیے
اش مینی باز سلام بکن ۔ ترا پر من کاری بکپیت من تیارں ۔ من تہی نام
مینے دلاشتہ تہی نام کہنت ۔ من ترا ذانین من تو یکجا کہیی مرد من چوں
من ترا نزانین ۔ من کدی ای جبر کوشتہ من سرپد نہن ۔ ہر کسا ترا کوشتہ
درد کیت ۔ ہر کس منا پکی کنت ۔ دکر رکارا منا چہ کارنت ۔

ای تویٔ ہر کیے کارا ترا کارہنت کار داری ۔ من کری بُین منا کارنیت
زورا کانیے کارا کر بیا چہ کارنت ۔

شعر

سرکُنا سِنکا کُورکیت مجکیے اش کوشاں درکیت
سِنگ ہما جاہا سرکیت

کوشک ہمیشنت آدکر کہ کوش نداریت مردم کپڑا چون کنت
یکبر یا دو مردم مردمی بارا زوریت اُمرا کس کیسے بارا نزوریت ۔ مردما
را تا نلکیت ہجبر سرپد نبیت ۔

شعر

تانلگیتن بدارا آنکنت ہچ ہوش سارا

فلانے آروچي مئيين دا واهي بوت ، هنچا پنچ اي جنکا ايکدر جوانيں مردم جنک بوت ۔ لیتے مُرت لیتے زدکہ پمیے بوت پے پائیدہا۔ کرنیل ساحب زہر کپتہ باریں اي مردمانا چہ کساس کنت۔ زوراکا راچہ حبري ہست وتے مکسدا تمام کننت ۔ ہر کسارا اکل ہست وتے پہریزا وت بکنت ، کیسے کارا کار مداریت ۔

شعر

زیادہین زورانے کلام باتن راہي مناسا پرانے سري لاپنت
بادشاہان بر پر بنک کیجنت

یارب اش چم سحر کذب بادشاہان نگہدار ۔ خدا زوراکار اے بند بداحتبار پے فت مکند ہمراہي کُپرا مشکلنت کرانت ۔

من کیچ آروچي دارو کہ ملا عطا محمد کیچي مردان سردار میر بائیحان تربتا جنک کت ، تو کونیتے ۔ آروچي کیچي لشکر مچانت ۔ ملا عطا محمد فلپن اوکان رسالہ سوار پروپ کنبارہ پرناہت کرنا تو لو کت فلپنا زخم کُت ۔ کیچي لشکر بیے یکبر کُشت پُروشت کلیت ۔

پدادیم کُت کیچي مردمان لکت جنک ، اش پڑ وپیے کنباریئ تپنکي توارا دوتا اروچي کسا کسارا درست نکت ۔ باز مردم اچي سرا چا سر کُشک بوت ۔ کیچي لشکرا سردار میر بائیحان دارو کہ ملا عطا محمدا را اش پیچ کشت درکت ۔ تربیتے میري کلاتے پچکپت ، مزنیں جنکیت اروچي ، اروچي کپتان ساحبا شمارا باز نعیہت دات دکر کشتان چشین کارا مکنت شما آہي حبر کوش نداشت ، نون

شاري جيل كتہ - شكرا بكرت شاري دارا نكشت شمي پے اكليارا
ہدّت كيسے صبرا نزورت - شمي اكل جنيے ناني اكلنت ، ہرچي شمارا
جني پر ماہت ہمائي كنت -

شعر

ہر كس كہ بر پنت جننت جن وت جن آمرد جننت
شما مرد نہت دكر مردا را جنيں نيست - جنين شمارا ہست بس -

شعر

او مرد جنيے پنتان مبو جن پر تہي سوبا نہنت
آپر تہي وش ناميا
شما نامردت ، سستين مردي دستا ہچ كار شرين بنيت -
كندي جنا كرّ كرّ كنت مردي ريشان پكجا تر كنت
نامرد كوشيت جن شر كنت
جنين مردي پيما راہا نبيت ، سحنا نے وتے راہا روت تو دكر جنيے
بكرہ - جني دكر مردي كيپت تراچي بيت -

(فارسی نظم)

كمالان چنين جنك مردان كين نديدست ہركز بروہ زمين
ہنبرانے سالا خان ساحبا بازيں زري ماليا تے كيچا راپر كتہ ، كريب
مردم كہت جلاس بوت ، ہر يكي يك ملكيا شتہ - فپانيا سندي كشتہ
جرنيل ساحبا پاسيے داتك - ديري تا اون يئ مدّہا ہتنت -

شعر

ہر کس کہ نچاریت کارا اخر کہ کپیت من گارا

دُزّیا دوشیے دُکّانیا پلان شاہوکا ہیکا چیزِ مال دزّتک برتک کس نزات کے بُوتک، سپاہیانا بکوش بازارا کردت شر بت کو کسّا داواہ جینپنہ مکنت، میجر صاحب شمارا جنت شرّ کنت۔

آردچی مکرانے ارابان جنک کت کے کیش بوت۔ سہ برارابان زحم کت۔ مکرانیان تُپنک کت، پدا پرشت زحم نیتک۔ مکرانے تُپنکا ہیچ زاتیے کارا نہنت۔ اش شیمی چمی کاراں ہر کس ازارنت۔ جمادار سپاہیانا بکوش ای شپیے چوکے ملکی شماہت موسپت۔ ای ملکی مردما بچارت، ہرچہ ورکے کِندنت ورنت ہیچ پہریز نکننت شرنہنت مردم الّت اوپ درکاریت۔ چُشیں داواہ باز کہ ای ملکی مرد منت دِکر پیدا کہ نبیت۔ کندکی مردمی جبرا سرپد نبیت، شرّیں کندکیں درست برابرنت۔

مردم نزانت اچیشاں کجام شرتر کجام کند کہ تریکنت۔ کسی اش کسّا شرتر نہنت۔ اراچہ کناہی ہست تو ارا کوشے پنت دہی۔ سرپدی بکن نوں دیتے کنا ہنتے۔

چوشے بجنین دیتے حالادت بزات۔ دِکر کشّانا ای راہا مروت توبہ بکنت۔ دوبری سرپد کتہ سرپد بنیت۔ ہیچ نزات کوس یکے جبر کنت اکر نکنت، دل کوش نکنت۔ مینے جبرا ابرزا دنیارت۔ کسّارا چودت حساب نکنت۔ مردما نظرا نیاریت۔

انبرا نے سالا کیچ بلوچستا سک اباد بوتک، نیامت باز بوتک، دان

ناہ ارزان بوتک ، کسّارا کیسے حاجت نبوتک بلے جنک ہم بوتک
ہر وہد کہ ملک سیر بنت بچارت کہ جنک شدّت باز بیت ۔ نے بلوچی
ملکان ہور بوتک ۔

(آیات کریمہ)

قولہ مقالہ ۔ اِنَّمَلُ یَسُرَ یُسُرًا فَا اِنَّمَعَلُ یُسُرِ یُسُرًا ہ

بلوچی ترّانک

وشّیئی پدا سکّینت ، سکّی پدا ووشّینت ۔ ای دنیا کار اُمرا یک
پیمانبیت ۔ کاہی وشیے کاہی سکّی ۔ اکلامندین مردم پری دنیائی کارا
کوات نکنت ای دنیائی کار چوش نبیت کہ مردمی چمی کندیت ۔

شعر

چونہنت کار پر آلمی چمی چارگا ماشپ تہار ماہا دیستک ہور من گوارگا

دنیائی کار یک سبری ٹوپ پت ۔ کندکین کارا کن خداء مقالہ وت شرّ
کنت ۔ تو نبنہ سبر کسن ۔ کیچ دکر حال نوکین چہ یت ۔ وشت ، ہر کس
دتے جاکا نشتکت ۔ میر ازاد خان ہیران زمینے ملک جتکنت ، وت
میر دلاور خان جنکینت ۔ کولواہ انبرانا پُرّ بند بوتک ۔ میجر میلز ساحب
بہادر ، تُنپ ، کیچ ، مجکور ، کشت ، سیل کُتنت ، پدا شُت ۔ کرنیل راس
ساحب ہم بلوچی یا اتلک گشتہ بلے کپتان موکلیر ساحب بکیر کیچ ،
دکر ملکان نے ، پکڑا کہ نُشتہ انگریز ساحب دُرست وش روئین مردمنت
روہ وش وشّنت ، خانہ وادہین مردما را سکّ شرف دینت ۔ اسل ہمیشنت
کہ وت خانہ وادہ ہنت ۔ ای ساحب دُرست سخینت ۔ مالش چم

نظرانہیت ۔ ہندوستان شرین ملکے دکر چشین ملک نیست دنیا دولت بازنت ۔ یی ملکا شپ روچہ جنکنت ۔ آ آرا بجن بکش آ آرا بجن بکش ۔ یی ملک پے حکمنت ملک پے حکمتا شرنبنت ۔ ہر کسارا کہ تو کندی تو گیشے یی ملکے واجہ ہمی مردنت ای رنگین ملک احر ہراب بیت ۔

تا انگریز صاحب یی ملکان نیئت نندیت یی ولایت شرینت ۔ شپ روچہ ذلمنت چون ملک بنت ۔ خداء مقالہ ای ملکانا نواہتک ۔ یی زمانہ یی مردمی امر شرّی کوازیت روت یی بلوچستانے مردم وارنت ۔ ملک ہما مزنین ملکنت دنیا بازنت

ذلم نیست ، اول کننت حاکم دیتے ، کریب بزگری کمش پرنت ۔ اکر یکیئی کار بیت دکر شاہوکاری وام بیہا دنت کارین شرکنت یی مکران اول کہ خداء مقالہ پیدا کتک چادکر ملکان کند کہ تری ملکے بوتک ۔ اش کلاتِ سیواہ تا ہدّ مینا با حضرت سلیمانے زیندان خانہ بوتک ۔ من ہندوستانا ، خراسانا ، ہیرانا ہرچہ مردمیا کناہی کہتہ حضرت سلیمان ارا من پکیح مکران نادیتک کڈّ کتہ داشتہ تا کہ کناہی حلاس بوتکنت یی مردم بلوچیئی ہما کلپانے اولاد چک نما سکنت ۔

یی حبرا منا دکر کش نکوشیت تو منا کوشیے ، پرواہ نیست تو مینے واجیئی ۔ من سرپدن تو منا زا داتک بدکوشتہ ، یی تہی لائیک درورنہنت ۔ کے ترا کوشتہ من ترا زا داتک ، من ترا زاہ نداتک ہر کسا کوشتہ دروکیت ۔ تو مینے براتے من چوں ترا زاہ دئین ۔ یی حبر ترا کے کوشتہ راستے دروکیت آلم ہنچوش کوشیت خدا بزانت ۔ ما چشیں کار باز دیستہ می سرا کپتہ شما نزانت شما ندیستہ نو شما نزانت چوں کناں ۔ مردم کارا چاریت کڈّا کنیتے شما نچارت

کاراکنت - آخر بن چُش بیت - مردم کہ پے اکلنت کار مشکلنت
ای جبر ہنچنت کہ تو کوشیے نو پروکے تو بکن ، کار اش میے دتا
شتہ کونتو کپتہ ہرچی تو پرما بکینے - مارا اش تو دکر الاج چارنی
نیست تو میے واجہہ مزنے - ہر وہد ترا کاری پرما ببیت مالانک
بستہ پرتیئ خدمتا ، مارا سرپد بکن کُڈا مارا بچارہ ماتیئ کارا اتکن تو مارا
کندی اکر مانتیکن ہم تو کندی - تو کنڈا کہ نکوشیے شرکوشیے تو یک
بری بچار ، کار ہما ہنت حدا کنت - کیتے کارا کار مدار ، دیتے جاکا بنند
تہ باریں دیما خدائی کارچۂ بنت ، کس کیتے حالا مالوم نہنت - ہر کیسے
دیتے کار شرّنت ، آکوشیے دکریہ کار ہم شرّنت ، سوار پیادیکے حالا
مالوم نہنت -

فارسی نظم

حالے پیادہ نداند سوار ہمی گویدش پاء خود را مدار
کمالان بحالے ضعیفان ببین بچشم تحدید ایشان مبین

ای پے چار کارا ناحکّا جما دارا جت باریں چون بیت - ملکان کریب
پیکر بارنت کِسّش نجنت ای دت کنو کیتَ - ہنچائین رائی کوذکا
مردم مردما را زاہ دنت جنت - ایئ ملکانا واجہ نیست ، اکر واجہ
بوت آرش کساس کُت - کے ارزا سرکارا بارت - سرکار سرپد
بیت جیلی کنت - سرکارا کُنہ نیست کے ارز پریات برتک اہی
ہیچ نکُتکَ - گوں بادشاہاں شرکند کہ دُرست یکیّے ہر کس برابرنت
کیتے حاترا کپّ نبت - مینے زمانہ ہا کریبیے حال ہمیشنت -

کے ارز پریات برتک اہی ہیچ نکتک ۔ کوں بادشاہاں شرکند
کہ درست یکے ہر کس برابرنت ۔ کیتے حاترا کپ بنت ۔ مینے
زمانہ ہا کریبیے حال ہمیشنت ۔

نظم (فارسی)

کریبانا نہ سر باشد نہ سامان ۔

شعر

توبہ زنہار اش کریبیا اش فاعلاجین دری طبیبے بیا

تو دوشیے شُتیے اجیپن ، تو دیست وتے حالت دات اکر
ندات ۔ تری کپ اچی کوشت چون بکن ۔ مینے دل جمی باز دات ۔
نزانین چون کنت چون نکنت ۔ من شتن چارت من ندیست
دگر مردمی من دیم دات ۔ کوشیتے ندایتے مینے کار شربوت ۔ منا
اولاک نیست تہیی کِند کان بیائین ۔ تہیں ناماسک کِپت ۔ پرمن
زہرنت اکر وشنت ۔ ہیچ نکوشیت توئی نادوست ، تیئ دوستیے
یئ پرمن شربوتک ۔ من اراشر زانین ۔ مینے زانیں منی دوشتن اکر
نادوستن ۔ پیشیے مردم پرمن نہنت مینے پجاہ کارین ، ہر کس وتی
مردما زانت ۔ من نان وارین کہہ وار نہن ۔ مردما مردم چماں کِندیت
دُرستیے کنت ۔ من چم وت دیست ۔ راستیے درو کے نہنت ۔
تو کجا دیست ؟ فلان جاگہہ ۔ تو دیست چہ کاری کُت ۔ روت
اکر نشتہ تو چست کُت نکت ۔ تری چی کوشت ۔ کئ چکنت ،

پہ زانیے ، کجا اتکک ، کجا کیت ، کجا روت کار چینت ۔ باز مردمنت
کمننت ، کہی مہانِنت ۔ ترا کر کار ہست برو اکر نیست مرو ۔
اکلا مندی نشانے ہمیشت ہرچہ کارا کنت اول وتے دو ستین
مردما را جست بکنت ہما کارا بکنت ۔ تو اُشکت فلانے چی
کوشت ۔ آکہ مردمنت سیادی شکانے سک توریت ۔ مردم
جنکا پروار کنت ۔ اروچی لشکرا سرپ بستہ کت زہما کتک
ای لشکرا پاد اتک زہم کپت یکسا حتیے یا کپ ہر دو سر پدا پرشت
شت شت جنکا یسرش کت ۔ بازیں مردمی مرت ، پے اکلیا
ہر کس جنک کنت ، ملک بادشاہان برتنت ۔ من اُش کتہ انکریز
ساحبا خان ساحبا لوار کاکد کیچ فجکوری کچکے بلوچان امیرانے سرا
دیم داتک ، درست کچی یا بیاہت ، ہموداہ بندوبست شمی کا کنن ۔
باریں کیے روت کے نروت ۔ اکر کیسے نروت زوری بارت ۔
نرونت چونے کننت ۔ انکریز ساجی کشاد کیراہت ۔ اَلم نا الاجنت ۔
سیادی نہنت کہ مردم جنک بکنت ، کینک حسد جنک مردم کون
دیتے سیادا کنت ۔

شعر

دست افزل زور زیاد ہیں کینکاں زوت کینکاں جہلاد کنت

سرکار سندمن میجر صاحب بہادر و بندکان عایے خان صاحبا
سردار فقیر محمد و سردار بائیجان و سردار شیے عمر و کیچی و بلوچہ درست
لوپ تکنت ۔ ہر سہ سردار میر کنر کہدا نبی بخش بلوچہ شوا یے
ماہی دوازدہ ہا شتنت ۔ باریں انکریز سندمن ساحب و خان

صاحب کینے شان چہ بندوبست کنت۔ کیچی مردمانے زوکر
شرنہنت۔ مردم اُمرا اش بادشاہان چیر نبیت۔ جواب کیسے دتا
کشادا نبیت۔ اشی نرد کا اکت روک شرترہمنت۔ نزانین
چون بیت۔ کم مکنن۔ کار ہما ہنت حداء کنت۔ من اش کتک
انکریز ساحبا دُرابین ہندوستانے راجائی لوپ تکنت بیاہت ہرکسے
بندوبستا کنین۔ تو آردچیئن جنکا کونتی۔ رسالہ ہا بتر جنک کتُ یا
ٹلینا۔ جنکا کہ زور دات کیے پرُشت۔ تو کجام جماداری دنکا ہیتے
کرناہا سیفورا توار کت ہنچو زخم بوت۔ کدّا اکس کیسے حالا مالوم نبوت
ہرکس دیتے ساہا ہوُ لگیت۔ کیے کیرا دُرست کتُ کپّ ابر شُندریا
بیتکی ینے اش مُریتکے نا اش زدکا پادارا کیک نیستت۔ آردچی کہ ماچدا
شُتن مانزانت چوشین کاری مارا سرا کیت۔ ایی یمین پے تیے یا چُشین
مزانین مردم کنت۔ مارائی جری گمان نبوت۔ آکہ مردمنت اکلا
مندنت، چجبر پے شہبہ مبوتینت ای زمانہ ہاکساپر کسا اعتبار نیست۔
آردچی جنگ سوارا شرترکت اکر پیادکاں۔ سوار پیادکان یکبرا
زخم کت۔ پلان سودا کرا دیتے بارخانہ زرتک شتک سوداگری یا،
جنگ پُلتکش دزآں مالش دُرست برُتک۔ ہنچو کوشنت۔ پلان امیر
شتک مایے پچکپتہ چیزی مال کسی نزانت کیے برتک مینے زمانہ ہا پکیج
خرابنت، شب روچ ہُوزجنندت پُلنت مردما را سر مال دولت برتت
جنندت جُست و پرسی نیست۔ دیرنت کہ حال ہیچ نہیئت۔ ہرکس
دیتے کاران کشش نہنت۔ حال نیست۔ حال بوت کتک زمانہ
اخرینت۔ ہرکسارا یک شدتے ہست کپّنت و تے کاران۔ ہیچ

چُشین ملکِ مروچی نیست کہ سلامتّنت ایمننت - ہر جا کبی شدّت تاکہ
کیچ فجکور کولواہ حاکمی برکرار نبیت - ملک ہنچو حرابنت نِندکے نہنت۔
ئی جنک شدت ہجبر ہلاس نبیت ، تا انکریز صاحب مَنہَش نکنت
سنجنتِش سرپدش نکنت - ئی کار ہنچو شرنت ساحبا بدیستین ، کپّہ اش
تودش بوت - اخر یکروچی کِندیتے - مینے دل مانِنت سرکاری سلاما
برائین ، چیزی روچا اَنکت من کپّن کُدّا رئین - من ترا دیری کوشتہ
بروتینے وہدی تُونشتکیے - کپّہ ابلکے ساحب کراچیا یا دکر یا ئی روت
منّند زدت کَن برد - منا اولاک سواری نیست - کِری بکنَ اُشتریئے

ہراکس کہ امروز پرواہ کند زمانہ دکر کونہ پیدا کند

من ترا پیسرا کوشتہ ای کار ترا کشاد نکنت بلے تو جاہیلے ئی حبر
نزدری -

شعر

لازمنت مردارا ہمک کارا درکدَ عولا کا بجن بارا

تو ا روچی شیتے ساحبا راچہ کوشت تراچہ کار پرمات - برد
وتی حالا سرکارا بدہ اچا حبرا کہ دِکری تہی حایے بدہنت تو دیتے
حالا بدہ - ہرچی تری کوشت ہمای بکن - چو نبیت کہ تہی حبر
دروکہ ببیت - کُپّہ ا تو عُمرا دروکہ بند حساب بنی حبرداری - حبرا اُمرا
بچار بکن - مینے حبرا زدری مَرو بلکُل - ترا شِری نصیبنت نزانیں کجام
روچا ترا اکل ہوش زانک ہیچ نیست - پرچا تو چوشین کار کنیے - تو
نزانیے شرّین کاری نہنت - اَلمَی دروکاں کون کپتکے چوش کنیے -
اکر شکارا روی برد شکاریکی سیلیے - تو منا دیست شتیے تو کہ زہر بیے

مناچی بیت ۔ تو دیتے کارادت حراب کنیے ۔ تو منا دلاسا داتین پر من حذمت
کئین مینے دل وش بوت ۔

کدا تو اش من کپّ کُٹ ۔ کو مینے سر من سری ہر وچی واداہا تو اش
من کپّ نکینے ۔ تہی دیتے کار روچہ پرُوڈچا کندکہ تر کنے مناچی بیت ۔ ہر چی
تیٹی کشادا کنت تو کمن ۔ باریں تہی نغ نف چی بیت ۔ تینے دہدی تو
مناندیستہ پدّر کُمُک ۔ اکر دیمیت کور کینے دیتے حالا کدا ز اینے ۔
ترا کناہ نیست ترا کسا نجتک ۔ اکر یکی ترا بجنت کدا ز اینے جنک
چوسکّنت ۔ ہر چی کینے بکنئ ۔ دکر نوکین حال چی ینت ۔ مَن ہنچوٗ وُنسکتہ
دُینی کمشنر، سندمن ، دیرہ غازی خان ، ہندوستانیے راجا ۔ خان ساحب
دایے کلات ۔ براہوی ۔ بجکوری وکیچی کچکے دبلوچہ امیر درُستانا پوُپّنک
بزنگ ۔ بباہت خان کپ ایا پپّ ایی شمی ہندوبستا کنین ۔ درستانا پدا
رُست دہین ۔ نزانین چون بیت ۔ یئی حال ترا کیے کوشتہ ، اُلمَ ہنچوٗ کُشیت
یئی زمانہ یئی کارا کلے پیا نہنت ۔ کاہیی کون ، من تو یکجاہ ردن مردم
پر ہمراہیا شرنت ۔ یک کیا را کواہ نیست ۔ نکی بدی بیت مینے تیئی
سر یکجاہنت ۔ ہر کس ترا بجنت من دتا را جنائینین کونتوہ مینے زمانہ ہا
ہر کس شرین کنت کندکہ بیت ۔ کوٗ نپّینین ملکانیے مردمانا زانک نیست ۔
ہچ نزانّنت ایی کاریں کندکین مایئ نکنئ ۔ بندہ اش وتیے خداہا یک
جریا سک شکر گذارنت ۔ ہمی جبرا کہ منا خداء مقالہ اگل داتک ۔
بلیے مینے بخت نداتک ۔ ہر کسا را وش نامی پروت دوست بیت ۔
کندکیں کاریی پدکندکہ بیت ۔ شرین کاریی شریی بیت ۔ منا سک دوست
بیت بلیے مینے دوست نبین ۔ چو نہنت دل پر دل کواہی دنت ۔ شمارا

ہرچہ جبر پروت پر من دوست بیت۔ ہمائی بکن۔ مینے جندا دیستہ اکت منا درو کہ بند کنت۔ چون جاہل بیت کاری سرا چپڑی ہمیشنت کیسے یا نزدریت۔

آکوشیت اکل زانک مینے ینت۔ اَلمُ دُرست پے اکلنت۔ کس نکوشیت من کندکُن۔ تو برو بچاری باریں چو نہنت چون نہنت۔ من شتن جو پہ ت۔ اولاک سک ناجُوپہ ت۔ ہر دیے یا چوبدارا کوشت، مرد، جبری نزوت تاکہ دتاری سُبک کنا ہینت۔ کُپڑا بسیے کُت نشت۔ سرکاری جاک ہا مردم تا جُست پرس نکنت نروت۔ بلوچی حاکمی نہنت۔ آروچی اکہ سپاہی مَشتینَنت ایشا تا جت کُشتِتش۔ ئی زوت رستَنت۔ آہانش کُومک دات۔ تنہا ای رہ روا کے نہنت۔ مردما راجننت کُشنت۔ ہر کس وتے چپڑا وت بکپیت۔ سک ہشار بیت۔ پے شبہ پے گمان مبت۔ من شمارا کوشت نکوشت من شتن سرکاری جاکہ ہان کہ سپاہی ببہن من چارت کابو من ندیست من ہچ نکوشت پدا وتے جاکہ ہان آتکن۔ سپاہی کری لنڈرین مردما شرنت۔ خانہ دادہ تک تاج کُت نکنت۔ سپاہی کری کرا نہنت۔ مردم روچی نہ روچی ملامت بیت۔ سرکارا نے سلامالیکا خذمتا بکن بلے سپاہی مبُو۔ دریاہا مرو اکر روی سیکے سوریا کپڑا بسک۔

نظم فارسی

بدریا مرو گفتمت زینہار وگر میروی تن بطوفان سپار

بدریا در منافع بے شمار ہست وکو خواہی سلامت برکنار ہست

من ترا پمی روچان کوشت چُو مکن ۔ ای کاری کرانین تئی دستا نبیت ۔ برد وتے کریبیا بکن وتے جاکہ ہا بنند ۔

ترائی حبری جاکہ بیت منا دکر ملکیا براسینے ۔ اکر تہی دستا بنت من تہی باہو پہ بوتکن ۔ منا جاکہی سرکن ۔ تہئی لائک نہنت تو کو من وت ای پیما کینے ۔ دکر روچی برتیئ حبرا کس دل جمع نبیت ۔ تہی جاکہان کس نہیت ۔ تو مناوت لوپہ تک من تہی حبر باور کتہ کپہ ا من آتکگن ۔ چوشین پے پتیے یا (باور) مکن ، ہرجاکہ ترا شر نکوشنت ۔ تیئ درور نہنت ۔ تو مزنین مردیئ ۔

فلان سوداکرا وتی مال دنیا بوجیا کتہ تنتک سوداکریا ۔ بوجیا راشر تکا جتہ بپہ تک دریاہا چیزی مردم ناہودا جان شو درا درا تکگنت ۔ آدکر مردم مال درست تک ۔ مزنین تاوانے بوتک سرمال بوت چکی وار بوتنت ۔ تو وتارا بچار تو مزنے کسان نہی چشین داداہا مکن ۔ پر توشہ نہنت تراوتے نام بدی چون دوست بیت ئی چہ کاری توئی کینے ۔ مردیادکر مردیا را کوشت مینے نامایک روچی کس نکیپت ۔ من چون بکنین ہرکس مینے نامابکیپت ۔ آدکرا کوشت مروچی الم کہ مستا نماز کننت تو برو المی دیما بنند کوہ بکن ۔ ہرکس کوشیت مروچی پلانی مستا کوہ کت الماشر کت اشت تو وتارا چو مکن ۔ تو ناحکا پلانی جت کشت بسرکار ترا کشیت ۔ پلانے اسپ تات کہ کپت مرت ۔ آ براتا را مارا وارت مرت ۔ آ

دکر براتا را جنکّا تیر لکّت مرُت - یُ حلاس بوتنت - مال سرکارا برُت - پُشتیے نیتت - یُ ملکی مردمی چونین ، شپ روچہ دِکرا راجننت مایے برنت - دُزّی کننت - ای حبر دیری ما زانتک ماہر کسا را کوشتہ کسّا می حبر نزرتک - کار اول کسا ننت کپڑا مزن بیت. مردم اول کاری سرا بکیپت - کپڑا نبیت - مینے شہرا دوشیے مزنین جکجکیّت نزانین چونین حبَرِیتُ - ہرکس وتیے جاکہ ہا نشتہ کو شیے من مردین من اکلا مندئین - بیے ہمیشنت آرا دِکری بکوشیت - مرد ہما ہنت کاری دہدا پہ پہ بیت - پے کارا ہرکس مرد ہنت -

شعر (بلوچی)

پردیا جنکا نے سفت وشنت سکّ ہما ہنت یسہ اش کرن بنت من شُتن بجنئی نے من چارت نَدِیستُنْ پدا اُتکُنْ - اکر من بدیستین بگرکشکا من ہچ نیشت - کدِن کہ مینے رندا بوتکُن دو چار نکپت آہی تینے دہدی بجیتے یارنت - مرکے نصیب اش نہنت - اش حاجت مندیا کند کہ ترین کار میئے دنیا ہا ہچ نیست - خدائی مقالہ کسّ اراکسیے حاجت مند مکنت - زورا کارا پتّ لبز نبوت نالیتے پُشتِنْت - کس آہی نزینک بوت نکنت - یُ کار مینے ملکان اِیبنت چو مکن - تو اش من پے زاری یُ من چون کنین مناتیُ اوفار نروت - برچی کینے بکن تو مناوتیے دشمن حساب کینے بلیے شرنت - من وتیے جاکہ ہا نشتہ کن - مناکار تیُ کارا نیست - تو بزانے وتیے کار - مناجست مکن من ترا ہم پُرس نکنین - یک روچی منا ماری پشومان بیے - تو پردِکری

پنتان نے ترا وتارا زانک نیست ۔ تو نزا نے آتیئ پیمین مردی
نہن ۔ تو کنائی شپ روچہ سرمن سرئی ۔ تیئے کار حراب بیت ۔
ہوش بکن ، باریں تو چون پے ۔ من نہن تئی کارا بیائین ۔ من وتے
کاران کپّن دکر دکری کارا نیئت ۔ من چو ترا نکوشتہ تو اش من ازار
بیے آلما ترا باز کوشتہ پر مینے کے ۔
ترا خدا سلامت بکنت اش من وش پے ، زہر پے ، شر ۔ مینے
کار کوازیت بند نبیت تو وتے حبرا تمام کینے ۔ تو جاہیلی حبر نزوریئ

شعر (بلوچی)

جاہلی نیکین زانکا ارمان خط کشیّت من نیلکین کورمان

اودا کہ مردان تراجت تہیئ دست نراسیت ہ من کہ پے کنا ہیئن ، گریب
ہیئن تئی دست کو من رسیت ہ منا جینے شرّنت ، بجن مناہ خداء
مقالہ مینے بدلا ترا بجنت ۔ مینے دست کو نتو نراسیت ۔ تو زوراکہ
من نزور ۔ مینے حکّ تراوت جنت ۔ تو وتے کدّا درُشت کن ۔
تو کہبی چُکّے ، تئی پت کہنت ۔ حبرا بچار بکن ، کدین حبرا بکن ۔ تو
منا وتار پچّاہ کاری ۔ ترا آپیسری حبر کار ہچ یات بننت ، پے ابرتے
ئی ۔ من کجام کار کتہ کندکین تو منا سرزنش کینے ۔ تو اکر روی پے نیے
یا تیئ کار شرّ نبیت ۔ منا برگون ، من تو ہر دو ہن کُپّا تیئ کار اکر برابر
ببیت ۔ ای ارزانین کاری نہنت سک کرانت یک مردی ئیکا
نبیت ۔ برو وتے مردمان شور بکن نون بیا منا حالا بدہ ۔ اکر جنکی بیت

سلاہي بيت مينے تيئ يکجا بيت ۔ منائي جنک شمي دوست
نبيت ۔ توئي کينے وت زانئے ۔ وتے خيرا بچار ہما کار کہ تيئ خيرنت
بکنيے ۔ تو اروچي شيتے جنکے سامانے کت سلاہي کُت چيئ کت ۔
تو ہمودا داشتکيے ديستکشت توئي پچّاہ کاري ۔ اش ماچير مدہ ۔
اکر من چير دئين وت زوت دراہ بيت ۔ شما وتے تيار يا بکنت
بنندت ۔ ہرچہ بيت شما کندت ۔ يکشيے اناکہ ہا سري رستکنت ،
چيزي سنتک ، چيزي کشتش چَہْش کتنت ۔

مينے تيئ حبر پہہ شَرِيتَنْت ۔ بکير شريتا من ترچون وتے مالا
دئين ۔ پہہ زوري براکا يا من مُرتکُنْ يا تو مُرتکي ، دو حَبَرا يکي بيت ۔
يا من سوکند درين يا تو سوکند ہپور ۔ ہرچي کہ کازي منا ترا بکوشيت حبر
ہماہنت ۔ ہنچا پہہ پمّنَ پرچاما تو وتے کُپّا برن ہوشينن ۔ مروچانا تو
سک لائيکے ۔ پرتو ما اي کدرو ہدا مزنين لائيکے ندليستہ ۔ تو اروچي
نديست کورتے زانا ۔ تو اول بزانتين ۔ نون ہرچي بوت بوت ہچ
مکوش ۔ وتے جاکہ ہا بنند ، جاپ دي ۔ ہرچہ کننت بکننت ۔ تراچہ
کارنت کناہي کارا نون ہچيز مکوش ۔ برو وتے راہا منا کونتو کار نيست ۔
ترا مردي مان ، (پہنا دراہ ہ تہي ہنچائين شاننت ہ تو اين کيا سين مردي
نہي ، منی دلا ہ تو برو اکر تري ندات کُتّا من کاہين پہہ زور مينے
پچکرين ہ تري دئين ہ تو شيتے حال پرسانا ، دُراہت وپتکت ہ مينے
دہدا من کہ ديستہ کت جوپت اکشت ہرجاکہي ہ تو اروچي ديستہ ،
دزي کُت يکشيے ، کپتش مودريش درست دراشتنت ۔ ديمش سيہ
کت حَرِيش سوار کت بازارش کر دينت ہ چوششي جت کہ توبہ

نسواہِ کت ٥ انکت بس نکنت ٥ سکیّں پے حیا ہیت ٥ ایشے
دواہ کُش کنت ، اکر نون دستا بکپیت زندکہ نبیت ٥ منا ہرکسا
کوشتہ منا باور نبونک ٥ نون منی چمّ وت دیستہ منا باورنت ٥
بد اعتباری ، دروکہ بندی ، کے ایشے حبرا باور کنت ٥ تو ہمائی
درور امیریشیں ٥ ترا پر آپنے کراگاچی بیت ٥ ترا حیا نیست ،
تو حیاداری بوتے ، تو توبہہ بازکشت کُت ٥ دکر کشتا نا بے کیرتے
ئی ٥ اچدا کلّینش ، شتَ رُ سّتیے کت شت ٥ زندکہ بیت پدا
کیت ، من آہ براتن ، ماوت من ، وتا پرچا جنک بکنن ٥ جنکا را
چہ شرّی ہت ، تا دانے مان نفی نیست مان ٥ مینے زمانہ ہا کسّا
راکون کسّا تب نیست ٥ شمی دیوانا شرّین خانہ وادئی حبر نیست ٥
دُراہا ہمی لنپّری بچکی کپنّت شراہش جنت ٥ ہر وہدی شما دیم پر
دیم بت ، داواہ کنت ٥ شما یکجائی نندک شر نہت چہ شومیا
شمارا کیتہ ٥ مردم وتے جاکہ ہا نشتہ کرانت ہر کیسے چمّان شرنت ٥
مارا شمارا چہ کندکے ئی جاکہ ہت ٥ دشمنارا کون دشمنا چہ دوستے
ہیت ٥ مردمی بی شان پہل نہنت ، بے کردارنت ٥ تو اکر مردی
بوتے نے تہی دیما تہی ہمراہش نجت ٥ مینے دست نراست ٥ کجا
کُرشتہ ٥ یگبر تہی جاکہ ہان کیت ٥ ہرچہ کُلہہ کینے بکن من رئین ٥
پیسرا من وس کتہ ، کلیہ ہا ہیچ جو بے نیت ٥ کوشتکیے من وت
کاہین یکبری ٥ مردم کوشے من سفریا رئین وتے توشکی پگرا کنت کُپّا
روت ٥

نظم (پارسی)

صفر سازي تو اول توشه بردار بجز توشه مرو اي يار دلدار

شعر (بلوچی)

پے توشکا ہجا مرو پکرا بکن کپّر برو

توتني جاري پري ہدا رَستِکے کجام حاکم دیوان تو دلیستہ حبَري بزانے ، ترا چہ کنا ٥ چہ میار ٥ ہر کسا کہ ئي حبَر کوشتہ منا آمر دما را دیم پہ دیم بکن ٥ راست و درُو کہ پیدا ور بیت ٥ ہنچا گلگ ازار مکن ٥ من ترا ہجبر چُشین کند کین حبَرا نکوشین تو دتے دلا بزانے ٥ ترا اکر کو من وت جنکے دلا ہست بسم اللہ من تیارن ٥ منا کو نتو پیسرا جنک نیست ٥ من تہي پیما کندین تو کو من شرنئي بلي من اشتو نا علاجن ٥ من وتارا پیسرا میاری نکنین تاکہ تو پیش نکپیے من ہچ نکنین من ترا چارین ٥ آروچي کہ تو شتیے من ترا نکوشت منا برکون ٥ من ترا سرپدکت ٥ مروچي حال چئن مُلکے ٥ اش من تو شر تر سرپدي بیے ٥ مینے مکرّانا مرد نیست ہر کس بجن برو ، جُست پرس نیست ، اسل ہمیشنت ملک پے واجہنت ٥ ملکانا واجہ بوت ، کریب پکیر چوش بنوت ٥ زوراکان ملک شرّ کتا کنت ٥ خان ساحب ملکانے کوڑا نکنت ، سرپد نہنت منا ملکے ہست تاکہ انکریز ساحبانے حکم نبیت ٥ ملکانے حال ہمیشنت ٥ ہر کس جاپ بدہ نند تا روچي روچي ببیت ٥ تو شتیے ترا ساحبا چي کوشت چہ حکم کت ٥ جنکے

شوہاز ہستت نیستت ٥ مینے وہدا ہنچو نشتہ کت خدا بزانت وے
پکڑی چہ ہنت ٥ کے کے ئی ویلے حبرا زانت ٥ من شتن
سپاہیان کو اعذکت ٥ بیے مینے شہیا ترندکا کرناہا جنکے پیما
توارکت ٥ مروچی یک کاری بیت ٥ مروچی لشکری سرتوئی
برو جنکا، من کپڑا رنداکا ہین ترا چارین باریں توچو نہ جنگ کینے ٥
من جنکا رئین کون، ہر وہد مارا سکیا کپت زوت مارا کمک بدہ ٥
چو نگینے میائی ٥ دلا وتیام جم دار ٥ من چشین مردی نہنُ ٥ جنکا
پر ہوش بکنے بچکی نکینے ٥ جنک چشین کاری نہنت ارزانین حبری
نہنت کرنت ٥ اکر سستیے بکنے سرکار منا ترا کساس کنت جبر دار ٥

شعر (پارسی)

کمالان تو بگذر ازین باب جنگ — کہ این کار دیوست شیر و پلنگ
بیان کن تو چون باب سود و زیان — درین کار مشتاق گشتہ جہان

٥ ٥

= باب ما ملت سود زیان =

مروچی سوداکران بازین اپسے آوُرتک بہائی ٥ سک کرانش کیمت کننت ، کسّش ای پیما زرت نکنت ٥ دِکرِ سودائی مالش بازکون ، ابرشم ، کُد ، بَرَکَہ ، شال ، پَمپَرُ ادا بہائش نکنت ، کراچیا یا بنبئی یا برنتش ٥ ہزار روفیہ ہا پلا نے نریانے کپتہ جوانین نریانے ٥ ہندوستانا ببری بھائی بکنیے بلکے دو ہزار ہزار نیم کاریت ٥ ئی شیے درور مینے ملکان نیست ٥ من کلات اسپ ، شرین ہست ارزانا رسیت ٥ دو اشترا شرین اسپ رسیت ٥ بازین اپسے سرکارا بازارا لیلام کتہ آسانتَ ٥ منا اکر مال بوتین مروچی من پرتہ اپسے کپت ٥ اکر دل بکشّیت چوکہ دست نراسیت پے پائیدہ ہنت ٥ پے مالا شرین مردم بازارا مروت ٥ پے مالے امروزا کتّری ٥ اکر کُلامیا زرست آ کلام سردار بیت ٥ اکر سرداریا را مال نبیت نیستکار بیت ، اچائی کلامی شرترنت ٥ اکر مردمی پِت نیز کار بیت جِندی چُکّا را دپی حَبرَوَش نبیت ٥

٥ شعر کمالاؔن ٥

اکر مردم اسیل زاتنت نسب دار مزن حِبراتنت
قریشے اہلِ زُرْیاتنت چو مالِ نیست ، بنرہ کارنت
دیتے کُلامی چُکّا چمّ دارنت

مروچی سپاہیان بازین ٥ پُوشاک کپتہ ، مینے دلا کہ سرکار جا کہی

روت ٥ لوپ یا بکّال سوداکران وت من وتا بازین سوداکري حساب
داد کتہ ٥ مي وہدا اِنکت نکِشکَتنت ٥ مروچي دکّان سرکارا بند
کُتکنت ٥ سودا ہیچ نیستت نزانین چہ واستہ ٥ کندہاري
سوداکر اتکنت سوداکري یا ٥ سِلاہی زُورکہ سرکارا بند کتہ ٥
کس سلاہا مزور مکرد ٥ دوسد روپیہ من داتک پري اسپاینے
نداتک ، نون کیتے نروریت ٥ پلان سوداکرا ہنبرانا دہ ہزار روفیہ
پشم کپتہ بہاء کتکنت ٥ ہزار روفیہ تاوان بوتک ٥ آپُو ہنبرانا دِکر
ہشت سد روفیۂ پشم کپتہ ٥ دوشي حاکہ بُوپہ اتکک بازیں پِنکے
پتاري ، رنکارنکین کدٌ باز آورتک ٥ شاہوکاران کپتہ ٥ مردم آ
پیاکہ مالا کپت تاکہ کپّ نبیت پراکے متّا ندنتے ٥ سد روفیہ
من زُرت ۔ شتن بازارا کدِ کرن دُزّیا مینے کِیتُو برت زرّي مینے
برتنت ٥ من سرُپد نبوتُن چہ وہدي برتنتش ٥ من پدا اتکن نزانین
کے برتنت ٥ جکّا بوت یکپشے دزني کپتش برت سرکارا کید کت
سپاہي پانکنت ٥ فلان سوداکرا رد کِن مُلي بارا برتک پنج سد روفیۂ
تاوان بوتک ٥ لوکا چیزي زرّي بوتک آہي کُمار جتک زري پیشے
برانکنت ٥ سوداکر نشتہ حیراننت ، حاک سري مردما را پِڈّنت ٥
پتارا شومین چُک مبات اکربیت ، یا خداء بکشیت ، یا چہ دِکر مُلکي
یا بروت ، کہ پیتے چمّي مکندیت ٥ اچا چُکّا پے چُکّي شرترنت ٥
مزنین سیپّ مُرت مالی دنیائي دست چُکّا کپت ٥ چُکّا دراہین مال
دنیا کُمار بازیان دات نِشت ، نون لوکا نے دپا کردیت پنلپّ یتا ٥
شومي دستا مال نسُوشتیت ، چہ نکبیتے وتے مالا بداریت ٥ مال

مثال مُرکنت ، سکیّ داري مِرِیت ، سُستے داری بال کَنت ٥
پہ نکیتے وتے نیک بدا بزانت ٥ من ترا کوشت دِکرِي مالا
مزور سودا مکن ، ترا وتارا مایے نیست ترا کہ تاوان بیت کُپّا
چون کنیے ٥ مردم کاري نزانت ، آکارا نکنت ٥ ہرچہ کار بگیر
زانکا نبیت ٥ مال وتے شَرِّنت دِکرِي مال کار انیئت ٥ زرّپے
مپین چیزیت ٥

٥ شعر کمالانؔ ٥

ہرکجام مردکہ کُپتک خوارنت آمنیے دنیاہا کُم کارنت
سیادِ من دیوانا پَسُندنَت من پدا اَیب تانہہ بندنت

٥

مینے دل کشیّت ای ماہ ہلاس بیت ، ہندوستانا برائین ٥
ہرد مردم کِندي بکن بلکے چیزیت بدینت ، نسیب بیت پدا کائي ٥
تیئ روک کُندک نہنت ٥ ئي اُشتر کہ تو کِپتہ پري مالا سکّ شرّنت ٥
اکر بہاء کنیے ہر کیسے زوریت ٥ منائي جبر وشّ نبیت توئي کنیے ٥
مینے دست نراسیت من چون کنن ٥ ترا اکر زانک بوت توئي
جبر نکُت ٥ من شُتُن پنجاہ روفیہ اش فلانے دام بکنیں مینے نداہ
ترا بازیں وامي اَلمیِ اَلمیِ پر ، ترا کے دام دنت ٥ نیستکاریں مردمي
کار بچ رنکا کون نکپیت ٥ نیز کار اُمرا گمیِ تہا ہنت حیراننت ٥
شپ روچہ نشتہ نزانت من چون بکنین ٥

نظم (پارسی)

نطفہ پر زندِ نر از پشت قرزدار می شود
یا عرق کردد بریزد یا ز غم دختر شود

مال دوپیما باز بیت مردما را، یا حکمی واجہ ہا را یا ہما مردم کہ سوداکری
کنت مایے باز بیت ٥ ہنچائین نندکا مال پُخ نبیت ٥ پے ہذمتاکے اباد
بیت ٥ خداء مقالہ کوشیت جہد کن خذمت بکن من کپّا ترا دئین ٥
الحرکت ولبرکت ٥

نظم (پارسی)

بکن خذمت کہ یا پے خذمتے مزد

ہرچہ کسب کہ مردمی پتا کُتہ چکّے درور لائک ہمیشنت، پتیے کسبا
پکنت بہتر ہمیشنت ٥ مردم دیتے کاری نیک بدا نزانت مشکلنت ٥
چیزی روچا اچّا بدار من کائیں کون کرپاسیے کراکا، تنہا روکہ راہی شر
نہنت ٥ ای چہ سوداکری کہ توئی کنیے، کرئی پردہ روفیئی یا بہاکنیے
پرفنج روفیئی یا ٥ توئی پیما کپّی سوداکری یک زانکی چارکے ٥ ای
زمانۂ ہا سوداکری یا نغ پائیدہ نیست ٥ ہرکس پدیم سوداکری نزانت ٥
کس نزانت چون سوداکنت ٥ دُوْلَتا سکّ پے کوُرِنت ٥ کارنکنت
ہنچاکے کے رالاپ پُخ کنت ٥ پیماکاری کا ہچ نزانت ٥ سرکار ہما
سپائیّا را پگاردنت کہ ہرچہ کارا تیار ببیت بوُشتیت۔ شپ روچہ
کردیت ہرکسے کارا حراب کنت، اخریکروچی کِساسیے کنت سرکار ٥
تینے جاری بجتے یارنت کسیے حالا سرکارا نبارت ٥ اَلْمَ توبئی نِت ٥
تاکہ اجل نئیت کس نمریت ٥

؎ تاواستِ جبّار نبیت
سرپے اجل کار نبیت

سوداکری ہنچین چیزیت، مردم یا نفسہ کنت یا تاوانے بیت ٥

شعر (بلوچی)

آکبت سودائی دوسرداریت ٥ یا سوت کاریت یا بن شتین تاوان

٥ ٥

مینے امروزا مردمی کذران بکیر شوہازا نبیت ٥ مردم چون کنت ٥
امروز یک شوہازی لوپ یت ٥ زندکیے نے کاریک ور بردی لوپ یت ٥

نظم (پارسی)

بشغلی جہاں رنج بردن چہ سود روزی بکوشش نگردد پزود

٥

بدنبال روزی نباید دوید تو بنشین کہ روزی خود آید پدید

رزکا حدا دتے بندہا راوت دنت بلی یک جہدی لوپ یت ٥ منا
ای سودا دوست نبیت توئی کینے منا جست مکن وت زانے ٥
مردم مردما را جست کنت کارا کنت ٥ بازارا مروچی ہر چیز
سودائی بازنت ٥ من رئین بازارا یک تفنکے یک زحمی کرین پروت ٥
اکر مال منا نیست دکر جاکہی یا رئین وام کنین ٥ اکر منا بدینت ٥
ہنبری سالا اکر نسیب ببیت مینے دل مانِنت حجا رئین ٥ ہر سال
تو مینے برات پکار داتکت ٥ ہنبرانے سالا پرچا اش من پے حالے
چہ واستہ ٥ من تہی ہما اولے خدمت کارن ٥ اش تو منا الاج لیست ٥
اش من پے ترانک مبوہ پشت پر پشتا ماشمی مرد من ٥ دشمنانے
جبرا کو شمدار ٥ من ترا کوشتہ ہر وہد ترا کاری پر من ببیت منا

مالوم بکن ٥ مناکون تو ہیچ جَرَي جاکہہ نیست ٥ برو بگو شیے ترالوپہ یت
بیا زوت ٥ سرکار ساجیے حکم اي بنوتک ٥ توچو مکن اجیپن سرتوتوش
بیت ٥ توگریب فکیري مال ہا پزور اورتک ، یکي یُ دواہ بدنتترش
کپتہ ٥ این کیاس مردي حکت چون کلیت مردم توپان بیت ٥ بُنزس
اش اچا کسا کہ اش خداء نترسیت ، خدا زالما کم بکنت ٥

شعر (بلوچی)

ظالمانا ظلم ممدود ستم کاران ذلیل

٥

چي کشتے سوداکریا منا ہیچ کپہ نبوت ٥ مینے روچہ وش
نبوتک چي مسا پرمي یان مینے کارشر نبوتنت ٥ ہنبرانا تبنا کاراسک روہ
ہست ، یکسری دہ سربیت ٥ خداء مقالہ مہربانے کتک دان ناہي
بازکتہ ٥ ہرکس سیرنت کسارا کسے حاجت نیست ٥ برو مینے وامان
بیاربدہ ، اکر ندیي ہش شرت کیني دیتے مالان ترا کریں ٥ زورکے
وہدا تیاري دیگي وہدکہ بیت جاپ دیئي ٥ تو دیتے مالانا کوشے منا
نکوشے پرداہ نیست ٥ کس کسارا ہنچا دیتے مالا ندنت ٥ مینے زمانہ ہا
برات براتے کارانیئت ٥ دکرارا پر دکراچي بیت ٥ مرو ہیچ جاکہہ
دیتے جاکہ ہا بنند ، ہروچہ تچي روي یک مائي دیتے جاہا نندي ٥ من ترا نیلین
مرو اکر نندي روي تہئي رندا کائین ہرجا ترا براسینین کوش پوزا تہئي
با من برین ٥ ہرجا سوداکریا بردي ، بکندین ترا پلین ٥ اش دکري
دیکا تو منا بداتین شرترنت ٥ من تئي یگروچي کارا کائیں ٥ دکري دیک

ہمیشنت کے پر کے سوداکری کنت ٥ کس پر کسا پے کریا بار ہنچا
نبارت ہر کس پر اُمید شرنت ٥ من پے میارن منا تئی کارا کار نیست ٥
ہر جا کہ زانے برو ٥ ہر چی تو لوپی آ چیز کہ منا ہست من ترا دئین ٥
مینے مال تئی دیتے ینت ٥ مینے مالا اِیب مکن ! من تئی یا ورین ٥ ناس
کینے اکر تنباک کشے ، دپا داری چی کینے من ناس کنین ٥ تنباک کشین
ناس نیست ، سرکارا باز ہست ٥ کوش کیسہ چوٹ سوداکران آورتک
بہائی جوانینت ٥ منا مال نیست ، چیا بدئین پے مالا نراسنت ٥
مردم کہ دران پے دربیت کردیت وام کنت ، ترا اکر ببیت مایے
تو روی وام کینے ٥ ہمی آدت تئی شرنہنت ٥ وام یک کمی کلی نہنت ٥
وام ترا رسیت بگزی نراسیت بکند ٥ تو سک ناسر پدی کیسے
جبرا کوش نداری ٥ سوداکریا کہ روی ہما مالا بکر بیار کہ مینے ملکان
نیست ہر کسے کپت ٥ سوداکری یک بجتے یک زانکے ٥ نہ ترا نحت
ہست نہ زانک نہ دکری پنتا کوش داری ٥ تو بچار اَلم چون کنت ٥
تو اش من شرتری تئی کردار شرنہنت ٥ مینے دل مانت ہنبرانا
ہندوستانا رئین سبزین جنینے کرین ٥ ہندی جنینے سبزین شرین ٥

نظم (پارسی)

گل بہ کابل ، بادہ در شیراز رنگین میشود
زلف در ہیران ، کمر در یزد پُر چین میشود
جان سر قربان باشد ، سبزہائی ہند را
ہر دری ہر خانئی یک سبز بیرون میشود

شعر (بلوچی)

سبزی جینے رنگ نروت جالکی کمان تاب نبیت

من اش وتے ملکان آتکگنی شمی ملکان ہمی واستہ کہ من پنیئی بکنین، من نیتکن کہ تاوانُن ببیت ○ منا مینے ملکان نپ ہچ نیست، من پد رئین ○ منا اداکاری نیست ہنچا نندین تو زہری من تئی پتران کائین ہرچی بلوپ ی من ترا دئین ○ مینے مال تہی وتے ہنت ○ منا ترا تپاوت نیست مینے مانہہ تہئی یکی ○ روچی من تئی یا برین ورین ○ روچی تو مینے یا بری وری، پرواہ نیست ○ مینے راہ تئی ینت ○ چُنت سالنت تو سوداکری کینے ○ ما پر تو بازین مال نکندن ○ سوداکری پرین مالنت وتے، مینے مال دِکرِ مردانیے ینت ○ من کپّ ین مال واجہ ہانا دئین، دِکری مالا مردم اباد نبیت ○

شعر کمالان بلوچی

مردم پرچمی کند کا اباد نبیت کپّ ی نیز کار کون شاہوکاران سیاد نبینت
مفلس پر داد بندہا مال دار نبیت پردیے دل کشا ہمک کس شاہ نبیت
لاکرین تازی من سرفان کمراہ نبیت

مردی مزنین سوداکری بیت مال دنیائی بوجیا مان کشتک شتک سوداکریا بوجیارا شرتکا جتک کرک بوتک ○ مال پر سر شرنت پے سرا واہندا مال نبیت ○ ایو ہدی تئی روا کے موسم نہنت، مرو اکر روی منا نزوری پے امراہا مرو ○ بلوچہ کوشیت ؎

یک مردئی پترا کوات بارت

اگر سرداري ببيت تنها وت وارت ئيش كنت، وگر سپاهي اَلما كسّا را ندنت ٥ كُپّهي روچا كار سرا بكپيت آ سردار حيران بيت ملكے رونت ٥

شعر بلوچي

مردمي كردن كيشے پے مردميّا شر نهنت
مرد كه پے براسنت بچار كه من ردا آمرو كهنت
هر كس تنها وارت آخر تنها مريت ٥ سردار پے سپاهيا گرينت ٥

نظم (پارسی)

زر بده مرد سپاوا تا سر بديد وگرش زر ندهي سر ندهد بر لشكر

شعر كمالان بلوچي

پے مال پرچمي كند كا مال دار نبيت كُپنهي نيز كار كو شاهو كاران سياد نبيت
لاكرين تازي من سرپان گمراه نبيت پر ديے دل كشا هُمك كس شاه نبيت
پر هوس مردم خُلقه هان سردار نبيت

هر وهد كه مردما را مردمي دوست بيت و يتے مايے دنت، پے دوستے يا مال ديگ نبيت، دشمنا را كے ويتے مالا دنت ٥ سودگري پهه مال بيت، تنگ دستين مردمي كار اُمرا شر نبيت ٥ دنيادار كپّه پر بچ چيزا نبيت، كو هر كسا شرپ دارنت ٥ تو نه اُشكته هنچو كوشنت

زر پردت داري روه پر اَلمَ

نظم (پارسی)

هر کس که زر بدارند در دوستش مي رسانند
من پے نوا، بے زر چه کنم که زر ندارم

من ترا کوشته هرچه سودا کنیے مناجست بکن کپّا بکن ٥
من اپیے شرّین کپته سد پنجاه روفیه ها اِیبیے هیتے که دستا گنگ
لنکنّت، دس کُتهٔ دُراه نبیت ٥ اچي سوداها من پشو مانُن نزانین
واهندي پدا زوریت اکر نزوریت ٥ شریت کَنْت ٥ مناشرتا برتک ٥ مردم
مالاچاریت کیپت ٥ تو عمرانچاري سودا کنیے ٥ لحیتے پسَ بلوچان اورتک
بهائي کرانش کیمت کننت ٥ کسّش اي کیمتا زرت نکنت ٥ نزورنتش مینے مالنت
پنچا دورش ندئین پَدیش برین ٥
مُردک اَشس کُبرِستانا نزوت
تو کَرانا کپته مینے ائي پیما نزورین ٥ برو پدی بده، مینے مالا بیار
بده ٥ هرکس اکر ترا بکوشیت نکرزیت من تهي مالا پدا دئین مینے
زُوریں بلے کند کنت ٥ شربوتین منا دوست بوت نون پر پیماهنت ٥
مینے کارا نئیت توئي بزور ٥ مینے چي کنین مردم مالے دنت چیزي کپت
مینے کارا کیت ٥ کارا که نئیت مردمي چیا کیپت ٥ اکر شرّنت
بلے مینے کارا نئیت ٥ مال زر امروزا شرّنت آخرتا آدنیاها هم شرّنت ٥
پرچاکه امروز نکبختین مردمي وارت ٥ خدائي ناما دنتے آهي کارا آدنیاها
کیت سوا پے رسیت ٥

نظم (پارسی)

زراز بہر خوردن بود ای پسر برائی نہادن چہ سنگ چہ زر

شعر کمالان (بلوچی)

مال کو آلما سک شرنت پے مالین سرانا گرنت

اُشتری من کپت سیے روفیہ ہا ، شصت روفیۂ زرت بلے من ندات ہ من دلیست مینے کار کپیت حیران بین ہ منا پے اولا کا نبیت ہ اولاک شرین چیزیت ہ

من اشکتہ تو مشقط روی من ترا سد روپیہ کون کنین کون پر من مرواردش بکن بیار بلے کند کینش مکن ہ دکر چیزی مالت دئین یک تپنگی کر توس والہ کر اش بنا پر بیت تیر شورۂ یکجاہ ببنت پر مینے بکر بیار کون ہ من کمالانا ، میجر اسمٰعیل صاحب بہادر ایک تپنگی دانک بلی پر دپیے والہ ئی ، کر تو سیے نہنت ہ تپنگ ہمی کر تو سیے ینت شرین ہ مینے دل سک ماننت منا نراسیت ہ تپنگ سبکیا شرہ نت مینے ملکان نہ بنات ہست نہ کر تو یے تپنگ ہ اکر سرکار ساحب بیئت مینے بکندین یک تپنگی کر تو سیے من لوپین ، اکر مہربانے بکنت منا بدنت ہ سرکارانا چشین مالے دیا گاچی بیت ہ مال ساحبانے چمان نیئت ہ ای درستین ساحب سخینت ہ نسب ایشانے مزاننت ہ فلان سوداکری مال دنیا چپہ بوت کپت ، دیتے بان جاکہ ہان بہا کنت ہر کیسے اکر زوریت ہ اکر آرزانش دنت فلان سوداکرش زوریت ہ ہر چہ مال کہ واہندا را بہائی بیت باز مال نیاریت ہ

پرچاکہ دا ہُندی کپّہ نت مردم وشے یُ سلامتیُ کدرا نزانت تا کہ یگبری کاری سرانگیت ٥

شعر (بلوچی)

کوُت سوتان نکنت آرام آخر کون تا وان کور کاینت

٥

چیزی زر وام کنین اسپیے پروت کرین اکر مالُن وام براسیت اکر نراسیت خیر ٥ پیادکے پے اولاکے کِراننت ٥ راہا خدا خانہ دادہ را پیادک مکنت ٥ مال شرین چیزی بلے ہنچو کہ مردمی حیا پَش مکپیت ٥ مردم پرمپہا ٥ شرنت تو پُکڑی پیٹپیر بکن ٥ چو بکن ہر کس بزانت تو مردمی یُ ٥ تو وتا را بیرک دور داتک ٥ منا پے زار بَرینت دِکر کشتا نا چُشین سوداکری ٥ یُ ٥ دَرائین تا وانے ٥ مینے زمانہ ہا کتے یا را مالے دنیایُ ببیت زوراکے کرنت بندنت ملیے برنت ٥ کریبا را کو زوراکا چہ کشاد ہست زوراکے جنگ بندک پر نزُودین مردما آیب نہنت ٥ پے اکلین مردم دیتے نپ تا وانا ہچ نزانت ٥ پے اکلا بزانتین کہ من پے آکلیُن، کندکین کاری نکتُ ٥ ہر کس کُشیت من اکلا مَندُن ٥

شعر کمالان (بلوچی)

نا دانا ہر وچی نصیّت یات نبیت اقل چشین مالیت مردما را زور دات نبیت

٥

منا واجہ ہا شرین وتا سیے دات اشمن فلا ینے لوپ ت من دات ہ
من بکندین بہائی یکے بکرین ہ سرکار کپتان ساحبا انبرانا پرمن باز
مہربانے کتہ ہ من رئین سلاما اکر کائی کون، بیا ما تو رون ہ ئی ملک
بوچستان حرابنت سک ہ شرین مال بحتنت ہ مرد مارا بحت نبیت
اکر اکلا مند بیت اکل چہ کارا کیت ہ

نظم (پارسی)

اکر بہر سر موت دو صد ہنر باشد ہنر بکار نیاید چو بخت بد باشد

ہ

سودکری یک بختے، مرد مارا بحت نبیت ہر چہ سودائی کنت آ
سودا شر نبیت ہ اس بختاء جوان ترین شر ترین چیز نیست ہ اش
بختاء کندک ترین چیز مینے دنیا ہا ہیچ نیست ہ آروچہ کہ بحت مردمی
ہمراہنت اچا مرداء شر ترین مردم نیست ہ ہر جا کہ آ مردم بروت
شرپ ازتے کننت ہ ہر کس کوشیت ای مردی شرین ہ آ مردا را کہ
بحت نیست ہر جا کہ آ مردم بروت ہر کس کوشیت اچی مرداء کند
کہ ترین مردم نیست ہ بحت شرین چیزی ہ بحت کندکیں چیزی ہ ہر دہد
کینت مرد مارا شر کنت ہ ہر وہد روت مرد مارا شر کنت ہ بختا را و نیست ہ

شعر بلوچی کمالان

کس مبو کستا پروتے بحتا دائما ہیچ کس نبیت تحتا
اکلا مند نکنت شان پہ ہل ہ گاہی بر زن کاہی جہل

دانائین مردمی بحت ہر وہد کہ روت ہیچ نکنت وتے جاکہ ہا نندیت ہ
ہر وہد کہ سُر پُرکنت ، ارام نکنت ، بحتا راکیپت کِیَیت کون ، تبرکاری
حراب تربیت ہ اکلامند نندیت جاپ دنت ہ پے اکلین مردم
نَنِندیت جاپ ندنت ۔

نظم کمالان (پارسی)

زمانہ کر نیمی باشد بتو رام تو بنشین سایہ کرمش کُن آرام

ہ

مردمی کار اش وتے دستا شربیت ، اش وتے دستا کُندکہ بیت ہ

نظم (پارسی)

دل قوی دار کہ حق ریا نکند پے کناہ بادشاہ کدا نکند

ہ

مردم کون خداء مقالہ راست شر ببیت اش خدائی پر مانا دِکر
مبیت ہیچ بر آ مردمی کا ہر دو جہانا حراب نبیت ہ اش وت مردم
شربیت اش دت کندکہ بیت ہ انبرانا سنہ نبیی محمد مسطفا سردار عالم
ہجرت ۱۲۹۳ء مُستُنگا سرکار میجر ساحب سنڈیمن بہادر اتکک ، مرکوہ من
لشکری تہا کپتہ بازیں سپاہی سندمن ساجیئے مُرتبہ ، دِکر باز براہوی مُرتبہ
نعل ، باکہ بانا ، مشکی مرکوہ بوتہ ہ کُپّہ خداء مقالہ مہربانے کُت دِکر جاکہ ہا
بنوت ہ کیچ سامی مرکو مُرگانے سرا کپتہ پے حسابا مُرک مرتہہ ہ

نظم (پارسی)

کیسے را کہ مرگ آورد دستِ زور بپاء خود اکنون رود سوءِ گور

ہ

ہرچہ کار مردمی چمّان کرانِنت مردم کہ توکل کنت کارا کنت خدائی اسان کنت ہ مردم پے کارا نند کاشرنہنت ہ ہرکسا را یک کاری ہست ہ کار بازیں مردمی دستا زوت بیت ہ

نظم (پارسی)

بنعمت بود لشکر اراستن کہ لشکر کند تخم کین کاشتن

ہ

آروچی کہ توشیتے سوداکرِی یا توچہ مال کپت چہ ہنرا ۔ اداکہ آتکی چہ ہنرا بہا کتُنت ہ ترانپ بوت بنوت ہ کرُابی اتکک بازین دنیاء دولیتے مانے مایے ڈر ریتککنت سوداکرِی کنت ہ مروچی ہرچیز ارزاننت ہ ہرکس کہ مال کیپت برُوبکر ہ دکر روچاچو ارزانا مردما را نراسیت ارزان نبیت ہ

ذلحجّی ماہا ۱۲۹۳ میر عیسٰے میر آزاد خان لشکر کتہ فجکور شتکنت جنکش کتہ گوں سوردو ، میر گاجیانے شہرا ، میر گاجیان کون انگریزا کون خان صاحبا ہمراہت ، شتہ سند حیدرآباد پہلی یا ہ ہرکسے کار دیتے جاکہ ہا شرّنت ہرکسا را دوست بیت ہ کیسے ئی کار کہ کند کنت کسّا را دوست نبیت ہ ہرچہ کسّا با سوداکری مردم بکنت ہ اکر

مال نبیت دکر کسا بکنت ٥ مال پر نسیبنت سه

پے تمیز ارجمند پے عاقل خوار

اکر سوداکري کنے ہر چیزي کہ گرئي اچا کیمتا کہ تو کپتہ کیشیر مایے بہا بکن ٥

آکر جپہ نت ، نپ تاوان نزانت تاوانے بیت ٥ نکبہت کپتہ یت

شوم بباد ونت ٥ سوداکري یا بري نپ بیت بري تاوان بیت ٥ دنیائي

کاریک پیما نبیت ٥ بري شربیت بري کندکہ بیت ٥ ئي شتکین دنیا ہاوتارا

مکش پر خدمت ٥ ہر کیسے نسیبا خدا ہر کسارا دنت ٥ ہنچنت کہ تو کوشیے ،

خدا مقالہ کوشیت ئي بندہ من ترا رزک دہین بلے خدمت بکن سبے سبیت ٥

اکلا مندین مردم دکر مردمي کارا کار نداریت ٥ ہر کس ویتے کارا وت

بزانت ٥

پے مزا ، پے کرئي یا کس پہ کسا ہنچا خدمت نکنت ٥ تا دپ

کوئي نوارت سر کوشي نوارت ٥ مردیا کون مردیا سوداکري کُت

نجوپہ تنت ، مپہ تنت ، یکیا یکي یا راجت پر پہ کارا ، کوشیتے

چونے ، آچیر کے کا کوشت سر بري کا کہ چونے کوشیتے تو منا پہ کارا

جنک نیمنے چیر کا من نرائین ٥

ترا روچي سوداکریا نپت بوت نبوت ٥ سوداکریا روي ہما

چیزا بکر کہ تئي شہرا آچیز نیستنت ٥ مینے زمانہ ہا مالا را روہ نیست

ہر چیز باز ہنت ٥ شاہوکاري مال کرانا بہا بیت مردمي بہا کنت ٥ بہا

را ملیے کا منت نیست ، دوست ، دوست پر بہا دوشمن پر بہا ٥ دوستا پر

دوستے بچار دشمنان پر دشمنے بچار ٥ دشمنا ادوستے شر نہنت ترا حراب

کنت ٥

آروچي فلينے جادار رسالہ جادار ہوالہ داد نشکنت من پلا ينے
سوداکري کہتہ اي دروچہ کوستہ نون فشو ہا ننت ، بکيز شرتيا مينے ندمين ٥
اکر نمينت ناحقا کو من جبر کنت ، سرکارا من مالوم کنين ٥ ہروچہ
کيت مينے مالا زوريت روت ، من آہي چہ ہُن ، من نہ آہي پتُن نہ
براتُن نہ سياڈوارُن ، من آہ ہم دُرہي ہُن ٥ پلان روچا من آہ يکجا
بُن ٥ ہرچہ جبري کرينے کوشت من آرا کلمہ درست داتنت ٥ من
آہي ديابيے ميارُن ٥ آہروہد کيت من کاہين ٥ من ترا حالا دہين
تو بردہ ٥ اکر کنديي ئي منا حالا بدہ منا کارہست ٥ من لوپ ين اکر
منا دنت چيز مال ، منا خرچہ نيست ٥ من پيشا انکلن ٥ آويتے مزن
دت نہن ٥ جينے من سرا زورا کنت ٥ تيے نبيت شري کنت کليتے ٥
ہروچہ سوداکري کنت ٥ من شتن ساحب نشتہ چراکہ روکنت سپاہيانے
پکارا حساب کنت دنت ٥ من نشتن بکيے منا چيزي فيپ کہ دنت ،
ديربوت من پاد انکن شتن ٥ رندا کپّ امنش توار کُش من پدا انکن
دہ روپيہ منا دات ٥ سپاہيان زر کپتنت شتنت بازارا سوداکريش
کُت ٥ اي دکر روچا کپّت شُت ٥ اکر زندک بيت اُمري بيتے
شربيت ٥ روچہ پر روچا شرتر بوُاينے ٥ من زانت کہ چوشربيت ٥
من اکر بزانيتے من بہانکت ٥ نون من پشومن پدا مينے ندنت ٥ يکبر
سوداکہ مردم کت پدا بنجيت ، تو اُمرا سوُاکينے بجي ، چو کمن ٥ ہزاري سوُاہا
مردم کنت زبانا يکبر شت پدا بنجيت ٥ مردمي شري کون دنت ،
دکري پنا شربيت ٥ نام دپيے ہروچي شر نہنت ٥ ہرکس ويتے
انديشادت بکنت ٥ دکراچي بيت ٥ سودا ہنچو شرنت ہردوسروش

ببنت ٥ یکی وشنت یکی نوشنت ، آسودا نیت ٥ چوش بیت ، مردم
مایے پر کیّنا کیپت بازا بہا کنت ٥ بازا کیپت کیّنا بہا کنت ٥
ہرچہ مرادی کہ پر دل سدق اش خدا لوپ یت ، خداء مقالہ آ مرادا تمام
کنت ٥ سال پر سال انگریز ساحب کیت بلوچیا سیل کنت پدا
رَوْت ٥ نزانین چہ کارا ٥ میے بلوچستانا سوداگری شرّ نبیت ، مردم بلوچیا
دنیادار نبیت ٥ پرچا اکر مالا مُچ بکنت یکروچیا بچار کہ زُوْرا کان
مال بُرت پے کنا ہا ٥ دکرْ جاکہ ہا کس کیتے مالا زور بنارت ٥ اِ دل
انصاف ہست ، ای ملکا نے سردار دُز ہنت حرام وارنت ٥

۱- روچی کہ من تو سوداکتہ الم بازنشتہ ، شاہدنت ، چو منا شاہد نبوت
بزان مینے درورکنت تہی حبر راستنت ٥ بگیر شریتا من وتے مالا
تراندئین ٥ بیا کہ من تو سرکارا رون ہرچی سرکار بکنت منا کبولنت ٥
تو یک شاہدی بیار بکوشنت ، تو آ روچی چونکوشتہ ای کراز من تو نکتہ ٥
تئ راستنت ٥ مروچی یا بادات مینے روک ببیت اکر نبیت کپڑا
تا سہ چار روچا نبیت ٥ مینے کار نکیشتکنت ، ہر وید کہ کار کیشنت ترا
سرپد کنین بیا کہ رون ٥ پوشیے یا کہ پرنپوش مینے کار بلاس بنت ٥
پر مینے کے لہتیے روچا بنند ما ترا کندن ٥ سوداکری کنان کپڑا برو ٥
اشتاپ مکن ، دنیائی کار پر سبرا شرّ بنت ٥ بنند ، وتے ازباب ،
رزان ، متبک ، تاسان ، کدان بہا بکن ، کپڑا برو ٥

ذُلجی ماہا سرکار میجر موکل ساحب بہادر کا کذی مہربانے کُت پر من
کمالان دیم دات ٥ اکر کرنیل سرکار میکری کرْ ساحب بہادر سامی تئ جاکہ
ہان بئیت ، ترا کوشیت مینے ہمراہ ببو توئی کمالان کون ساحبا ہمراہ بو

بروکون ہرجا کہ ترا رُست بدنت کُپّا پدا بیا وتے جا کہ ہان ٥
من کمالان کاکدا وزکُت، کاسدا را کوشت سرکاري حکم منا چمّا نِنت ٥
اکر کرنیل منا کوشیت مینے ہمراہ بو من تئي حکما ئین کون ٥ کرنیل
ساحب یکروچي سامي اتک دوشپ نِشت، من کمالا نے وتے ہمراہ
کت فجکورشت ٥ مینے وشي وش وے یکصد ہشت روپیئي زرّ یک
اشتري پر مینے مہربانے کت بحکم رب نصرت مینے دات ٥ من کمالان
وش بوتن کرنیل سرکار میکري کرئي ساحب بہادر منا رُست دات
پدا وتے ملکا برو ٥ ساحب زِرہ شُت من پدا سامي اتکُن ٥
کُپّي حالا من مالوم نبوتن ٥ سردار میر آزاد خان فجکور نشتہ، سوردو
جتکنت ٥

آروچي کہ دو صد روپیہ ہا من تئي اسپ زُرت تو کوشت
مینے اسپارا ہیب مانیست، من اسپارا وتے جا کہ ہان اورت
سوار بوتن اسپ کہہ کنت ٥ مردم اول مالا چاریت کُڈّا سوداکنت ٥
مردم وتے مردما را کندکین ایبیئین مالا ندنت، شرنہنت ٥ مروچي مال
بازا سنت مردم کندکین مالے پر بازا نکپیت ٥ من چشین دنیاداري
نہن کہ نچاپے مکسدا وتے مالا دور بدئین ٥ بادشاہ ربّ مُفت وتے
مالا دیم دور ندینت ٥ اي وکّ تہنا ہا سوداوت شرنہنت ٥ سودا
پر مردم شرنت، ہرکس سرپد ببیت ٥ کُپّي پشو ما نیا پائید ٥ نیست ٥
مردم میاري بیت ٥ سوداکران زہم باز آورتک، ارزانا دینتش ٥
مروچي مالا را بہا نیست ٥ ہرکسارا کہ کشادنیست چہ سودا کري
کنت ٥ مروچانا لاري تُپنکانا ہرئیدانیست ٥ پ وپي والہ سک بازسنت ٥

مینے زمانہ ہا اش اسپیے ہریدا حرئی اشتری ہرید کیشترنت ٥
مال پر زربازنت ٥ ہر کس کہ جاکہی یاروت کوشیت مینے کاری
شرببیت ٥ تو ہنچاروی ہنچا کائی ٥

بابِ دوازدہ ماہ (ہجری)

۱- اول ماہ محرم ۲- صفر ۳- ربیع اول ۴- ربیع اخر ۵- جمادی اول ۶- جمادی اخر ۷- رجب ۸- شعبان ۹- رمضان ۱۰- شوال ۱۱- ذلقاعدہ ۱۲- ذلحج-

---

باب روز ہفتہ

شنبہ یکشنبہ دوشنبہ سہ شنبہ چاشنبہ
پنجشنبہ روز جمعہ ۵

باب حساب

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴۱ ۵۱ ۱۶ ۱۷
۱۸ ۱۹ ۲۰

باب سلام خوشامد

(بلوچی)	(پارسی)	(بلوچی)	(پاسی)
سلام الیک	سلامت شما باشید		
الیک سلام	برتو سلامتی باد	تیار جوپہ یی	سلامت مستی
دش اتکی	خوش آمد	تیار باتے	سلامتی برشما باد

دُراہ باتے	تندرست شوید	جبردی	بگو احوالِ خود
تئ سلامتی جنت	شما سلامت بودہ بُید	تو جبردی	شما احوال خود بگو
جیرنت	بدی نشدہ	تئ سلامتی یت	ہم شما تندرست ہستیم
		جیرنت	گزند نشدہ

باب نقل قوم رندان

قوم رِنْد : اول رند ادم شهر الف بوده اند طائفه قریش بوده اند، یزید بادشاه حیران امام حسن و حسین را شهید کردند، اقوام رندان بادشاه در مقابلِ جنگ شدند، هفت مرتبه، رندان توان جنگ بادشاه نداشتند، خیل رندان چهل هزار بودند :

شعر بلوچی

ما چهل هزار رندان من الف باکیں نشته کنت۔

سه پہ ا جنکے کون یزیدا ما تہتکنت

رندا از شهر الف کوچیدند پائین شهر بنفور دشتیے بود اسم آن کازو بود، در کازو نشستند قلعه بنا میکردند، یک کاریز در انجا کشیدند، پنج شش سال در کازو بودند، زبزبهه یزید بادشاه شنیدند طاقت نشستن نداشتند، بعدها کوچیدند در شهر بن فور آمدند۔ میر کهرام و نود بندک قلعه بنفور گرفتند، یک سال حاکمی میکردند، این احوال بر یزید خبر شد لشکر جمع میکرد برزدن، رندان طاقت داشتن بن فور نداشتند قلعه بنفور گذاشتند امدند در شهر سربازه از قوم رند یکے طائفه بود سابق میخوانند، طائفه سابق اول رخصت میکرد که من طرف مشرق نمیرایم، سابیقی رفتند۔ قوم نوهانے هم فریاد زاری میکردند اورا گذشت۔ قوم کلکے خبر پے هوده زیاده خبر میکردند این قوم را هم مرخص نمود رفتند و قوم دامینے دامان پے پے را گرفتند رخصت خود گرفتند رفتند و قوم ها مهیری رخصت خود گرفتند نرفتند۔ همراه

ایشان قوم لپّڑي لکور عداوت میکردند میرفتند و قوم جتّ که جت
پان شتران بودند هم رفتند و قوم کُرّد کابوپڑي چیزي هم نرفتند همراه سردار
رندان ۔ دیگر بسیاری طایفه از قوم رندان هم نرفتند۔ سپهه دار
رندان کلو نام پسرش فیروز نام بود و بقّر و رامین و نود بنده بودند اقوام
لاشاري ها ۔ آن دیگر باقی مانده رندان همراه فیروز ولد کلو کوچیدند
در کیچ آمدند پے پے کوهر از سرباز همراه ایشان شد، در کیچ زمانه
ملکان بودند ۔ ملکان اتفاق غجر شدند ۔ رندان از ترس غجر در کیچ نشسته
بودند او ناکسان از قوم رندان ورمند و ترفاء کیچ نشسته نرفتند ۔ رندان
از کیچ کوچیدند روه بطرف دشت کولواه میکردند، امدند رسیدند
کولواه بدست جدگالان بود ۔ یکسال گذشت ۔ رندان و جدگالان عداوت
میکردند ۔ بسیاري از قوم رندان وز قوم جدگالان مُرده شد ۔ دران مقدمه
جنگ ملک کولواه از دست جدگالان غصبیده بزور بردند ۔ جدگالان از
کوچه کولواه کشیدند، در بیله و باهو جدگالان کوچید میرفتند ۔ رندان کهدائیان
خود بر خود عداوت میکردند چندها کس دران مقدمه مرده شدند ۔ سالار کهدائیان (رندان)
عایے نام بود و سالار کهدائي یام چاکر نام بود ۔ چاکر کهدائي عایے رند را
در ملکان پیران در ملاقات کرد، دست عایے رند را چاکر بسته میکرد ۔
سبب بستن دست عایے پس جنگ شد ۔ چاکر را بمعه چندان نفرهاء
ادم کولوائي رندان مقطول میکردند ۔ در هر دو طرف ها بسیاری کس مردند
دران مقدمه رندان از کولواه کوچیدند، چیزی کس طرف کیچ مکران امدند
در شهر مند نشستند ۔ دران زمانه سالار رندان بزرگ شیهک نام بود
پسرش میر چاکر نام بود ۔ چاکر در ملکان کولواه از مادر تولّد شد، پس

ازین یازده سال حاکمی کوچه کولواه میکردند - بعدها عجز لشکر عظیم کشیده بطرف هندوستان و مکران زمین امد - باقی رندان از خوف عجز از کولواه کوچیدند طرف سند میرفتند - درانجا بدماشی میکردند - میا صاحب سند جنگ برندان میکرد چندان کس کشته شده - پس زمانه نادرشاه عجز و بادشاه هیران شد - نادرشاه لشکر عظیم از راه هرات بطرف خراسان امد - خراسان را مسلم متابعه خود میکرد بطرف سند میرفت - نادرشاه میا صاحب را گرفت ، زنجیر کیذ میکرد ، همگی خزانه ها را تصرف خود کردانید - لشکر کشید طرف هندوستان شهر دیّے رخ نمود - چاکر رند را بمعه رندان مواجب انعام بخشید ، همراه خود در شهر دیّے میبرد - دران جاه بسیار مقدمه شد رندان بسیار جنگ میکردند - شهر دیّے را گرفتند - نادرشاه بسیار از رندان خوش حال میشد - پس نادرشاه عرز میکردند ، حاکم سند را بگویند که مرا در شهر کیچی نان بدهند - نادرشاه بر میا صاحب حکم میکرد که طائفه رندان امیر چاکر او امیر بقّر را در شهر کیچی بنشانند ، چند شهر کنداوک سوران سینے شاد چه نان رندان هست - میا صاحب این شهر ها را برندان میداد - نادرشاه پس گردید - رندان کوچیدند در کچّی امدند - هرچه که رند کمیسے لاشاری دیگر همگی اقوام رند که میباشند تمامی در کچی نشستند - بعدها میر چاکر رند و میر کهرام لاشاری بر سر پے پے کو هر جنگ خلخشه درکار میکردند تا سے سال هزاران کس خوب زشت بدان مقدمه کشته شدند تا زمانه هر دو سالاران گذشت - در دفتر شعر بلوزی همین نقل بود پس دیگر کونه رب العالمین مالوم خبر هست -

قوم رند و لاشاری از کولواه کوچیده اند سند رفته اند تا درین هجر محمد پیغمبر .

علیہ سلام ۱۲۹۳ دوازدہ پشت گذشتہ، یک پشت شصت سال ہست
سی سال یک قرن ہست و یک پشت شصت سال ہست برحساب۔
کمالان کچکے درین درج این نقل نہادہ
پے پے کوہر و پے پے سدو و پے پے سازین و پے پے سیمی چہار
خواہر بودند

شعر کمالان (بلوچی)

کوہر سازین سُدُو سیمی ہر چہار کوُا را نانہت کمّی
اسِش روکُت من بستگین راجان وارُ ہیرانت کچّی و کاجان

از میناب از کیچ و مکران و در اطراف ہاء کولواہ فجکور از قلات، شال، مستنگ، کیچی در ہدود بلوچی ہمگی راج ہا و قوم ہا کہ میباشند زیادہ تر زات نسل قوم رند میباشند۔ اندکے راج ہا رئیس دہ اسیلے باشند خیر۔

قوم ہاء ہوت: ملک ایشان در ہیران دشتیے باشد اسم آن دشت پُل ہست۔ ہوت ہم قوم رند ہست جدِّ ایشان پُنّو میباشد حاکم کیچ بود۔ شنیدہ ام کہ طائفہ انگریزان یک قوم را گویند حملے این قوم ان کسان بود کہ میر حمل را زنجیر میکردند بردند میر حمل بُل پت بود بَل پت قوم رند ہست۔ قوم رند بسیار بودند۔

باب مردمانِ بلوچستان

کچکے مردم راجاہ لاہور بودند۔ جدّ ایشان مارسنگ بود۔ اسم من، کمالان ولد عالی جاہ میر ہاشم ولد میر کمالان ولد میر شیہک ولد ملک دینار

حاکم کیچ مکران، ملک دینار ولد ملا مراد ولد میر عیسٰے ولد مارسنک،
نسل کچکے ہا سکّ میباشند، شہزادہ ملک لاہور باشند - از لاہور
پدر مارسنک غصہ گرفتہ درامدہ در دشتِ کچک امد نشستہ بود -
مارسنک از مادر تولد شدہ بود - چندین سال در انجا گذشتہ، در زمانہ میر
ملک بود در فجکور کیچ حاکم بودند - مارسنک در فجکور سپاہی ملک میرزا
بود - بعد از ملک مرزا ملک فجکور را بُرد - مارسنک خود حاکم شد - در
فجکور میر عیسٰے از مادر تولد شد، از پشت میر عیسٰے ملا مُراد پیدا شد،
چیزی سال گذشت از پدر خود غصہ شد در سامی شہر کلک امد نشست -
مردمان کلک را اتفاق خود میکرد، یک کاریز کشید، دین - او ذکر بود
نماز نکردند - از انجا کوچید در شہر تربت در کیچ نشست - در کیچ زمانہ
ملک ہا گذشت - حاکم کیچ شیے قاسم بلیدہ یئ بود - مارسنک امد در کیچ
چیزی سال امد نشست شیخ قاسم مارسنک را مقتول میکرد - ملا مراد
پیدا شد چونکہ کلان شد ملک دینار سپاہی شیخ قاسم شد، کینہ بر قاسم
در دل داشت سبب کشتن جدّ خود مار مارسنک - ملک دینار کلان شد
پدرش وفات شد قلعہ تخت میری را گرفت - شیخ قاسم گریخت مکران
میرفت - میر شکر للہ و میر مراد پسرش بود ایشان را در ملک کہہ نشاند
و دیگر پسرش شیے عمر خان و میر شیک بود ایشان را در تخت کیچ قلعہ
میری کنارِ خود داشت - شیے للہ یک پسرش بود در قلعہ تنف نشاند
میرداد کریم اموی زادہ ئش بود او را در فجکور در قلعہ عیسٰے یئ نشاند -
عور مادہ، پسینے، کوادر، کلانچ، دشت، باہو، سرباز نائب خود نشاند
حاکمی بلوچستان میکرد - ملک دینار جدّ من کمالان کچکے بود - کچکے را کچکے

را کچکے میگویند اذان سبب که از لاهور آمدند در کوچه کچک نشستند۔

باب نوشیروانے

نُما به نوشیروان عادل هستند، بچه دختر نوشیروان میباشند۔ پدرش از جانب سام نریمان میباشند۔ دعویٰ بادشاهی حیران زمین میکردند۔ از ملک حیرانش کشیدند در سیستان امدند۔ خاران از طائفه ناروی ها میبود، از دست ناروی نوشیروانیا کشیدند خود نشستند۔ خاران و سروان ملک جالک از سیّد زادگان میباشند۔ اسلّ ملک جالک از سرکندها راست۔ هیرانیان بر زور تصرّف خود کرده و ملک دزک از سر حیران هست و پیشتر از هندوستان هست بعد ها خسرو بادشاه تصرف [illegible] کرده این طرف ها که در کچ افتاده اند۔ خسروه بادشاه حیران از دیّے او را دهِ کچ نهاده روز سختیے بکار اید۔ و باتیے هرجاو کجا که آدم بلیده ئی میباشند همگے ادم شهر بلیده هستند پراکنده شده۔ ایام عجز که در بلوچی امده، سرهدّ کچ از کولواه تا مِتهٔ سنگ کنار میناب هست۔ قوم مُلّائی ادم میناب هستند۔ اسلّ ادم کچ طائفه پُنْهِی، لیارزی و درزاده هستند و سنگرّ ادم براهوی هستند۔ مکان ایشان دشتِ کَفَرّ هست و کلّکی اسلّ از جدکال هستند۔ باب احمدزئی و میروانے و کنبرانے و اِیل تازئی اولاد میر کنبر هستند۔ کچ و مکران زمین نصف ملکان شیخ عمر خان برخان کلان امیر نصیر خان داده۔ شیے عمر خان جدّ سردار میر بانیخان و من کمالان بود

(نظم کمالان)

من این نظم گفتم بنام خدا — براهی جهاندار انگریز شاه
بسے شهریاران گردن کشان — تحور دلیران عزت نشان
چنین نیست بر عدل انصاف داد — بفرمان عیسے مسیح نیک زاد
دوستش چو باران ریزد زکرّ — چو یکسان بود چشم او خاک زرّ
براه جهان افرین کار کرد — جهانرا بمعمور اباد کرد
پر از عقل تبتیر راه خرد — ورق هاء لقمان حکمت درد
کمالان بدورانش انعام شاد — بجز شادمانے دلش غم مباد

تما تمام شد ۱۲۹۲ھ

باب الف الله

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
اسپ	اسب	اَنسک (آشک)	چمچه
آسک	آهُو	آروس (سُور)	عروس، شادی
آشن	آهن	اوسپان	رخت بارکشادن
آمود	میزان، ترازو		شب شتر
انکور	انگور	اوسپا	کُش نخل نر با ماده
انار	رُمّان		نخل
آلک	شفتالو	آرگ	خرما خارکه
اُشتر	شُتر	ارّگ	ارّه
آپ	آب	اپّک	لاغر، بے زور
آس	آتش	الاسن (حلاس اِنت)	خلاص هست
آبریشم	ابریشم	انجیل	قرآن، (کتاب الٰهی)
انجیر	انجیر (میوه)		حضرت عیسیٰ
ایشَرک	یوتهه (یکی بوتهٔ جنگلی)	آدینک	هینه
ارزن	عرزن، دان	اینک (چمک)	عینک، چشمه
اِستَل	قاطر	آهِتر (هیروپ)	بادِ عظیم (باد تیز و طوفانی)
انپان	انبان		
آرت	آرد	آبرُّ (آب دِرّ	جای که آب بُریده (زمین را)

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
اِستون	یعنی جمّر، سحاب (ابرِ سیاه)	ارزانت	ازان قیمت (کمتر)
		ارزان نهنت	(ارزان نیست)
ای بُرّ	خَرد		گران قیمت
ای زکّ	چرم از آن که شیر دامیان کند	آروچی	آن روز
		ایی روچا	این روز
ای بُرّ	آب بُریده جاها	آ شپیے	آن شب الان
اشفُت	سُفت		شب
اِشپیت	سفید	این شپیے، امیشی	ام شب
آنبران (امبران)	اِمسال	ای کار	این شغل (این کار)
اِشکر	خاکستر آتش (انگار سرخ)	آکار	آن شغل (آن کار)
		اَرسنت	آب چشم (اشک استند)
ارواه اپیان	افیون تریاک دواهِ تلخ	ارس نهنت	آب چشم نیست (اشک نهند)
اورتک	آورده	آپُو سنت	سُنبل تازه
آمی	بے علم	آبوس نهنت	سُنبل تازه (نیست اند)
آمین	فصل میوه تازه فصل خرما		
		ادا نهنت	این جا نباشد (نیست اند)
اینّے	اَنّا		
آزار هنت	گله مند (است)	آهی نهنت	ازو نیست (برای او نیست)
آزار نهنت	گله مند نیست		

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
آشکنت	عاشق ہست	آرُس	عروس
آشک	عاشق	آرابہ	خرابہ زمین
اِسپر	سپر	اباد	آبادہ زمین
انار پوست	پوست خنار	اَزیز	محترم (عزیز)
اِسترک	پاکی جان (اُسترہ)	امیر	بزرگ (مہتر)
ام زور	برابر	اُمبرا	شپی خلوت
آچار	پیاز و دارِ زرد یکجا ضم باشد	آجک (آنجگ)	آزار بند
		آسودک	بے غم
اِدا	این جاہ	آب لک (ابلق)	نشان سفید و
اُودا	آزان جاہ (آن جاہ)	اَبرَک	نشان سیاہ آن است
آواز	آوازہ	اِی وک	تنہا
اَوْزَ	بدل	الوس (لپوسہ)	کرسنہ شناب کندہ بنان
اِدا	این جاہ		
اُودا	آزان جاہ (آن جاہ)	انکشتری	ان کشتری
اُواز	آوازہ	الماس	سفید، الماس خرہ
اَوْزَ	بدل	آکوۃ (یاقوت)	مہرہ سرخ، یاقوت
اِزّت	شرف	انجیل	قرآنِ انگریز
آبرُو	عزت و شرف		
آرام	خاموش (آرام)		

لا اِلٰہ اللہ عیسےٰ روح للہ
بینم غمزہ تو، اندک مردہ زندہ کند
دشمن زبان سخن ہست کہ بیخش برکند

باب ب

باب بے بسم اللہ بلفتح بنا

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
برکت	برکت	پالیز	خربوزہ تربوزہ (کشت
برحمت	نفع دہندہ	بار	بارہا
پے درور	پے نظیر	بزُور	بگیر
پے مثڑ	پے مثال	پے زار	توبہ
بزم	فرخی ابریشم	بری	ازار شدہ
بابشت	بالین سر	پے دان	خراب (برباد)
ببُرّی	بُریدہ کن (ببریّد)	پے زور	پے حمت
بُرّتک	بُریدہ	پے اکل	پے عقل
بان	بنگلہ	پے کار	آسودہ
بادگیر (گواتگر	محل بلند	پے شرم	پے حیا
بانوپ (مانُڑ)	بانِ خرد	بریان	کباب
بازار	بازار شہر	بہیا	پے آب
بزکر	غریب (ہقان)	پے گیرت	پے غیرت
بزّہ کار	غریب	پے مال	پے اموال
باک	باغ	پے در	پے کس

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
پے نوا	پے خوت وند	پے وار	پے قدرت
	بے نوا)	پے بیم دار	بے ترس
باور	یقین	پے بیم	بے خوف
برات	پیکار	پے نام	اندک نام (غیر معروف)
پے ہوش	پے سار	پے دام	پے قرضہ
پے سار	پے فقرا مد ہوس)	پے ترس	پے اندیش
پے کشاد	پے ہمت	باز	بسیار
پے دسرس	پے قدرت	بار زور	بار بردار
پے پرواہ	پے نہار	بد برد ک	غصہ (زود رنج)
پے پیر	پے مرشد	بلے	بلے
پے پے (بی بی)	بانو	برو	برو ید (برو)
بانک	پے پے	بروک	بریدہ
پے پت	بے لفظ بے اعتبار)	بارک	لطف
پے حال	فراموش	بروت	برو ید
پے دل کوش	پے ہوش	بررت	برود (سبل)
پے شہر	پے آرام	برو	بروہی
پے آرام	پے طاقت	بروئیت	برو ید
پے باور	پے صدق	برو ینے	دروہ کند
بہادر	شمشیر زن (دلیر)	بستے	بستہ
پے بر	پے سمرہ (بے ثمر)	بندی	بستہ کن

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
بارت	بارہست	پے پائیدہ	پے نفع
بری کوٹن	زبری (امر فعل برگون)	پے اوست	پے صدق (بے انصار)
پے نیاز	پے حاجت	پے نگ (ہینگ)	شہد

باب ت

توکلت علیٰہ تورات اقران حضرت موساء (موسےٰ)

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
توپہ	توپہ	تپنگ	بندوک، تفنگ
تنبوہ	خیمہ	تپر	تبر
تشّ	تیشہ	تُرشپ	تُرش
تاس	کدہ (قدح)	توشک	توشہ (زادِ سفر)
متبک	طبق ہا	تابنت (تاب اِنت)	(تابدار ہست)
تاؤس	(طاؤس) مرغ ہند		ناراست،
تاک (تاکچہ)	(دریچہ	تُوک (طوق)	حلقہ کردن
بکچہ	بچہ	تینبار	کیاہ زُرت نوبراید
تار	سیم	تینے وہدی	درین ایام
تہار	سیاہی	تردن	تنور نان پختہ ہی
تاچینیے	ساختہ کن	تیوک	تیوہ
تاکیر (تاخیر)	صبر	تنگنت	تنگ است
تاکت (تلفت)	صبر	تنگنت	تشنہ (ہست)
تڑت	کردید	توار	صدا
تپاکشتہ	تب گرفتہ	تاہیت (تابیت)	تاویز (تعویذ)

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
تُحپا	تحفه	تکار	تبکار
تنباک	تنباکوه	تاب	کج
تیمار	سنبار	پُتنبوک	نیام
تازی	اصیل	تینے جاری	درین وقت
توکل بکن	توکل کردن (بکن)	تکرد	فرش بوریا (از نخل خرما)
تاجک	تازه		
تاچی	تاختی	ترا	ترا
تاچه	تاخت (تاز)	تنکنت	(تنگ، باریک (است)
تامور	غنیم (تاریک تر)		
ترینیے	بگردان	تاک	ورق
ترنت	تازه (است)	تام کنت	لذت (ضائقه دارد)
تیر	غلوله		
تیجک	خربوزه	تاوان	نقصان
تش	تیشه	تاتک	تاخته
تختک	تخته		

بابِ ث

سُبحان

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
سُواب	علِ نیک ، ثواب	سُھر (سوہر)	طلاء
		سابُن	رخت شویند
سورکہ	کیاہی کہ شتر خورند	سنکہ	دست وانہ زن (زیورزن)
سواسو	چپل پا	سَیّد	سیّد، اولاد محمد سردارِ عالم
ساد	رسن		
سپاہی	نوکر	سُواس	بوریا کہ بافتہ دار بہ پاری کنند (مونزہ بلوچی بافتہ از گیاہے پیش)
سرپوش	ستف		
سرپد	معلوم (واقف راز)		
سردی (ساریتی)	خُنکی	سُرمک	سُرمہ
سندوک	پیٹے (صندوق)	سُوار	اسب سوار
سالوک، سالونک	نوع عروس	سمرہ	حاصل (ثمر)
سوچہ	سوختہ (سوز)	سوّان	آہن خرد پولاد (آلہ فولادی)
سیاہی	تاریکی		

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
سامی	شهری باشد در کنار کیچ (مکران)	سیده	آهو (صید)
		سوکند	قسم خوردن
ساربان	شتربان	ساهی	مو در انبراش (تراشیدن مو)
سهور	بام داد (سحری در ماه رمضان)	سخن	خبر
		ساهر	ساحر، سحرکننده
		سنگ	سنگ

باب ج

یا جلیل

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
چمّ	چشم	چُمّر	نام قلعه در دشتِ کولواه (مکران)
جاکه	مکان (جاه)		
چادی	فقره خالص	جاہل	بے عقل (بے علم)
چانک	خانه زنبور	جانک	جامه
چاپُک	تازیانه	چادر	لنگی
جامه دان	جل اُستره	چاکوه (چاقو)	چاکو، قلم تراش
جاپ ده	خاموش نشین	چاریت	می بیند
جنگل	صحرا درخت پر	جزیره	بیابان
مچل	پوشاک جان زنگار	جابل	کواله دوزد
جولائک	رخنه باد	جه لک (جلّلک)	غنب
چَمّک	چشمه (آب)	چکیّے	فلک سُرف
چاکرُا برو	آن طرف بُرو	چینگر بیا	این طرف بیا
چُشین حبر	این کونه (حرف)	چَشّی	زبان بزان (بچش)
جوش (جوشی)	جوشنده	چوشنت	این طور هست
		چیشیے	از این

باب ح

یا حلیم

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
ہلاک	عذاب	ہردچ	ہر روز
ہرمان	افسوز	ہردو	منزل چاہ
ہرجین	خرجین	ہنشگ (اُشتگ)	چمچہ (قاشق)
ہم زور	برابر	ہامکنت	خام ہست
ہادینک	آہینہ	(حامگ اِنت)	
ہامین	موسم خرما و نخل	ہالو	کوتاہ
ہانپک	بارِ کران	ہان جک	کمر بند شلوار
ہنچا	حایے	ہنچو	ہمچو
ہیچی	خایے	ہیشچوک	اندکے
ہلّت	خلاص شد		

بابِ خ

یا خالق

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
خاشوک	بوته زراعت غله	خاخسر	آتش
	باشد	خاس پر	بلا در زن
خرخسه	شاهبه اسب	خلخال	آدینک پاء
خاطر	دوستیے	خاور	نام کتاب جنگ نامه
خافسه	نام شهریي		حضرت علی علیه
	درهند	خایے	خشک
خارگ	خارشت	خشت	خاک بسته
خلق	خانه بلوز طراه		

باب دال

یا دیان

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
دریا	دریا	دیک	نجلی درج
دوا	دوا	دزد	درج

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
دُزّ	دزد	داروه	محرم (درمان)
داس	هرّه	دوک	ریشمان تاب کند
دوُپ	عود	درج	درج
چوپ	کوفند	دایچ	بوته زن موء بافند
داب	شان	دان	دان
دیر	فرصت	دوت	دُود
دروازک	دروازه	درچک	درخت
دکان	دکان	دان	دان
دانک	دانه	دوبیے	کدشو (دھوبی)
دورنت	دورہست	دام	دام
داداه	عداوت	دوات	قلمدان
دلاللخیراة	صفتِ سردارعالم	دروگ	دروغ
داک	داغ	دار	چوب

باب ذال

یا ذکے

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
ذات	اصل	ذائیت	فرزند تولد شده

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
زر	نقره	زانے	میداند
زور	قوّت	داند	زورتے کرفت
زوت	زود	زوم	عقرب
زِبْرنت	تیز هست	زنک	زنگار
زوری	بکیرید	زمزیل	زنجیر
زانت	داند	زرکر	زرکار کند
زوالنت	خرابست	زان	زانو
زنوک	زنخدان	زالم	ستم کننده
زانک	داننده	زِرَبُرْ	زر یا بُرّ
زریات	نسب	زِیرک	بوته کرمان
زِکْر	عبادت	زردار	مالدار
زهر	غصّه	زرد	زرد
ذی	امروز (دی روز)	زُلمُکار	ظلم کننده
زَبْرنت (سبَرنت)	قوت مند هست	زوراک	قوت مند
زورُ یتے	می کیرد (بردارد)		

بابِ ر

یا ربّ

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
رپک	رمل	روت	رود
روکِنت	افروخته (است)	رَمک	(گلهِ) گوسفندان
رَست	رسید	رک	رها جان
رنک	صورت	رُنت	دروه کُند
رَتک	دروه کرد	رُناکے ینت	رسیدنے ہست
رُدیت	روہید	رونت	روید
رَدبیت	غلط باشد	رَد داتک	فریب داده
روبیاده	فریب بده	رونت	غلط اَست
روچنت	رَوز ہست	راج	مردمان یک زات
ریزیت	خراب شود		(قبیله)
راہج	دائم	ریزتک	ریزیده
رود	مس	روشم	آینی روز نه دیگر روز
روکی	افروخته	روبا	جانور (جنگلی)
روزی	روز	رزک	نعمت
		ریم	خونِ سفید

باب شین

یا شہید

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
شکر	شکّر	لشکر	عساکر
شیر	شیر	شیر	مزار
شرّ	خوب	شرّت کته	خوب شده (کرده)
شربت	خود شود	شیشے شک	شیشه
شراب	شراب	شادی	خوشی دیے
شاہر	شعرزن	شاہ	پادشاه
شپ	شب	شپچر	خفچاک
شنکرف	رنگ سرخ شنکرف	شنکر	میوه درخت کهور
شب کرد	چوکی	شرترنت	بهتر (هست)
شکّ	شانه	شورہ	بارود

درباب ف، پ بجاه ف هست وث، خ و ذال در لفظِ (زبان) بلوچ نیست. سین بجاه ش و سین یکی هست. ص ض ط ظ ع غ در لفظ بلوچ هم نیست

باب ف

یا فیّاض

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
فیل	دیوال	پیل	فیل
پاری	پارسال	پیڑی	پرده روز (پری روز)
پرواه	بے حاجت	پادیک	خلخار
پیک	روغنِ خام	پزّور	فربه
پالیز	کیاه خربوزه تربوزه	پیلک	لوط
پشک	جامه	پیماز	فیماز (پیاز)
پُل	کل	پُہل	جسر
پَل	فیل باغ	پوکے	کرپاس
پیتیے	سندوخ (صندوق)	پُوڈک	کیاه برنج
پینک	خرما پے اُستخان	پندول	بندوله جامه زنات
پیسه	سکّه مس دار	پلوس	زر
پُلتک	کالا بزور بَرده	پیله	ابریشم گرم
پولات	آهن خرنده	پَشّک	جامه
پنتاس	آویزیر که آب دارد در کشتی	پکیر	مسکین (فقیر)
پوست	چرم	پات	بوریا بافته

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
پردک	سقف	پَرَک	چرخ
پرزونک	جاہِ نان (دسترخوان)		

باب قاف

یا قاضي لحاجات یا کافي لمحات قادر

(کاف و قاف یکے)

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
کرپاس	پنبہ	کُڈ	پوشاک
کہَن	کاریز	کالب	قالب
کوٗک	کاو	کوج	زنبور
کارچ	کارو	کپّہ ک	استخوان (خرما)
کوپپّا	نالہ کن	کہرنت	خنک ہست
کرمنت	کرم ہست	کاسکَ	کاسہ
کالو	کاسہ خرد	کُہنکَ	کہنہ
کَنکَ	چاول	کُنبُذ	کُنبذ
کندک	خراب	کِلیت	کِلید
کہزن	پوست برد	کاریکر	کَاونر
کَام	کدم (قدم)	کاز	میخ فعل می کشد

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
کور	قبر	کوشک	کنار
کوزک	کوزه	کوپک	خربوزه (تربوز)
کُورک	میوه نارسته	کُپّی	بچوب
کُپّتک	خلاص هست	کارمدار	برو، کارمدار
کارنیت	کارنیست (نیآمد)	کاپار	خنجر
کازور	دوپے	کوش	کفش
کَایے	غایے	کانک (کِنک)	کنار
کِرّ	کنار	کازی (کَازی)	شمشیرزن (غازی)
کِزّی	پات کلان		

باب ل

للہ

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
لُرزک	طلاہے کہ زن ہا	لس	تمامین
	بہ بینی کنند	لِبیش	پوشاک
لُخ	. . . . ؟	لِنپ	آب بینی
لَخ	پات بوریا	لَونَپ	کرّہ نر

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
لپه	سرکین	لوک	خانه
لکت	چیزی بچیزی زند	لیبَ (گوازی)	بازی
لُتّے	پے مال	لَپّه	جور
لاپُڈو	بوته شتر خورد	لُوڈپیت	طلب کند
لال	مهره سرخ	لُوهی	منجل
لِکّت	(رفت بفرار)	لُوڈپی	طلب (می کند)
لُحمَنت	نرم	لُنبَ	شاخ درخت
لُپڈ	چوب نخل	لَپّه	کوچ
لنک	پای شکسته	لُکنّت	کوتاه
لُنج	. . . . !	لوح	تخته
لیس	خوب مالیده	لیسپَهه	شتر کلان
آس	آتش		(شتر کلان دنر)

بابِ میم

یا مالک خدا بادشاه

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
مرد	مردید	مچار	مبین
مُچنّت	جمع هست	مَچنّڈی	مجنبانید

بلوچی	پارسی	بلوچی	[illegible]
مچوپ	مکوب	مُچ	جمع
مَچ	نخل (خرما)	مچینے	مچین
مچک	مبوس	مجلّے	مدارید
مَچلینی	مدهید (تمام مکن)	مزوری	مگرید (مه بردار)
مِزک	لذّت	مروچی	امروز
میتک	بازار	ملک	زمین
میراث	زمین و نخل ها میراثی	مار	مار
مُشک	مُوش	مور (مورینک)	مور
مرکے نیت	مردنے هست	مرهیت	می میرد
	قریب المرگ است	مِش	هم بولے
میز	کاری کن	میلی	مگذار
مَزوری	میکر	مُلّا	خواننده
مال	اموال	مَحرَنی	شتر راهوار
محرِنت	محکم هست		پوشنده
مُحرّبی	کل دار	مُحرک	همه محره
مِحر	دوستیے	محرم	هم دوست
مَحکِر (ماه گیر)	ماه را عذاب کند	مادک	ماده گاو

باب نون

یا ناصر یا نظیر

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
نان	نان	ناکار	ناامید
نون	ہنوز	ناہ (ہُرماگ)	خرما
ناس	نسوار	نیست	نیست
نوک	نوٗ	نالیت	نالِد
نافک	نافہ	ناکو	اموی
نادود (نادراہ)	بے مار	ناچو	مطرب
نانیجک	چوب کہ کد یافتہ کُند	نِاچین	خرماچِین
نادی	تاب	نناستہ	تاب نکردہ
نیامِجی	درنیامہ	بے جوپ	بے مار
ناامید	اُمید ندارد	نابود	بے برکت
نالائیک	بے کوشش	نافِپہ	نا اُمید
		ناکی	

خ خ - ط ت ہ ، لام ہ یکے ہست (بزبان بلوچی بقول کمالان گچکی)

ع (مکران) در زمانہ حضرت سلیمان جزیرہ بود، ہر چہ کیسے کہ بد فیلے دیگر شہرا میکرد، حضرت سلیمان اور را در پیچ اور دہ بند کرد ہ کمالان

باب واؤ

یا دھّاب

واجہ	صاحب	وزیر	حکم دار
واد	نمک	ودرُیی	آہن کہ در کردن
وانیت	خواند		سک ہست
واپسینے	خوابانید	وکیّت	سگ صدا کُند
ورنا	جوان	وت	خود
وار	پے مال	وس	ساہا کند
وانک	کے کہ میخواند	ورک	خوردن
وابنت	خواب ہست	وجّ	نعمت
وپتک	خواب ہست	وکیل	دارندہ مال
وام دار	قرز۔ (قرضہ) دار	وابک	دوستیے
وایے	نائب	وسپیت	خواب کند
ونک	کمر	وشّنت	خوش ہست
وسّو	مادرِ زن	ولّ	نخلِ خربوزہ

باب یا

یائے تحتانی

بلوچی	پارسی	بلوچی	پارسی
یاری	دوستیے	یا یکے	یا فلان
یات	یاد	یامے	دیر
یکی	یک	یال کن	خیال کن (دیبین گوش کن)
یک پاریا	یک دستور	یک دیما برو	یک طرف بروید
یک نیمکی یا	یکطرف	یک رنگنت	یک رنگ باشد

تما تمام شد کتاب لفظ بلوچي بزبان کمالان کچکي ابن عالیجاه معاله جائیکا ه میر هاشم کچکي سردار زاده کان کیچ نماسه ملک دینار کچکي هاکم کیچ دمکران تحریر در بالا دشهر سامي یوم چارشنبه چهارم روز ماه ربیع اخر سنه محمد مسطفا سردار عالم سنه ۱۲۹۲ فقط (کمالان)

این کتاب کفته شد بر سر کار انکریز معالا القاب

در صفت تعریف شہنشاہ ہندوستان عادل انگریز بادشاہ

یا آلہٖ

جہان افرین افریدہ جہان — بسے افرید تاج شاہ مہان
ہمہ بود با تخت فیروزعاج — کہ با عدل با داد شیرین مزاج
عروس وخراسان وطہران شاہ — نکردند چنین عدل در بزم کاہ[1]
یکی بود دولت ہندوستان — کہ حکمش روان بود ہر بوستان
جہان دار ہندست انگریز شاہ — نگینش سعادت بتاج کلاہ
جہان جوئی شاہست بعدل کرم — دو دستش چو باران ریزد درم
شہنشاہ دولت بہ انصاف داد — زویے بران دو یلتے شہ مباد
سبق خواند از بادشاہان روم — بفرمان سلطان شاہ عجوم[2]
بمدراس کلکتہ، ولایت دیار — بلندن زند سکہ کلہ دار
بمن صاحبان مرحمت کردہ اند — بہ انعام عشرت بفرمودہ اند
چو ہر صاحب آید بدین مرز پیچ — کنم من سرافکندہ یے پیچ پیچ
کہ تا زندہ باشم درین ملکذار — کمر بندم بر خدمتے شہریار
زفجکور از پیچ تا کوہ لواہ — کنم خدمتے پیش صاحب سپاہ
زمن خدمت اید، ازو مرحمت — دران روز کہ با من کند مرجعت[3]

---

[1] تخت کاہ [2] بادشاہ مخلوق جہاں [3] رخصت

کمالان چو سر کار دانا کس ہست بشاہان یکینقطہ گفتن بس ہست

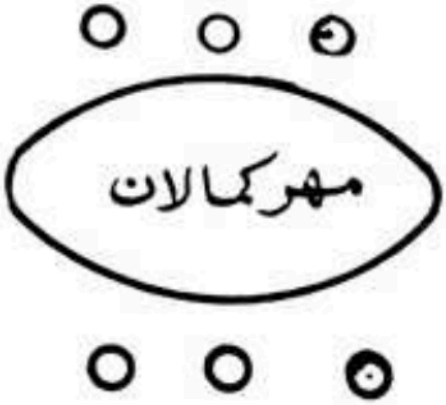

در کتاب دیدچند غلام کنیز حضرت سلیمان پیغمبر گریختہ در کوہ فنہان شدند۔ حضرت سلیمان را حال دادند گفت بگذارند۔ این صحرا نشینان اولاد آن کس ہستند ــــ (کمالان)۔

عرض کمالان بجنابه قاضی الحاجات

الاهی تو این بنده را شاد کن — ز بند غمم نیز آزاد کن
خدایا مرا گنج دولت دهی — زر و سیم نعمت فراوان دهی
صلا طلا هم بکن خانه پُر — بسی لعل گوهر دگر دانه دُر
بَه اسب و قباه و کلاه و کمر — تنم جلوه گر کن به پوشاخ زر
بده سیب و رُوماس و انگور و حنب — گلو و شربو میکنم زیر لب
دگر روغن و شهد با کاو میش — خورم تا ببخشم بفقرا و خیش
بده نان گندیم تو با گوشت و برنج — بانجیر لیبو و شیرین ترنج
شکر و بادام و حلواه و بر — باخرمای فجکور بده جوز تر
مرا ملک و میراث دادی بده — کنیز و غلام چند دادی بده
مراده تو عقل پُر زانئی — دگر بخت پُر جام کی خسروی
همه عظو جانم بکن تندرُست — بکردی مرا بنده روز نخست
مرا زال و فرزند دادی تو خوش — بپیری رسان جمله را دا خوش
درین انج من جمله کان دیردار — به احسان لطفم دلم تازه دار
سپردم بتو جمله کان ای خدا — مکن با جوانی تو ایشان جدا
ز تو خواهم رزق ایمان من — بجنت رسانیم دران انج من
کمالان چو خواهد خدایا بده — بخواری مگرداندش ده بده[1]

---

[1] ملک بملک

نقل پیچ

★ ——— خطِ کمالات کچکے

درکتاب پیشینہ چنین دیدم پیشتر اسم پیچ کنجا باد بودہ - بلاد شہر پیچ در زمانہ کیانیان مطابع ہندوستان بودہ چراکہ زمانہ امیر خسرو نبی کے کاہوس بود، در ہندوستان رفت، بادشاہ چین، خاکان وفغفور بادشاہ خاکان چین را رُستم گرفت، فغفور ہمراہ افراسیاب بود۔ پس خاکان مالیات خراج سالینہ قبول میکرد۔ خسرو بادشاہ خلعت شاہانہ پوشانید چین را فس بخشید۔ خاکان بادشاہ خراج بر خسرو داد۔ خسرو از ہندوستان فس کردید۔ تمام ہندوستان را حکم خود میکرد در پیچ مکران امد۔ نائب فغفور در پیچ بود با خسرو جنگ می کرد سلام نکرد۔ نائب پیچ را بمعہ چندان کس مقطول میکرد، پیچ را بدستِ خود میکرد۔ یک سال نشست، کاریز شہر تربت را کشید، نام، کاریز خسروی شد۔ کے کاہوس بادشاہ یک سال گذرش پیچ شد۔ کاریز شہر تربت دیگر کاریز بود، کشید، اسم کاریز کاہوسے میکردند۔ پیچ چندین سال بدست خسرو بادشاہ شد۔ بعدہا بدست بہمن بادشاہ رسید۔ بعدہا بدست ہُمازن۔ بہمن رسید۔ بعدہا بہمن ہُما بدست داراب رسید۔ بعدہا بدست دارا بادشاہ رسید۔ بعد از دارا بدست حضرت اسکندر رسید۔

بعدها دیگر بادشاهان هیران ازین کیچ رفتند - زمانه یزید شد - امام حسن و امام حسین را شهید میکرد - پس هیران خلخشه و مقدمه بود - کیچ از حکم رفت - چندین مدت گذشت، زمانه نادر شاه رسید، کیچ حکم و حاکمی کچکی شد - کیچ را ملک دینار جد کمالان ابن عالیجاه میر هاشم بود بدست بلیده ی شیے کاسم برد، کیچ تصرف گردانید - میر درا و شیے کمال و شے کاسم بلیدی اتفاق خود یکی میکردند - میر دُرّا عرض خود بر امیر نصیر خان بردند خان صاحب دو سه دفع لشکر براهوی بر امیر دُرّا داد در کیچ مقدمه پیش ملک دینار کچکی میکردند، کیچ را نتوانستند بگیرند - میر دُرّا پس بر ایران زمین خود شیے کمال پیش نادر شاه رفتند شکایت - ملک دینار زدند - نادر بادشاه تقیان خان را بر چهل هزار لشکر بر گرفتن کیچ و جنگ ملک دینار کچکی فرستاد و بر گرفتن پُردل خان نوشیروانی امر نمود که پردلخان هیران زمین را تاخته تاراج کرد و نادر شاه خود بمعه نود هزار لشکر بطرف هرات و خراسان میرفت پس بطرف هندوستان رفت - نادر شاه خراسان را گرفت - دوازده هزار غلام خانه در شهر کابل نشاند - خود بطرف سند و میا صاحب رفت - او را گرفت زنجیر میکرد - میا صاحب را دو مُهره بود اسم یک کوه نور بود اسم دیگری کوه طور بود - هر دو مهره را و دیگر هفت خزانه گرفت - پس میا صاحب را خون امیر عبدله خان شهر کچی گرفته بر امیر نصیر خان داد - نادر شاه کوچید بر هرات رفت - هندوستان را مسلم خود کرد -

نقل تُقیان خان و پُردل خان

پردل خان در کیچ بود، تقیان خان در گوادر نشست، افواج ها بگرفتن پردل خان فرستاده بود - پردل خان از کیچ به کولواه آمد، چند روز نشست پس کوچید در سند رفت - میا صاحب بجاه خود نداشته، پردل خان در گوادر سلام

تقیان خان آمد۔ اورا (پُردل را) کرفت زنجیر میکرد در حراست پیش شہ برد۔ نادرشاہ کفت تو چرا از حکم من سرکشیدہ ئید، بہیران را میزنے نادرشاہ این دستور کفت

(بلوچی شعر)

تو چرا پردُل خان سری زُرتک — بندُن مینابت حراب کُرتہ
کوشتہ پردل شہ سکن پُرشا — حُلقہُن اِشتہ اشتیٔ تُرسا

پس نادر کفت ؎

تو چرا یاغی یٔ تِنیجاریٔ — اش من تُرشنت من زِرا ماہی

پردل خان کفت ؎

کُشنکن صاحب من ویتے وسّا — سِیریا کار ینیستِن کُنا کسّا

پس نادرشاہ در رحم امد شفقت میکرد آبرو عزّت خلعت داد۔ کفت کہ نان شما میدہم قطا خداء مقالہ شد، مرض کِرِنسفک پردل خان را کرفت در ہرات پیش شہ پردل خان مُرد

(بلوچی شعر)

بادشاہا، روچہ کُہتہ زاری — پردلخانے بختا نکُت یاری

۵

نقل تقیان خان و ملک دینار کچکے

تقیان خان بردو سیتے میر دراخان و بشے کمال و علے خان را بمعہ شش ہزار لشکرِ غجر در کیچ بجنک ملک دینار خان فرستاد۔

شعر (بلوچی)

آتکک تقیان کون سنکر طوفان ، کوادرانشته کیچ را چو پان

ملک دینار و محمد علی مقابله جنگ شدند - بسیاری کس از غجر و زبلوچ مقتول شد، نتوانست که قلعه میری کیچ بگیرد اخر صلح کرد - چندین هزار مبلغ زر ملک دینار داد غجر پس کوچید رفت - امیر دُرّا غصه گرفت در کلات سیواه نبزد امیر نصیر خان رفت - شکایت ملک دینار زد که کیچ از مایان بوجه ملک دینار کچکی از من بزور غصبیده برده - امیر نصیر خان لشکر میکرد همراه میر دُرّا در تنف (تُنپ) آمد نشست ، آدم ملتبر امیر نزد ملک دینار فرستاد بیا مرا سلام کن هرچه که مطلب و مراد تو باشد همان دستور میکنم - ملک دینار بر سلام امد در خیمه خانصاحب سلام میکرد، خود پسرش میر شبیک خان - امیر نصیر خان ملک دینار خان را مقتول میکرد پسرش میر شبیک را گرفت زنجیر میکرد - از شهر تنف خان صاحب و میر درا بلیدی کوچید در کیچ خیمه در شهر علی اباد نشست - دیگر پسر ملک دینار شیخ عمر در قلعه میری بود مقدمه جنگ شدند تا چندین (روز) گذشت یک شب میر شبیک از بند زنجیر گریخت در قلعه میری پیش برادر شیے عمر رفت - یک شب از میری سوار شده میری شهبیک بر کندهار پیش شه میرفت عرض شکایت امیر نصیر خان میزد -

پس بادشاه احمد شاهی دو سوار معتبر همراه امیر شهبیک میکرد در کیچ رسیدند چه فر (مان) شه امیر نصیر خان را بحکم شه کوچانید - پس دیگر سال گذشت - شیے عمر خان پیش امیر نصیر خان میرفت عرض منت فطیری

(پذیری) میکرد۔ امیر نصیر خان خلعت پوشانید سردار پیچ میکرد۔ پس رخصت میداد۔ شیے عمر خان نصف پیچ و مرا بزانند۔ پشت پناہ من باشی۔ نصف نصف پیچ و مکران از شما شما ہست۔ خود فانصاحب اتفاق عہد قسم میکردند۔ شیے عمر در پیچ امد تا مدتیے نشست، تائدیے گذشت سرہنگ زادہ کان شہر بلیدہ بمعہ امیران پیچ اتفاق بستند۔ شہیک بلیدیٔ یک شب شیے عمر خان را مقطعل میکرد، قلعہ میری گرفت۔ میر بائیخان، شیے محمد، میر کمال خان جدّ من، کمالان، یک اتفاق شدند پیش خان صاحب امیر نصیر خان شکایت زدند۔ خان صاحب لشکر برایشان داد در پیچ امدند پیش شہیک ولد زنکے بلیدہ یئ جنگ میکردند قلعہ میری باز گرفتند۔ شہیک را برخون شیے عمر خان مقتول میکرد۔ ہمہ زن ہا و فرزندہا ایشان بند اسیر میکردند پیچ بدست شیے محمد شد و تنف بدست میر بائیخان شد۔ یکبار گیے شیے محمد و میر بائیخان نا اتفاق بودند۔ ہر دو بجاہ امیر نصیر خان میرفتند، خان صاحب صلح ہر دو سرداران میکرد پس اتفاق شدند۔ بعد از شیے محمد، پیچ بر شیے مہراب رسید۔ بعد از و بر شیے کاسم کچکیے و شیے لہدلا رسید۔ بعد پیچ بر میر ودّ کچکیے رسید بعد از و بار ثانیے میر بائیجان ہیں شیے کاسم رسید تا این زمانہ تاریخ ہجرت نبیے محمد سردار عالم ۱۲۹۳ سنہ پردہ غیب خداوند عزّ و جل داکف کار ہست چہ کند۔

نمبر ۲۹

من تصنیف کمالان کچکی

کتاب لفظ بلوچی

تضیف

کمالان کچکیے

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

خدائیگہ از خون مرجان کند — تو اندک مرجان پے جان کند
خدائی دہد مردہ را زندگے — تو اندکند زند را مردگے
تو اندک مفلس توانگر کند — تو اند توانگر چو مفلس کند
دہد مور را نعرہ پیل زور — کند پیل را عاجز ہم چونکہ مور
منم بے نوا تو مولا خدای — بد سیتے غنیے ہست دو چشم گدای
ازل تا ابد پادشاہا توئی — ندانم چہ صورت نشانے توئی
یکیرا دہی بادشاہی و زور — دگر را کینے ناتوان ہم چو مور
ہمہ زیر و بالا بحکم تو ہست — ہمہ چشم اُمیّد وار تو ہست
محمد مشرف شد از لطفِ تو — بمعراج نازل بتعظیمِ تو
تو عیسےٰؑ ارا پے پدر کردہ ئی — سخن گو بگہوارہش کردہ ئی
در افلاک چارم مکان ساختہ — دگر رسم راہی بپرداختہ
درین تختا نقش بیتے تو چند — رسانے ہمہ را بجاہ کذند
من این نظم کردم بنام خدای — برائی نبیئے رسول خدای
بیا ساقیا یار دیرینہ سال — بدہ می کہ ہی می شدم پائمال
بیاور رباب کباب شراب — تو کف مکن کہ شوم من خراب
کمالان دل اندر دلارام بند — دگر دلربایان دارید کمند

○ ○ ○

(واجہ کمالان وتی پارسی حمد و ثناء کڑوے گالانی متلب گیشینتگ دے نمشت و سیاہی
بم نبیت پیشا پہل کنت کہ آوانی نمشتگ کنگ المی نہ اِنت)

نقل قوم کچکے واباواجداد بیان کنم

القصہ روزی نشستہ بودم نقلے بیاید آمدہ ، من کمالان را کچکے نصب ، ابن عالیجاہ امیر ہاشم ابن امیر کمالخان ابن امیر شہبیک شمشیرزن ابن عالیجاہ معالے جاہگاہ شکوہ کمالات ملک دینار کچکے عادل حاکم شہر کیچ و شہر تنف و بلاد مکران زمین بلوچستان ، سرحد از ملکان ہا کمیش از ملکی چیدہ طرف مغرب بود واز طرف مشرق بلادِ مشکی بود و مرز فجکور مطابع ملک دینار بود وزطرف جنوب مرز کولواہ و دریا کنار تا بندر عُوز مارہ و بندر فسنی و بندر کوادر کوچہ باھود دیگر بندرہا جملہ زیر فرمانِ او شدہ و مُہر کاغذی این این موجب شدہ بود :

" خدارا ملک بسیاری بنودش کر درین دُنیا ٥ تمامی کیچ مکران را نمی دادش بدیناری ٥

" اقوام کچکے ، فیرُک واجدائی کچکے "

اقوام کچکی آدم شہزادہ ولاء لاہور ہستند ، یکبدیگر برادران خلخل درمیان افتاد یکی را نام فنوسنک بود از لاہور بخیلان کوچید درین طرف مغرب شبی بر سراہی روزی بر مکانے منزل کنان آمدہ در کوچہ کچک خیمہ برپا میکردند تا چندیں مُدت ایام گذشت ۔ قلعہ و مُرز فجکور حاکم طائیفہ جلب زہی بودند ۔ در حضورِ امیر جلب امیر بوہیر کچکے ہا مشرف شدند ۔ کچکے خود بخود اتفاک کردند ، قلعہ فجکور میرمی کرفتند ۔ جلب زہی ہا را از مرزِ فجکور کشیدند ۔ پس از کوچہ کچک کوچیدند در شہر فجکور آمد حاکم فجکور

شدند. چند ایّام گذشت. ملا مراد و عیسیٰ هر دو برادر بودند حاکم نبود
بودند هر دو در خلافت رسیدند. ملا مراد نام کوچید. در شهر سامی شهری
باشد آنرا کلک گویند، ملا مراد در آنجا نشست، عبادت حق می کرد.
مردمان این دیار را مثل صید دل ایشان کمند خود آورده. چند سال
گذشت از بلاد کوچید بر دلامی کیچ در شهر تربت نشست بعد ها خداوند
مقاله خیلی مهربان شد در تمام کیچ مشرف شد. پسر او ملک دینار
خان وزیر شیے قاسم خان بلیدی حاکم کیچ بود. حکم کیچ مکران تمام بدستے
ملک دینار کچکی بود و روزی درمیان شیخ قاسم خان و ملک دینار خان
مبدّل شدند. مردمان کیچ اتفاق به دینار خان شدند و طایفه سنکران شخصے
بود نام او رحیم داد، قلعه میری کیچ گرفت. بر ملک دینار خان داد. شیخ
قاسم خان را از مرز کیچ خارج کردند. سکه حکم داری برنام ملک دینار
شد. مُر کاغذی سکه این بود:

خدارا ملک بسیاری، بنودش کردرین دینا تمامی کیچ مکرانرا نمی
دادش بدیناری از مشیکے و کیچ تا هدود ملکے چیده.

بچه ملک دینار خان

دو بچه بزرگ داشته بود، یکی شیخ عمر خان، دوم امیر شهبیک
شمشیر زن کتیے ستان شیخ عمر خان بود، شیخ را اولاد بچه نبود. عقب
امیر شهبیک دو بودند یکے من کمالان دویم برادرم امیر کهرام بود. قدیمی
حاکم کیچ آبا و اجداد جدّ من کمالان بوده هنوز دست دیگر قومی طالع ها
افتاده بود و نشاد (نژاد) پدرم از کچکی کیچ از شهزاده ملک دینار خان

و نشاد مادرم کچکے فجکور۔ مادرم ابنتِ میر کہُرام خان بود۔ امیر کہرام خان ولد میر حسن خان، میر حسن خان ولد امیر کرم شاہ بود حاکم ملک فجکور ہست۔ کچکی پکیج و فجکور مرد و فرزند مارسنک ہستند۔ کچکیے ہارا کچکیے گویند کہ از لاہور امدند در کوچہ کچک مسکن گرفتند و ملک پدرم بدست قومی طالع ہان رسیدہ ؎

ببین تو کار خداوند دل جہان ندہد
کہ کنجائی یکی را بدیگری بدہد

این سرگذشت را بیان کردم تا عاقلان گوش کنند

القصہ شیخ قاسم خان طائفہ بلیدئی و میر دُرّا بلیدئی و شکایت خود و ملک دینار خان در ولائی رئی یعنے ہیران زمین بنزد دولت نصرالدین شاہ اولاد یزیدیان بادشاہ معظم را عرض خود رسانید شہنشاہ معظم الکرم در غصہ شد تقیے خان را جمعہ افواج ہاپے پاوان بجنگ ملک دینار خان فرستاد در بندر گوادر در امد، سپہدار محمد علیے خان را جملہ شش ہزار افواج در پکیج فرستاد ہمراہ ملک دینار خان مقدمہ برپاء شد چنداں دلاورانِ ہیرانے و کیچی کشتہ شدند۔ ہیرانیان درین مقدمہ عاجز زبون شدند۔ ملک دینار خان و ملک پکیج بدستِ عجز نیافتہ پس صلح میکردند۔ چندین زرّ و توسن ہا و ہُوئیُون ملک دینار خان بر عجز دادہ بود۔ پس کوچید بر ولائی رئی رفت و شیخ قاسم خان و امیر دُرّا خان صورت نیست، دو بطرف قلات شیواہ بر دولت حشمت آسا را امیر نصیر خان رفت کہ مولائی بلوچستان بود کہ خانِ بلوچی امیر نصیر خان جمعہ سپاہِ گران کوچید در پکیج امد خیمہ عدالت در بلاد شہر تُنف برپاء میکرد۔ سردار ملک دینار

را طلب نمود که صلح شما و امیر دُرّا خان اتفاق میکنیم۔ (ملک دینار)
از شهر کیچ کوچید در تُنُف در خیمه امیر نصیر خان رفت۔ چند یوم بعافیتے
گذشت۔ قضا روزی امیر نصیر خان ملک دینار خان را گرفت زنجیر
در گردن انداخت و امیر شهبیک زنجیر میکرد۔ بعدها سردار ملک دینار
خان را کُشتهٔ۔ خانِ بلوچ از آنجا بر سپاه عظیم کوچید در کیچ به شهر علی آباد
خیمه زد۔ بر شیخ عمر خان پسر ملک دینار خان مقدمه میکرد۔ چندان
بر امد قلعه میری کیچ نتوان گرفت۔ درین مقدمه تقیمنه شش ماه گذشت
چندان آدم براهوی کُشته شد۔ شب تاریک پے چراغ دنیائی امیر شهبیک
شمشیر زن پسر ملک دینار خان از بندِ زنجیر خلاص شد عزیمت کنان
گریخت رخ بجانب قلعه میری نهاد امد بمکان خیشِ خود و برادر شیخ عمر
خان یکسبدیگر جان فدائی میکردند دران شب بتوسن تیز پر سوار
شده رُخ بطرف کندهار بر بادشاه کامران بتازن میرفت۔ روزی سعد
در حضور معمور در امد۔ بادشاه هر اقربش نمود حالِ خود بر شهنشاه
معظم بیان کرد، " امیر نصیر خان پدرم کُشته و مرا زنجیر کرده برادرم را
گردا گرد گرفته، بر امر ناحق شب و روز مقدمه هست خداوند تبارک
مقاله اش مرا وز بندِ زنجیر خلاص کرده بتازان آمدم رُخ بجناب
شهنشاه نهادم از اژدهاءِ دمان خلاصی ده " بادشاه شکوه دولت
مهربانے میکرد دران لمحه دو آدم معتبر خویش و رقم غضب بدستے چغرهاء
خود داد حکم شد بر امیر نصیر خان چرا این غریب بلوچ را تهدید در اورده
دیدن خط پر نقش از بلاد کیچ کوچیده دگر سر غرور تا پے پے فرمانے
نمودی خاک بلاد قلات بکندهار می آرم۔ پس امیر شهبیک را چندان

خلعت، سرافرازی شفقت میکرد، پوشانیده - امیر شهبیک بمعه دو چغرها
بتازان در بلاد کنجا بهه پکیج رسیدند - دران دم چغرها در افواج خیمه
پرستون امیر نصیر خان در امدند، نگارش خط پر غضب در دست
خان بلوچستان نهادند، خط شهنشاه معظم بوسید در عین خویش داشته
بدان لمحه فرصت نمیکرد کوشیده کوچید رخ بطرف تخت سیواه نهاد -
پس شیخ عمر خان و امیر شهبیک از بند مقدمه خلاص شد، از ملکے شیکے
تا حدود میکے چیده فرمان روائی حکم میکردند - پس دو برادر شیخ عمر خان بود،
نام یکی امیر شکر لله و دیگر برادرش امیر مراد خان بود همراه مردمان پکیج
یکتغاق شدند امیر شهبیک را مقطول میکردند هر دو در شهر کهه میرفتند -
بعدها شیخ عمر خان بطرف تخت قلات بنزد امیر نصیر خان میرفت،
کیفیت امیر شهبیک و مردمان پکیج و میر شکر الله و امیر مراد خان بر
اتفاق شهنشاه معظم نادر شاه عجز واکف میکردیئ - " خانِ بلوچستان بر سر
غلیم تو امده ام، نصفِ مرزهاء پکیج و مکران بتو دادم از شما هست
لاکن افواج خودها بمن داده بر دشمنان مقدمه سازم تا از غم امیر شهبیک
خاطرم بیاساید - امیر نصیر خان و شیخ عمر خان یک بدیگر عهد و سوگند میکردند
بدان موجب شیخ عمر خان بر امیر نصیر خان گفت، هر احدی خواه عجز پیشِ
من مقدمه کند شما قمر برحمت مردی میان جان بسته بهر مشقت مدد
با من بدهید ازان جهت نصف تمام ملک پکیج و مکران از شما میباشند -
امیر نصیر خان قبول میکرد کوچید سپاه افواج گران همراه شیخ عمر خان داد
بعد از چندین یوم در پکیج امد - مردم بدخواه کوتاه اندیشانرا زده پائمال
میکردند از مرز پکیج کوچید رخ بطرف مکران نهادند در بلادِ که هر دو برادران

میر شکر اللہ خان و امیر مراد خان را مقتول میکرد پک تیز فرستاد بطرفِ عجز فرستاد

بیت

اگر صلح خواہی دگر رنگ نیست وگر جنگ جوئی دگم تنگ نیست
دگر ملک خواہی بمیدان درآ وزاں ہر کرا ملک بخشد خدا

○

جواب تقی خان چنان دادہ کہ ؎

مرا ترس از خانِ سیواہ نیست ولیکن درین چند سال جنگ نیست

○

بعد ہا شیخ عمر خان ازان مکران زمین برقرار نمود، کوچید در شہر کنجاباد پکج امد۔ حکم خود برپاء میکرد۔ مردمان پکج سرہنگانِ کردن کشان را بر تیغ غضب کشید حکم شیخ عمر خان از پکج تا ملکے چیدہ برابر محکم و مظبوت کشید ؎

جوانانِ کردن کش و فیل زور بماندند عاجز چو پے چارہ مور

○

بعد ہا آدمان و سرہنگان پکج و آدم بلیدہ اتفاق خودیکی میکردند پس بشبے امیر شیخ عمر خان را بہ شہادت رساندند، قلعہ میری پکج را گرفتند۔ پس امیر کمالخان ابن امیر شہیک خان پدرِ پدر من کمالان ثانے۔ بجناب شکوہ دولت امیر نصیر خان میرفتند۔ افواج بادشاہی برمرز پکج آورد تمام دشمنان آدم بلیدہ یئ ہا زدد مقتول میکرد تخت

پکیج راپس کرفت بدست خود میکرد فرمان روائی تمام ملکان میکرد
بعد اوقات اجدائی من این ثانی زمانه ها نا انجا رهر طرف دشمنان
و فتنه انگیزان رده نمود و ملک پکیج از دست قدرم بُردند دیگر کسان
غیر کسان -

پس امیر نصیر خان از این دنیا رفت، بعدها اجدادِ من، پدرِ پدرم
از دنیا میرفت دشمنان قوی شدند حکم پکیج از دستِ پدرم بُردند ؎

نبینم بگیتی یکی شاهراه — که حقم بگیرند ز بد خواهراه
که باشد که عدلی کند در جهان — از و شاکر دو خدا مهربان

بعد از کسی از کیفیت من پرسند در جریده نظر کند در شجره معلوم میشود
کر کسی حال من زکس پرسند تا درین دفترم نگاه کند نقلِ پکیج - خرد
مندان و سخن سنجان را بر دیگری نقلی نظر کند از حال مرز پکیج و بلوچستان
بروان اظهار شود ؛

سابقه مُرز پکیج در زمانه کیان مرد شاهان بر زیر حکم هندوستان
می بود روزی خسرو بادشاه طرف هند لشکر کشید رفت بادشاه چین را
کرفت و تمام ملکاها کرفت پس برین راه و طریق پکیج امد - نائب
هندوستان در بلاد پکیج بود خراج کرفت - خسرو بادشاه کفت ، سلام
خراج قدیم بوسی پیش من بکن جواب داد سلام خراج کذاری قبول
نکرده بود - اخرل امر مقدمه شد تا درین مقدمه نائب پکیج کُشته شد -
پکیج و بلوچستان را کرفت همه کسان خراج کذاری قبول میکردند - خسرو
بادشاه تا مدت یکسال در تخت میری نشسته پس کاریز عُزّی که در شهر
تریت میباشد آن کاریز را کشیده آباده کرده - این طُوف ها که در پکیج

افتاده خسروه بادشاهِ رمی از ولاء ریتے اورده در کیچ نهاده - نائب
خود نشاند باز کوچید طرف هیران میرفت در انجاه که با شهنشاه فرسان
ولایت ها میکردند احوال همگی ملکان داد - شهنشاه گفت دیگر ولایتیے
میبود انرا کنجا باد میگفتند مطابعِ هندوستان بود مقدمه کردم حاکم
او ولا کشته شد چنان آباده ملکے بود هواه نرم سحاب ها در آسمان
سائیل بودند گل خوشبوه و میوه شیرین بهارش سبزه نوع دمیده
هریکی بعافیت میبودند - آولاء کنجا باد را چنان خراب میکردم که هیچ
نشد - پس همان لفظِ هیچ شد که مردمان کیچ میگفتند وطوف ها ملک دیی
را آوردم در شهر کیچ نهادم چند سپاه و پلتن دران جاه گذاشتم که نگهبانے
ملک کیچ بکند - در بلوچستان شهری بود که در آطراف هاء کیچ کنجا باد بود آن
شهرها خرم آباد میگفتند آن مرز را هم چنان پائمال اسیر میکردم که فنج
فول نیمی ارزند - همان لفظ فنج فول بود که آدم بلوچ فجکور میگویند - یک
کاریز بود مسل سیل بود آن را خراب میکردم - پس سپاه پلتن دران
مرز خرم اباد نشاندم که نگهبانے بکنند آن شهر سابق مثل بهشت بود
فرمان میکردم خروارها شکر اوردند بر مردمان آن دیار بخش کردم که
همون کاریز را بار بکشند و بیارند اباده کند پس کاریز را میں آوردند نام
آن کاریزها شکرک میکردم - پس دیگر شهری بود در طرف اوغان نام
آن شهر جالک اوّل نبود بمثل جنّت بود آن شهرها را چنان خراب میکردم
یک جلک فیاض عرض نمیکرد - بعدها همان لفظِ بادشاه بود که مردم بلوچ
جالک میگفتند - دیگر نقلے که سابق در زمانه بادشاهِ ری یکے کاهوس در
ملک خراسان و هندوستان گذر میکردم تمام ملک ها در زیرِ حکم خود اورده

در ملک کنجا باد پکیج امد چندین (روز) نشست در شهر تُرْبَتْ یک کاریز بیاورد پس بادشاه در هیران - زمین رفت - پس آدم بلوچ ان کاریز را کاهُوسی میگویند - بعدها زمانه بادشاه بهمن شد گذر در شهر ملک کنجا باد پکیج شد - چند سال بر تخت پکیج نشست یک کاریز بیاورد در کنار شهر کُشْتْنَک - آن کاریز را بلوچ گویند کهن بهمن - هر بادشاهِ هیران که در (دیارِ) بلوچی گذر کرده یک یک کاریز آورده در شهر پکیج نشانه خود نهاده - بعدها بر ولائی هیران باز رفته - هَدّ هدود پکیج از پائین سیوا زمین یعنے تخت قلات تا هَدّ هُدود کنار مرز میناب بود - در پادشاهی پیغمبر حضرت سلیمان هر بنده ئی که خطائی کرده حضرت سلیمان آن شخص را در محاله کنجا باد شهر پکیج آورده زولانه و قیض کرده - پکیج زیندان خانه حضرت سلیمان بود - این آدم هائی پکیج که فتور کننده فساد کارند ازان سبب که تخم آن فساد کننده کان زیندان خانهی ها هستند -

تخم بد یکے در جهان صالح کند صالح پاکیزه را کے بد کند

اورده اند (که) خداوند تبارک مقاله دینا را بیافریده ، ولاء پکیج را و زهمه ملکان چهل سال فیشتر آفریده آباد کرده - خداوند مقاله دینا را خراب کند و زهمه ملکان پیشتر (پکیج) را خراب کند، پکیج ویران کند و درین زمانه تمام کهن و کاریزها پکیج بے آب شده ویرانه اند - سبب انگه نشانِ قیامت در ولاء پکیج زاهر شده

نام پکیج اول کنجا باد بود پس بر نام پکیج رسید پس بر نام هیچ رسیده چرا که هر جنس اولی بزرگ و بلند شود پس بر کوتاهی ناتوانے رسد -

سپاه‌ها، کیچ اول یک لک لشکر شده و دو صد پیل و طوف‌ها جزارها
حاصل زمین هائیکل شکر بود و میوه‌ها رنگارنگ و نعمت‌ها گوناگون.
درین ایام ۱۲۹۳ هجرت بینی سردار عالم محمد آخر زمان، حاصل کیچ دان
سهرو باشد. بجاه زراعت شکر بجاه زراعت شکر بجاه میوه
خرما و نخل. از سپاه لشکرش بر سه چار هزار رسیده و مردمان
کیچ خود بر خود قدر و فرزند، مادر و دختر، برادر با برادر، خویش با
خویشاوند، حاکم با رعیت یکدیگر خون ریزی و مقدمه فتنه بازی و
خود و تا غیره شدند. شب روز از مقدمه حسد و کبر دیگر کاری ندارند
یک روز خلاصی نیستند. خداوند مقاله زمین آسمان را بیافرید تا
درین سال هجرت نبی محمد مصطفا که ۱۲۹ سال هست گذشته. دنیا را
شصت فنج لک نود هشت هزار شش صد شصت نه سال گذشته هست
پس ندانم دیگر چه قدر سال میگذرد قیامت قائم شود. ایزد مقاله هر مومن
را بسلامت ایمان ببرد.

باب گذر کردن راص صاحب در (دریا) بلوچی

روزی من کمالان در محالِ مرزِ سامی نشستہ بودم، سرکار حشمت آثار معمور دولت کرنیل راص صاحب بہادر آمد با سپاہ گران من بدان خیمہ روہ بر اخلاص نہادم یکبدیگر ملاقاتے شدم، اتفاد دوستے فی مابین اوشان پیدا شد۔ نقل ہاء و زہر مرزی و ہر امیری و زہر پادشاہی در آوردم۔ زبانِ طوتی از درج گوہر کشیدم و نقل ہا ولاء کیچ آغاز یکردم۔ سخن ہاء دل فظیر مغز پے نظیر از نقل من خیلے در خیلے دوستے من از قلب فیر راص صاحب جاہ گرفت۔ مرا گفت چندین خاطر من بیاسائیدی درین بلوچستان چندان گذر کردم کیسے بنود چنین نقل ہا روزی بکرد تا کیفیّت بلوچی بجاہ برساند۔ ہنوز ارادہ صفر (دیارِ) بلوچی دارم چون کہ بندر کوادر رسیدم شما بجانب ونہ خود را ہا طر حظور سازند تا دیگر بار دل پرنگار ءَ من بمستقل سیقلے پاک کند۔ پس سرکار بعد ہا چندان در چندان ہا خوش حال میشد و مرا خلعت شائستہ شاہانے کہ درخور او بود مرا پوشانید۔ دیگر انکہ از سرِ مہربانے گفت یک کتابے ہمین جہت نقل ہاء مقدّمہ ہیران، عجز و ملک دینار جدِّ من کمالان، کچکے ہا و مُرز کیچ بلوچستان و ہمہ سرداران کچکے ہا امیران سرتا پاء این جملہ نقل بیان کند، کتابے سازند در خیمہ پیش گاہ من برسانید تا حال نقل بلوچستان اگاہ

شوم۔" من در قبول اوردم۔ پس سرکار دولت با سپاه گران کوچیده رخ بجانب کوچه بالکتر و کوٹواه نهاد۔ من در مدتے چند کتابے نظم، همه مقدمه کارها کیچ تیار مجمع کردم نقل ها کهنه تازه نمودم آب ها رفته را در غار جُوه اوردم ؎

به کاریز کهنه بکردیم کار بیاوردم آن آب را بر دیار

و نام کتاب، کیچ نامه، نهادم تا بر طرف انگریز کرنیل راص صاحب بهادر رسانیدم۔ پس سرکار بسے مهربانے و خلعتِ رنگارنگ بامن، کمالان، پوشانید۔ ابروه داد و دیگر بار در بندر کوادر بر ملاقاتے انگریز سرکار و میجر هریصن صاحب بهادر و برراص صاحب بهادر و برراص صاحب بهادر و من همراهی سرداران کیچ میر فقیر محمد بیزنجو و میر بائیجان کچکے، ما جملگان در بندرها می رفتیم۔ چنانچه سرتیپ ملا عطا محمد و سردار میر گاجی خان بندر کوادر رفتم بحضور انگریز صاحبان بهادران دران مقام ها ظر شدم۔ خیلے عزت و شرافت و ابرو یافتم۔ میجر هریصن صاحب بهادر رجت قلات و بلوچستان خلعت سرفرازی بر سرداران و بزرگان را بخشید و رخ بجانب من میکرد۔ میجر هریصن صاحب بهادر دیگر خلعتِ بزرگ قیمت واله که درخور شاهان باشد بامن، کمالان، پوشانید واپس من با جمله سرداران در کیچ امدند هر یکی بجاه خود در عیش شادی می بودند ؎

کمالان ازین ماجره در گذر که نوع دگر گشت امروز کر

نقل دیگر بشنو که سرکار حشمت اثار شکوه دولت پرجام عادل شهنشاه معظم روهی در روه پناه عالمیان گیتی ستان بادشاه کمپنیے، بهادر صاحب،

میجر ہریصن صاحب انگریز بہادر را در تخت قلات ہوالہ بلوچستان
میکرد و کرنیل فیل و کرنیل راس صاحب بہادر را ہوالہ معزّن
مشقط میکرد و جرنیل گونسمد صاحب صاحب بہادر از جت
کماشتہ ہیران زمین میکرد و کپتان اسمیل میل صاحب را تا عین
شہر کیچ میکرد در بندر کوادر نشاند۔ ہر یک صاحبیے را بر یک
تخت کاہی نشانیدہ حکم سرکاری در کار میکردند۔ حکم بر سر اسمیل
میل صاحب حاظر میشد کہ مرزہا بلوچی کیچ فجکور را سیل دہد
از حال بلوچی ہمہ نیک بد دیدہ تا بر سر دولت شہنشاہ اگاہ
حال سازند تا زرّ پختہ را بروہ محک زند پس شناختہ کند اسمیل
میل از بندر کوادر با خیلے سپاہ گران کوچید در شہر تنف امد۔
خود و سردار امیر مراد خان دو نفس در یکقفس شدند۔ صلاہ خلعت
رنگینہ بر امیر مراد خان و دیگر سرہنگ ہان پوشانید۔ نظر خویش
بر ہر مرز ہر سرائی تازہ میکرد کوچید در ہر منزل سراہ بہشت ارتند
در شہر کیچ قلعہ میری مکان بر منزل سراء گرفت نشست۔ نائب
علے جان و سردار امیر بائیخان در خدمت سلام حاظر شدند۔
جملہ یکدل یکنفس بودند چند یوم عیش شادی سر بردند دیگر خلعت
و طلا ہا بر دو کسان نائب علے جان بر امیر بائیخان کچکے پوشانید
و بر دیگر امیران میر کنر پوشانیدہ اجازت فرمودند از انجا کوچیدہ
تمام قلعہ کیچ کردید نیک بد شناختہ شد کوچید رخ بطرف شہر
سامی میکرد امد رسید۔ سردار میر عیسےٰ خان کچکی و من کمالان در
خدمت کپتان صاحب بہادر حاظر خیمہ سر بلند امدم۔ یکبدیگر

شوق ملاقاتے حاصل میکردم - یکی از ملازمان درگاه گفت: ئی معمو
دولت در کیچ کمالان کچکے را کہ خواستہ بودی ہنوز در خدمت سرکار
نشستہ این شخص ہست - چون این سخن از زبان ملازم خود شنید
بپا استادہ شد - دیگر بار دست بوسے اغاز میکردند خیلے خرسند
میشد مرا در بغل کشیدہ بر سر کلیم بساط فرش عظیم نشاند خرم خندان
بودند - من کمالان بر کپتان امیر دولت میگفتم کہ زکری حال من در پیش گاہ
تو رسانده - جواب بمن گفت ئی بلبل مکران اوصاف جوان مردی
تو از زبان کرنیل راص صاحب بہادر شنیدم کا در بلوچستان از کمالان
کچکے اخلاص مند بہترین وصعی شخصی ندیدم - ہر خدمتی کہ ما جملہ صاحب
انگریز ہا را کہ میباشند شب و روز بپا استادہ کمر برحمت میان جان
بستہ، حاظر باشد ترا باید کہ از زمین کیچ کمالان را دریافت کنید
ہمرائی خود بر طوآف بلوچی ببرند چرا کہ او سالک بلوچستان
ہست - پس ترا باید کہ کمر بر اخلاص بستہ ہمراہ درین صفر باشی
فی الجملہ از حقیقت امیر دولت معلوم شدم - پس ذ لفقار خود
از نیام کشیدم گفتم ؎

وگر ہر خدمتت باشد بپاء ایساد کے دارم
چو قمری طوق در گردن نشانے بندکے دارم

این نظم دل پذیر من شنید خیلے در خیلے خرسند شد - آفرین آفرین
خواند باز گفتم کہ این ملازم درگاہ را وز شما و دیگر صاحبان انگریزمان
بہادران علاج خدمت نیست مرا وز ملازمان خود معتبر دانستہ ؎

من توسن تیز شاہین فر بخدمت کمر بستہ ام در صفر

جواب ہا دل پذیر شیرین میوہ پر مغز شنید خیلے خوشدل شد و براہ اللہ
مقابلہ بسیار نقدینہ زر سکہ دار بمن بخشش میکرد عموی من را، سردار
عیلے خان را خلعت پوشانید۔ کپتان امیرِ دولت بہادر دو وزرا
داشت یکی را نام میرزا محمد، بلادوی بغداد بود و دیگریرا نام غلام
. . . بود، بلادوی کلاپنج بود۔ ہر دو دانا دل عاقل شیرین زبان میبودند
ہر مشکل کہ پیش امدا نرا حل میکردند، ہر دو سپہدار لشکر بودند و تمور
دلیر بوقت مقدمہ بودند۔ امیر دولت کپتان صاحب بہادر کوچید
از شہر سامی رخ بر ولاء فجکور میکرد، یار بر پشت ہونان بستند
خود بر تکاور عقاب نشست و من کمالان کمر بستم بر جوشن جوشندہ
در رخت روشندہ و ولاہ برندہ بتوسن عزندہ سوار شدم ہمراہ
اصف زمان رفتم روزی یسرائی شبی بر مقام خیمہ ہا برقاء میکردم
بہر منزل کاہ تو کوئی جنت اراستہ شدہ۔ ہمہ ملازمان درکاہ بعیش
شادی بودند ؎

وکر منعم بصحراہ می نشیند　　معافر نیست او در خانہ باشد
چو در روئی زمین قحطی بگیرد　　کہ منعم را بہر حال غم نباشد

○

اخر در محل مُرز فجکور رسیدند، نائب امیر محمد خان کمبرانے در
استقبال او امد پیوستہ دل شدند۔ در شہر عیلے بئی سردار میر کاجی
خان کچکے و میر براہیم خان نوشروانے و میر محمد شاہ عزشاہ زئی بریدن
سلام امیر کبیر کپتان صاحب امدند۔ چندین شادی بسر میبردند پس اجازت
فرمود شد ہر یکی بقلعہ مکان اصیلے امدند۔ کپتان بہادر بر پشت باریکے

سوار شد و من کمالان بر شبدیز باد رفتار سوار بودم و دیگر سپاه گران
بهر مرزها و قلعه فجکور زیر بالا سیل کردم . زر خالص ما برپشت مک
زرشناس زدم پس در خیمه خویش امد قرار گرفت . دیگر روز مبارک
صاحب انگریز بهادر ، من کمالان را خلعت فشمینه رنگینه پوشانید
خود بر سرکرسی بمکان عالیے سرفرازی نشسته و دیگر کرسی زده و من
کمالان نشسته ام . قصهٔ از یک ولاء نقلے از یک دیاری بر زبان
بلبل گفتاری ادا کنم بیان سازم کپتان دولت هر خنده زیر در ج
تنگ جواهرات سنگ برارد مردم دریں تحیر ماند تا بدان محله والپس
سرداران در خدمت رسیدند . هر یکیرا جدا بر کرسی نشاندند . سخن ها
دلپذیر گفت گذار یکدیگر میکردند پس اجازت خواستند رفتند .
کپتان اسمیل میل صاحب بهادر امیر دولت کوچید خیمه ها اسباب ها
برپشت هیون بار بندید و خلعت ها شایسته فشمینه بر سرداران
و جیکے بفرست پوشانید سوار شدند رخ بجانب کوچه دشت
کولاه میکرد بتازان میرفت . بعد زچند سعد یوم بدان طریق در شب
سراء بهشت اراسته میکردند در شهر بلور بر سر آب چشمه پنه و بهه
امیر ابراهیم کهدائی خیمه بلند برپاء میکردند . سراه بهشت معمور
ساختند . پس سردار امیر لعظام بلند بارگاه امیر فقیر محمد خان پے زنجو
بجناب سرکار حشمت اثار کپتان بهادر در رسید یکدیگر دست
بوسی و بغل کشے حاصل ساختند . دو روز پیوسته دل بودند . بعدها
یکدیگر موکل کردند . سرکار امیر دولت و من کمالان بجانب بندر
غور ماده رفتم و سردار امیر فقیر محمد خان طرف ولاء پکیج رفت .

بهر منزل کاه صاحب بهادر بمعه سپاه خرم خندان بودند فنجم روز در پیش کاه بنگله کاه کاک صاحب و فیر صاحب بهادر رسیدیم و چادر سر بلند را برپاء میکردند و من بدان خیمه بمعه دو وزیر دانا دل درون نشستم و کپتان صاحب جمعیت انگریزان تا روالپه در بنگله نشست. بریک ساعت صد شادی در اور دند و شوق ملاقاتے حاصل کردند و تار برقی را زدند در مرز بندر کراچی، سرکار صاحب کمشنر صاحب بهادر را از حال امدن خود اکاهی دادند امیر مندوه خان برقدم بوسی حضرت بهادر بیامد سر اخلاص در خدمت نهاد. شرط بندگیات و ادبیات بجاه اورده. شکوه دولت عظیم الشان خلعت بردایے عور مارہ، امیر مندوه خان، پوشانید. سرکار امیر دولت با من، کمالان، کفت، امروز روز جدایئ في مابین شما باشد، اراده دارم که در بندر کراچی بردم و شما برده اخلاص در بلاد پکیج برند. من حال جدایئ شنید، تنک دل از سریر کرسیے برخاستم برخیمه خویش امدم. پس امیر دولت مرا طلب نمود از دل پرارد باز رفتم دیدم، ماه منور نشسته برسر کرسیے خام، کردم سلام بدوه داد سلام جواب برسر کرسیے نشستم. بمن کفت یے یار جانے مونس هر دو جهانے. درین جدایئ فقر معین نکنید انشاء الله مقابله زود دهد که ملاقاتے فی مابین شما باشد، ولاکن یک مرحمت کنید که یک کتابے برلفظ بلوچی تصنیف کنید با من بفرستید. همه اشیاها، چیزها و نام جمله کان بیان اورید تا لفظ بلوچ دانسته باشم. هم درین نشانه دوستے ما و شما باشد. تاهم لفظ و زبان بلوچ اموخته شود

بعد ہا من گفتم کتاب بلفظ بلوچ و نان پے نمک یکے باشد دگر بہر بانے آن صاحب باشد بر لفظ پارسیے تصنیف کنم - گفت نہ، طعام ہمان بہہ کہ دل اشتیا یقے دارد آن خوردہ شود - لوز ہمہ لفظ ہا کتاب اراستہ باشد لاکن شما ہم درین نسخہ اراستہ کنید - پس در دل خود گفتم " از شہر فسند ، دل فسند بہتر"، باز قبول کردم ، عہد پیش صاحب بہادر مرحمت نمود چندان زر نقد قلہدار ہا بمن بخشش میکرد، خیلے عرز نذیرہ عجز در روہ من نہادہ مرخص و موکل یکبدیگر میکردم صاحب شکوہ دولت معمور بار میکرد کوچید بتوسن باد رفتار سوار شد ہمہ سپاہ ارکان و دستور بطرف بندر کراچي در خدمت سرکار دولت ہا کمشنر صاحب بہادر میرفت و من کمالان چند روز در محالہ امیر مندہ خان عید مبارک خلاص نمودم - بعد ہا با سپاہا کوچیدم در محالہ شہر رسیدم و اقرار کرفتم - پس اغاز تصنیف کتاب بلوچي میکردم و این کتاب ہا تمام لفظ بلوچ میباشند - پارسیے لغت معما نکردیم بخاطرہ کپتان اسمیل میل صاحب بہادر کہ دانستہ لفظ شود و زبانے پارسی و نظم ازان سبب نشد - این کتاب تصنیف و بیان شد از زبان کمالان کہکے روز فنجشنبہ دخت چاشت بتاریخ ماہ محرم اول یوم ہجرت - سردار عالم محمد مسطفا سنہ ۱۲۹ ، ایں نسخہ اراستہ شد -

در ہر مکان ف (بجائے) فارسی آید فارسی ہست و دیگر مکان (ب ، (بجای) بلوچي اید بلوچي ہست -

باب لفظ بلوچی شہر کیچ

باب لفظ بلوچی شہر کیچ کہ لفظ (لہجہ) خاص و عام میباشند

ب	ف	ب	ف
بادشاہ	بادشاہ آن ہست کہ لک لشکر دارد	غلام	(بندہ) زرخریدہ ہست
		حبش	سیاہ صورت ہست
خان	خان آنست ۳۰ سی یا (چہل) ہزار سپاہ دارد مثل امیر خدادات خان	سردار	سردار آنست کہ ہزار لشکر دارد مثل سردار کیچ یا فجکور
کچکیے	اصلاں سردار قوم کچکیے ہست	بلوچ	بلوچ صحرا نشین رہیں دہ باشد
وزیر	وزیر مثل شاغاسی باشد	امیر	تبتیر کنندہ کارات
وکیل	فیس کار ہست	کذیر	جمع کنندہ کیاہ و چوب
درزادک	قوم ملا غلام، اصل درزادک نماسہ پے پے ہوا بود، وقت زاہیدن از خانہ درامد بصحرا رفت زاہید نر فرزند		

باب زن و مرد

ب	ف	ب	ف
پے پے	زن سرداران و میران	مولد	کنیز ہست
مردین	نرہینہ مردم	مَرْدَ	شوہر، مرد
مُرْدُمْ	آدم	جنین	زن (جنسِ زن)
جَن	زن	بَچَکّ	بچہ
جَنِکّ	دختر	ادم	آدم
ادمی	ادمی ہا	کُلاہ	رخت ہا، پموفے، کُلاہ
پاک	دستار	فشک	جامہ
شلوار	پاء وزار	چادر	لنگے
کوش	کفش	چوپ	چَوَتّ
سواس	بوریا کہ در پاء کند		

باب جسم مردم

سر	راس	کردن	کردن
مُوْد	موء	کُوْفک	کُوفہ دست
فیشانے	فیشانے	سینہ	سینہ
کوش	ہر دو کوش	کودان	فستان

ب	ف	ب	ف
بُردان	ہر دو ابروہ	لاف	شکم
چم	چشم	نافک	نافہ
پُوز	بینی	کُون	دُبُر
لُنپہ	لب	کیر	زکر
تُنک	آبِ دہان	کُس	.... فرج
لپ	لب	کُنْد	غایہ
		دست	دست
بروت	پمپمیے	دستیے مُک	استخوان دست
ریش	ریش	خنجہ	جاہ انگشت
زنوک	زنخ	لُنگک	انگشت
کُل	اناک	ناخُن، ناکس	ناخن
راستین دست	دستِ راست	چفین دست	دستِ چپ
پاد	پاء	لِنک	شتالنک
زان	جہ شتالنک	پادی کُوپ	بند پاء
ہر دو پاد	ہر دو پاء	راستین پاد	پاء راست
چفین پاد	پاء چپ	دستی پُشت	رخسارِ دست
پادی پشت	رخسار، پشت پاء	دِیم	رخسار
پادی دیم	رخسار پاء	دستیے دیم	رخسار دست
جان	جسم	پدن	جسم
پُوست	چرمِ جان یا بدن	گُوشت	لحم

رک	رک ها	بند دست پاء	بندها
کُنکُک بند	بندها استخوان	چپّ	استخوان

باب مردم قصب واله

قصب کننده	کننده، باب لوهار هست۔		
زرکر	طلا و زر کار میکند	چنکے	شعرزن (مطرب)
آهن کر	آهن کار	مُوچی	کار چرم کند
دارتراش	هیزم دراش	جُولائیک	کُدْ بافته کند
رُوْد کار	مِس کار	درزی	رخت می دوزد
برنج کار	فُسّل کار	دهکان کار	کار زمین میکند
شریک	مزدور، همواله زمین	کِشِرَی	رنکریز

باب آهن

تفنک	دور انداز	زخم	شمشیر
نیزه	برچی	کارچ	کارد
جینّا	جنبیا	کاپ ار	خنجر
دتاس	دتاس	غرمینه	کرمینه، غرمنه
بهه بودی	بهه بودی	چاکُو	چاکو (چاقو)
تپرزین	تبرزین	تپر	تبر خیر شکافند

ب	ف	ب	ف
برد	بیل	موبنک	زمین می کافند
برد	بیل	هنجر	خنجر
زخم	تیغ	سپاهانی	تیغ در صفهان می سازند
زخم مشهدی	" در مشهد		جوهردار
	درست کنند	زخم شیرازی	تیغ در شیراز درست کنند
زخم کرمانی	تیغ در کرمان	زخم عزمیل	تیغ در غزنی درست کنند
	درست کنند		
زخم شکیله	شمشیر (جوهردار)	زخم کمی	شمشیر (تیار شده)
تفنگ خراسانی	(دور انداز از	تفنگ سندی	دور انداز در وکاء سند آراسته
	خراسان)		
تفنگ رومی	(در روم و ترکیه)	تفنگ فرنگ	دور انداز فرنگی
	آراسته کرده		
تفنگ لازی	بندوک که در ولایت	تفنگ سیلانی	نصب بندوک
	لار تیار کرده اند		
تفنگ میرکی	نصب	تفنگ سیر تاب	دور انداز نصب
تفنگ دوکار	بندوک نصب است	تفنگ پنج	بندوک نصب

باب نقره

ب	ف	ب	ف
اشترک	پایکی	زر	زرها

ب	ف	ب	ف
نقره	نصب زر	سکندار	زرضرب دار
زر	. . .	نقره	. . . .
زرشف	زر آب شده	زرقلهدار	روفیه
		زر فتح علي	
زر محمدي	کبر	زر روفیهه	روفیه
شهرپک	مهر کرد	سهر مسقال	شف آب کرده
شهرشف	سهر آب کرده	طلاه	اشرفي جله
کلاچه	کلهٔ ي	جسد	سار
شرف	غلوله	شوره سیاه	باروت سیاه
شوره اسفیت	باروت سفید	کپه	مثل آهني غلوله طوف
کوکرت	کوکرد		

باب چرم

چرم	پوست	طوغوم	زیر وفشت زین
سنج اسب زین	سنج چرم		اسب هست
سري	در سر هست	جالخ	زیر زین هست
کورسند	هم در سینه هست	کشک	(در آن) علوله شوره کنند
رکاب دوال	چرم ها	چک	آتش میزند
سنج اسپ	تمام سنج	کمرکیسه	همراه کیسه کمر مردم هست

ب	ف	ب	ف
آس کیچ بند	آرتش زن را بستہ کردہ	کیسہ	حالتِ بندوک در کمر هست
کوشش	کفش		مردم میکنند
مشک	آب دان چرم	کوتے (غُتی)	〃 〃
پوست	چرم	آس کیچ	فرزکہ آتش کیرد
لگام	لجام	کُتے بند (غُتی بند)	بند شورہ دان هست
سینہ بند	در سینہ هست		
تنگ رکاب	در شکم کمر لبتہ	تیر دان	غلولہ درون اندازند
دم چی	در دم اسب هست	دول	آب از چاہ کشند
چیز زینے	زیر زین هست		
عجری	پشت زین اسب هست		

باب شیر

ب	ف	ب	ف
شیر ترشف	شیر ترش	شیر شنار	شیر ترش و تازہ
شیر فنیر	مردم زود بستہ کند		یکجاہ کنند
شیر بستہ	در دیک بستہ کند	شیر کپ پاء	در آتش پختہ کنند تازہ
شیر تاجک سہ	تازہ شیر		(شیر)
شیر شارفتہ	در چیز ک بستہ کند	کیمپہ پاء	بادی و کرم هست
شیر مشک	در لوبیی جوش دهند	شیر مچنکل	نوع بستہ سرد هست

ب	ف	ب	ف
شیر پنج	خنک ہست	شیر سُرشک	کرم ہست
شیر شیلا پنجہ	سرد و کرم		

باب رزق

وان	نعمت	باکلیک	کرم
وان	کندم	دان غلہ	کرم و تر کندم
سُہر غلہ	(نوع) کندم	فنر و غلہ	(نوع) کندم
سہ تُوم غلہ	"	اسفیت غلہ	کرم و تر کندم
دان برنج	؟	چُرک	؟
برنج مرکے	خشک سرد	برنج سُخن	برنج سرد و خشک
برنج اسفیت	؟	برنج کُو پُمُو	سرد خشک
دان زُرت	؟	سُہرین	؟
اسفیتین زُرت	خشک	سُہرو زرُت	سرد
لاک ۔ سرزرت	سرد ہست	شہری زرُت	؟
دشتی	سرد خشک	دان عرزن	سرد و کرم
دان جُو	کرم	دان ماک	سرد کرم
دان ماش	کرم	دان ماہ	؟

باب نان

ب	ف	ب	ف
نان امیر (خمیر)	کرم	نان فتیر	؟
نان سیی سرک	؟	نان ڈکو	
نان تینی	کرم و خشک	نان فرانے	؟
نان کرونے	؟	نان علقدری	؟

باب نخل خوب

خردشت مچ	خرما سرد	موزاو تے مچ	خرما کرم
سبزو مچ	خرما سرد	کہربا مچ	خرما سرد
لنگو مچ	" کرم	پمپنپاری مچ	خرما سرد
چلے نے مچ	خرما سرد	آب دندان مچ	خرما سرد
بیے کم جینکے	خرما کرم	چنشک مچ	خرما کرم
نازنے مچ	خرما سرد	کوز نبات مچ	خرما سرد
دشتاری مچ	خرما سرد	روغنے مچ	خرما کرم
دش کک مچ	خرما سرد	کوک ناہ مچ	خرما کرم
کلیرک مچ	" سرد	ربیئی مچ	" کرم
مزن ککو مچ	کرم	کلیکے مچ	کرم
زردان مچ	کرم		

این خرما خوب نخل های خوب زشت کردم بیان
ی شنا سندیک بیک صاحب دلان
بچه نخل (پچ) را گویند کونک

باب نخل زشت

ب	ف	ب	ف
نیش نا پچ	؟	جوانا پچ	؟
جوان سحر پچ	کرم	کلوت پچ	سرد
نفو پچ	سرد	کوزیے پچ	کرم
سنپ کوراک پچ	حرما کرم	پچ علوکون پچ	کرم
شکری پچ	سرد	کلیر پچ	سرد
بوشمس پچ	کرم	شفرہی پچ	کرم
شہری پچ	کرم	چرپان پچ	کرم
شکش پچ	کرم	کش زینہہ پچ	کرم
شوش پچ	کرم	علوکون پچ	کرم
شکش کان پچ	کرم	حیینے	کرم
کوہری پچ	سرد	کردچہ پچ	کرم
جوان سحر پچ	کرم	کلوت پچ	کرم
زرد پچ	کرم	شہر پچ	کرم
شینکو پچ	کرم	پچ	؟

یک بیک کردم جدا من نخل زشت
در دراق تخته زرین خشت

باب اعظاء عظوی نخل

بلوچ خار را گویند کُنپَک

ب	ف	ب	ف
پیش	برکہ نخل	کُنپَک	خار
حشکین فیش	" " (خشک)	ترین پیش	برکہ نخل (تر)
کُنپَک	خار	ترین کرز	شاخ نخل (نر)
حشکین کرز	شاخ (خشک) نخل	ترین لَپ	شاخ نخل (نر)
حشکین لَپ	شاخ (خشک) نخل	کَلنفُوک	میخ ہا نخل
کُنپ	جسم نخل		

باب درخت کوہی و بوتہہ کوہی

بر لفظ بلوچی درخت را گویند درچک ؛

حت درچک		جک درچک	چوب او سیاہ ہست
کہور درچک	عمر دراز ہست	کَزّ درچک	برگ کز بکوبید و بجوشانند ہمراہ آب بخورد، سردی جان میرود
	برگ او شتر میخورد		
کَزَ درچک	سدر ہست عرب گویدہ	چکرد درچک	برگ چکرد بکوبد ہمراہ

ب	ف	ق	ش
			[illegible]
تاکز درچک	میوهش مثل انگور است		[illegible]
چش درچک	پوست بیخ او در آب کند بجوشاند بخورد، صرفه رود	فیر درچک	[illegible] بگیرد برگ [illegible] کند بخورد
زیرک درچک	پوست بیخ او بکوبد در آب کند مار گزیده بخورد به شود	زامر درچک	برگ زامر بکوبد در آب کند آب بسته شود
توج درچک	بیخ او دندان مال کند	کوان گیر درچک	کوان دانه بخورد شکم محکم شود، درد پهلو به شود
آهچک درچک	بر دیگر درخت ها خود را فیچد		
کبچک درچک	رخسار کیسه درد کند مثل تنباک بکشد	کُنی درچک	در شکم دانه کی بخورد محکم شود
کوپهور درچک	برگ او برگ انار هست	کریچ درچک	شتر میخورد، گل زرد هست
بید درچک	گل ندارد، سرد	کوجت درچک	بیخ او مردم دندان مالد، در نکند
مچیس گل درچک	بیخ او مردم کد سرخ کند	کوژ درچک	شتر خورد، هریش بسته مرفد کند
فترک درچک	دانه او مثل کفوتی هست	کصور درچک	دانه خرد مردم خورد شکر خوب هست

ب	ف	ب	ف
شیے نلک درچک	کل زرد، شتر خورد	کون درچک	مثل کُنر ہست
رکینشتر درچک	کل او بوہ خوش کند، شتر خورد	انجیر کوہی درچک	مردم می خورد
کھیلہ درچک	بیخ او مردم کد سرخ کند	شاکستر درچک	ہمتبہ برک دارد
پہپار کوہی درچک	ز تخم شیرہ او مبش کشتہ کند	کرک ، درچک	شیرہ او شکرف کشتہ کند۔
ارچن درچک	چوب او کسے ماہ بدست نکند غم دارد۔	جوز درچک	برگ او شتر خورد نمیرد
کُنک درچک	ہیچ چیز نخورد	داز درچک	نخل کوہی ، میوہ او مثل سدر ہست
کوہی بود درچک	از اسرا و چنگ اواز کند	کونیشت درچک	شیرہ او محرم پے مار ہست
ہوم درچک	شاخ او سوختہ در تنباک تاس کند	خوب درچک	بکار نیاید
داردش	شاخ او دندان مالند	کشرک درچک	محرم پے مار ہست
کلیر درچک	میوہ سرخ، مردم خورد برگ ندارد	کل مورک درچک	
عیشرک درچک	بسیار خنک است بیخ او بکشند ہمراہ مصری آب کند بخورتب کرم بشود	تصور درچک	بر درد دل شکم برگ او بجوشاند بخورد

ب	ف	ب	ف
کاردان کُش درچک	درد شکم دل هم برگ بجوشاند بخورد		

کزّ سه قصم هست

تاکزّ	میوه این کز مثل انگور هست	کُوکز درچک	این کزّ برگ سفید سبز هست، برگ او بجوشاند بخورد، سردی از جان برود- اسب یا خر یا مردم را سردی زند برگ او دود کند بهه شود
شنکر کزّ درچک	این کز تاسیر سردی دارد		

کُنز دو قصم هست

کُنز کوهی	شکم کیسے (درد کند) بر دو دانه این کُنز خشک کند بکوبد بخورد به شود	فص کُنز	این هست کُنز کوهی نام او فص هست
کُنز شهری	کُنز شهری تاسیر گرمی دارد	ازاد کُنز	

باب بوته ها

بُوپُک کُوهی		میثیره بُوپُک	برگ و شیره در سایه

ب	ف	ب	ف
			خشک کند همراه سکبیا سفید رود مس کشته شود -
شُرد بوپک	یخ پوست این میده کند بر تبل تلخ در دپا و دست چرب کند	رِکِت بوته	شتر میخورد
تَرات بوپک مزنگ (مژدنگ)	کالا شته کند سفید شود خر میخورد فربهه شود	بُوُن بوته میشک. بوپک	اسب میخورد، خاردار
بوپک	کالا سفید کند، شتر خورد	پوُر بوپک	شتر خورد
(بلوچی)	(پارسی) بها	(بلوچی)	(پارسی)
بهاء کرتک	فروخته کرده	بهاء نکرتک	فروخته نکرده
بهاء بکرتیں	فروخته بکردی	بهاء مکرتیں	فروخته مکردی
بهاء کرت	فروخته کرد	بهاء نکرت	فروخته نکرد
بهاء بکرت	فروخته بکرد	بهاء نکرت	فروخته نکرد
بهاء مکرتهه	فروخته مکرده	درود کرت	برابر کرد
درود نکرت	برابر نکرد	درود کرتکت	برابر کرده بود
درود کرتکت	برابر نکرده بود	درود کرتیں	(باید) برابر کرده بود
درود مکرتیں	(باید) برابر مکردی	درود بکرتیں	// برابر بکردی

سوگند

ب	ف	ب	ف
عفرس بوپک	بر جراحت کہنہ مسدہ کردہ بستہ کند	کُوہَلَو بوپک	بر درد کونج رگ آتش گرم کند، در آب این اندازد سر بنشین
کرپہول کو بوپہہ	گوسفند چرد شیر بسیار دہد	کندا کو بوتہہ	دانہ او بر جنیے دود کند و اعضاء کسے اماس گیرد، برگ گرم کردہ بستہ کند۔
اسفتال بوپک	این ہر دو یک قسم ہست		
فنیر باد بوتہہ	شکم کسے برود این دانہ بخورد	درہنہ بوپک	بینی کسے خون دہد ہمراہ روغن بچکاند۔
کرف بوپک	بر مہرم زن ہا کنند	تُرشفک بوپک	باد دارد
شنز بوپک	بکوبد تب گرم جان پے مار بشوید	روچ کوارچک بوپک	ہر جاہ آفتاب باشد رخ آن طرف کند برگ او سایہ در سایہ خشک کند نترہ یا مس ترند باشد، نرم کند
دست من سر بوپک	برگ او در سایہ خشک کند سنگیاہ سفید کشتہ شود	سنامکہی بوپک	ہمراہ گل سرخ بخورد جلاب کند
		شبر بوپک	خُردن چارپاء
مات کینگ بوپک	این برگ سبز بگیرد ہمراہ برگ شریش، مس کشتہ کند		

ب	ف	ب	ف
آس کر بوپ ک	همراه شیر تازه بخورد جلاب کند		
کُنج بوپ ک	خُردن چارپاء		
کرنچن بوپ ک		فوتار بوپ ک	خوردن آهوان
کُورکا بوپ ک	خوردن دولت ها	ندک بوپ ک	در قبر مردم کند
جاوپ بوپ ک	شتر خورد	کوماز بوپ ک	اسب و خرد خورد
مُوز بوپ ک	خوش بُو کند	کَل مورک بوتهه	بر مار گزیده بسته کند

بوته کر کاوک بکوید جان بشوید تب کرم بهه شود

شتر بوپ ک	بر موءَ بزنی صاف کند	کلفورکه بوپ که	دوان گزیده همراه عمل بهه کند
اشترکه بوپ که	بر محرم زن خوب	کُندرکه بوپ که	همراه محرم کند
ازکند بوپ که	درد دل او بخورد	فرچک بوپ که	در خرما کنند
فرنک بوپ که	بر قو خوب است	کُرُور بوپ که	کسی کم طعام بخورد این بخورد
مورفشو بوپ که	در جراحت بسته کند	کوهی بُوُد بوپ که	در سوراخ مار دود کند مار نابینا شود
مارموت بوپ که	بساید ریش کهنه افشاند	دانیچ بوتهه	شکم برود همراه شیر تازه معری بخورد
بی نک بوتهه	خوردن مردم باشد	عالهکُو بوپ که	مردم میخورد

ب	ف	ب	ف
عفونک بوپ کہ	مردم میخورد	ریتاچ بوپ کہ	شکم می برد
لاپ و	برزرد و پے ماری	سفید لاپ و	سفید راپ و را
	در آب بخورد		
سبز بوپ کہ		از بوت کہ بوپ کہ	بیخ بخورد بر درد دل
شیرہ کو بوتہ	سنکیا کشتہ شود	سک دندان بوپک	بریش بستہ کندمی پاشد
مرپ و بوپ کہ	برقوت بخورد	مُرّ بوپہ	کسے را باد بگیرد بمالد
ک مرکوتک	این جملہ		

باب درخت

حنب	میوہ کرم	انار	سرد
ترنج	سرد	لیبوہ	سرد
عالک	سرد	انکور	کرم
زیتون	سرد	سروف	کرم
نارنج ترشینی	بادی	نارنج یشری	خنک
مور	بادی	طوط	کرم
چی چک	غامیے	انجیر	سرد
بادام	سرد گرم	جوز	کرم
کلنغر	کرم	جیر	سرد
جم لیوار	میوہ سیاہ دارد		

[illegible] میوه [illegible] است
[illegible] تب گرم [illegible]
[illegible] مثل [illegible] است

درخت [illegible] در کوه طور [illegible] تجلی او را سوخته [illegible] زنان
سرخ کند، مزد او را خداوند داده

باب بوتهه

ب	ف	ب	ف
کوات روف بوپ که		فیماز بوپ که	در حج بخورد تشنی آب نگیرد
ترف بوپ که	در حج بخورد باد شکم دارید	زر بوپ که	خنک هست برای
زیرکه بوپ که	خنک		تب گرم آب کرده بخورد
اربوت بوتهه	درد دل بخورد	سیرکه بوتهه	بادی
بپاکه بوتهه	گرم هست	گوپ کر بوپ که	خنک تر بوزه
نوش بوپ که	خربوزه گرم	تیچک بوپ که	خربوزه هست
چفپ بوپ که	؟	طوله انگور بوپ که	؟
فنپال بوپ که	؟	کرزکه درچک	؟
چنال درچک	؟	شریش درچک	؟
مچ درچک	؟	مزفد درچک	؟

سے تافر درچک	؟	گرگہ درچک	؟
کنز ازاد درچک	؟	کذروان درچک	؟
تنک درچک	؟		

باب باد، بادِ دنیائی

سرگوات	بادِ مشرق، پے زحمت	کورِ پیچ گوات	بادِ شمال، ہم پے زحمت
خملی گوات	بادِ مغرب، پُرزحمت	زرکوات	بادِ جنوب، پُرزحمت

باد را گوید گوات، درخت را گوید درچک

	روغنِ تازہ	روغن بُز	از شیر پیدا شود
روغن میش	از شیر پیدا شود	روغن کامیش	از شیر پیدا شود
روغن کوک	از شیر پیدا شود	روغن پیک	از جسم پیدا شود
بینک	عسل	شیرک	از نخل پیدا شود

باب نرینہ گوسفندِ سفید

بلوچہ گوسفند را گوید فَس اسفیتین نرین آن گوسفند کہ دنبہ دارد آن را بلوچہ گویند اسفیت فس، آن گوسفند کہ دنبہ ندارد دُنب، لپّک دارد آن گوسفند را گویند سیہ فَس، اسفیت فس پے دندان باشد یا دو دندان باشد بلوچہ گوید درنا ہنت، یعنی جوان، کُورگ

یعنی بچه اگر چار دندان ، دندان ، یا دو دندان بیت ، دندان باشد ،
آن فس را گوشنت یعنی گویند گوزپه یعنی تمام ساله ، آن اسفیت
فس از هر شش دندان بگذرد آنرا گویند فیرنت یعنی فیر بست کهنه
ساله باشد ، آن فس که اسفیت (سفید) فس هست دو قسم ، دو رنگ
هست ، هر دو دنبه دارند یکے نرین فس (نرینه) ، دویم مادکین فس
(مادینه)

باب کوسفند مادہ سفند

مادکین فس ، مادینه تا که کسانیت ، وقت خرد هست ، تا که دو دندان
دو دندان باشد آن فس را گوشنت بلوچه ، فُلاپ ، گویند (بلوچ ها) بچه ده
دندان بیت یا شش دندان بیت آن فس را گوشنت میشش ، آن گوسفند
را گویند اصل میشِ سال خورده مادینه - اگر کهن ساله باشد فیر باشد
(بیت) هم گویند (گوشنت) میشش - فس سیا فس نرین کسان بیت اگر
شُنک ، کوسفند نرینه خرد ورا ، گویند ، یا پے دندان بیت ، بر دو دندان رسد
بلوچه گویند (گوشنت) نرِ شتر چونک (بچه) ، چار دندان جوان بیت
یا شش دندان بیت کوشنت هم جوان دندان باشد گویند که جوانست
ورنا هنتا -

بزّ چون ازین هد گذشت گویند (گوشنت فیرین بز) کهن ساله بزّ
مزنین سیه فس را گوشنت بزّ ، کلان ساله سیا کوسفند را گویند بز ،

باب کوسفند سیاه ماده بیان کنم

سیا ماد کین فس کہ کسان پے تنتان بیت بلوچہ کوشنت شنک چونک دو دنتان بیت یا چار دندان بیت کتاچہ، ماده کوسفند خرد دندان باشد بوچہ آن را گویند شنک (ہر زمان) دو دندان باشد یا چار دندان باشد گویند دختر، ہر وخت شش دنتان بیت انرا کوشنت بُز، ہر (زمان) شش دندان باشد آنرا گویند بُز چون زاید ہم گویند بُز تا کہ فرزند پیدا نکرده آنرا ہم گویند بُز

باب کوسفند سیاه نرینہ

گویند کسے راتب کرم باشد در زمستان بز سیاه پوست کنند، کسے راتب کرم باشد بز نیلی پوست کنند فس کہ سیاه باشد گویند مُوْرکین بُز (سیاه بز)۔ صورت (رنگ) آن نیلی باشد گویندش نیلین بُز، نیل انت کہ موء او سیاه سبز باشد۔ اگر صورت آن سفید باشد گویندش اسفیتین بُز، صورت او سہر (سرخ) باشد گویندش سُہرین، موء را گویند فُپُہ، کسے راتب کرم باشد بز بہر پوست کنند۔

باب صورت کوسفند سفید دنبہ دار بیان کنم

اگر صورت (رنگ) آن سُہر باشد (ببیت) بوچہ گویند (گوشنت) سُہرین کورک یا کُورانپہ او اگر صورت (رنگ) آن سیاه باشد۔ آنرا گویند سیاہین کُورانپہ۔ اگر صورت آن فس سبز باشد آنرا گویند کیرکین کُورانپہ یا کیرکین کُورک۔ اگر صورت آن اسفید باشد گویندش اسفیتین کورک

یا کورانپہ ۔ اگر صورت آن سفید سیاہ باشد آنرا کویند کفیے کورانپہ شاخ
شاخ را کویند شاہ کانپہ (شاخ) ، شاہ (شاخ) ، ہر سہ یکی ہست ۔

باب صورت کو سفند سیاہ بُز

فس سیاہ اگر کلان (مزن) باشد کویندش چار دندان ، اگر کسان باشد
کویندش بُز دپے (دنبہ) ، اگر کلان (مزن) باشد ہم کویندش بُز دپے (دنبہ)
اگر پے دندان (دندان نہ دارد) باشد او خرد (کسان) ہم باشد کویندش
آنرا کشک (بچہ) ۔ اگر نر (نرینہ) باشد وگر مادہ باشد کویندش چیتی (گر
صورت آن فس ۔ بیان کنم تا بدانے اگر موء جسم (جان) آن فس سبز باشد
آن فس را کویند بلوچہ نیلین فس ۔ اگر موء (مود فُپ) جانِ فس سیاہ
باشد کویندش سیاہیں یا مورکیں (سیاہ) ، فس وگر موء (مود) جانش سرخ
باشد آنرا کویند سُہرینِ فس ۔ اگر موء جانش سفید باشد آنرا کویند اسفیتین
فس ۔ اگر دورنگ (دو صورت) مو (مود) باشد نشانہ خال سیاہ سفید آنرا
کویند بلوچہ لغین فس ۔

پارسے موء کو بند ، بلوچہ موء را کوئند فُپ و مود ہم کویند ہر دو نام
کویند و فرق اسفیت (سفید) فس و سیہہ فس آنست کہ اِسفیت فس
دنگ (دُنبہ) دارد و سیہہ فس ندارد ۔ دنبہ ندارد بلوچ دُنب سیہہ
فس را کویند لِتک و نبہ اسفیت (سفید) فس (کو سفند) را کویند کوشتا
بلوچ ، دُنبگ ۔

بیت. نظم

کمالان دُری در بلوچی بگفت　　بدیدار اسمعیل صاحب بسُفت

دُرین راه دیدم بسی کان رنج　　ندانم چه مزد آیدم نقد گنج

ولیکن مرا هست سری دوستیے　　تو گوئی دو بادام یک پوستیے

ز کپتان پیے نیکوی دیده ام　　ز هر صاحبانش پسندیده ام

باب شتر، گویم شتر نرینه تا بدانے

شتر نرینه خرد باشد بلوچه گویند، (هر)

اُشتر نرین که کسان انت. لفظ بلوچی گوشنت، هِر، (خرد) دو لفظ آنرا، دویم گویندش جگه (هم خرد). پس که دو دنتان باشد شد گویندش گوانپه (هم خرد) چونکه چار دنتان یا شش دنتان شد بلوچه گویند لیپهه، ازین هر سال بگذرد گویند که این لیپهه (کلان و جوان)، فیر (عاجز بسیار) هست

باب شتر ماده

خرد (کسان)، باشد گویند هِر هست (یعنی خرد هست) چو دو دنتان شد

کویندش بلوچ مُزّاف (دو ساله) باشد - چوں چار دنتان یا شش دندان باشد کویندس پراچی چون فیر شد کویندش جُپ

باب صورت هائی اُشتر بیان کند

مود جان اُشتر زرد ببیت، موء جسم شتر زرد باشد، بلوچ کوشنت زردیں اُشتر، بلوچ کویند زردین اُشتر - مود و فُپ جان اُشتر سُهر بیت کوشنتے، سُهریں اشتر - مُوی جسم شتر سُرخ باشد، کویند سُرخ شتر وکر فُپ جان اشتر اِسفیت سیاه بوت، وکر موی جسم شتر سفید شد کویندش سبزیں اشتر - وکر فپ جان (موی جسم) اشتر تمام (جمله) سفید (اسفیت) باشد کویندش اسفیتین اشتر - سفیدیں - اکر هر دو دست اشتر اسفیت بود بلوچ کویندش کُب دستین اشتر -

باب اسب نریان

نرین نرینه را گویند - اسب از شکم مادر پیدا باشد، نرینه باشد تاکه زین بر پُشت نداده آنرا کویند کُرّک - اسب = اسپ، شکم = لاف پیدا بوت = پیدا باشد (شد)، نرین = نرینه - ازین هد گذشت دو دندان (دنتان) یا چار دندان یا شش دندان باشد (بوت) آنرا کویند (کوشنت) اسپ نریان - این سال گذشت فیر هست -

باب اسب مادیان (ماده)

مادیان چونکه زاید کرک او مادکیں بوت (بوں آنرا کوشنت (کویند) بلوچ

بهان. چونکه زین بر پُشت او دادند دو دندان یا چار دنتان شد آن را گویند مادیان (کلان جوان)، تا که فیر (عاجز کهن ساله) باشد۔

باب صورت اسب

مودِ جان (موءِ جسم) اسب زرد سیاه باشد انرا گویند کُمیت و کرفُپه جانش سفید باشد آن اسب را گویند سُرهنک (سُرخنک)، اکر موءِ جان اسب سیاه باشد آنرا گویند بلوچه مُشکے (سیاه)، اکر موءِ (فُپه) جسم (جان) آن اسب زرد باشد انرا گویند اسب سمند (زرد) و کر موءِ (مود) سرخ (سُهر) باشد ان اسب را گویند بُوڑ و کر موءِ جسم (فُپه جان) او اسفیت سیاه باشد انرا گویند ابلق و کر صورت اسب هر رنک (قصم) باشد لاکن دست پاءِ هر چار اسفیت باشد آن اسب را گویند چالکی و کر فُپه یعنی موءِ جان او سبز باشد آن اسب را گویند اسپ سبز (سُوزین) اسب را که موءِ جان سهر سیهه رنک یا زرد باشد گویندش گرّیی۔ بلوچ گویند اسپ۔ و کر موءِ جان ان اسب سبز زرد سفید همواره باشد آن را گویند خُنک، اسب خوب۔

نظم اسبان

اسبی کہ رنگش چو خرماہ بود　　چہ حاجت بگرمی سردی بود

بُوز پہلوان اسبان بود　　تمرد دلیر دلاور بود

اسبی سمند نرم پے جان ہست　　مشکے چو مردی بنخاشیے ہست

سُہر خنک اسبی کہ بود تیز پر　　ہودش نباشد بہتر ز خر

چالکی و خنک ہر دو شیرانِ مست　　دمندہ و پویندہ چو پیلِ مست

اسب شاہان کمیت خنکت بُوز　　بود صاحبے زین را ضرب گُوز

کمالان بسی آزمائیش کرد　　بر پشت زین توسن سواری کرد

باب خر

مادکیں خر زائید تا کہ خرد (کسان) ہست شیرِ مادر (مات) میخورد

بلوچ گویند. کُرَک (خرد) چونکه پالام برپشت دادند سوار شدند گویندش بیان، چونکه دو دنتان یا چار دندان یا شش دنتان هست گویندش مادیان (کلان)، مثلِ خر مثلِ اسب یکے هست۔

نرین حر

چونکه خر مادگین زائید کرک (خرد) او نرین (نرینہ) شد آن کرک (خرد) را گویند کُونپ۔ چونکه پالام پشت دادند سوار شدند تا دو دنتان یا چار دنتان یا شش دنتان باشد آنرا گویند لاک، نسب خر کلان جوان لاغ، چون خر (هَر) ازین بگذرد پس گویندش فیر ناتوان هست۔ خرو هر یکے۔ هر خر یکے۔

باب صورتِ خر

اگر فُپ (مُو) خر سبز باشد گویندش سبزین خر، چونکه فپ جانِ هَر (خر) سُبز باشد بلوچ گویند سبزین هَر (خر) مودِ جان هَر اسفیت یعنی سفید باشد گویندش اسفیتین هَر (خر)، وگر فُپ جان او سیہ شد انرا گویند سیاہین هَر (خر)، وگر فپ جان او زرد شد بلوچ گویند زردین هَر (خر) وگر فپ جان او زرد شد بلوچ گویند زردین هَر (خر) وگر فُپ او سیاه سفید بود گویند فُتگُوئین هَر (خر)

گا نرینہ

باب گاه نر بشنو

بلوچ گاو را گویند گُوک، چون نرین فرزند از لاف یعنی شکم گُوک

پیدا شد آن بچه هش بلوچ کویند کُونَک - چون یکساله شد کویندش پواب، چون دو دنتان یا چار دنتان یا شش دنتان شد آنرا کویند کاهی کر - ازین مخاطره بگذرد پس کویند فیر هست -

باب کاوَ ماده

کُوک ماده ، بلوچ را کویند ماوَک ، چون زائید دختر آورد هم تا کر دخترش خرد هست ، بلوچ کویندش کُوشک - کُوشکِ از شیر حلاس شد کویندش فُراف - چونکه خود زائید فرزند پیدا کرد کویندش مادک - کاه اکر نر باشد یا ماده باشد حقیقت نام کاه کویند کُوک -

باب صورت کُوک

اکر مود جان کُوک زرد باشد آنرا کویند زردین کوک وکر مود جسم (جان) آن سُهر باشد انرا کویند سهرین کُوک وکر مود جان آن سیاه باشد انرا کویند سیاهین کوک وکر فُپُه جان او سبز باشد انرا کویند بلوچ ، سبزین کوک ، وکر فُپُه جان آن سفید باشد آنرا کویند اسفیتین کوک - اکر خال سفید سُهر یا زرد در جان باشد آنرا کویند کنبرین کُوک ، اکر فُپُه جان او سیاه زرد یا سُهر باشد آنرا کویند جمّیئن کوکر دیم (رخسار) آن سفید شده آن را کویند سکارین کوک -

باب آهُو ، آسک نرینه

آسک (آهُو) زائید بچه (طفل) نر شد تا کر شیر مادر میخورد آنرا بلوچ

گویند نرین کُوْرَک ۔ چونکہ کانپ (شاخ) برسر زد انرا گویند شیر بُز (بچہ)
چو ازین ہد گذشت آنرا بلوچ گویند نراسک

باب اسک مادہ

چونکہ آسک (آہُو) زاہید دختر (خرد مادہ) پیدا شد تا کہ شیر خوار
(طفل) ہست آنرا گویند مادکین کُوْرک ۔ چونکہ شاخ در آورد مادکین یَرْبُز
(مادہ دختر بچہ ہست) چو زائید بر ہدّ رسید آنرا گویند مادکین آسک
(آہو مادہ) ۔ اسک (آہُو) اگر ورنا (جوان) باشد یا فیر کہن سالہ باشد
کہ صورت دو دندان ہست، چار دندان و شش دندان ہرگز نیمی شود

باب سیید وحشے جبلے (کُوہ)

وحشے کوہی را بلوچ گویند سِید بُز، اصل بُز سیہہ فس را گویند،
سید کہ زائید بچہ نر پیدا کرد تا کہ شیر مادر (مات) میخورد آنرا گویند
بلوچ شَنِک، چو مزن بیت (یعنی) کلان بو آن را گویند تُرْشِتْر،
چون از ہد دو دندان (دنتان) گذشت بر چار یا شش دنتان (دندان)
رسید انرا گویند بُز (مادہ سید ہست) ۔ چونک نر باشد بر باشد بر چار
دنتان یا شش دنتان شد انرا گویند پاچِن ۔

باب سِید ہا سفید یعنی گوسفند کوہی

چونکہ سید سفید زائید تا کہ فرزندش کسان (خرد) شیر خوار ہست و
نر ہست انرا گویند کُوْرک، چون دو دنتان یا چار دنتان یا شش دنتان

یا چار دندان یا شش دنتان بود زائید انرا بلوچ گویند لپَ وہر۔ سید وحشے باشد جملہ ہا دنبہ ندارد، دُنب دارد۔ دنب را بلوچی لفظ گویند، لِپکِ۔

باب خرگوش

خرگوش را بلوچ گویند کرکوشک، کرکوش کہ اگر کلان باشد یا خرد، گویندش کرکوشک، ہرچہ کہ خرگوشِ بلوچستان ہست، جملہ صورتِ کرک باشد۔ کرک انرا گویند، موءجان او سبز سفید ہست۔

باب مار گزندہ سیہ مار

سیہ مار، اسفیتین مار، کرمار، منگل مار، سبزین مار، زردین مار پکِ پکارین مار، دہکان مار، کنبر مار، تیلک مار، جی مار، افی مار، اُشتر مار۔

باب صورتِ مار

سیہ مار صورت سیہ دارد۔ خورندہ زندہ اسفیتین مار صورت سفید دارد، کرمار خورندہ و زندہ صورت سبز سفید دارد، سہر مار صورت سرخ دارد، منگل مار صورت سیاہ سفید خط، سبزین مار صورت او مثل گیاہ گندم ہست زرد مار انرا گویند۔ اشتر مار صورت او مثل صورت شتر ہست۔ مار پک پکار مثل صورت فلنگ ہست۔ منگل مار مثل منگلے صورت ہست منگلے زن ہا بدست کنند۔ دہکان مار آنست دو سر

دارد کنبر مار انست کہ خایے سفید خایے سیاہ دارد ۔ تلک مار انست بمقدار انگشتے سیاہ شد خیلے زہر دارد ، دور میکند بی مار آنست کہ دو دست کہ در دست دارد ، پاء ندارد ، آبی مار آنست کہ سبز سفید ہست

باب ددان و ٹیلک

ددان کذندہ زخم و زخنب ۔ ددانرا بلوچ گویند ٹیلک ۔ ٹیلک مردم کش مثل ملخ ہست ۔ ٹیلک زہر دو شاخ دارد ، ٹیلک آفلو ، لیلک سواسو بسیار دست پا دارد ، لیلک گوزکوہ ۔ لیلک کپک کش ، لیلک مور ، لیلک سلور ، لیلک کند کوچ کمن پک لیلک ، رزیم لیلک ، لیلک موش یعنی بلوچ گوید مشک ۔ لیلک زردین کوذر ، لیلک سیاہیں کودر ، لیلک سوچاکو ، موش مشک ، کرمی کپیل ، کرمی باکار

باب ددان کذندہ کہ در آب باشد

کوچ ، کاپول ، تکس کپک ۔ جولا

باب کرم

کرم اپے ، کرم خیشکے ، سمک ، کنک

باب بوپٹ کہ در سر موء و رختِ جانِ مردم میشود

تیجار ، زشک ، تفور ۔

باب مور

سیہ مور ، زرد مور ، سہر مور ، وردک ، لیلک کاسلو ۔

باب ماہی

بلوچ ماہی را گویند مچی - ماہی کر، ماہی سارم، ماہی کور، ماہی بار، ماہی کیتو چفیہ، ماہی آہور، ماہی پاکاس، ماہی لجر کول کر، ماہی سہر کور، ماہی شر، ماہی پوپہ، ماہی چرنک -

باب آب

آب را بلوچ گویند آف، اب دریا، آب کور، سبز آب، نو کاف، آب جوی، جہلین اب تنکین آف، سردین آف، کرمین آف -

باب (سگ)

سیاہین کوچک، سہرین کچک، زردین کچک، سبزین کچک، لیکاریں کچک، اسفیتین کچک -

باب غربہ

سہریں فیشے، سبزیں فیشے و لیکاریں فیشے، زردین فیشے، اسفیتین فیشے. سنک را بلوچ گویند کچک، غربہ را بلوچ گویند فیشے، خرما را بلوچ گویند ناہ، خر را گویند ہر، اسب را گویند اسپ، مرغ را گویند مرک. گوسفند را گویند فس، کاہ را گویند کوک، شمشیر را گویند زخم، دور انداز را گویند تفنک، سپر را گویند اسپر، شتر را گویند اشتر، پاکی را گویند اشترک. خچر را گویند استل، برنج پختہ را گویند بپہ، نان را گویند نان، فیل را گویند پیل، ابریق را

کویند بند کَرْہَ، رخت را کویند کُدْ۔ نمت (را) پَتْمُرْ

باب سپہر

زردین اِسپر، سیاہین اسپر، پُوستین اسپر، کاغذین اسپر، کاغذی رنگ، روغنے رنگ، بینکی (شہد) رنگ (صورت)

باب فشم

زردیں فشم، سیاہیں فشم، سہریں فشم، کِرْکِیں فشم، اسفیتین فشم

باب آبریشم

سہریں ابریشم، زردیں ابریشم، سبزیں ابریشم، ذلیلین ابریشم، سیاہیں ابریشم، شوزیں ابریشم، کِرْمزین ابریشم، ترکزیں ابریشم

باب کُدُ

ابریشمی کُدُ، دریاہی کُدُ۔ کُل بدن کُدُ، چُپیا، زرین کُل بدن، سہرین کُل بدن، سوزین کل بدن، سبزیں کل بدن، سہرین دریاہی، زردین دریاہی، اسفیتین دریاہی کُدُ، کناویز، سیاہیں دریاہی کُدُ، حدلس کد، دُرْوَہْ، زردیں دروہ، سبزیں دروہ، سُہرین دُرْوہ، سیاہین دروہ کد، زرباف کُدْ، کیم خاب کُدْ۔ ولا پچیج کُدْ، من بسی کد، عقوب کد، رنگی کُدْ، سہ سہری کد، شُوزکد، کُنک کد۔ بچہ ابریشمی کد، تاتائی کد، تِیتَل ریسمان، مدراسی کد، سُوقاری کد، علیج کُدْ، چیپ کُدْ، سان سیفت کُدْ، سبزسان کد، پہیلے، سہرین نبات

(نفاذ)، جُبل، تکیے، نال دان، جگنات، شب نم، مل مل۔

باب آسمان

استال، ماہ، روچ، شپ

باب دار

کُنپہ، کاش، کُل، ساد، پات، پُوست

باب جبل وکوہ

کوہ بلندرا کویند بلوچ مات بند، کوہ کہ کوتاہ ہست انرا کویند جُنپ۔
زردین کوہ، سہرین کوہ، سیاہیں کوہ، اسفیتین کوہ، بوریں کوہ
یک کوہیں درکوچہ فردم میباشند آن کوہ کان کُوکُرد ہست تا بدانے

باب سنک

مزنیں سِنک، کسانیں سنک، رُوْد، تلار، کُوزک، ریک، کسیانے سنک
مزنیں سِنک، دراجین سنک، کُونپین سنک

باب سنک

یعقوۃ از سنک سرخ پیدا شود۔ زمرّد از سنک سبز پیدا شود، الماس از سنک سفید پیدا شود، فیروزہ از سنک سبز پیدا شود۔ سنک مرمر از سنک زرد پیدا شود۔ مردارد از دریاء بہرین پیدا شود، لعل از سنک بدخشان پیدا شود

شنکرف ، زرنیخ ، سنکیا ، زرد سنکیا ، سفید سنکیا ، شوز سنکیا ، سیاه پیچکی
تُن کار ، محک ، زرشناس ۔ بیان کردن ۔

بیان کردن باب مرغ وحشی

باز ، شاہین ، کرکز ، کبک ، کُوتو گوشت مرداری میخورد ، کُوراک
رفتار ندار کُوکُو ، کفوت (کبوتر) ، چاہی زکر ہُو میکند ۔ شاتو ، چرز ، پپی
پپی ، فی فلستان ، بلبل ، طُوتے ، کاکاشک کسے را سرخہ شد گوشت او
(در) دیک پختہ بخورد ۔ اسپاشِدکُ ، کنک ، یہہ کور ، مچی گریسک ،
پلوُ ، فی کلکُ ، نکول ، دُرّاج ، مُرک صبا ، قاصدِ حضرت سلیمان ہدہد
شافی کرُوس ، کوہی کرُوس ، شف چر ، جنجشک ، ہری ، سیا ہُل بنی سُنپان
جنک ، پکُل ۔

باب مرغ خانہی (لوکی) بیان کنم

مرغ کہ از بیظہ برون امد و روزی طلبہ
ادمی زادہ ندارد خرد عقل تمیز ۔

مرغ مادہ بیظہ (خیک) میکرد بلوچ بیظہ را کویند خیک ۔ از خیک
مرغ در امد ، پیدا شد ، انرا کویند بلوچ چیفک ، چون کلان تر شد
انرا کویند کُوچہ (نزائیدہ) ، پس کلان تر شد انرا کویند نیکیک ، سال
تمام شد ۔

باب مرغ نرینہ

چونک از بیظہ (خیک) پیدا شد تا بچہش خرد ہست اکر نر ہست

یا ماده انرا گویند چیفک، کلانتر شد اگر نر باشد بانگ میدهد انرا گویند کُروس یعنی خروس وگر ماده باشد گویندش کُوچَه، کلانتر شد گویندش نکیک، مُرک ماده بیضه پیدا کند گویندش نکیک، مرغ نر بانگ میدهد گویندش کُروش۔ مُرغ را گویند بلوچ، مُرک، خروس را گویند کُروس ماده را گویند نکیک۔

باب شیشه

شیشه را بلوچ گویند شیشک بدیگر لفظی گویند بلوچ کا شیے شیے شک، بلور شیے شک، زرد، سبزیں شیے شک، سہریں شیے، سیاہیں شیے شک زردیں شیے شک، اسفیتیں شیے شک، شیے شک آب واری، شیے شک نانے طعام درمیان کنند میخورند۔

باب سفال

دیگ، کوزه سفال آب میخورند، شپیی سفالِ نان زنب خورند، کره (ابریق) کوذک (کلانتر)، کلنپی، سفال آب خورند، کوذُلک (خردتر)، کُنب (آبدار) حُنب (جاه خرما شیره)، مَشک (پوست بزآب میخورند)

باب خانهٔ گِل

ہر خانه را بلوچ گویند لُوک و ادم فجکور و براہوی خانه را گویند کِس، منّه را ادم کیچ گویند کافر بر چوب اراسته کرده اند۔ خانهٔ گِلے را گویند بلوچ، بان، بادگیر (بلند)، بان، برج (بروج)، فصیل، جبر خانه (جاه

باروت)، دیوال (دیوار)، دیم شود (زاور خانه)، پُهل (بلند مینار)، قلات (قلعه)، شهر، فصیل، نارنج فصیل دُکانے (بر سر نشینند مردم)، رَشنه، گُفکرک پدیاک (نردبان)

بابِ خانه و بوریا

خانه فیش، بوریا و خس و دار (چوب)، بُوچ (خس)، کاش (در خانه کند هم خس هست)، کُل (هم خس هست)، شنک (چوب کز)، کَرز (چوبِ نخل)، نِکرد (فرش)، ساد (رسن)، کُنپه (جسمِ نخل)، لُوک خانه را گویند، بریں جمله اسباب ها خانه (لوک)، و کافر منه (تنبه را گوید) یعنی خانه بلوچ اراسته (تیار) میکند

دیم لوک، رخسارِ خانه، پشت لوک، عقبِ خانه، دف لُوک، دهانِ خانه، کِزدنی لوک، تخته خیسے و فرشے، چارک لوک، فنهاد خانه، سر لوک، بالاء خانه،

این خانه نشانه

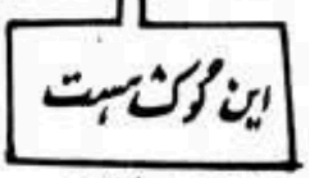

این چاک | این لُوک هست | این چارک (فنهاد)

پشت خانه

لُوک (خانه) هربان (خانه کِل) بمثل این دائره هست هر طرفش نشانه کرده ام تا بدانے -

باب رخت اسب شترخر

زین اسپ ، انکہ پشت اسب باشد ، پاکٹ و ، انکہ پشت شتر ہست مردم سوار شود ، رحت ، رخت پشت شتر ہست ، پالام ، انکہ پشت خر ہست چپ (استخوان) کوالک (جوال) ، تورک ، قدیم اسب برسر دہد ، تبرہ ، قدیم اسب برسر دہد ، جل ، در خنکی بر پشت اسب و شتر کند ، کیشے (بوجی) ، جہاز ہم بوجی ۔

باب حساب

یکے واحد ، دو اثنین ، سہ ثلاثا ، چار اربع ، پنج خمس ، شش ستہ
۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶

ہفت سبع ، ہشت ثمانیہ ، نہہ تسع ، دہ عشر ، یازدہ ، واحد عشر
۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱

دوازدہ ہمین موجب شمرد ۔ سیزدہ ، چاردہ ، پانزدہ ، شانزدہ ،
۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶

ہفدہ ، ہشدہ ، نوزدہ ، بیست ، بیست یک ، بیست دو ،
۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲

بیست سہ ، بیست چار ، بیست پنج ، بیست شش ، بیست ہفت
۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷

بیست ہشت ، بیست نہہ ، سی
۲۸ ۲۹ ۳۰

سیے یک ، سیے دو ، سیے سہ ، سیے چار ، سیے پنج ، سیے شش ، سیے ہفت سیے ہشت ، سیے نہہ ، چل ، چل یک ، چل دو ، چل سہ ، چل چار ، چل پنج ، چل شش ، چل ہفت ، چل ہشت ، چل نہ ، فنجاہ یک ، . . . . . ، فنجاہ سہ ، فنجاہ چار ، فنجاہ پنج ، فنجاہ شش پنجاہ ہفت ، پنجاہ ہشت ، پنجاہ نہ ، پنجاہ ہفت ، پنجاہ ہشت ، پنجاہ نہ ، شصت ، شصت یک ، شصت یک ، شصت دو ، شصت سہ ، شصت چار ، شصت پنج ، شصت شش ، شصت ہفت ، شصت ہشت ۔ شصت نہہ ، ہفتاد یک ، ہفتاد دو ، ہفتاد سہ ، ہفتاد چار ، ہفتاد پنج ، ہفتاد شش ، ہفتاد ہفت ، ہفتاد ہشت ، ہفتاد نہہ ، . . . . . ، ہشتاد یک ، ہشتاد دو ، ہشتاد سہ ، ہشتاد چار ، ہشتاد پنج ، ہشتاد شش ، ہشتاد ہفت ، ہشتاد ہشت ، ہشتاد نہ ، نود ، نود یک ، نود دو ، نود سہ ، نود چار ، نود پنج ، نود شش ، نود ہفت نود ہشت ، نود نہہ ، صد ، دو صد ، سہ صد ، چار صد ، پنج صد ، شش صد ہفصد ، نہ صد ، ہزار ، پنج ہزار ، دہ ہزار ، بیست ہزار ، سیے ہزار ، چل ہزار ، فنجاہ ہزار ، شصت ہزار ، ہفتاد ہزار ، ہشتاد ہزار ، نود ہزار صد ہزار ، یک لک ، دو لک ، دہ لک ، بیست لک ، سیے لک ، چل لک ، پنجاہ لک ، شصت ہفتاد لک ، ہشتاد لک ، نود لک ، صد لک ، کرُوڑ ، صد کرُوڑ ، پدم ، صد پدم ، نیل ، صد نیل ، پنج ۔

صد لک یک کرُوڑ ، صد کرُوڑ یک پدم ، صد پدم یک نیل ، صد نیل یک پنج ۔

یک پنج ..... 2 یک پنج

کیسے بگذرد نیت افطون حساب
بدریا بیفتے بپایے تیاب
کیسے کر نماند بود بے تمیز
یکایک تو بشمر کہ دانے عزیز

باب لفظ آتش

آتش را بلوچ بہ لفظ کیچ گویند، آس و مردم فجکور گویند آچ، آتشے کہ زندہ ہست لاکی شمع ندارد، انرا بلوچ گویند اِشکَر، جملہ آتش کہ می شوزد، انرا گویند آس، اشکر مردہ را گویند سیاہیں لاشکر خاکسترا گویند فُز، آتش افروختہ را گویند رُوکین (آس)

؎ آتش در زمستان از گُل خوش بُو بہہ
اگر دود بکند از نشستنِ دوری بہہ

آتش در موسم برف از گُلِ آسمی بہتر ہست و گر در چشم تو دود برسد نزدیک آتش بہتر از نشینِ دور و دراز آتش۔

؎ زن زشت وفادار ز صد چوری بہہ
یک پو پیہہ نَمت از خدلس رُومی بہہ
ہم سایہ فجکوری سک لُوپیی بہہ

زن پارسا و صورت زشت وفادار از زن ہور بدعہد بے وفا بہتر ہست۔ وقت خنکے برف سردی از خدلس ابریشمی یافتہ روم، نمت فشم درجان بہتر ہست، از ہم سایہ شدن و نشستنِ مردم شہر فجکور (مکران) نشستن کِار سک لوہار بہتر باشد از مردم فجکور۔ از سک لوہار کیچ خوب

ترمہت چراکہ خاک مجکور بدہست ۔

باب کیف و مسک

شراب، چرس، بنک، تنباک جبلیے، تنباک ملکی، دَتّوُرَہ (درخت بنک در باغ روید)، افیان (آفین)، ناس (نسوار)، کہُہ بنک (بوتہ در کوہ روید)۔

تیل را بلوچ گویند پہیل، پہیل تیل، کُنچت (کُنچد) تیل، جابا تیل، سرہ تیل، مُرفد تیل، ہلّ نفت تیل، ہلّ نفت۔

باب آوند

تبک، تاس، رُوْد، کاسک (آوند چوب)، کالو (آوند چوپ)، تاسُکّ، کرہ دکشود (آنکہ دست شویند)، کاشے (صافے)، کچکول

باب لفظِ بلوچ

ب	ف	ب	ف
کتک	کردہ	نکتِک	نکردہ
مکنتی	مکنُد	مکَن	مکُن
شرنت	خوب ہست	شرنہنت	خوب نیست
شربکن	خوب کن	شرنکن	خوب مکن
کجا نشتک	کجا نشستہ	کجا بوتک	کجا بودہ

ب	ف	ب	ف
کجا بنوتکے	کجا بنوده یٔ	کجا بوتکی	کجا بوده یٔ
کِجنُت	کجا هست	کجا تهنِت	کجا بود
برو	بروید ؟	مرو	مروید ؟
مَرْوِت	مرود	شرّتِ کُتک	خوب هت ؟
شرنَهنْت	خوب نیست	شربُوتک	خوب بوده
شرنبیت	خوب نمی شود	بِهیِت	بیاید
نیا ارتک	نیاورده	میاری	میارید
نبرتک	نبرده	نبارتے	نبرد ؟
نبرتے	نبرده ؟	مبری	مبرید
نزرتک	نورداشته	نزورتے	نورداشته ؟
بزوری	ببری ؟	داریتے	خرده ؟
موری	مخوری	برتکی	برده هست
نداتکی	نداده هست	اشتیکے	کذاشته
نداشتیکے	نداشته	دیستیکے	دیده هست
ندیستے	ندیده	روت	میرود
بردت	برڈد	رونت	روند
برونت	برود ؟	بدارنت	بدارید
نکنتی	نکند	کنتی	کُند
مکسن	مکسن	بِکسن	بُکسن
شرکُتک	خوب کرده	شرنکتک	خوب نکرده

ب	ف	ب	ف
شرّ	خوب	کجاشتک	کجا رفته
کجاکیست	کجا امده ؟	کجاشُت	کجا رفت
کجاروي	کجا میروی	کجا نروي	کجا نمیروي
بیا	بیامده ؟	میا	میائید ؟
بِروُن	بروم ؟	بروِت	برود
شرّت نُکتک	خوب نکرده ؟	شرّنت	خوب هست
شرنبوتک	خوب نبوده	شرّبیت	خوب باشد
مَیت	میاید	بیا اُرتک	بیاورده
بیاري	بیارید	برتک	برده
بارتے	برو ؟	برتے	برده
ببري	ببرید	بر	ببرید
زرتے	برده ؟	مزدوري	نمیبرده ؟
نوارتے	نخرده ؟	بوري	بخوري
نبرتکي	نبرده هست	داتکي	داده هست
نیشتکے	بگذاشته	داشتکے	داشته
ندیستکے	ندیده هست	دیستے	دیده ؟
نروت	نمیرود	مروت	مرود
نرونت	نروند ؟	مرونت	مروند
مدارنت	مدارید ؟		
بِلے	بگذار ؟	مِیلے	مگذار

ب	ف	ب	ف
شُت	رفت	نَشُت	نرفت
بگفتے	نگرفت؟	کوشیتے	کفتہ
بجنی	بزنید	بجنی	مزینند
نجنتی	نزند	جیتے	زدہ
چی کنت	چہ کردہ	چی نکنت	چہ نکند
چی نکوشے	چہ نکوید	چی کوشتک	چہ کفتہ
چی کوشے	چہ میکوید	چی نکوشے	چہ نکوید
چی نہنت	چہ نیست	چی برتک	چہ بردہ
چی بارت	چہ می برد	چی نبارت	چہ نبرد
کاربدار	کاربدار	ترا کار نیست	ترا کار نیست
ترا چہ کار ہست	ترا چہ مقصد ہست	کار مدار	مقصد مدار
نجنکی	نزدہ ہست	کیے کوشیت	کدام کوید
بدیے بجن	عوض خود بزن	منی جت نکین	من نتوانم بزنم
من غریبی نہش	من غریب نیستم	تہی دوستنت	دوست تو ہست
سیاد	خویش شما ہست؟	وارت	خویش شما ہست؟
فلانے کنوکنتا	فلان کس دیوانہ ہست	کنوک نہنت	دیوانہ نیست
کنوک بنوتک	دیوانہ نبودہ	سارنت	ہشیار ہست
سار بیت	ہشیار باشد	سار نہیت	ہشیار نمی شود
جنے کنوک نہنت	جن دیوانہ نکردہ؟	افشانے	مثل دیوانہ ہست
نادان	بے عقل	نزا تر کار	نمی داند

ب	ف	ب	ف
وشنت	خوش ہست	نِندیت	نشیند
پادکیت	ایستاد ہست	پادنہیت	استاد نیست
نادرانہنت	پے مار نیست	چوننت	چہ حال ہست
سلامتنت	سلامت باشد؟	سلامت نہنت	سلامت نیست
عاجزنت	ناتوان ہست	ورناہنت	جوان ہست
ورنانبوتک	جوان نبودہ	نام تہیی کہنت	اسم تو کدام؟
مردمی	مردم ہست	مردم نہنت	مردم ہست
بُرز نہنت	بلند نیست	فپّ کِنت	کوتاہ ہست
نیلی ہی	نگذاری	کِعتی	گرفت
نگُوشتے	نگفتی	جنتے	می زند
نجیتے	نمی زند؟	چی کُوشے	چہ گوید
چی نگوشتک	چہ نگفتہ	چی ہنت	چہ ہست
چی نبرتک	چہ نبردہ	کارمدار	کارمدار
مناکار ہست	مرا کاہست	جنکی	زدہ ہست
من کُوشین	من خود گویم	تو غریبئی	شما غریب (ہستی)
منی دوست نہنت	دوست من نیست	شمایکی ہت	شما یک قوم ہستے
کنوک برتک	دیوانہ بودہ	سار نہنت	ہشیار نیست
جنیے کنوکے	جنِ (زن) دیوانہ ہست	بے عقل	عقل ندارد؟
زہرنت	غصہ ہست	نندیت	نشیند
نادراہنت	بے مار ہست	جوپ نت	بحال خود ہست

ب	ف	ب	ف
میز ہست	میز ہست	ورنا بوتک	جوان بوده
چی ہیت	چه حال ہست	برزنت	بلند ہست
فپ ک نہنت	کوتاه نیست		
فزورنت	فربه ہست	لاکرنت	لانکر ہست
ادا نہنت	اینجاه نیست	کجا شتک	کجا رفته
کے زرتک	کدام کیسے برده	کے برتک	کے برده
کے جتک	کدام کیسے زده	کے دارتک	کے خورده
کے نداتک	که نداده	بس کَن	بس کُن
بس بِکن	بس بُکُن	بسَن نکنت	بس نکُند
بس کَتک	بس کرده	بس نکتک	بس نکرده
بس نہنت	بس نیست	بس مکَن	بس مکُن
تئی بوتک	از تو بوده	تیئ بنوتک	از تو نبوده
منی نئنت	از من نیست	منی بوتک	از من بوده
دِکری کِنت	مال دیگر ہست	دکری نسنت	مال دیگر نیست
دکری بنوتک	مال دیگر نبوده ہست	تئی وتے ئنت	مال خودت ہست
کوشینت	کویمت	بِکوشیئے	بگوئید
توئی کُشت نکنے	تو نتوانی گفت	منی کُشت کَنیں	من گفته میکنم
منا کُشت نکنِت	مرا نتواند بگوید	منی بدلا وتے ہا چنین	من عوض خود میزنم
واکے نبیت	قدرت او نشود	ہُونا کرینے	ویت خود میکریم
بدیے کوشین	عوض خود مقطول میکنم	نزیکنت	نزدیک ہست

ب	ف	ب	ف
دور نهنت	دور نیست	دور بیت	دور میشود
نزیک بیت	نزدیک میشود	نزیکنبیت	نزدیک نیست
نزیک بنوتک	نزدیک نبوده	دور بوتک	دور (بوده) هست
آورتیکے	آورده هست	نیاورتکے	نیاورده هست
بارتے	میبرد	کندکنت	بد هست
کندک بوتک	بد بوده	کندک نبوتک	بد نبوده
کندک نبیت	بد نمی شود	کِندکَت	بد هست
کِندی یی	دیده ی، می بینیے	نکِندی یی	نمی بینیے
نَدیشتُن	ندیدم	کِفتُن	کرفتم
کرینی	میکریم	نکرینی	نمی کیریم
تنک شُت	کریخت رفت	نچارُتن	نظر نکردم
نچارینے	نظر نمی کنم	چارینے	نظر کنم
مچاری	مبینیے	زهرنت	تلخ هست، غصه هست
تُرشفنت	ترش هست	سُور هست	مثل نمک هست
زهر نهنت	تلخ نیست	وش نهنت	خوش نیست
اِدا هنت	اینجاه هست	کے لوپیت	کدام کسے می طلبد
کے داتک	کدام کسے داده	کے کوشتک	که کفته
بس مکَن	بس مکُن	بس کَنت	بس کند
بسنت	بس هست	تئی نهنت	از تو هست
منے نیت	از من هست	منی نبوتک	از من نبوده
دکری بوتک	مال دیکر بوده	تئی وتے نَنت	از تو خود نیست

ب	ف	ب	ف
مکوشي	مکوئید	تراکوشنت	تراکویند
زوراکنت	قوی هست	تراهوناندنت	تراخونبهاندید
دورنت	دور هست	دور نبیت	دور نمی شود
نزیک بوتک	نزدیک بوده	دور نبوتک	دور نبوده
برتکي	برده هست	کندک نهنت	بدنیست
کندک بیت	بدمی شود	کندک نهت	بدنیست
دیستُن	دیدم	نکفتُن	نگرفتم
بلّے رُوت	بگذار برود	چارتُن	نظر کردم
بچاري	بینے	وشنّت	خوش هست
شیرکنت	شیرین هست	ترشف نهنت	ترش نیست
سورنهنت	مثل نمک نیست	شیرکن نهنت	شیرین نیست
تراچي بیت	دراز باشد	مناچح نبیت	من را هیچ نشود
منا نبیت	مرا نشود	تو نزانے	تو نمی دانے
من ترایات دهین	من ترا (دیگر روز) یاد بدهیم	منایات ده	مرا یاد ده
فشومان نبیت	فشیمان نشود	فشومان بوتک	فشیمان شده
فشومان بوت	فشیمان بود (شد)	فشومان نبوت	فشیمان نبود
فشومان نینت	فشیمان نیست	تراچه کارنت	تراچه کار بود
تراکار نیست	تُراکار نیست	هبراسر فد بُو	سخن ها معلوم بوده
من تئی براتُن	من برادر توام	فِتُن	فدر (م)

ب	ف	ب	ف
سوہارن	ہمشیرہ (ام)	سیادُن	سیال (ام)
ہمراہُن	رفیق (ام)	تہی ہبرازُورین	سخن ترا میکریم
من دت	من خود	ہرابنت	خراب ہست
بزانین	بدانم		
تئی گون من	ترا پیش با من	ہراب نہنت	خراب نیست
چہ مقصدت	چہ کار مقصد ہست	ہراب نبودہ	خراب نبودہ
ہراب نہنت	خراب نیست	ے	

ہر کس زر بدارند در دستش میرسانند
من پے نواہ پے زرّ چہ کنم کہ زرّ ندارم

تِرّنت	تَر ہست	تَرنہنت	تر نیست
تَرنبوتک	تَر بودہ	تَربیت	تر باشد
خشکِنت	خشک ہست	خشک نہنت	خشک نیست
خشک نبیت	خشک نباشد	خشک بوتک	خشک بودہ
خشکنت	خشک ہست	خشک بوتک	خشک بودہ
سُست نبیت	ناتواں نبودہ	سُست بوتک	ناتوان بودہ
تُرندنت	محکم ہست	تُرند نہنت	محکم نیست
ترند نبوتک	محکم نبودہ	لَغُورنت	ناتوان ہست
لغور بیت	ناتوان باشد	لغور نبیت	ناتوان نباشد

ج	ف	ب	ث
لغور نبوتک	ناتوان نبوده	نرمست	نرم هست
نرم بیت	نرم بوده	نرم نبیت	نرم نبوده
نرم بوتک	نرم نبوده	نرمت	نرم هست
وبگوذ	بگذر	بگوذ	مگذر
بگوازینے	بگذران	شرت	خوب هست
آوادکنت	بے نمک هست	ترابیت	ترا باشد
من ذانین	من میدانم	فشیمان بیت	فشیمان میشوی
فشومان بوتک	فشیمان نبوده	فشومانت	فشیمان ست
ای کارامناکارهت	درین کار مرا کار هست	منی هبرا بزور	سخن من بگیر
ماتن	مادر (م)	وارسن	خویش (ام)
نزورین	نگریم	هراب بیت	خراب شود
هراب بوتک	خراب بوده	هرابت	خراب شد
ترا بوتک	تر بوده	ثرث	تر هست
خشک بیت	خشک باشد	خشک بوتک	خشک نبوده
سُشت	ناتوان بوده	سُست نبوتک	ناتوان نبوده
ترند بوتک	محکم بوده	لغور نهنت	ناتوان نیست
لغور بوتک	ناتوان بوده	نرم نهنت	نرم نیست
نرم بوتک	نرم بوده	نرم نهت	نرم نیست
مکازین	مگذارن	شر نهنت	خوب نیست
شر نهنت	خراب نیست	شر بوتک	خراب بوده
شر بیت	خراب باشد	شر نبیت	خراب نمی شود

سزاوارنت	خراب هست	سزاوارنهنت	خراب نیست
سزاوارنبیت	خراب نباشد	سزاوار بوتک	خراب بوده
سزاوات	خراب هست	اش من	از من
فلانیے رزانهنت	فلانیے خوش هست	رزانهنت	خوش نیست
رزانبوتک	خوش نبوده	رزاءبیت	خوش بیت (باشد)
تویامن	تویامن	زانداتک	دشنام نداده
فلانیے رازاداتک	فلانیے رادشمان دادتک		
زاءمده :	دشنام مدهید		
زاءنداتک	دشام نداده	کاکذ	کاغذ
پَبک	دبهه	دبک	دبهه
پُروشیے	شکسته کن	پروشینے	شکسته میکنم
پُرشتک	شکسته	نپُرشتک	نشکسته
پروشک نبیت	شکسته نشود	پروشک بیت	شکسته شود
پسروش	شکن	هند	بوریا بافته در
کپات	بوریایی خرما درمیان کند		هوش نخل کند
شرنبوتک	خراب نبوده	شرّت	خراب هست
سزاوارنبیت	خراب باشد	سزاوار نبوتک	خراب نبوده
یااش تو	یا از تو	رزا بوتک	خوش بوده
رزانبیت	خوش نیت (نباشد)	زاءبده	دشنام بده
زاءداتک	دشنام داده	کاکذ	کاغذ

ب	ف	ب	ف
صندوک	فیتیے	پروشتک	شکستہ
نپروشینے	نمی شکنم	مپروشیے	مشکن
کچک	بوریا خرما کند میانش		
مچا کُش کُن	نخل را کش کُن	بوسپاہیی	ہم نخل کوش کُن
طور	در نخل بستہ کند مردم سر نخل میرود	بزور برد مچا	بگیر بروید نخلاہا
کُش کن	کُش کُن	کلاہا سرا کن	کلاہا در سر کُن
فشکا کورا کن	جامہ در جان کُن	چادرا بپّا کن	کُنکی در کتف کن
شلوار را پادا کن	پازار در پاء کُن	کوشا پادا کن	کفش در پا کن
چوپا پادا کن	چوت پاء کن	سواسا پادا کن	بوریا پاء کن
سواس بزبانے	بوریا در پاء کند محکم ہست	سواس تکل	بوریا دباریک در پاء کند
پُپّ فے شال	شال محکم	رزانے شال	شال باریک
کدا بکوف	کفپّا بافتہ کن	مکوف	بافتہ مکن
کفتکی	بافتہ کردہ	نکفتکی	بافتہ نکردہ
نکفتے	بافتہ نکند	کوفتے	بافتہ کند (کردہ)
کارکاہ	جاہ بافتہ کردن	دستک	ریشمان را میزند
تمنی	بر سر شکم ہست	رزان	ریشمان در میانش ہست
کُزت	دہان کد کشادہ کند	بور	بخور
نوری	نمی خوری	نوارتکت	نخوردہ ئید

ب	ف	ب	ف
نوارت	نخورد	وارت	خورد
بدهي هي	بدهيد	نانے بده	نانش بده
نورن	نمي خورم	جوها نا بمش	خرمن را بمال
دارا بچن	جرم را بچين	دارا مچن	جرم را مچيند
درانچتک	چوب نچيده	دارا بيار	چوب بيار
کوکا بکوش	کاه را ذبح کن	مکش	(مکش)
کار مکن	کار مکن	مور	مخور
وارتکت	خورده ئيد	مدي هي	مدهيد
وارت	ميخورد	ناها بمن	خرماه درپات بوي بکن
دارچتک	چوب چيده	پسا بکوش	کوسفند را ذبح کن
کار کن	کار بکن		

اول مچ کہ کُشِ کَنے چُنْد روچا کُپہ ا فَنُک بیت ۔

(اول) نخل (را) کوش کنے چند روز پس میوه باشد

از (اچ) فَنُک کوزیت رنک بیت

از سبز میوه بکند و میوه پخته شود

از (اچ) هد رسد کُپہ ا ناه بیت

(ازین) حد پس خرما باشد

کُپہ ا هوشان مچیکان بُرّنت تا پا کننت

پس هوش نخل (خرما) بریدند بر آفتاب خشک کنند ۔

خشک بنت

(خشک) باشد

من پاتا ءي مِنّت

درپات میکنند ۔

کُپّا در نیشے یا بہاء کنت — پس بخورندش یا فروخت کنند

○

ب	ف	ب	ف
نا پخ	نان پختہ کن	نا نا پخ	نان پختہ کن
نان نفتکک	نان پختہ نکردہ	نان وارتک	نان خوردہ
گوشتا بکراد	لحم (گوشت) پختہ کن	روکنا ببرتج	(با) روغن پختہ کن
بیار من ورین	بیارید من میخورم	شرمندہ ہنت	خجل ہست
شرمندہ نبیت	خجل نباشد	شرمندہ بیت	خجل میشود
شرمندہ نبوتک	خجل نبودہ ہست	خجالتنت	خجل ہست
خجالت بوتک	خجالت بودہ	خجالت نبوتک	خجل نبودہ
نان فتکک	نان پختہ ہست	نوارتک	نخوردہ
بپّا بکراد	برنج پختہ کن	شرمندہ نہنت	خجل نباشد (نیست)
شرمندہ بوتک	خجل بودہ	خجالت نہنت	خجل نیست
خجالتنت	خجالت است		

نام سازہا

پہلا بیاز بجن	دہل را بیار بزن	سُرنا دفاکن	کرنا بزن
پوزکا بجن	نے بزن	رباب	رباب
دبورک	جنبورہ (دنبورہ)	نل	نے
سرونز	سرود	شعری بجن	صداء شعر اغار کن بزن

ب	ف	ب	ف
حراب نینت	خراب نیست	حراب نہنت	خراب نبوده
حراب بیت	خراب بوده (شود)	حراب نبیت	خراب نباشد
حراب بوتکت	خراب بوده	نام تہی کہنت	اسم تو کیست
کہنی چوکے	کدامیں فرزند	کہیی چکے	کدامی فرزند
ذات	نصب	تی کہنت	از تو کیست
بلوچی	(بلوچ ہستی)	درزادکی	(درزاده ہستی)
چہ ذاتے	چہ نصب داری	وتے ذاتا بکوش	(نصب) خود بگوئید
کجا روی	کدام جاه میروی	کجا بوتکے	کدام جاه بوتکے
چی کینے	چہ می کنے	چہت کوں بہائی	چہ داری فروختی
حراب بوتک	خراب بوده	حراب بوتک	خراب بوده
نام منی فلانے	اسم من فلانے	کہیی وارث	کدامی خویش
کچکے یئ	(کچکی ہستی)	غلام مئی	(غلام ہستی
وتی ناما بکر	اسم خود بگیر	کجا روی	کدام جاه میروید
کجا ملکے مردمی	ادم کدام ولایت		

ای شفی بیا منی جاکہ ہان ترا مہمانے کنین ۔ ام شب بیا مکان ہا (من) ترا مہمانے میکنم ۔

صبحی بروتے راہا ہرچی لوپہی بکوش ترا دہین ۔ در صبح بروید براه خود ہرچہ طلبی بگو ترا می دہم

ہرچہ کاری خدمتے ترا بیت تہی دیما اوشتا تگن ۔ ہر کار خدمت باشد در رخ تو استادام

ترا خدا سلامت بکنت هر وخت
پرتهي مالا منا کار کفیت من لوٹین
اش تو تهي مال مني وتے نهنت

ترا خدا سلامت بکند هر وخت بر شما مال
مرا کار باشد من طلب کنم از تو زیرا
مال شما از من خود هست ۔

(باب) دُکّان ها

ب	ف	ب	ف
بکّایے دکّان	مکانِ هندو	لوپهي دکان	مکانِ لوهار
موچي دکان	مکان پوست چرم کار	سوداگري دکان	ذاذن مکان
دار ترشے دکان	مکان چیزم تراش		

هر چه که خانه (مکان) قصب واله (قصب کار) مطاع فروش هست آن خانه را گویند دُکّان (مکان)۔ ایي مردم (ادم) چه قصبیے آهن کاري، سوداگري (ذاذن)، لوپهي کاري (لوهار)، زرگري (زرکار)، جولائیکے (جولا)، موچي کاري (چرم کار)، ملائي، حامي، پ اپ اري، کنباري، کهتري۔

ب	ف	ب	ف
پرچا	بچه (چرا)	هرج	خرچ
باز	بسیار	کم	کم
سبک	سبک	کرّ	نشنود
کنگ	زبان سخن ندارد	لنگ	پاء یا دست شکسته

ب	ف	ب	ف
کش	بکشید	کران	کران
کور	ناپے نا		
سلامتنت	تندرست (ہست)	سلامت نہنت	تندرست نیست
سلامت نہنت	سلامت نیست	دورنت	معین ہست
نزینکنت	قریب (ہست)	نزیک نہنت	قریب نیست
نشتک	نشستہ	کردیت	میکردد
کندیت	نمی بیند	نکندیت	نمی بیند
ندنیتے	نمی دہد	باریتے	میبرد
نزریتے	کرفت	نزریتے	نکرفت
من زانین	من دانم	تو نزانے	تو نمیدانے
عقلامندی	عاقل ہست	پے عقلے	پے خرد ہست
تیار نہنت	اراستہ نیست	زوراکنت	پہلوان ہست
فہلوانت	انا ہست	فہلوان نہنت	قوی نیست
لغوری	بیدل ہست	پہپ نت	مردانہ ہست
جنک کنت	جنک میکند	جنک نکنت	جنک نکند
جنکے نکتک	جنک نکردہ	مرتک	مردہ
شتک	رفتہ	ہمدِن	اینجا ہست
نامردیت	مرد نیست	بہادریت	دلاور ہست
برکت دارنت	برکت دارد	پے برکتنت	برکت ندارد
برکتے ہست	برکت دارد	برکت دار نہنت	برکت دار نباشد

ب	ف	ب	ف
برکت دارنت	برکت دارد هست	نابودنت	بود ندارد
نابود بیت	نابود باشد	نابود نبیت	بے بود نباشد
نابود بوتک	بے بود بوده	نابود نبوتک	بے بود نبوده
بود هست	بود دارد	بود نیست	بود نیست
مکردینے	مکردانید	کردیت	میکردد
نکردینتک	نکردیده	کردینتک	کردیده
دانکے نهنت	سنگ کردنیست	کلپنت	سنگ کرد هست
کونپ نت	خرد هست	کونپ نهنت	خرد کوتاه نیست
فتنت	فراخست	فتن نهنت	فراخ نهنت
دراج نبیت	دراز نباشد	مشتکے	کرد هست
لشکر کن	عساکر بکن	لشکر بکن	عساکر بکن
لشکر کتک	عساکر کرده	لشکر نکنت	عساکر نکرده
لشکرنت	عساکر هست	لشکر نبیت	عساکر نباشد
لشکر بوتک	عساکر بوده	لشکر نبوتک	عساکر نبوده
جوپ نهنت	خوب نیست	جوپ بیت	خوب باشد
ملامتنت	سلامت نیست	دور نهنت	معین نیست
دنتک	خفته	نندیت	نشسته
دنتے	میدهد	نبارتے	نمی برد
کے زانت	کدام دانند	تو زانے	تو دانے
تیارنت	تیار هست	زوراک نهنت	پهلوان نیست

ب	ف	ب	ف
مردی	دلاور هست	شستنت	ناتوانیست
جنگ کنک	جنگ کرده	زندکنت	حیات هست
مردیت	دلاور هست	بهادری نهیت	دلاور نیست
برکتیے نیست	برکت نیست	برکت داریت	برکت دار باشد
نابودنهنت	بود ندارد	نابودت	پے بود هست
بودناکنت	بود دارد	کردینیں	بکردانید
نکردیت	نکردد	دانیکے	سنگ کرد
دراجنت	دراز هست	دراج نهنت	دراز نباشد
دراج بیت	دراد باشد	مشیکے نئت	کردنیست
لشکر نمکن	عساکر مکن	لشکر گنت	عساکر کند
لشکر بیت	عساکر باشد	جوپ نت	خوب هست
جوپ بوتک	خوب بوده		
جوپ نبوتک	خوب نبوده	جوپ نمکن	خوب نمکن
جوپ نت	خوب هست	سوارنت	سوار هست
سواریت	سوار باشد	سوار نبیت	سوار نباشد
سوار نهنت	سوار نیست	سوار بوتک	سوار بوده
سوار مکن	سوارش نمکن	سوار بکن	سوار بکن
سوار نبوت	سوار نبود (نشد)	سوار کارنت	سوار کار هست
سوار کاریت	سوار کار باشد	سوار کار نبیت	سوار کار نباشد
سوار کار نهنت	سوار کار نبوده	سوار کارت	سوار بود

ب	ن	ب	ن
سوار نهنت	سوار نیست	پیاده کنت	پیاده هست
پیادک بوتک	پیاده بوده	پیادک نبوتک	پیاده نبوده
پادان نت	پیاده هست	پادان نهنت	پیاده نیست
پادان بیت	پیاده باشد	پادان نبیت	پیاده نباشد
پادا	ایستاد	پادمیا	ایستاد مشو
پادنیتنک	ایستاده نیامده	پادکیشت	ایستاده شود
بوشت	ایستاد	مبوشت	مه ایستاد
ادشانک	ایستاده	بنشند	بنشین
بنندت	بنشنید	منندت	منشنید
برژت	بروید	مرژت	مروید
رژت	رود	رشتنک	روئیده شد
رودیت	روئید	نرودیت	نروید
نرودینتی	نرویاند	رشتکت	رسته شد
جوپ بکمن	خوب وبکن	سوار نهنت	سوار نیست
سوارت	سوار هست	سوار نبوتک	سوار نبوده
سوار بوت	سوار شد	سوار کار نهنت	سوار کار نباشد
سوار کار بوتک	سوار کار بوده	ناسوارت	سوار نیست
پیاده نهنت	پیاده نیست	پیادکت	پیاده هست
پادان بوتک	پیاده بوده	پاده	پیست
پادنتک	ایستاد بود	پادنیت	ایستاده نشود
موشت	ایستاده مشوید	مشند	منشنین

ب	ف	ب	ف
بنِدِت	بنشنید	مَرُوت	مَرُود
نَرَستَک	نروئیده	رُوْی نیستی	رویانید
نَرَستَکَ	نرسته بود		

باب آرت

غله آرت	آرد غله	جوْ آرت	اُرد جوه
زرت ارت	ارد جواری	ماک ارت	ارد ماک
سحروه ارت	ارد سحرو	ماش ارت	ارد ماش

ماک خوردن شکم بند کند

ماه	ماه	کشار	زراعت
کِشتَک	کاشته	رُنتَک	درده کرده
کِشتَه	کاشته	نَرُوتَک	درده نکرده
سبزنت	پخته نیست	پخته اِنت	پخته شد
پخته بوتک	پخته شده	پخته نبوتک	پخته نبوده
پخته نهنت	پخته نبوده	زوت پخته بیت	زود پخته باشد

روز جمعه روز شنبه روز یک شنبه روز دو شنبه

روز سه شنبه روز چارشنبه روز پنجشنبه ، روز جمعه

ماه محرم ماه صفر ماه ربیع الاول ماه ربیع اخر ماه جمادی اول . ماه جمادی اخر

ماه رجب ، ماه شعبان ، ماه رمضان ، ماه شوال ، ماه ذیقعده ، ماه ذوالحج

ب	ف	ب	ف
شَرِّنت	خوب هست	کُنْدَکِنْنت	زِشت هست
کندک بنیت	زِشت نشود	کندک بوتک	زشت بوده
جوانِنت	ورنا هست	جوانت	خوب هست
نکندی	ندیدی (نمی بیند)	دوستِنت	دوست هست
دشمن	دشمن	دوست	دوست
نارشت نیست	شروه نیست	هست	هست
نان هست	نان باشد	نیست	نیست
پَغّی نهنت	زخمی نیست	پَغّی بوتک	زخمی بوده (شده)
مرکے هنت	مُردنی باشد	مرکے نهنت	مردنی نیست
مرکے بنوتک	مردنی نبوده	تیری لکتک	غلوله خورده
لکتک	خورده	نلکتک	نخورده
نلکیتی	نمی خورده	کوری بکن	در بر بکن
کوری کت	در بر کرد	کوری نکنت	-
کوری نکتک	-	دری کنت	-
دری کتک	-	دری نکتک	-
دراهنت	-	چیرنت	-
چیرنهنت	-	چیرداتک	-
چیربیت	-	چیربنیت	-

ب	ف	ب	ف
چیر بنوتک	-	کپّہ نت	-
کپہ بوتک	-	کپہ نبوتک	-
کپہ نکتک	-	کپہ بوتک	-
کپہ نت	-	سلّنت	-
کندکت	زشت است (بود)	کندک نبوتک	زشت نبوده
کندی	دیدی (می بیند)	نادوستنت	دوست نیست
نارشت ہست	شروه (سوربا) ہست	نیست	نیست
پہ فی ہنت	زخمی ہست	پہ فی نبوتک	زخمی نبوده (نشده)
مرکے بوتک	مردنے بوده	زخم لکتک	شمشیر خورده
لکیتی	بجانش رسیده	کوری مکن	دربر مکن (مپوش)
کوری کوتک		دری نکنت	
درکتک	-	درانہنت	-
چیرنداتک	-	چیر بوتک	-
کپہ نہنت	-	کپہ کتک	-
کپہ ت	-	خراب ہست	-
سلّت	خراب ہست (بود)	سل بوتک	خراب بوده
سل نبوتک	خراب نبوده	سل نہنت	خراب نیست
پے سلکن	ناخوب ہست	پے سلک نہنت	ناخوب نیست
پے سلک بیت	ناخوب باشد	پے سلک نبیت	ناخوب نباشد

ب	ف	ب	ف
پے سِلکت	ناخوب شده (بود)	پے پُہولَت	بے اندام ہست
پے پُہول بوتک	بے اندام بوده	پے پہول نبیت	بے اندام نباشد
پے پُہولنت	بے اندام ہست	پے پہول نبوتک	بے اندام نبوده
بدرنک نہنت	بدصورت نیست	بدرنک بوتک	بدصورت بوده
بدرنکت	بدصورت بوده	بدرنک بیت	بدصورت باشد
صُورت مَنْدِنْت	خوبصورت بود	صورت مند نَبِیت	خوبصورت نباشد
سِلّ بیت	خراب میشود	سِلّن	خراب ہست
پے سِلک نبوتک	ناخوب نبوده	پے سِلک نہنت	ناخوب نیست
پے پہول نَہنْتَ	بے اندام نیست	پے پہول بیت	بے اندام باشد
بدرنکِنْت	بدصورت ہست	بدرنک نبوتک	بدصورت نبوده
بدرنک نبیت	بدصورت نباشد	صورت مند نہنت	خوبصورت نیست
بد بوتک	بدبوده	بد نبوتک	بد نبوده
بدنبیت	بد نباشد	بَدِنْت	بداست
بدت	بداست (بود)	بد بوتگت	بدبوده
شر بوتکت	خوب بوده	شر نبوتکت	خوب نبوده
کلف نہنت	بدنیست	کلف بیت	بد باشد
کلف نبیتک	بدنیست (نسوده)	کلف	بد (منافق)
کاہا بِرُنْ	کیاہا درده کن	کاہا مَرُنْ	کیاہا درده مکن
کاہ نرُنتک	کیا درده نکرده	کاہ رُونْیں	کیا درده کنم
کاہ مَرُنِت	کیاہا درد مکن	مالِ دارنت	دنیا دولت دارد

ب	ن	ب	ن
پے مالنت	مال ندارد	پے مال نہنت	پے دنیا نیست
مال باز نیست	مال بسیار نیست	مال باز بوتک	مال بسیار بودہ
چی ہست	ہیچ ندارد	ہر چیزی ہست	ہمہ چیز ایش دارد
کنج ہست	بسیار ہست	کنج نیست	بسیار نیست
کنج دار نہنت	بسیار ندارد	کنج کجا ہست	دنیا او کجا باشد
نانا محتاج نہنت	بنان محتاج نیست	خوارنت	ہیچ ندارد
خوار بیت	ذلیل باشد	خوار نبیت	ذلیل نباشد
خوار نبوتک	خوار ذلیل نبودہ	نان پنج نزسیت	نان فوشاخ نرشد
بایں چون بیت	مدام چون شود	ہیچ نبیت	ہیچ نباشد
سرفد نبیت	معلوم نمی شود	سرفد بیت	معلوم شود
سرفد من کتک	من معلوم کردہ ام	سرفد نکتک	معلوم نکردہ
سرفد کمن	معلوم کُمن	سرفد کتک	معلوم کردہ
بد بیت	بد باشد	بد نہنت	بد نیست
بد بوتکت	بد بودہ	کلفتنت	بد (منافق) ہست
کلفت نبیت	بد نباشد	کلفتَ	بد بود
کاہ زنک	کیا درد کردہ	کاہ بژنت	کیا ہا درد کن
مال دار نہنت	دولت ندارد	مایے باز ہست	مال بسیار (دارد) است
مال باز نبوتک	مال بسیار نبودہ	ہیچ نیست	ہیچ نیست
کنج دارنت	بسیار دارد	نانا محتاجنت	نان نمی رسد
خوار نہنت	خوار و ذلیل نیست	خوار بوتک	ذلیل بودہ

ب	ف	ب	ف
نان پخ رسیت	نان فوشاخ رسد	سرفدي کُنْ	معلوم کُنْ
سرفدنت	معلوم هست	سرفدي نکنین	معلوم نمي کنم
زت	خود	زات	داند
چو بکوش	چنین بگو	ترامن کوشتک	ترامن گفته
شرنت	زشت، بد هست	دعواء بیت	عداوت شود
دعواه بیت	عداوت باشد	دعواه نبیت	عداوت نمي شود
دعواه کنین	عداوت کنم	دعواه مکن	عداوت مکن
شما شربیت	شما خراب، بدنام شوي	چو کنین	چه بکنم
بیچ مکن	بیچ مکن	اي شَرَین هبري نهنت	خبر خوب نیست
دلکوش داریت	دل کوش نکند	دلکوش کنت	دل کوش کند
دلکوش داریت	دل کوش دارد	نون مَزَ نِسْ	هنوز کلان هست
هوش نیست	هوش مند نیست	هما اوي مردِ مِنْت	اولین اولین مردم هست
چو مکوش	چو نه مگو	آ هبَرْ نزَ دُرِیت	او خبر نمي گیرد
بیے	بگذار	دعواه مکن	عداوت بکن
دعواه مکن	دعواه بکن	دعواه بکن	عداوت بکن
چون بکنین	چه بکنیم	من وُس کتک	ساع کرده
دلکوش نداریت	دل کوش نمي دارید	هوش هست	هوش مند هست

باب سلام

کسے (شخصی) بجاه (بنمکان) کسے می آید اول کوید، سلام علیک اسلام علیک آدکر، دم کوشیت علیک سلام؛ آن دیکر شخص کوید علیک سلام،

وشتکے	خوش آمدی	دُراه بُوتکے	سلامت بوده ئی
جانت جوپنت	جسم تو خوب هست	سلامت بی	تندرست باشے
خدئتعالئے	خیرِ نتِ	(بزرگی خدا) هست	خیر هست
بزرکینت			
سرداری و راهینت	امیر خواجه سلامت هست	تندرست باشد	
هیرهنت	خیرنت یا تهی سلامتی خیرنت	از تو تندرستے	
		خیر هست	
دُراه باتے	سلامت باشے	احوالا بده	حالِ خود بده
تو هبرده	تو سخن حال خود بده و بکو	بدین بنوتک	بدی کزند نبوده

ای دو ازین دو لفظ یکے میکویند، این سلام علیک خوشامد (حال دادن) چیی خبر میباشند۔ در لفظ بلوچی این چه خبر (حال دادن هست) در بلوچستان داز) میر چاکر و طائیفه رند پیدا شده (بلوچی اسم امیر چاکر رند ذات نصب رند تولد بوده)۔ درین دخت دوازده پشت کذشته تا درین حجرت نبی محمد سردار عالم سنه ۱۲۶۰ سال کذشته بود۔ (دوازده پشت سال کذشته بود درین ایام سال وفات محمد مسطف بادشاه مخلوق کذشته بود)

لفظ وام (قرض)

ب	ف	ب	ف
وام دارنت	قرض دار هست	وام دار نهنت	قرض دار نیست
وام دار نبوتک	قرض دار نبوده	منا آهی وام پرنیست	مرا قرض از و بر سر نیست
وامت پرمنی	مرا قرض سر باشد	واما بده	قرض بده
واماندئین	قرض ها ترا نمی دهم	واما دهین	قرض ها میدهم
واما مده	قرض را بده	وتے واما کرین ترا	قرض خود میکریم ترا
واما مکر	قرض را مگیر	وتے تنت	خود میدهد
بلے	بگذار	کار مدار	کار مدار
ترا واما دنت	ترا قرض را میدهد	منی مذنت	مرا ندهد
مینے نیلے	من نگذارم	وام کرین	قرض میکریم
وام دار بوتک	قرض دار بوده	بده	بدهید
وتے واما بکر	قرض خود بگیر	وتے دنت	خود دهد
هر وخت که بیتیے	هر وقت که باشد	مروچی	امروز
شری کنین	خراش میکنم		
بدنام کنین	بدنام میکنم	وستے جنیس	دست میزنم
مبندی	بسته مکن	بلے بروت	بگذار برود
واما ائت	بر قرض امد	کلن وام بده	عام قرض من بده
چه لوپهی	چه طلب کنیے	دان لوپهی	دان . . . .

ب	ف	ب	ف
لُوپہی	طلبیے	کد لوپہی	کفداء کرباس طلبیے
ناہ لُوپہی	نان (خرما) طلبیے	یاد کرمایے لوپہی	یادیکر مطاع طلبیے
نالوپہی	نمی طلبیے	لوپہین	طلبم
لُوپتک	طلب بود	لوپ تک	طلبیدہ
لوپ یتیے	طلبیدی	نلوپ تک	نطلبیدہ
نلوپ نیتے	نطلبند	لُوپ تکی	طلبید
کِنے لوپ ت	کدام شخص طلبید	بارکنت	باریک، لطیف ہست
بارک نہنت	باریک نبود	بارک بوتک	باریک بودہ
بارکہ بیت	باریک باشد	بارک نبیت	باریک نباشد
بار نہنت	بار نیست	بار بیت	بار باشد
بار بوتک	بار بودہ	بار کنین	بار کیند (کنم)
بارک نبوتک	باریک نبودہ	بار نکنین	بار نمیکنم
بار بکسن	بار بکسن	بارت	بار ہست
زپنہ نت	پربہہ، پہلوان رست،	زپنہ نہنت	پربہہ نیست
زپنہ نبیت	فربہ نباشد	زپنہ نبیتک	فربہ نبودہ
زپنہ ت	فربہ ہست	بازنت	بسیار است
بازبیت	بسیار باشد	بازنبیت	بسیار نباشد
بازنبوتک	بسیار نبودہ	بازبوتک	بسیار بودہ
باز	بسیار	کمنت	کم ہست
کم بوتک	کم بودہ	کم نبوتک	کم نبودہ

ب	ت	ج	ف
کم نبیت	کم نباشد	کم نکتک	کم نکرده
کم نکتک	کم نکرده	کم نکنن	کم نکسن
کم نهنت	کم نیست	کمتت	کم بود
کمتش کتک	کم کرده بود	بازارنت	بازار بود (راست)
بازار بوتک	بازار بوده	بازارنهنت	بازار نبوده
بازار بیت	بازار باشد	بازارنبیت	بازار نباشد
جزانهنت	عذاب نیست	جزانهنت	عذاب نباشد
جزاهست	عذاب نیست	جزانبیت	عذاب نباشد
جزانبوتک	عذاب نبوده	جزابوتکت	عذاب بوده
بندنیبی	قید بندی کنم	کارمدار	مقصد مدار
منانیست	مرانیست	زرتوپچی	زر طلب کند
سُخرتوپچی	اشرفی طلبی	بکوش	بکو
فلان مال جنس	فلانه مال جنس	نلوپتک	نطلبیده
توپشنیتی	طلبند	توپشنیتی	طلبید
بارکت	باریک بود	باریک نبوتک	باریک نبوده
اشترمنی بارنت	شتر من بارهست	بارنبیت	بار نباشد
بارک بوتک	باریک بوده	بارمکن	بار مکن
بارنهنت	بارنیست	زنپهبیت	فربه باشد
ذنپه بوتک	فربه بوده	بازنهنت	بسیار نیست
بازبوتک	بسیار بوده	بازت	بسیار است (بود)
کم نهنت	کم نیست	کم بیت	کم باشد

ب	ف	ب	ف
کم کتک	کم کرده	کم بکسن	[illegible]
کمیں نن	کم نبود	بازار نهنت	بازار نیست
بازار نبوتک	بازار نبوده	بازارت	بازارت
جزا بوتک	عذاب بوده	جزا بیت	عذاب باشد
جزا مکن	عذاب مکن		
کونهت	کوتاه بود	کتک	کرده
کونپ بیت	کوتاه باشد	کونپ بیت	کوتاه باشد
کونپن	خرد کوتاه هست	کونپ نهت	کوتاه نباشد
ایری مکسن	نهاده مکن	ایری بکسن	نهاده بکسن
ایرکنت	نهاده کرد	ایرنهنت	نهاده نیست
کسنت	سخت هست	کسی نهنت	سخت نیست
کس بوتک	سخت بوده	کسی کسن	سخت بکسن
کسی بکسن	سخت بکسن	کسنت	سخت هست
شرد نهنت	نرم نیست	شرد بیت	نرم باشد
شرد بوتک	نرم بوده	شرد نبوتک	نرم نبوده
شرد نهت	نرم نیست	شردی کسن	نرم بکسن
پپ پپ نت	محکم هست	پپ پپ نهنت	محکم نیست
پپ پپ نبیت	محکم نمی شود	پپ پپ بوتک	بهادر بوده
پپ پپت	بهادر هست	یا مروچی	ام روز
کرمنت	کرم بیت	کرم بیت	کرم باشد

ب	ف	ب	ف
کرم بوتک	کرمی بوده	کرم نبوتک	کرمی نبوده
کرم نهشت	کرم نیست	کرم بوتنه	کرم بوده
کرمشت	کرم بود	ترم نهشت	کرم نبود
یا این شفی	یا ام شب	کهرنت	خنک هست
کهربوتک	خنک بوده	کهر نبوتک	خنک نبوده
کهربیت	خنک باشد	کهر نبوته	خنک نبوده
کهرت	خنک هست	کهرنهت	خنک نبود
کوتاه نکتک	کوتاه نکرده	کونپ بیت	کوتاه وخرد باشد
یرکن	نهاده کن	ایرکتک	نهاده کرده
ازیزنت	نهاده هست	کس نبوتک	سخت نبوده
کسی مکن	سخت مکن	شردن	نرم هست
شردنبیت	نرم نمی باشد	شردت	نرم هست
شردی مکن	نرم مکن	پپ پ بیت	محکم میشود
پپ پ نبوتک	مرد ناهنر بهادر نبوده	یا این شفی	ام شب
کرم نبیت	کرم نباشد	کرمنت	کرم هست
کرم نبوتنه	کرم نبوده	مردچی	امروز
کهرنهت	خنک پته نپانیست	کهرنبیت	خنک نباشد
کهربوتنه	خنک بوده		

باب بارنده باران

ب	ف	ب	ف
ہُوْرنْت	باران ہست	ہُوْر نہنت	باران نیست
ہور بوتک	باران بوده	ہور نبوتک	باران نبوده
ہور نبوتہہ	باران نبوده	ہور بیت	باران میشود
ہورت	باران بود	ہور بوتہہ	باران بوده
ہور نبیت	باران نمی شود		

باب جمر سحاب

جمَّرنْت	ابر ہست	جمَّر نہنت	ابر نیست
جمر نبیت	ابر نباشد	جمر بوتک	ابر بوده
جمر بوتہہ	ابر بوده	جمر نبوتہہ	ابر نبوده
جمر کوارِکے نیَت	ابر بارندکی باشد	جمر کوارکے نہنت	ابر بارنده کی نباشد
جمر کوارکے نہنت	ابر بارنده کے نیست	جمر کوارکے نہنت	ابر بارنده کے نیستند
جمر کوارنت	ابر می بارند	جمر نکوارنت	ابر نمی بارند
جمر اناکوات کوننت	ابر را باد ہمراہست	جمّر بیت	ابر باشد
جمر نبوتک	ابر نبوده	جمرت	ابر ہست

ب	ن	ت	ف
وقت	وخت	نماز	نماز
فیش	فیشن	عصر	عصر
عشاء	خفتن	فجری وختنت	وخت فجر
نیم روچنت	نصف روز هست	فیشنی	وخت ذهر هست
مغربے وختنت	مغربے وخت	عشاء وختنت	وخت خفتن
نیم شف نهت	نیم شب نیست	کوربامنت	وخت بام هست
فجر	فجر	مغرب	مغرب
روچ در اتمک	آفتاب در آمده	عصری وختنت	وخت عصری
نیم شفنت	نصف شب هست	نے نکامنت	نصف شب هست
روچ شتک	زرد کاهنت	روز افتاب رفته بود، افتاب غروب هست	
روچ زردکاهنت	آفتاب (در حالت) غروب نیست	زردکابوتک	روز غروب نبوده
زردکابوتک	روز غروب بوده	روچ نهت	روز نیست
روچه نبوتک	روز نبوده	روچه بوتک	روز بوده
نیم روچه نهت	نصف روز نیست	نیم روچ بوتک	نصف روز بوده
نیم روچت	نصف روز بود	پے کاه هنت	وخت ذهر عصر هست
پے کاه بوتک	فیشن عصر بوده	پے کاه نبوتک	غروب افتاب نبوده
سرشفنت	اول شب بود	سرشف نهت	اول شب نیست
سرشف بوتک	اول شب بوده	سرشفت	اول شب بود
سحنت	صبح هست	سحب نهنت	صبح نباشد

ب	ف	ب	ف
بهنت	صبح بود	سحب بیت	صبح باشد
سب بوتک	صبح بوده	سحب نبوتک	صبح نبوده
ملا بانکت	اذانِ ملاهست	بانک نهنت	اذان نیست
بانکے دخت نهنت	وختِ اذان نیست	بانکے دختن	وخت اذان بود
بانک بوتک	اذان بوده	بانکنت	اذان هست
عشا نهنت	خفتن نیست	عشا بوتک	خفتن بوده
عشا بوتک	خفتن بوده	عشا نهنت	خفتن نیست
عشا نبوتک	خفتن نبوده	مغرب بوتک	وختِ مغرب بوده
مغرب وختنت	مغرب رسیده	مغرب نهنت	مغرب نرسیده
عصری وختنت	عصر رسید	عصری وخت نهنت	عصر نرسیده هست
عصری وختنت	عصر رسیده	عصرت	عصرت
عصر نبوتک	عصر نبوده	عصرت	عصر هست
	عصر و دیگریم یکے هست	ذهر و فیشین یکے هست	
فیشینی وختنت	فیشین وخت رسیده بود	فیشینی وخت نهنت	وخت فیشین نباشد
فیشینی وخت بوتک	وخت فیشین بوده	فیشینی وخت نبوتک	وخت فیشین نبوده
فیشینی وختنت	وخت فیشین بود		
زدگا نبوتک	روز غروب نبوده	روچت	روز هست
نیم روچت	نصف روز هست	نیم روچ نبوتک	نصف روز نبوده
پے گاه نهنت	عصر زهر نیست	پے گاه هت	غروب نبود

ب	ف	ب	ف
سرشف بوتک	اول شب بوده	سرشف نہت	اول شب نباشد
سحبت	صبح بود	سحب نبیت	صبح نباشد
سحبت	صبح ہست	بانکی وختت	وخت اذان ہست
بانک بنوتک	اذان نبوده	عشاء	وخت خفتن
عشاء بنوتک	خفتن نبوده	عشا بوتک	خفتن بوده
مغرب بنوتک	مغرب نبوده	مغربت	مغرب بود
عصر بوتک	عصر بوده		
دست نماز ابکر	وطو بگیر	دست نماز امکر	وطو مگیر
دست نماز کفتک	وطو گرفته	دست نماز نکفتک	وطو نگرفته بود
نماز مکن	نماز مکن	نماز بکن	نماز بکن
چم فچ بنوتکت	چشم بینا نبوده	چم فچ بوتکت	چشم بینا نبوده
میم نکنت	نمی بینند	میم کتک	دیده ہست
میم کتکت	دیده بود	ہول کتک	غارت کرده
ہول کنت	غارت کند	ہول نکنت	غارت نکند
ہول نبیت	غارت نباشد	ہول بوتک	غارت بوده
ہول بنوتکت	غارت نبوده	ہول بوتکت	غارت بوده
ہول بکن	غارت تاراج بکن	ہول مکن	غارت تاراج مکن
ہول نہنت	غارت نیست	کوننت	ہمراہش بود
کون بیت	ہمراہش بود	کون نبیت	یعنی رفیقش نبود
کون بنوتک	ہمراه نبوده	کون بوتک	ہمراه بوده

ب	ف	ب	ف
کُون مَکَن	همراه مکن	کون بِکن	همراه بکن
کون نکتک	رفیق نکرده	کونتے	همراه بود
مَرِیچی	مریخت	بریچتے	بریخته
ریچی	ریخته	ریتکک	ریخته
رِیتکک	ریخته بود	رِیچتے	ریخته
دست نمارا کرین	وطو میکیریم	نماز کَن	نماز کُن
نما کتک	نماز کرده	میم کنت	می بیند
میم نُکتک	ندیده هست	هُول نکتک	غارت نکرده
هول بیت	غارت شود	هول نبوتک	غارت نبوده
هول کَن	غارت کن	هولنت	غارت هست
کونهنت	همراه نیست	کون نبیت	همراه نمی شود
کونت	همراه بود	کون کُتک	همراه کرده بود
بِرِیچی	بریخت	مریچتے	ریخته نکنید
نریتکک	نریخته	رِیتکیے	ریختے
مَشکا پُرکن	ازاب مشک پُرکن	مشکا پُر مَکَن	ازاب مشک پُر مکن
مشک پُر کُتک	مشک پر کرده بود	مَشک پُر نکتک	مشک پر نکرده بود
مشکا پُر نکنت	مشک پر نکرده	کُوزکا پُرکن	سفال آبدان پُر کُن
کوزکا پرمکن	کوزه پر مکن	کوزک پرکتک	کوزه پر کرده
کوزک پر نکتک	کوزه پر نکرده	کوزک پرکتک	کوزه پر کرده
کوزک پرنهنت	کوزه را پرینت	کوزک پرنت	کوزه پُر هست

ب	ف	ب	ف
کوزک پُرنت	کوزه پر هست	کوزک هُوژرکِش	کوزه خایے هست
هورک نهنت	خایے نیست	هورکت	خایے هست
هورک مکن	خایے مکن	هورک بکن	خایے بکن
هُوژک نکنین	خایے نکنم	هورک کنین	خایے کنم
هورک بوتک	خایے بوده	هورک بنوتک	خایے بنوده
پُرنت	پر هست	پُرنهنت	پُر نیست
پُرکن	پرکن	پر مکن	پر مکن
پر بکن	پر بکن	تُوارکَن	صدا هش کن
توار مکن	صدا هش مکن	توار بکن	صداء بکن
توار کتک	صدا کرده		
توار مکُنِتے	صدا مکنے	توار بکَنِت	صدا بکنید
توار نُکتُکت	صدا نکرده بود	توارنت	صدا هش هست
توارت	صدا هست	توارنهت	صدا نیست
توار نبیت	صدا نباشد	توارنیتے	صدا هش بود
دلکوش کن	دلگوش بکن، دار	دلکوش مکن	دلکوش بمن مکن
دل کوش کتک	دلگوش داشته بود	دلکوش نکتک	دل کوش نکرده
دل کوش نهت	دل کوش نداشته بود	دل کوش نکُت	دل کوش نداشته
دل کوش نداریت	دلکوش ندارید	دل کوش دارید	دل کوش دارید
توار کُتک	صدا کرده	توار نهنت	صدا هش نیست
توار بیت	صداء باشد	توار نیتے	صدا هش نه بود

ب	ف	ب	ف
دل کوش بکن	دلکوش بکن	دل کوش کنت	دل کوش کرده
دل کوش تے	دل کوش کرده	دل کوش بیت	دل کوش باشد
دل کوشے بنیت	دل کوش نباشد	ترا پروتنت	ترا برخود باشد
منا پروت نہنت	مرا پروت نیست	منا پرتوہن	مرا پرتو ہست
ترا پرمن نہن	ترا پرمن نیست	پروتینتے	برخود ہست
منا پرتینی داس تاہن	مرا برشما ہست	ترا پرمینے داس تا نہن	ترا برخاطر من نیست
منا پرتوہن	مرا برشما ہست	ترا پرمن نہن	ترا برمن نیست
ترا پروتنت	ترا برخود ہست	منا پرواہ نیست	مرا پرواہ (حاجت) نیست
ترا پرواہ ہست	ترا حاجت ہست	منا پرواہ نبوتکت	مرا حاجت نبوده
ترا پرواہ بوتک	ترا حاجت بوده	منا پرواہ نبیت	مرا حاجت نباشد
منا پرواہ بیت	مرا پرواہ باشد بود	منا ہیچ نبیت	مرا ہیچ نیست (نباشد)
منا ہیچ نبوتک	ہیچ نبوده	بوتک	بوده
نبوتکت	نبوده ہست	پاز کاہا بکر بنند	میدان جنگ بگیر بنشین
جنگ بکن	جنگ بکن	توفنگ بکن	توفنگ بزن
توفنگا بزور بجن	بندوک بگیر بزن	توفنگے توارنت	بندوک آواز کند
توفنگ کرند کنت	بندوق صدا کند	سک جنگنت	سخت جنگ ہست
زخم بوت	شمشیر شد	زخمنت	شمشیر ہست
لشکر پرشت	لشکر شکستہ	تنکنت شتنت	گریختہ رفتند
رندی برد	فس بروید	رندی مردہت	فش مروید

ب	ف	ب	ف
رندی بروہت	فس او بروید جملہا	بتیتے	بگذار
میلتے	بگذارید	کلنے	؟
مکلیتے	؟	وکرندا جنکا نہیت	دیگر بار بجنگ نیاید
جنگ نکنت	جنگ نکند	کیت	آید
ایر کفتک	پاہین شدہ	ایر نکفتک	پاہین نشدہ
ایر کفیت	پاہین شود	ایر کفتکت	پاہین شدہ بود
ایر کفت	پاہین بود	ایر نکفت	پاہین نبود
ایر مکف	پاہین مشو	ایر نکفیت	پاہین نشود
سر مکف	بالا مشو	سر نکفیت	بالا نمی شود
سر نکفیت	بالا نشوید	سر کفیت	بالا شوید
بالا مبو	بالا مشو	بالا تک	بالاش بود
بالا نبیت	بالا نمی شود	بالا بیت	بالا باشد
بالا	بالا بود	بالا نہت	بالا نبود
بالا دمبو	بالا مشو	بالا دنبیت	بالا نباشد
بالا دی نکنین	بالا نمی کنم	ایر کف	پاہین شو
سر کف	بالا برشوید	سر کفتکت	بالا نبودہ
بالا بو	بالا باش	بالا نبوتک	بالا نبودہ
بالا بوتکت	بالا بودہ	بالا دبیت	بالاء باشد
بالا دمکن	بالا مکن		

برابر و راست هر دو یکے هست

برابرنت	راست بود	برابر نهنت	راست [illegible]
برابر کن	برابر بکن	برابری مکن	راست [illegible]
برابر نبوتک	راست نبوده	برابرت	راست هست
دراشتر نهنت	درازتر نیست	دراشتر نهت	درازتر نیست
دراشتر بیت	درازتر باشد	دراشتر نبوتک	درازتر نبوده
دراشتر نبوتکت	درازتر نبوده بود	دراشتر بوتکت	درازتر بوده
برابر بیت	راست باشد	برابر بوتک	راست بوده
دراشترنت	درازتر هست	دراشتر نبیت	درازتر نباشد
دراشتر بوتک	درازتر بوده		

و بهادر و دپهی و کپنده هر سه یکے هست در بلوچی

دپهی یت	بهادر بود	دپهی نهت	بهادر نبود
دپهی نبوتکت	بهادر نبوده	کپندهنت	بهادر بود
کپنده بوتک	بهادر بوده	کپنده نبوتک	بهادر نبوده
کپندهیت	بهادر هست	کپنده بوتکت	بهادر بوده هست
کپنده بیت	بهادر باشد	کپنده نبیت	بهادر نباشد چما
چما پیداک بیت	در چشم زاهر باشد	چما پیداک نبیت	بچشم زاهر نباشد
چما پیدا بوتک	در چشم زاهر بوده	چما پیداک نبوتک	در چشم زاهر نبوده
چما پیدا نت	چشم زاهر هست	چما پیدا نهت	در چشم زاهر نیست

ب	ف	ب	ف
کُوشتا بِفَخ	لحم کباب کن	کوشتا مفخ	لحم کوشت کباب مکن
کوشتا بفچت	کوشت دنبہ کباب کنید	کوشتا مفچت	لحم کباب مکنید
دپہی بوتکت	بہادر بودہ	کپہندہ نہت	بہادر نباشد
کپہندیت	بہادر بود	کپہندہ نبوتکت	بہادر نبودہ ہست
پیڈ اکنِت	چشم زاہر ہست		
کوشت پتکک	لحم کباب کردہ	کوشت نفتکک	کوشت کباب نکردہ بود
کوشت فتکک	لحم کباب کردہ بود	کوشت فچک بُوت	لحم کباب کردہ بود
بُوت	کباب نبود	بوت	بود
برہنگنت	بے فوشاخ بود	برہنک نہت	بے فوشاخ نیست
برہنک بنوتک	بے فوشاخ نبودہ	برہنک بیت	بے فوشاخ باشد
برہنک نبیت	بے فوشاخ نباشد	برہنکت	بے فوشاخ (بود)
برہنک نہت	بے فوشاخ نیست	خدادنت	خداء مقالہ میدہد
خدادا تک	خدادادہ	خدادہوکنت	خداوند دہندہ ہست
دیک	دادن	برخدالائیقنت	برخدا لائیق ہست
بندہ چی دنت	بندہ چی دہد	بندہ ہا کشاد نیست	بندہ را قدرت نیست
بندہ چی ہیت	بندہ چی باشد	خدا وش ببیت	خدا خوش بباشد
بندہ چی ءوش	بندچہ ہست خوش	بندہا چی کشاد	بندہا را چہ قدرت ہست
ہیت	مباشد	ہست	
بندہ چہ چیزی	بندہ چہ چیز ہست	پلیت، ناکار،	پلید، ناکار، کناکار جنس
		کنہ رین چیزی	ہست۔

ب	ف	ب	ف
ہر چہ خدا بکنت کارانے	ہر چہ خدا کند	کارانی واجہ خدا ہنت	خواجہ مولاء کار خداوند ہست
خدایٔ مقالہ نظر نیک بیت	مقالۂ خدا نظر نیک باشد	کس مینے کار اخراب کُتْ نکنت	کسے کار من خراب کردہ نتوانند

ے تیغاں عالم بجنبد ز جاہ
نبرد رگے تا نخواہد خداہ
روء زمین دشمن از مکان بجنبد
یک تار رگ خراب نتواند بکند تا خدا نخواہد

	کار منی کسے دستا زوال نبیت	کار من بدست کسے خراب نباشد	
زوال بیت	خراب باشد	زوالت	خرابت
زوال نہنت	خراب نبود	زوالنت	خراب است
زوال کتک	خراب کردہ	زوال نکتک	خراب نکردہ
زوالت	خراب ہست	سرحال کُنْ	معلوم کُنْ
سرحال کُتُکْ	معلوم کردہ بود	سرحال نکتک	معلوم نکردہ
سرحالت	معلوم بود	سرحال نہت	معلوم نیست
شرت دیستک	خوب دیدہ	شرّ بکوش	خوب بگو
کندکہ بکوش	بد بگو	کندکت دیستک	بد دیدہ
زوالت	خراب	زوال نہنت	خراب نبود

ب	ف	ب	ف
زوال کُتک	خراب کرده	سرحال مکن	معلوم مکن
سرحال کنت	معلوم کند	سرحال	معلوم
کندکت دیستک	خوب ندیده، بد دیده	دیستک	دیده
شر بکوش	خوب بکو	شرت دیستک کہ شر بکوش	خوب دیدہ خوب بکو
ہرچہ تو دیستک	انچہ شما دیده بود	ہماں رنگ خبر کن	ہمان موجب خبر کن
ریاہا مینے	دکری کا ہیچ کپ مبو	رہا کو من یا کسے ہا بند مشوید	
درو کامبند	دروغ بستہ نکنید	راستا بکوش	راست بکو
راست سوابت	راست نزد خدا صواب دارد	درو کہ گناہنت	دروغ گناه باشد
تو خانہ وعدہ ئی	شما ادم بزرگ اعلی نصب ہستے	تو غلام نئی	شما غلام نیستے
بچاری نیک بدا	ببینے خبر نیک و خبر بد	ہرچہ من دیستک	ہرچہ من دیده
من ہما رنگ کوشین	ہمان موجب کویم	خانہ وعدہ ہما کس انت	بزرگ خانہ ئی ہمان شخص باشد
نیک کندیت نیک کوشیت	نیک بیند نیک کوید	بد کندیت نیک کوشیت	بد بیند نیک کوید
کندتکی	خندیده بود	نکندتکے	نخندیده
نکندیت	نخندید	کندتے	خندید
کندیت	خندید	نکندتے	نخندید

ب	ف	ب	ف
کَندکے جیتے	خنده زده	کَندکے بختے	خنده و نزده
نکندیتے	نخندیدی	بکند	بخند
مکند	مخند	مُجتک	پیشانی کره کرده
مُجیت	پیشانی کره کرده	نمجیت	دو ابرو کره کرده
نمجتک	کره دو ابرو نزده	بمج	پیشانی کره کن
نمجتک	پیشانی کره نکرده	مجتکت	کره زده
مج	پیشانی کره نکند		
دش رُدہ حیت	کشاده پیشانی باشد	دش رُدہ یُ نہنت	کشاده پیشانی نباشد
دش رُدہ ہت	کشاده پیشانی ہست	دش رده نہت	کشاده پیشانی بود
دش رده مبو	کشاده ابرو مشو	دش رده ببوه	کشاده پیشانی شوید
دش رده بوتک	کشاده رده بوده	دش رده نبوتک	کشاده رده نبوده
دش رده بیت	کشاده روح باشد	دش رده نبیت	کشاده روح نباشد
مُجتک دیمی	رخسار ترش ہست	مجتک	ترش
مجتک دیمی نہنت	ترش رخساره نباشد	مجتک دیمی بوتک	ترش رخساره بوده
مجتک دیمی نبوتک	کره در پیشانی نزده	یلہیت	ناکار (آواره) ہست
یلہی نہنت	ناکار نیست	یلہ یی بوتک	ناکار بوده
یلہ یی نبوتک	ناکاره نبوده	یلہہت "	ناکاره ہست
یلہ یی نبیت	ناکار نباشد	یلہ یی بیت	ناکار بیت (باشد)
تئی جوپہہ نیت	برابر تو نیست	تئی جوپہہ نبیت	ترا برابر نباشد
جوپہہ بیت	برابر باشد	جوپہہ یی کجت	برابر نیست

ب	ف	ب	ف
جوپہہ	برابر نباشد، نبود	جوپہہ ہست	برابر بود

مپہ وَجُوپہہ یکے ہست

تئی مپہ نیست	ترا برابر نباشد	منی مپہ ہست	مایان را برابر ہست
تئی مپہ پیداک نیت	ترا برابر دنیا نباشد	پیداک بیت	پیدا باشد
پے جوپہہ ئیت	ہم تاء او نباشد	پے جوپہہ نہنت	ہم تاء او باشد
پے جوپہہ بوتک	پے ہم تا بودہ	پے جوپہہ نبوتک	بے ہم تا برابر نبودہ
جوپہہ ہست	برابر ہم تا او ہست	جوپہہ نیست	برابر او نباشد
جوپہہ کجا ہست	برابر او کجا شد	دَرْدَرِیْ نیْتَ	فلانے از فلانے برابر نیست
دَرْدَرِتے	برابر بودند	درور نبوتک	برابر نبودہ
درور بوتک	برابر بودہ	درور نبیت	برابر نباشد
درور بیت	برابر باشد	درور نبوتکت	برابر نبودہ
درور بوتکت	برابر بودہ	درور کنت	برابر کند
درور نکنت	برابر نکند	درور نَہنْتَ	یک بہ یک دیگری فلانے ناتوانتر ہست
درور نیستے	فلانے و فلانے برابر	(نیستند) درورت	برابر ہم قد ہستند
فَچنْت	کشادہ ہست	فچ نہنت	کشادہ نیست
فَچ بیت	کشادہ باشد	فچ نبیت	کشادہ نبیت (نباشد)

ب	ف	ب	ف
فچنت	کشاده بودند	فچ بوتک	کشاده بوده
فچ نبوتک	کشاده نبوده	فچ نبوتکت	کشاده نبوده
فچ بوتکت	کشاده بوده	فچت	کشاده بود
فچ بکن	کشاده بکن	فچ مکن	کشاده مکن
فچ نکتک	کشاده نکرده	فچ کتک	واز کرده
فچ کتکت	کشاده کرده	بستک	بسته
نبستک	نبسته	نبندیتے	بسته نبود
بندیتے	بسته بکند	بستکے	بسته بود
بستکتے	بسته کرده	بستے	بسته
بندیتے	بسته بود	نبستکے	بسته نبود
بندیتے	بسته کنید	بندتے	بسته کند
بندک بیت	بسته باشد	بندک نبیت	بسته نباشد
بندی	بسته	کردینے	گردانے
کردیتک	کردیده	نکردیتک	نکردیده بود
نکردیتکے	نکردیده بود	نکردیتکتے	گردانید
کرد	بکرد	مکرد	
کردینے	گردانیده	کت	کرد
نکتتے	نکردی	کتتے	کردی
نکتتکت	نکرده بود	کشتن	کردن
سادا بریسی	رسن بوریا تاب کن	سادا مریسی	رسن تاب مده

ب	ف	ب	ف
مبندي	بسته مکنید	مگردینے	مگردانے
کردیتکے	کردیده بود	نکردیتکتے	نکردانیده بود
نکردیتکتے	نکردانیده بود	مکردینے	مکردانے
نکُت	نکرد	کُتتکت	کردیده
نکشتن	نکردن		
سادرستک	رس تاب داده	سادنرستک	تاب نداده
سادرستکت	رس تاب داده	نرستکت	تاب نداده بود
مُخ نهنت	جمع نیست	مُخ بیت	جمع باشد
مُخ بوتکت	جمع بوده	مُخ نبوتکت	جمع نبوده
ناه هست	خرما باشد	ناه نیست	خرما نیست
ناه بوتک	خرما بوده	ناه نبوتک	خرما نبوده
ناه نبیت	خرما نباشد	کهترنت	بهتر هست
کهتر بوتک	بهتر بوده	کهتر نبوتک	بهتر نبوده
کهتر نبیت	بهتر نباشد	کهتر نبوتکت	بهتر نبوده
کهترت	بهتر بود	بدتر بوتک	بدتر بوده
بدتر نهت	بدتر نیست	بدترت	بدتر بودر
بدتر بیت	بدتر باشد	پپیت	عداوت یکجاه شود
پپتک	یکجاه بود	نپپتک	یکجا نشده
فپا نهت	یکجا نیست	کارکسن	کار مکن
کارمکن	کار مکن	کارکنت	کار کند

ب	ف	ب	ف
کارکتک	کارکرده	کارنکتک	کارنکرده
کاربیت	کارباشد	کارنبیت	کانباشد
کارنهنت	کارنیست	کارت	کاربود
کارن	کارباشد	پیش دار	نشان بده
پیش داشتک	نشان داده بود	پیش نداشتک	نشان نداده
پیش دارک بیت	نشان دادن باشد	پیش دارک نبیت	نشان دادن نباشد
چرینی کردانید	مچرینی مکردانید	بچرینیے	بکردانید
سادامریس	رسن تاب مده	مچنت	جمع هست
مچ نبیت	جمع نباشد	مچت	جمع بود
ماه نهت	خرما نبود	ناه بیت	خرما باشد
کهتر نهنت	بهتر نباشد	کهتر بیت	بهتر باشد
کهتر بوتکت	بهتر بوده	بدتر نبوتک	بدتر نبوده
بدتر نبیت	بدتر نباشد	نپتپیت	یکجاه باشد
نپتانت	یکجا بود	کاربکن	کاربکن
کارنکنت	کارنکند	کارکتکت	کارکرده
کارنت	کارنت (هست)	کارنهت	کارنبود
پیش مدار	نشان مده	پیش بدارت	نشان بداریت
بچرینیے	بکردانید		
چرینکیے	کردانیده	نچرینکیے	نکردانیده
نچرینکت	نکردانیده بود	چرینک بیت	کردانیده باشد

ب	ف	ب	ف
چرتک	کردیده	مچرین	مکردانے
فلانہ چیزا اَ	فلاں اشیارا	بَہا کنے	فروختہ کنے
بہا کتک	فروختہ کردہ	بہا کن	بہا کن
بَہا کنین	فروختہ میکنم	بَہاء کَن	فروختہ وکن
بہا نکتکت	فروختہ نکردہ بود	بہاءَ مَکَن	فروختہ مکن
پروت	برخود	یا پروتے چُکّان	یا برخود فرزندان
منت مکن	منت مکن	منّتنت	منت ہست
منت کُتک	منت کردہ	منت نکتک	منت نکردہ
منت ووار بوتک	منت وار بودہ	منت وار نبوتک	منت وا نبودہ
منت نبیت	منت نباشد	منت کس نکنت	منت کسے نکنید
منت کے کنت	منت کدام کس کند	منت کنت	منّت کند
منّتا زُوریت	منت میکرد	منّتا نزوریت	منت نکیرد
ما این کیاس مردم رون	مایان ای جملہ مردم آدم میروم	سَرمَن	مکافاتے
سرِ مَبُو کُون	برابری مشو با او	سرمن سری بین کون	برابری او باشیم
سرمن سرنت	برابر با او ہست	سرمن سرنہنت	برابر نباشد
سرمن سربنت	برابر نباشید	سرمن سربنت	برابر باشد
کے کیش بیت	کدام توانا تر باشد	فلانے کیشنت	فلانے از فلانے توانا تر ہست

ب	ف	ب	ف
کیش نہنت	تواناتر نباشد	کیش نبیت	تواناتر نباشد
کیش بیت	تواناتر باشد	فلانے کیشت	فلانے از فلانے تواناتر بود
وت زانت	خود بدانند	وت بزاننت	خود بداند
وت من وتنت	خود بخود هستند	دکرا چه کارنت	دیگر غیره مردمان چه مقصد هست
سُوچن بزور بدوچه کدا	سوزن بگیر دوخته کد	نَدُوچِن	ندوختے
دوچین	دوخته	مدوچه	مدوخت
ندوکک	ندوخته	بدوچی	بدوخته
چکن بکن	دوخته بکن	چکن مکن	رنگارنگ دوخته مکن
چکن نبیت	دوخته نبیت (نباشد)	چکن بیت	دوخته باشد
چاکن کن	دوخته بکن	تیزنت	تیز هست
چرینکت	گردانیده	چرینک نبیت	گردانیده نباشد
بچرین	بگردانے	بهانکینے	بهانکینے
بهانکنین	فروخته (مکن)	بهاکتکت	فروخته کرده
ایرکن	نهاده کن	منت بکن	منت نظیری بکن
منت نهنت	منت نیست	منت کن	منت کن
منت بیت	منت باشد	منت هرکس کنت	منت هرکس کند
منتا نزربت	منت نگیرد	دوستکک	دوخته کرده
مدوچه	مدوخته	چکن کتک	چکن دوخته کرده

ب	ف	ب	ف
چکن نہت	دوختہ نیست	تیز نہنت	تیز نیست
تیز بیت	رونده باشد	تیز نبیت	جلد مباشد
تیز نبوتک	جلد نبوده	تیز بوتک	جلد بوده
کنپ نہنت	جلد نیست	کنپ بیت	جلد نباشد
کنپت بوتک	جلد بوده	کنپ نبوتک	جلد نبوده
تیزت	جلد ہست	کنپنت	جلد نیست
کنپ نبیت	جلد نباشد	کنپ نبوتک	جلد نبوده

میان جی درمیان خوب وبداست

فلانے یا فلان	اشیاءہا یا مطاع چہ	شرنت کندنت	خوب ہست یا بداست
چیزہا چوننت	موجب ہست		
یا میانہ حالنت	یا نہ خوب ہست بد ہست	میانہ حال بوتک	نہ خوب نہ بد بوده
میانہ حال نبوتک	میاجی نبوده	میانہ حال نبیت	میاجی نباشد
میانہ حال بیت	میانہ حال باشد	میانہ حالت	میان جی ہست
میانہ حال نہت	میانہ نباشد	میانہ حالت	میانہ حال بود
فلان کار یا فلانہ	کار آن شخص مردم	بلوچ (گشنت)	بلوچ گویند یا خوب
مردم چو نہت	چہ موجب ہست		ست اگر خوب نیست
پ فنپت	خراب (است)	دگر کسے کوشید	گویند
پ فنپ نہنت	خراب نباشد (نیست)	دگر کوشیت	دیگر گوید

ب	ف	ب	ف
لپہ فپَنتَ	خراب ہست	لپہ فپہ بوتک	خراب بوده
لپہ فپہ نبوتک	خراب نبوه	لپہ فپہ بوتکت	خراب بوده بود
لپہ فپہ نبوتک	خراب نبوده		

به خراب را گویند، ہیله بازیکے است

قلانے لچھنت	خراب ہست	لچھنت	خراب نیست
لچپہ بوتک	خراب بوده	لچپہ نبوتک	خراب نبوده
لچپہ نبیت	خراب نباشد	لچپہ بیت	خراب باشد
نزات کار نہنت	نادان نیست	عالمنت	عالم ہست
عالم بوتک	علما بوده	عالم نبوتک	عالم نبوده
سک عالم نبوتکت	سخت عالم نبوده ہست	چُونْت	چونت
مُلاحت	عالم ہست	ملا نہنت	خواننده نیست
ملا نبوتک	خواننده نبوده	ملاه بیت	عالم باشد
لچپت	خراب ہست	لچپہ نہنت	خراب نیست
نزاتکارنت	نادان، کار نداند	عالم نہنت	علما نیست
سک عالم بوتکت	سخت عالم بوده	جُوْپْتَ	خوب ہست
ملا بوتک	خواننده بوده	ملاه نبیت	خواننده نباشد
ونیت	می خواند	نَوانیت	نخواند
نونیکتے	نخوانده بود	فیسرا ونیکے	سابقه یعنی پیشتر خوانده

ب	ف	ب	ف
سبک کفتک	سبک (سبق) گرفته	سبک نکفتک	سبک نگرفته
سبک کفتکت	سبک گرفته (بود)	سبک کیفیت	سبک میگیرد
ونتکتے	خوانده بود	نون نوانیت	هنوز نخواند
سبک نکفتکت	سبک نگرفته بود	سبک کفتکت	سبک گرفته است
سبکا بکر	سبک بگیر	سبک بکرت	سبک بگیرید
ملا نبیت	خواننده نباشد	ملا بوتک	خواننده بوده
فلانے لچیت	(فلان) دروغ بند هست	لچ نهنت	دروغ بند نیست
لچ نهت	دروغ بند نباشد	لچ بوتک	دروغ گو بوده
لچ بوتکت	دروغ گو بوده (است)	لچ نبوتکت	دروغ گو نبوده
لچتک	شکسته	نلچتک	نشکسته
ملچینے	شکسته مکنید	بلیکے لچیت	بگذار شکسته
ملاه بیت	ملا، خواننده باشد	ملا نبوتک	خواننده نبوده
لچ بیت	دروغ بند باشد	لچ بیت	دروغ بند باشد
لچ نبوتک	دروغ گو نبوده	لچت	دروغ گو بود
شکسته بود لچینے	شکسته کنید		

فرشتک و لچتک هر دو شکسته را گویند

تچکی کن	برابر بکن	تچکی مکن	برابر مکن
تچکی نکتک	برابر نکرده	تچکی کتکت	برابر کرده بود

ب	ف	ب	ف
نیک نہت	برابر نیست	نیک بیت	[illegible]
نیک نہت	برابر نبود	چو پہ نہت	خوب نیست
چو پہ نہت	خوب بود	چو پہ نہت	خوب نبود
چو پہ نبیت	خوب نباشد	چو پہ بکن	خوب بکن
چو پہ بکنیتے	خوب بکنید	چو پہیے بکنتے	خوب بکنید
راست بکن	برابر بکن	راست بکن	برابر بکن
راست نبوت	برابر نبود	راستت	برابر ہست
راست بکن	برابر بکن	کو چلنت	خراب ہست
کو چلت ،	خراب بود	کو چلی کنت	خراب کنہ
کو چلی نکتک	خراب نکردہ	کو چلیت	خراب ہست
کو چل بیت	خراب باشد	کو چل نبوتک	خراب نبودہ
تچکی کتک	برابر کردہ	تچکنت	برابر ہست
تچکنت	برابر ہست	تچکت	برابر ہست (بود)
چو پہ نہت	خوب نیست	چو پہ بیت	خوب باشد
چو پہ نکن	خوب بکن	راست کن	برابر بکن
راست بوت	برابر بود	راست نہت	برابر نیست
کو چل نہت	خراب نیست	کو چلی کتک	خراب کردہ
کو چل نبیت	خراب نباشد	کو چل بوتک	خراب بودہ
کو چلی بوتکت	خراب بودہ (بود)	کو چل نبوتکت	خراب نبودہ (بود)
نام فلانے	اسم (فلان)	فلانے نامی	اسم ہا .....

ب	ف	ب	ف
فلانے مالا	مال ها	ناما بکر	اسم بگیر
ناما کِرِت	اسم بگرید	ناما بکرت	اسم بگرید
جُستے بکن	فرسش بکن	جُست بکن	فرسش بکن
جست بکنت	فرسش بکنید	جُست کتک	فرسش کرده
جُست بکنت	پرسش کن، کند	جِشت کَنت	برداشته
چِشت کانت	برداشته بود	جست بکنت	برداشته بکند
چَست نکُتک	برندا نکرده بود	چست کُتک	براشته کرده
چِشت بُوت	برداشته بود	چشت نشد	برداشته نبود
چست نهت	برنداشته	جست بوتک	برداشته بود
چِشت کنت	برداشته کنید	چست نکنت	برداشته نکند
فلانے جاکاها	مکان ها	ناما بگیر	اسم بگرفته
ناما بکرت	اسم بگرفته	جُست کنت	فرسش کند
جُست	نکُتک	چِشت نکنت	برنداشته
چست بکنت	برداشته بکند	چست کُت	برداشت
چِشتَت	برداشت . . .	چشت نبوتک	برداشته نبوده
چست کُت	برداشته کرد		

باب زحمت بے مادی

تب	زحمت تب	کُلّلک نِت	صرفه . . . .
شُهر باد	باد سُرخ	فَشّاک	اب در بینی آید

ب	ف	ب	ف
درد سرین	درد کمر	درد پاد	درد پاد
درد سر	درد سر	درد چشم	درد چشم
درد دیم	درد رخسار	درد کور	درد سینه
درد نافک	درد نافه	درد کلو، کپ	درد گلو
درد کپ یعنی کلو کر	بکم	درد لاف	درد قیچ شکم
درد دست	درد دست	درد کوش	درد کوش
درد دل	درد دل	محنت	زحمت

باب محنت

کرنفک	کرنفک	سُحرک	سهرک (سُرخه)
مسرکو	وَبا	پراکے	دانه در چشم باشد
درد دنتان	درد دندان	درد کردن	درد کردن
هنر بازنت	هیله کننده ...	هنر باز نهنت	هیله کننده نیست
هنر باز نبیت	هیله کننده نباشد	هنر باز بوتک	هیله کننده بوده
بازت	هیله کننده بود	هنر کنت	هیله کرده
هنر نکتک	هیله نکرده	هنر کنت	هیله کرد
هنر مکن	هیله مکنید	هنر بکن	هیله بکند
هنر نهت	هیله نبود	هنرت	هیله بود
هنر نبیت	هیله نباشد	هنر کت	هیله کرد

ب	ف	ب	ف
هنرکن	هیله کن	کپنکری	کدینکری
درد جان	درد جسم	خیر	بس
هنربیت	هیله باشد	هنرباز نبوتک	هیله کننده نبوده
هنرنکنت	هیله نکند	هُنرکُت	هیله کرد
هنربیت	هیله ست	هنربیت	هیله باشد
هنرنکُت	هیله نکرد		
لیب کن	بازی کُن	لیب مَکُن	بازی مکن
لیب کُنک	بازی کرده	لیب نکتک	بازی نکرده
لیب کنت	بازی کند	لیب نکنت	بازی نکند
لیب کُت	بازی کرد	لیب نکتک	بازی نکرده
پُتر	اندرون بروید	مَپُتر	اندرون مروید
پُترت	اندرون بروید	نَپُترت	اندرون مروید
مپتریت	اندرون مروید	پُتریت	اندرون بروید
پُترتک	اندرون رفته	نَپُتریت	اندرون نرود
نپترتک	اندرون نمی رفته اند	پُترتکت	اندرون رفته
پترنت	اندرون رفته اند	دَرا درمیا	بیرون مشو
دربیا	بیرون بیائید	درکیت	بیرون رود
درآتکک	بیرون آمده	درابو	بیرون بشو
درامبو	بیرون مشو	چیرمبو	پنهان مشو
دراهنت	ذاهر هست	درانهنت	ذاهر نباشد
دراهت	ذاهر هست	درات ککت	بیرون آمده بود

ب	ف	ب	[illegible]
چیرنت	پنهان هست	چیر نهنت	[illegible]
چیربیت	پنهان باشد	چیر نبیت	[illegible]
چیرلوتکت	فنهان بوده ...	چیر نبوتکت	[illegible]
چیرنت	فهان هست	چیرنت	[illegible]
چفی یت	چفه هست	چفی نهت	چفه نهت
چفی کن	چفه کن	چفی مکن	چفه [illegible]
چفی بکن	چفه بکن	چفی کتک	چفه [illegible]
چفی نکتک	چفه نکرده	چفی بکن	چفه [illegible]
چفی نت	چغه نبود	چغه نت	چغه [illegible]
چفی نهنت	چغه نبود	چغت	چغه نبت
چفی بوتک	چغه بوده	چفی نبوتک	چغه نبوده
چفی کتکت	چغه کرده	راستی نهت	راست برابر نهت
راستی نهنت	راستی نبود	راستی بوتک	راست بوده
راستی نبوتک	راستی نبوده	راستی کن	راست کن
راستی مکن	راست مکن	راستی بکن	راست بکن
راستی کتک	راست کرده	راستی نکتک	راست نکرده
راستی کتکت	راست کرده ...	راست بوتک	راست بوده
راست نبوتک	راست برابر نبوده	راهنت	طریق یعنی راه ست
راه نهنت	راه نیست	راه بوتک	راه بوده
راه نبوتک	راه نبوده	راه کتک	راه کرده

ب	ف	ب	ف
راه نکتک	راه نکرده	راه کن	راه بکن
راه مکن	راه مکن	راه بکن	راه بکنی
راه مکن	را مکنی	راه کتک	راه کرده
راه نکتک	راه نکرده	راه نکتکت	راه نکرده . . .
راه بوتک	راه بوده	راه نبوتک	راه نبوده
راه بیت	راه باشد	راه نبیت	راه نباشد
راه بیت	راه باشد	راهت	راه هست
راه نبیت	راه نباشد	پے راهنت	خراب کردن کش هست
پے راه انت	خراب کردن کش هست	پے راهت	کردن کش بود
پے راه نهنت	کردن کش نباشد	. . . راه نبوتک	کردن کش نبوده
. . . . راهت	کردن کش نیست	دکر رای برو	دیکر طریقے برو
کو ما همراه مبُو	همراه مایان مشو	دکر جاه برو بنند	دیکر مکانے بروید بنشیند
منا بِل	مرا بکذار	اَپَدَارِي بِکْنَ	خیال داري بکن
اَپَدّاري مکن	خیال داري مکن	اَپَدّاري کُتک	خیال داري کرده
اَپَدّاري نکتک	خیال داري نکرده	اَپَدّاري نکنت	خیال داري نکند
اَپَدّاري کنت	خیال داري کند	اَپَّ داشتک	خیال داشته
اَپَّ نداشتک	خیال نداشته	اَپَّ کتک	شسته کرده
اَپَّ نکتک	شسته نکرده	اَپَّ مکن	فرصت مکن
اَپهي مدار	فرصت مدار	اَپهي دار	فلانے غوریسے بکن
اَپهي بدار	غوریسے بکند	اَپَّ دارک بنیت	غوریسے نباشد

ب	ف	ب	ف
اَپّ دارک بیت	غوریسے باشد	اَپّ داری نکنت	غوریسے مکنید
اپ کتک	غوریسے کرده	اَپّ نکتکت	و نداشته کرده بود
اَپّ بوتکت	داشته بود	اَپّ نبوتکت	نداشته بود
اَپّ کن	بدارید	اَپّ ت	داشته
فرشا فتاہت	(بوریا) فیچ	فرشا مفتاہت	... مفیچ
فتاتک	منچیده بود	نفتانکت	نفیچیده بود
مفتاہی	مفیچ (اِش)	بمفتاہی	بفیچ
فتاتکت	فیچیده بود	فتاہی	فیچ
فتاہک بیت	منیچیده باشد	فتاہک نبیت	فیچیده نباشد
فتا فرش را	فیچ کلیم را	فتاہیک بوتک	فیچیده بوده
فرش فتاہک نبوتک	فرش فیچیده نبوده	بلی کار مدار	بگذار مطلب مدار
بلی فچنت	بگذار کشاده	آپ دی	بدار
اپ مدی	مدار	اپ بیت	غور باشد
اپ نبیت	غور نباشد	اپ نت	غوراست
اپ بدی	بدارید	اپ نداتک	خیال داری نکرده
اپ داتک	خیال داشته	اپ ہت	غوریسے ہست
اپ نبیت	غور نباشد	اَمِشنت	این ہست
اِی نہنت	این نیست	اِی بوتک	این بوده
ای نبوتک	این نبوده	امیش بیت	این باشد
امیش نبیت	این نباشد	ایش	این

ب	ف	ب	ف
آه حان	اون هست	حِیّ	بلے
اِنّا	نه	حَهْوْ مَنَا فَسْنْدْ بیت	این مرا فسند باشد
منا فسند نبیت	مرا فسند نیست	منا فسند نت	مرا دوست هست
منا فسندت	مرا دوست هست (بود)	منا فسند نهنت	مرا دوست نیست
ترا فسند بیت	تُرا فسند باشد	ترا فسند نبیت	ترا فسند نباشد
ترا فسندت	ترا دوست هست	ترا فسند نهنت	ترا فسند نباشد
عالما فسندت	مخلوک فسند کند	عالما فسند نهنت	مخلوق فسند نباشد
فسند بکن	فسند بکن	فسند مکن	فسند مکن
دوست بدار	دوست دارید	دوست مدار	دوست مداری مدارید
دوستے داشتک	دوست داشته	دوستے نداشتک	دوست ندانسته بود
دوستیے	دوست بود	دوستیے نهت	دوستیے نهت (نبود)
دوستنیے	دوست است	دوستیے نهنتے	دوست نباشد
		دوستنیے	دوست باشد
چی کنت	چی کند	چی نکنت	چی نکند
چی کتک	چه کرده	چیْ حیْ	چی است
اُوْسِتِیْ	یقین میشود	اوستیے نبیت	یقین نباشد
پرمن اوستیے بوتک	برمن یقین میشود	پرمن اوستیے	برمن یقین بود
اوست نکنت	یقین نکند	اوست کنت	یقین کند
اوستیے نکتک	یقین نکرده	اوستیے کتکت	یقین کرده
اوستیے نکتکت	یقین نکرده	اوستنیتے	یقین بود

ب	ف	ب	ف
اوستے برکسا نیست	بر کسے یقین نیست	اوستے ہست	یقین است
اوستے نہت	یقین نباشد	تتکک	گریختہ
نتتکک	نگریختہ	تتککت	گریختہ بود
نتتککت	نگریختہ بود	نچیت	دواند
نتچیت	ندواند	تاچینتے	دوانیدہ
نتاچینتے	ندوانیدہ	تاچین تکے	دوانید بود
تاچینیے	دادانش	بتچ	....
پتچ	مدوان	رشینتے	رسانیدش
نرسینتے	نرسانیدش	نرسیتے	نرسانید
رسیتکتے	رسیدہ بود	بکشی	بکشے
مکشی	مکشے	کشتک	کشیدہ کرد
نکشی تک	نکشیدہ بود	کشیتکے	کشیدہ کرد
نکشتکی	نکشیدہ بود	کشتکاتے	کشیدہ بود
مکشیتے	مکشیدہ بُد	بکشیتے	بکشیدہ بُد
کش	کشے	مکش	مکشید
بکش	بکشید	پہبے	پنہان کن
مدپے	پنہان مکن	پہبی تک	فنہان کردہ
نپہبی تک	فنہان میکنم	پرمدی	فنہان مکن
پربدی	پنہان بکن	پرداتک	فنہان کردہ
پرنداتک	فنہان ندادہ	پرنیتے	فنہان ہست
پرنہنت	فنہان نیست	پرننتت	فنہان ندادہ

ب	ف	ب	ف
پربیت	فنهان باشد	پرنبیت	فنهان نباشد
پربوتک	فنهان بوده	پرنبوتک	فنهان نبوده
پرکتک	افظون کرده	پرنکتک	افظون نکرده
پرکن	افظون بکند	پرمکن	افظون مکند
پرکنت	افظون کند	پرنکنت	افظون نکرده
پرنکتکت	افظون نکرده بود	پردات	افظون کرد
پرندات	کسے یا چیزی خفته یا نهاده فوشاخ برسرانداز	پربوت	فوشاخ برسرانداخته
لکیتے	غلوله یا چوب زده	نلکیتے	بجان او نرسیده
لکتکی	غلوله خورده	نلکتکے	... نخورده
لکیت	بجان او میرسد	نلکیت	... نمیرسد
ملکیت	مرسد	بلکیتے	میرسید
بلکیتے	میرسید	لکتے	رسیده بود

چلک فوشاخ

چل بوتکت	فوشاخ ها زنگ چلک بوده	چل نبوتکت	زنگ نبود
چلت	چلک غبار زنگ بود	چل نهت	زنگ نبود
چل نهنت	زنگ نیست	چلنت	زنگ بود
بشودی	شسته کن	مشودی	مشوئید
ششتک	شسته	نششتک	شسته بود

ب	ف	ب	ف
نَشُشْنَک	نشستہ بود	شودي	بشوئید
شودک بیت	شستہ باشد	شودک نبیت	شستہ نباشد
شودتے	بشوئید	مشودتے	مشوئید
بشودتے	بشوئید	شودي يُ	شستہ
نشودي ي	نشستہ	اُسفیتِنْت	سفید است
اُسفیت نہنت	سفید نیست	اسفیت بوتک	سفید بودہ
اسفیت بوت	سفید بود	اسفیت نبوت	سفید نبود
اسفیت نکتک	سفید نکردہ	اسفیت کتک	سفید کردہ
اسفیتت	سفید ہست	اسفیت بکن	سفید بکن
اسفیت مکن	سفید مکن	اسفیت نبیت	سفید نباشد
اسفیت بیت	سفید باشد	رنک کُتک	رنکریز کردہ
رنک نکتک	رنک نکردہ	رنک بکن	رنک بکن
رنک مکن	رنک مکن	رنک بیت	رنک باشد
رنک بنیت	رنک نباشد	رنک کن	رنک بکن
رنک نکتکت	رنک نکردہ بود	رنک کتکت	رنک کردہ بود
رنکت	رنک بود	پِیمِین کارا بکن	بد دستوری کار بکنی
پیمین کار نکنے	خوبے کار نیمی کنے	پیمي کارا بکنت	دستوري خوبے کا بکنید
پیمي کار کتک	خوبے دستوري کار کردہ بود	پیمي کار نکتک	دستوري کار نکردہ بود
سک پے پیمي	سخت دستوري ہست	پے پیم نہن	پے دستور نیست

ب	ف	ب	ف
پے پیمت	پے دستور بود	پے پیم نہت	پے دستور نیست
پے پیم بوتکت	پے دستور بود	راہ بُو	یعنی خوپے باش
راہ نبین	خوپے نباشم	راہ بیے	خوپے باشیے
راہ نبوتک	خوپے نبودہ	راہ بوتک	خوپے بودہ

یعنی راہ راست خوب باشیے

اسلن راہ طریق خوپے یکی است

راہ نبیت	خوپے نباشد	راہ بوتکت	خوپے بودہ ہست
راہ نبوتکت	خوپے نبودہ	راہ ہنت	خوپے ہست
راہ نہنت	خوپے نیست	راہ بیت	خوپے باشد
راہ مبو	خوپے مشو	رُسُوا نہت	رسوا ہست
رُزوا نہت	رسوا نیست	رُزواہ نہنت	رسوا نیست
رزواہ بیت	رسوا باشد	رزواہ نبیت	رسوا نباشد
رزواہ بوتک	رسوا بودہ	رزواہ نبوتک	رسوا نبودہ
رزواہ بُوت	رسوا بود	رزواہ نبوت	رسوا نبود
فَلْکَارِنْت	خوب ہست	فلکار نہنت	بہہ نیست
فلکار بوتک	بہ بودہ	فلکار نبوتک	بہ نبودہ
فلکار بوتکت	بہہ بودہ بود	فلکار نبوتکت	بہ نبودہ
فلکار بیت	بہ باشد	پیرِیْ	گذشتہ روز اسم روز

ب	ف	ب	ف
زیی	دویم روز	مروچی	امروز
بادات	دویم روز	پُوشے	سیم روز
پرنغوشی	چارم روز	پیراری	گذشته سال سیم سال
پاری	دوم سال گذشته	رہنبران	ام سال
دیمی سالا	دیگر سال بیاید	آماہا	گذشته ماه
ای ماہا	ہمین ماه	دیمی ماہا	ہمین ماه نوع که پیدا شود
دیمتری ماہا	آن دیگر سیم ماه که پیدا شود	ایی رُوچا	ہمین روز
آروچا	بینه روز	دیمتری روچا	پردا روز بیاید
چوش بیت	ہم چند باشد	چوش نبیت	ہم چند نباشد
چو بوتک	ہم چند بوده	چو نبوتک	ہم چند نبوده
چُوکَن	چون بکن	چو مکن	چون مکن
چو بکن	چون بکند	چو کَنِت	چون کند
چو مکَنِت	چون مکند	چوش کنت	ہر چند کند
چوشنت	چونست	چونہنت	چنین نیست
چونہت	چنین نباشد	چون کنین	چنین میکنے
چون کنے	چنین کنی	چون کنک	چنین کرده
چون نکنت	چنین نکند	کنت	کند
نداره کنت	نظاره کند	نداره نکنت	نظاره نکند
نداره کتکت	نظاره کرده	نداره نکتکت	نظاره نکرده
نداره بکن	نظاره بکن	نداره مکن	نظاره مکن

ب	ن	ب	ن
نداره نکتک	نظاره نکرده بود	ندارها شتک	نظاره رفته
ندارها نشتک	بنظاره نشسته	نداره بکنت	نظاره بکند
ندارها چیاکنت	نظاره بچه کند	بلیے	بلیے
اپل داتک	سست بسته کرده	اپل نداتک	سست نبسته بود
اپل نداتکت	سست بسته نکرده بود	اپل نت	سست هست
اپل نهنت	سست نیست	اپل بده	سست بکن
اپل مده	سست مکن	اپ کتک	سست کرده
اپ نکتک	سست نکرده	نپیکت	نجنبید
پیکت	جنبید	مپ کینیے	مجنبانید
بپ کینیے	بجنبانے	پ کتک	جنبید
		نپ کتک	نجنبید
فریشا نهنت	غمگین هست	فریشا نهنت	غم کین نیست
فریشانت	غم کین بود	فریشان بیت	غم کین باشد
فریشان نبیت	غم کین نباشد	فریشان بوتک	غم کین بوده
فریشان بوت	غم کین بود	فریشان نبوت	غم کین نبود
فریشان بوتکت	غم کین بوده	فریشان نبوتکت	غم کین نبوده
تماشاه کنت	سیل کند	تماشاه نکنت	سیل نکند
تماشا کتک	سیل کرده	تماشاه بیت	سیل باشد
تماشا نبیت	سیل نباشد	تماشاهت	سیل هست
تماشاه نهت	سیل نیست	تماشاه بکن	سیل بکن

ب	ف	ب	ف
تماشا مکن	سیل مکنی	اِدا سِیل کُنّ	اینجا سیل کُن
ادا سیل مکن	اینجا سیل مکنی	ادا بکن	اینجا بکن
ادا سیل کتک	ای جاه تماشاه کرده	ادا سیل نُکتک	اینجاه تماشا نکرده
ادا سیل کنت	این جاه تماشاه کند	ادا سیل مکن	این جاه تماشاه مکن
ادا سیل بکنت	این جاه تماشاه بکند	ادا سیل شَرنت	این جاه تماشاه خوب ست
ادا سیل شرنہت	این جاه تماشاه خوب نیست	سیل تماشاه هر دو یکے است	
پکارا بکش	زمین را کاشته....	پکارا کارکن	زمین را کارکن
پکارا بُرن	زمین زراعت درد کن	جواهان بُمش	[illegible] را مالیده.....
هُوشکا بُمش	خوشه را بمال	دانا برهران بکن	دان ها سرخر بارکن
یا اُشتران بلّپ	یا شترا بارکن	بروُ بت	بروید
هرا اشترا لَپّرت	خر شترا بارکن	[illegible]	بارکن
مَلپّت	بار مکنی لَپّتک / ناکرده	نلپّتک	بار نکرده
لپّی	بارکن	بَلپّتِ	بارکن
مَلپّتی	بار مکنی	لَپّتکت	بار کرده
پَپّ	بارکن	مَلپّی	بار مکنی
بلپّی	بارکن	بُرُو	بروید
بیا	بیائید	مَیا	میائید
شان کنت	فخر کند	شان نکنت	فخر نکند
شان کتک	فخر کرده	شانے نُکتک	فخر نکرده

ب	ف	ب	ف
شان باز کنکت	فخر بسیار کرده	شان کمن	فخر مکنی
شان کمن	فخر بکنی	شان شر نهنت	فخر خوب نیست
وت بنات	خود بداند	وسا شاندارت	بسیار فخر کننده هست
پهل کنک	فخر شان کرده	پهل نکنک	فخر نکرده
پهل کمن	فخر کمن	پهل بکمن	فخر بکمن
پهل کنت	فخر کند	پهل نکنت	فخر نکند
خانه دعده	اصیل زاده	پهل شان نکنت	فخر شان نکند
کم زات	کم اصل زاده	شان پهل کنت	فخر کند
نازرک کنت	نازک هست	نازرکه نهنت	نازکه نیست
نازرک بوتک	نازک بوده	نازرک بنوتک	نازک نبوده
نازرک بوتک	نازک بوده	نازرک بوتکت	نازک بوده
نازرک نبوتکت	نازک نبوده	سامانت	تیار بود
سامان نهت	تیار نبود	سامان بوتک	تیار بوده
سامان نبوتکت	تیار نبوده بود	سامان بیت	تیار باشد
سامانے کنک	تیاری کرده	سامانے نکنکت	تیاری نکرده
سامان بوتک	تیار بوده	سامان نبوتک	تیار نبوده
سامان کن	تیار کن	سامان مکن	تیار مکن
سامان بو	تیار باش	سامان مبو	تیار مشو
کشتیکے	مقتول کرده	کش تک	مقتول کرده
نیے	نیست	نیکے	تشنه بوریی

ب	ف	ب	ف
تُنّک نہیے	تشنہ نیست	تنک بوتک	تشنہ بوده
تُنّک نبوتک	تشنہ نبوده	تنک بیت	تشنہ باشد
تُنک نبیت	تشنہ نباشد	کُشنک بیت	کرسنہ باشد
کُشنک نبیت	کرسنہ نباشد	کَایِی کُوں	همراشوی
نَیایِی کوں	نمی آی	بیا کہ یکجا رَوُن	بیائید یکجا میروں
نیائین کون تو	نمی آیم همرائی شما	برومن نیائین	برو من نمی ایم
کُپّا من کائین	پس من می ایم	رندا کاہین	پس تو ایم
یا من تو یکجا رون	یا من شما یکجا میروم	ہوارا رون	یکجاه میرون
بدار پر من	بدارید بر من	من وتی کار اخلاص کنین	من کار خود خلاص میکنم
کُپّا من تو رَوُن	پس من تو میرون		
بَرُوکِنت	بُرّنده هست	بَرُوک نہنت	برنده نیست
بروک بیت	برنده باشد	بروک نبیت	برنده نباشد
ندا اُوکِنت	بخشنده نیست	ندا اوک نبیت	بخشنده نباشد
ندا اوک بیت	بخشنده باشد	ندنت	نمی دہد
ندا اوکِنت	بخشنده هست	ندا اوکت	بخشنده هست
نداوک نبوتک	بخشنده نبوده	ندا اوک بوتک	بخشنده بوده
ونت ندنت	میدہد نمیدہد	سکین مُرّیت	سخت بخیل هست
مُرّی نہنت	بخیل نیست	مُرّی بیت	بخیل باشد

ب	ت	ب	ف
مُرّي نبيت	بخيل نباشد	مُرّي بوتک	بخيل بوده
مَرّي نبوتک	بخيلے نبوده	مُرّت	بخيل بود
مُرّي يْتَ	بخيل بود	بُكُوْجِيْ	بكشيد
مَكُوْجِيْ	مكشيد	كُوْجَكَ بيت	كشيده باشد
كُوْجَكَ نبيت	كشيده نباشد	كُوْتْ كَكْ	كشيده
نَكُوْت كك	نكشيده	كُوْتَ كَكْتَ	كشيده بود
كُوْجيتے	كُنديده	نكو جيتے	نكنديده
مكو جيتے	مكنديد	كو جه كوج	كندكند
كُوْتَكَكْ	كنديده بود	سِنْدِيْ	كندي
مسندي	مكندي	بسندي	بكندي
سِسْتَكْتَ	كنديده بود	نَسِسْتَكْتَ	نكنديده
نَسِسْتَكْ	نكنديده	سِسْتَكْ	كنديد
سِنْدِيْت	كنديد	نِسَنْدِيْت	نكنديد
سِسْتِيَ	كنديد	نَسِسْتِيْ	نكنديد
بچنپمي	جنبان	مچنپمي	مجنبان
نچنپمِيْت	نجنيد	چنپمِيْت	جنبيد
چنپمي	جنبيد	چنپمتک	جنبيده
نچنپمتک	نجنيده	چنپمک بيت	جنيده باشي
چنپمتک نبيت	جنيده نباشي	چنپمنے	. . . .
مچنپمنے	. . . .	چنپ	. . . .

ب	ف	ب	ف
چنپ	.....	چنپ کت	جنبید بود
چنپت	جنبد	چنپ نهت	جنبیده
جوپ هنت	خوب هست	جوپ نهنت	خوب نیست
جوپ نبیت	خوب نباشد	جوپت	خوب بود
جوپ کن	تیار کن	جوپ مکن	تیار مکنی
جوپ بکن	تیار بکنی	جوپهنت	تیار هست
ترانکا کفیت	یاد افتند، باشد	ترانکا نکفیت	دریاد نیفتد
ترانکا کفت	یاد افتد	ترانکا نکفت	دریاد نیفتد
ترانکا بکیج	یادش بده معلوم باشد	ترانکا میکیج	یاد مده معلوم مکنی
ترانکار بکنیجی	یادش بده معلوم باشد	ترانکار میکنیجی	یادش بدهید
ترانکا هنت	یادش هست	ترانکا نهنت	یادش نباشد
ترانکا بیت	یادش باشد	ترانکا نبیت	یادش نباشد
فراموشت	بے خیال هست	فراموش نهنت	بے خیال نباشد
فراموش بیت	بے خیال باشد	فراموش نبیت	بے خیال نباشد
جاکهی بده	جاهش بوده	جاکهی مده	جاهش مده
جاکهی دانک	جاهش داده	جاکه ندانک	جاهش نداده
جاکه ندانکت	جاهش نداده (بود)	جاکه مدیت	جاهش مدهید
جاکه بدهت	جاهش مکانش بدهید	جاکه مدهت	جاه و مکانش مدهیدش
جاکه بیت	جاهش باشد	جاکه نبیت	جاهش نباشد
جاکه هست	جاهش هست	جاکه نیست	جاهش نیست

ب	ف	ب	ف
بی بکوشین	منے چی بکویم	چی نکوشین	چی نکویم
چی کوشتہ	چی گفتہ	چی نکوشتہ	چی نگفتہ بود
چی بکنین	منز چی بکنیم	پے ایمان	ایمان ندارد
پے ایمانہت	پے ایمان نیست	پے ایمانت	پے ایمان نبود
پے ایمانہت	پے ایمان بود	پے ایمان بوتک	پے ایمان بودہ
پے ایمان نبوتک	پے ایمان نبودہ	پے ایمان بیت	پے ایمان باشد
پے ایمان نبیت	پے ایمان نباشد	ایمان نگتک	توفیق کردہ
ایمان نگتک	توفیق نکردہ	ایمان کتک	توفیق کردہ
ایمان نکنت	توفیق نکند	ایمان کنت	ایمان کند
توفیق کتک	ایمان کردہ بود	توفیق نکتک	توفیق ایمان نکردہ وقت جنگ وقت کار
توفیق نبوتک	ایمان نبودہ	توفیق ہست	ایمان ہست
توفیق نیست	توفیق نیست	توفیق بکن	ایمان بکن
توفیق مکن	ایمان مکن	توفیق کن	ایمان بکن
توفیق نیتت	ایمان نبودہ	توفیق ہستت	ایمان بود

پِتْ	پدر	برات	برادر
مات	مادر	ناکو	عموی
بَرادْاتک	برادر زادہ	ناکوزتک	عموی زادہ
تُرُوزتک	خواہر پدر و مادر زادہ	تُرُوہْ	خواہر پدر مادر

ب	ف	ب	ف
پیرُک	پدر پدر یا مادر پدر	پیرُک	یا پدر پدر یا پدر مادر
پیرزتک	پیرکه زاده	کوهار	خواهر
کوهارزتک	خواهر زاده	ناکو یکی ماتی براتنت	عموی که برادر مادر هست
دویی فتی براتنت	عموی دویم برادر پدر هست	ناکو ذتک	عموی زاده
ناکوی چکنت	عموی زاده (هست)	کوهارزتک کوهاری چکنت	خواهرزاده فرزند خواهر باشد
برات ذتک براتی چکنت	برادرزاده (فرزند) برادر	کوهارزتک کوهاری چکنت	خواهرزاده فرزند خواهر هست
ترُذ ماتی کوهارنت	خواهر مادر خواهر مادر باشد	یا فتی کوهارنت	یا خواهر فدر باشد
آوکر هرچه (است)	او دیگر هرچه باشد)	(راچ) قوم خویش سیادنت	از قوم خویش وارث باشد
مِکّ بکن	ایستاده بکن	مِکّ مکن	ایستاده مکن
مِکّ کتک	ایستاده کرده	مِکّ مکتک	ایستاده نکرده
مِکّت	ایستاده بود	مِکّ نهت	ایستاده نباشد
مِکّ بوتک	ایستاده	مِکّ نبوتکت	ایستاده نبوده
مِکّ بیت	ایستاده باشد	مِکّ نبیت	ایستاده نباشد
دیوانت	مجلس بود	دیوان نهت	مجلس نیست

ب	ت	ب	ت
دیوان بوتک	مجلس بوده	دیوان بنوتک	مجلس نبوده
دیوان بیت	مجلس باشد	دیوان نبیت	مجلس نباشد
دیوان بکن	مجلس بکند	دیوان نکن	مجلس نکن
دیوان کتک	مجلس کرده	دیوان نکتک	مجلس نکرده
دیوان هست	مجلس هست	دیوان نیست	مجلس نیست
بکزینیے	دورش بکن	نکزینیے	دور نکنیے
بکزیتک	دور کنے	کزیتک	دور کرده
نکزیتک	دور نکرده	کزینک نبیت	دور نباشد
کزینک بیت	دور باشد	کرین	دور کن
کزیتک	دور کرده	نکزیتک	دور نکرده
نکزینیے	دور نکن	سوزین	جنبانیے
مسوزین	مجنبانیے	بسوزین	بجنبان
بسوزیتک	جنبیده	نسورت	نجنبید
سوزث	جنبد	سورنک نبیت	جنبده نباشد
سورینک بیت	جنبیده باشد	نسوریتکت	نجنبانیده
سوریتکت	جنبانیده	نسوریت	نجنبیده
بسوریت	بجنبید	جنبیث	جنبد
نجنبیت	نجنبد	جنبتک	جنبیده
نجنبتک	نجنبیده	جنبانت	جنبد
بجنت	جنبد	مجنبت	مجنبید

ب	ف	ب	ف
بجنبیت	بجنبد	بجنب	بجنبید
مجنبت	مجید	بجنبت	بجنبید

برسات وبشام یکے ہست۔

بشامت	موسم باران تیرماہ کرماکوبند	بشام نہنت	بشام نیست
بشام بوتک	برسات بشام بودہ	بشام نبوتک	بشام نبودہ
بشام بیت	بشام باشد	بشام نہنت	بشام نباشد
بشام کتک	بشام کردہ	جمّر	(ابر)
بشام	بشام	انبراں ہور نکتک	ام سال باران نکردہ
	برسات	بہار کاہنت	موسم بہار ہست
انبران ہورنت	ام سال باران (است)	بہار کا نہنت	وقت بہار نیست
بہار کاہ بیت	ام سال بہار باشد	بہار کاہ بیت	موسم بہار شکفتہ کل برگ وقت باران باشد
بہار کاہ ای سالا نبیت	بہار دریں برس سال نباشد	بہار کاہ بوتک	بہار کاہ بود
بہار کاہ نبوتک	بہار کاہ نبوتک	بہار کاہنت	بہار ہست
بہار کاہ	بہار کاہ	ہوڑا کتک	باران کردہ
انبرانا بہار کاہ نکتک	ام سال بہار کاہ نکردہ	بہار کاہ کتکت	بہار کاہ کردہ بود

ب	ف	ب	ف
بهارگاه کنت	بهارگاه کند	بهارگاه نکنت	بهارگاه نکند
بَهَارِنْت	بهار باشد	بهار نهنت	بهار نباشد
بهار بوتک	بهار بوده	بهار نبوتک	بهار نبوده
بهار بیت	بهار باشد	بهار نبیت	بهار نبیت (نباشد)
هور باز بوتک	بسیار باران بوده	امبرانا هور باز نبوتک	ام سال باران بسیار نبوده
بکند خداوند کنت	خدا مقاله خواجه کند	چون بیت	چه گونه باشد
تَهَا بُرُوْ	درون بروید	مرو تها	درون مروید
شتک تها	درون رفته بود	نَشُتْکَ تها	درون نرفته
نَشْتَکَ	نرفته	تها شتک	درون رفته
نْشِتِک	نشته	درات که	درآمد
لحمِنْت	نرم هست، مثل مُوم	لحم نهنت	نرم نیست
لحم بوتک	نرم بوده	لحم نبوتک	نرم نبوده
لحم بیت	نرم باشد	لحم نبیت	نرم نباشد
لحمت	نرم بود	لحم کتک	نرم کرده
لحم نکتک	نرم نکرده	بکن	نرم بکن
لحم کن	نرم کن	پَپَ پَنْت	سخت بود
شرونت	هم نرم و شرد یکیے	شرد نهنت	نرم هست
شرد بوتک	نرم بوده	شرد نبوتک	نرم نبوده
شردت	نرم بود	بکن	بکنش

ب	ف	ب	ف
شرد بکن	نرم بکن	شردی کنک	نرم کرده
یتے بکن	بس بکن	بستیتے	بس هست
پے خوندنت	خراب هست	پے خوندنهنت	خراب نیست
پے خوندبوتک	خراب بوده	پے خوندبوتک	خراب بنوده
پے خوندنبیت	خراب نباشد	پے خوندبیت	خراب باشد
پے خوندمکن	خراب مکن	پے خوندبکن	خراب بکن
پے خوندت	خراب بود	پے خوندنهتہ	خراب ناکار نبود

پے خوند پے افعال لکپہ ہر سہ یکیے ہست

صک پے افعالنت	بسیار پے برکت ناکارہ ہست	پے افعال نہنت	پے کار ناکار نیست
پے افعال بیت	پے حمت پے برکت باشد	پے افعال نبیت	پے افعال ناکار نباشد
پے افعالت	ناکار ہست	پے افعال برتک	ناکار نابود بوده
پے افعال نبوتک	پے برکت نبوده	پے افعال مکن	نابکاری مکن
پے افعال بکن	ناخوب بکن	پے نکپرنت	پے غیرت ہست
پے لکپہ نبیت	پے غیرت نباشد	پے لکپہ بیت	پے افعال پے برکت باشد
نبوت	نباشد	افعال بوت	خیرش بود
افعال نبوت	خیرش نبود	افعال بیت	خیر باشد
افعال نبیت	خیرش نباشد	خیربیت	خیرش باشد

ب	ف	ب	ف
خیر نیست	خیرش نباشد	خیر بلاتک	خیرش بوده
خیر بوتک	خیرش نبوده	خیر بوتکت	خیرش بوده
خیر بوتکت	خیرش نبوده	خیر کنت	خیرش کند
خیر نکنت	خیرش نکند	خیر نهنت	خیرش نیست
خیر نت	خیر است	خیر بکن	خیر بکن
خیر مکن	خیر مکن	خیر نکتکت	خیر نکرده
خیر کتکت	خیر کرده بود	توبهه بکن	. . . .
توبهه مکن	توبهه مکن	توبهه کتک	توبهه کرده
توبهه نکتک	توبهه نکرده	توبهه کتکت	توبهه کرده بود
توبهنت	توبهه هست	توبهه نهنت	توبهه نیست
توبهه	توبهه	بخشی	بخشی
بخشتک	بخشتک (بخشیده)	بخشتک	بخشتک (بخشیده
بخشتک	بخشیده	بخشتک بیت	بخشیده باشد
بخشتک نبیت	بخشیده نباشد	بپّی کن	درکتف کن
بپّی مکن	درکتف مکن	بپّ کتک	کتف کرده
بپّی نکتک	کتف نکرده	بپّی بکن	کتف کن
بپّی نکنت	کتف نکند	بپّیتی	درکتف هست
بپّی نهنت	کتف نیست	نپّیتی	کتف باشد
بپّی مکن	کتف مکن	بپّی کنت	کتف کنت (کند)
بپّی نهنت	کتف نیست	بپّی یتی	کتف باشد

ب	ث	ب	ف
سری کن	برسرش کن	سری مکن	برسرش مکن
سری کنک	درسر کردہ	سری نکنک	برسر نکردہ
سری کنت	برسر کند	سراہتیے	برسرش بود
سری ہت	درسر نبود	سری بوتک	سری بود
سری ہتوتک	سرش نبودہ	سریتیے	سرش ہست
سری بوت	سری او بود	سری بوتکت	شرش بودہ
سری نبوتکت	سرش نبودہ	سری کُنٹ	سری او کرد
سراسائی	سرخود تراشی	سرانسائی	سرنتراشی
سرابسا	سرا تبراش	سرامسا	سرامتراش
سری ساتک	سرخود تراشیدہ	سری نساتک	سرخود نتراشیدہ
سری ساہت	سرش تراشید	سری مساہت	سرش متراشید
سری بساہت	سرش بتراشید	سری نساتکت	سرش متراشید
سری ساتکت	سرش تراشتہ (تراشیدہ) بود	سری نساتکت	سرش نتراشیدہ
کیے ساہتبہ	کدام تراشتہ (تراشیدہ)	کیے نساہتہ	کدام نتراشتہ (نتراشیدہ)
فلانے ساہتہ	فلان کس نتراشتہ (تراشیدہ)	فلانے و فلانہ سودا کُنک کردہ۔	فلانہ و فلانہ سودا ماملت
فلانے بجنگ	فلان کس فشیمان ہست درین سودا	بنجتک	فشیمان نبودہ
بجیت	فشیمان باشد	نبجیت	فشیمان نباشد
بج	فشیمان باش	مبج	فشیمان مباش

ب	ف	ب	ف
سودا بوتک	ماملت بوده	یکبری سودا نبوتک	یکبار ماملت (سودا) نبوده
بیت	باشد	بنیت	—
بوت	بود	نبوت	نبوت
سودا بکن	فروخته بکن	سودا مکن	فروخته مکن
سودا کن	فروخته کن	سودا مکن	فروخته مکن
سودا بکن	فروخته بکن	سودا کتک	فروخته کرده
سودا نکتک	فروخته نکرده	سودا کتکت	فروخته کرده بود
سودا نکتکت	فروخته نکرده بود	سودا ہنت	فروخته بود
سودا نہنت	فروخته نیست	سودا بیت	فروخته باشد
سودا نبیت	فروخته نباشد	سُوْتَ کے داتک	بفروخته مال زیاد برسر سودا کدام
فلانے داتک	فلانه مال زیاد داده	چی قدر چی داتک	چی قدر و چه داده
ہیچ نداتک	ہیچ نداده	این قدر بده	این قدر بدی
سوت دہین یا ندہین	افطون ال داده یا نیمی دہم	بدل کتک	بدل عوض کرده
بدل نکتک	بدل نکرده	بدل کنت	بدل کند
بدل نکنت	بدل نکند	بدل بیت	—
بدل نبیت	بدل نبیت (نباشد)	مپ نت	ماملت ہست
مپ نہنت	ماملت نیست	مپ کتک	ماملت سودا کرده
مپ نکتک	ماملت نکرده	مپ کتک	ماملت کرده

ب	ف	ب	ف
اِنّا	نکرده	فلانے کارِیئت	فلانہ کارکنندہ ہست
کاری نہنت	کارکننده نیست	کاری بوتک	کارکننده بوده
کاری بنوتک	کارکننده نبوده	کاریُ بیت	کاری بیت (کارکننده باشد)
کاری نبیت	کاری نبیت (نباشد)	کارکنت	کارکند
کارنکنت	کاری نکند	کاربکن	کاربکن
کارمکن	کارمکن	پے میے	پے کار ہست
پے شرمی نہنت	پے کار نیست	پے شرمی بوتک	پے کار بوده
پے سرمی بنوتک	پے کاری نبوده	پے شرمبیت	پے کار ہست
پے شرم بیت	پے کار باشد	پے شرم نبیت	پے کار نباشد
پے شرمت	پے کار ہست	بنّا مِنْت	بدنام ہست
بنام نہنت	بدنام نیست	بنام بیت	بدنام باشد
بنام نبیت	بدنام نباشد	بنّامت	بدنام بود
بنام نہت	بدنام نیست	بنام بوتک	بدنام بوده
بنام بنوتک	بدنام نبوده	فلانے فلانے را بنّام کُتک	فلانہ فلانہ را بدنام کرده
بنّام نکتک	بدنام نکرده	بنّام کتکت	بدنام کرده بود
مِس کنت	بول کند	مِس نکنت	بول نکند
مِس نکُتک	بول نکرده بود	مس کتک	بول کرده
مِس نکنت	بول نکند	مِس مکن	بول مکن

ب	ن	ب	ف
مس بکن	بول بکن	مس کت	بول کرد
مس کن	بول کن	گوه کت	سرگین کرد
کوه نکت	سرگین انکرد	کوه کتک	سرگین کرده
کوه نکتک	سرگین نکرده	کوه کتکت	سرگین کرده
کوه بکن	سرگین بکن	کوه بکن	سرگین کن
کوه کن	سرگین کن	خیر ریش بوتک	جراحت بوه
ریش نبوتکت	جراحت نبوده (بود)	ریش بتوتک	جراحت نبوده
ریش بیت	جراحت باشد	ریش نبیت	جراحت نباشد
ریش بوتکت	جراحت بوده	خون نهنت	خون باشد
خون نهنت	خون نباشد	خون بوتک	خون بوده
خون نهت	خون نیست	خون بیت	خون بیت (باشد)
خون نبیت	خون نبیند (نباشد)	خون دنت	خون میدهد
خون مدنت	خون ندهد	خون دادک	خون داده
خون ندادک	خون نداده بود	خون بوت	خون برد
ریمندنت	-	ریمندنت	-
ریم ندادک	-	ریم دادک	-
ریمنهنت	ریم هست	ریم نهنت	ریم نیست
ریم بوتک	ریم بوده	ریم بوتک	ریم بوده
ریم بیت	ریم باشد	ریم نبیت	ریم نباشد
ریم بوت	ریم بود	ریم نبوت	ریم نبود

ریش دُرانہنت	جراحت درست شده	درانہنت	درست نیست
دراه بوتک	درست بوده	دراه نبوتک	درست نبوده
دراه بیت	درست باشد	دراه بوتک	درست بوده
دراه نبوتکت	درست نبوده	دراه بیت	درست باشد
نبیت	نباشد	داروه کن	درست بکن
دارو مکن	درست مکن	داروه کُنک	درست کرده
داروه نکنت	درست نکند	داروه بکن	درست بکن
دارو مکن	درست مکن	داکہ بکن	داغ اش بکنے
داک مکن	داغ مکن	داکہ کُتک	داغ کرده
داک نکتک	داغ نکرده	داکہ بکن	داغ بکن
پرواه نیست	ضرر نیست	جُو پِنْت	بہہ ہست
دَرانہنت	درست نیست	سلامَتِنت	درست سلامت ہست
خیر	خیر	ناکامنت	ناعلاج ہست
ناکام نہنت	علاج نیست	ناکام بوتک	علاج بوده
ناکام نبوتک	برخوشے نبوده	ناکام بیت	خرمی باشد
ناکام نبیت	ناعلاج نبود	ناکامت	ناعلاج بود
ناکام نہت	ناعلاج نبود	منا تُوبہنت	مرا توبہ ہست
تُوبہہ نہنت	توبہہ نیست	توبہہ کتک	توبہہ کرده
توبہہ نکتک	توبہہ نکرده	توبہہ نکنے	توبہہ نمی کنے
توبہہ کنے	توبہہ کُنی	توبہہ مکن	توبہہ مکن
توبہہ بکن	توبہہ بکن	منا نسوواہنت	مرا آن توبہہ مثل نسواه کرده ہست

ب	ن	ب	ن
نسوانهنت	نسواه نیست	من نسوا کتک	من نسواه کرده
نسواه نکتک	من نسواه نکرده	نسواه کنت	نسواه کند
نسواه نکنت	نسواه نکند	نسواه کت	نسواه کرد
نسواه کتکت	توبهه نسواه کرده :		

نسواه (نَسُوحان)، اسم شخص مرد بوده شب روز در کار حرام زن بردن ظلم و زنا مشغول بوده - یکروز بر دختری عاشق شد، دست نیافته (که) دختر وفات شد دختر او دفن کردند نسواه بر شب قبر دختر کنده میکرد برزنا مشغول شد - دختر یک دست برفرج خود سخت میکرد، نسواه فنبهه دختر برید و دیگر دست سخت کرد دیگر دست بریده، دیگر پاء سخت کرد برید دیگر پاء سخت کرد پاء بریده، دختر فریاد برآورد، ای نسواه از خدا شرم نداری کار بے حیا با من میکنے، من پاکم مرا ناپاک میکنی، هر دو دست پاء من بریده ای مرا زنا میکنے از خدا تبرس که نام بزرگ دار او قهار هست - بهان ساعت نسواه فریاد برآورد توبهه پیش حق مقالهٔ میکرد باز دختر را دفن میکرد، گریهه زاری کنان میرفت دیگر بار از کار نارواه دست کشید، خداوند مقالهٔ توبهه نسواه قبول میکرد چندین سال در گریهه وزاری برآورد ذکر خداوند مشغول شد خداوند ببخشیدش

مناپے نارنت	بری توبهه هست	پے نارهنت	بری نیست
پے زار کتنگ	بری کرده	پے زار نکتک	بری نکرده

ب	ف	ب	ف
پے زار کنکت	بری کردہ (بود)	پے زار نکنت	بری نکردہ
پے زار کنت	بری کند	پے زار بوتک	بری بودہ
بنوتک	نبودہ	بار کشتنت	باز کردید بود
بار کشت	باز کشت	باز کشت نہنت	باز کشت نیست
بار کشت کنک	باز کشت توبہ کردہ	بار کشت نکتک	توبہ باز نکردہ
بار کشت کت	باز کردید کردہ	بار کشت نکت	باز کردیدہ نکردہ
باز کشت بکن	باز کشت بکن	بار کشت مکن	باز کشت مکن
بار کشت بوتک	باز کشت بودہ	باز کشت نبودہ	باز کست نبودہ
بار کشتیتے	باز کشتہ بود	بار کشت کن	باز کشت کن
بار کشت مکن	باز کشت مکن		

ب	ف
من دگر کشتا چشین کند کین کار نکنین	من دیگر بار چنین بدی کار نکنم
منا توبہ پے زار نسواہ بار کشتنت	مرا آن توبہ پے زار کرنسواہ کردہ بود باز از بدی کردیدیم
نشومانش منا بخش اگر دگر کشتا نا	فشیمانم مرا بخش اگر دیگر بار ہا من چنین کارہا
من چشین کار کت ہرچی کنے قصاص منا بکن	بد کردم انچہ قصاص لازم من باشد بکن

ب	ف
اگر کوشیے منا بندی منا جینے منا ترا رُستنت	اگر مرا مقطول (سازی)، مرا بستگی، مرا می زنے ترا رخصت (اجازت) باشد۔
ہرچہ کینے منا بکن	انچہ (خواہی) مرا بکن
شرّنت چی کشتانا ترا ای کندکین تو کتک ترا بخشتک۔	خوب ہست این بار ترا این بدی تو کردہ تر بخشیدہ
دگر کشتانا تو ہنچوکت من بزانین تو چوشت کنین، سزاوار رُزواہ کہ دُرستین عالم پرتہی ندارہا بیئت ترا بچارنت شرّت کنین۔	دیگر بارہا شما ہم چون کردمن بدانم وشما ہم چوشت (ہمچنین) کنیم خراب ہم خراب، رُزواہ (رُسوا) ہم خراب کہ ہمہ مخلوق بر ندارہا (نظارہ) شما بیاہد ترا بینند چہ کو ہستے۔
تیئ پُوذا یا کوشا بُرین یا گُوشیت یا کَلِنِنت یا کِیدِت کنین یا جَنِینت یا قصاسِت کنین	بینیے تو یا از کُوش بُریدہ (بُریدم) یا مقطول کنم یا خارج کنم ترا یا ترا قید کنیم یا ترا میزنم یا ترا قصاص میکنم یا
تُوفیے دفیت دہین یا تاشیرہ توقنکے دفاہت دہین۔	دہاں توف ترا میدہم یا ترا در دہان بندوک می دہم۔
چوشت کنین وتے حالاوت بکندی دگر کشتا زندک بوتے چشیں کارا	ہمچونت کنیم خود حال خود بینے دیگر بار زندہ بودی چنین کارہاء خطا

ب	ف
توبہ بکنیے	توبہ بکنیے
کیسے کارا کار مداری ہیچ مکوشیے	کار کسی کار نداشتہ باشی خاموش باشی
مسنند منے دیما برو شیطانن قنت دنت	کار کسی کار نداشتہ باشی خاموش باشی بنشین رخسار (پیش) من بروید شیطان ترا بد فرمایید۔
ترا خراب کنین پادا برو بلدہ درا ہر جا روی برو منے ملکا منند اکر نندی شرت کنین	ترا خراب کنیم (بہ) ایستادہ برو کوچ کن بیرون رو ہر جا میروی برو ہید در شہر من منشین اکر می نشینی ترا خراب (رسوا) کنیم من کوچ نکنم نمیرویم
ترا جوا بنت نلپین نرمین تی واکا کو من نبیت تو وتی کشادی ہر چی کنیے بکن من تو پیداور بن	ترا قدرت با من نباشد تو قدرت خود ہستی ہر چہ کنیے بکن من و شما زاہر شوم
تو وتے زورا بجن ہر چی تہی دست زیست قدرتا بیت کو من بکن	شما زور قدرت خود برنید انچہ کہ قدرت تو دست تو برسد با من بکنید۔
منا کشادی بیت من کو نتو کنین تو وتے و من وتے	مرا قدرت باشد من با تو کنیم راہ من جدا و راہ تو جدا (است)

ب	ف
تو مینے دشمنے من ہتی دشمنن	تو دشمن من و من دشمن تو (استم)
وتے زورا کو من بجن ترا منت نیست	زور خود با من بزنید شمارا منت
من تو فشت دران	من شما جدا جدا باشیم

ب	ف	ب	ف
کپہپئی بیت	تختہ باشد	کپہپئی نبیت	تو تہۂ تختہ نباشد
کپہپی نبوتک	تختہ نبودہ	کپہپی داتک	تختہ دادہ
کپہپی نداتک	تختہ ندادہ	کپہپی دارتے	تختہ خوردہ
لپڑیت	کوچید	نلپڑیت	نکوچید
لپڑتک	کوچیدہ	نلپڑتک	نکوچیدہ
لپڑت	کوچید	نلپڑت	نکوچید
نلپڑ	بکوچ	ملپڑ	مکوچ
لپہینے	کوچانید	پلپہینے	مکوچانے
لپہنت	کوچند	پداتریت	پس میکردد
پدانتریت	پس نکردد	پدامتر	پس مکردید
پدابتر	پس بکرد	پداتر	پس بکرد
پدانترتکت	پس نکردیدہ	پداترتکت	پس کردیدہ
پداترین	پس کردان	پدامترین	پس مکردان
پدابترین	پس بکردان	پداترت	پس کردید
پدانترت	پس نکردید	پداکردید	پس کرد

ب	ف	ب	ف
پدا مکرد	پس مکرد	پدا بکرد	پس بکرد
پدا مکردی	پس مکردی	پدا کردی	پس مکردو
پدا کردیں	پس کردیدہ	پدا مکردیں	پس مکردیدہ
پدا بکردیں	پس بکردایند	پدا کردینک	پس کردا یند
پدا مکرینتک	پس مکردیدہ	پدا کردیت	پس کردیدہ بود
پدا نہت	پس نباشد	پداہت	پس بود
پدررت	پس رود	پدا نرت	پس نرود
پدا ردت	پس میرود	پدا مروت	پس نمیرود
پدا بروت	پس برود	پدا نہت	پس نیست
پدا نہنت	پس نباشد	پدا بوتک	پس بودہ
پدا نبوتک	پس نبودہ	پدا بوتکت	پس بودہ
پدا نبوتکتک	پس نبودہ ہست	پدا بیت	پس باشد
پدا نبیت	پس نباشد	پدء بکن	پس بکن
پداء مکن	پس مکن	پدا بو	پس باش
پدا بو	پس بایشے	پدا مبو	پس مباش
پدا مکن	پس مکن	پدا بکن	پس کن
پداء کن	پس کن	پدا بوا ہت	پس بودہ باش
پدا مبوہت	پس مباشید	پدا شتک	پس رفتہ
پدا شتکت	پس نشستہ	پدا نشت	پس نشست
پدا بوشت	پس ایساد	پے مارست	ناچاج ہست

ب	ن	ب	ن
پے فدنت	پے مار است	پے فدنہت	پے مار نیست
پے فدبوتک	پے مار بودہ	پے فدنبوتک	پے مار نبودہ
پے فدبوتکت	پے مار بودہ	پے فدنت	پے بیمار ہست
پے فدبیت	پے مار باشد	پے فدنبیت	پے بیمار نباشد
پے فدبوت	پے مار بود	پے فدنبوت	پے مار نبود
پے کُپہ نت	پے وارث پے خیش ہست	پے کُپہ نہت	پے خیش نبود
پے کُپہ نہت	پے خیش نبود	پے کُپہ نیت	پے خیش نبود
پے کپہ بیت	پے خیش باشد	پے کپہ نبیت	پے خیش نباشد
پے کپہ ت	پے وارث بود	پے کپہ بوتک	پے وارث بودہ
پے کپہ بوتک	پے وارث نبودہ	پے کپہ نبوتکت	پے وارث نبودہ
پے کپہ نت	پے وارث بود	کپہ کہنت	وارث از کدام ہست
کُپہ فلانے تخص ہست	پس فلانہ مردم ہست	پدرا ہنت	ذاہر ہست
پدرا نہت	ذاہر نیست	پدرا بیت	ذاہر باشد
پدرا نبیت	ذاہر نباشد	پدرا ءکن	ذاہرش کن
پدرا ئی کن	ذاہرش کن	پدرا بوتک	ذاہرش بودہ
پدرا نبوتک	ذاہر نبودہ	پدرا کن	ذاہر کن
پدرا ءکن	ذاہر بکن	پدرا بوت	ذاہر بود
پدرا نبوت	ذاہر نبود	پدرا بوتکت	ذاہر بودہ ہست

ب	ف	ب	ف
پدرا نبوتکت	ذاہر نبودہ ہست	نادوانست	ناعلاجہست
فلانے نادوانہت	فلانے ناعلاج نیست	نادوا بوتک	ناعلاج بودہ
نادوا نبوتک	ناعلاج نبودہ	نادوابیت	ناعلاج باشد
نادوا نبوتکت	ناعلاج نبودہ ہست	نادوابوتکت	ناعلاج بودہ ہست
نادوانبیت	ناعلاج نباشد	نادوانبوت	ناعلاج نبود
نادوانبوتہہ	ناعلاج نبودہ	نادوابوتہہ	ناعلاج بودہ
پے میاری	میار کارمن برسر تونیست	پے میارہی	ازمن کارمن پے میار نیتیے
پے میاربوتے	ازمن پے میاربودی	پے میار نبوتے	پے میار نبودی
پے میاربوتک	پے میاربودہ ئید	پے میار نبوتک	پے میار نبودہ ئید
پے میاربوتکت	پے میاربودہ ئید	پے میار نبوتکت	پے میار نبودہ ئید
پے میاربیت	پے میار باشد	پے میار نبیت	پے میار نباشد
پے میارت	پے میاربود	پے میار نیت	پے میار نبود
نکاہ بدار	خیال داری بمن	نکاہ مدار	نکاہش مدار
نکاہ داشتہ	نکاہش داشتہ	نکاہ نداشتہ	نکاہ نداشتہ
نکاہ داری	نگہ نکنیے	نکاہ مدار	نکہ مدار
نکاہ بدارت	نگہ بدار	نکاہ مدارت	نکاہ مدارش
نکاہ بمن	نکاہ بمن	نکاہ کمن	نکاہ کمن
نکاہ کن	نکاہ کن	نکاہ کمن	نکاہ کمن
ثماہ کنت	طمع کند	ثماہ نکنت	طمع نکند

ب	ف	ب	ف
تماه کنک	طمع کرده	تماه نکنک	طمع نکرده
تماه بکن	طمع بکن	تماه نکن	طمع نکن
تماه کنکت	طمع کرده	تماه نکنکت	طمع نکرده
نرزیت	ازرد	نکرزیت	نیرزد
کرزتیکے	ارزید	نکرزتیکے	نیرزد
مکرز	میرز	بکرز	بمیرز
کرزنت	ارزند	نکرزنت	نمیرزند
نکرزتیے	نیرزید	کرزتیے	ازید
آفسنت	فرزندش درشکم هست	آفس نهنت	فرزند شکم نباشد
آفس بیت	فرزند درشکم باشد	افس نبیت	فرزند نباشد
آفس بتک	حمل نبوده	آفس بوتک	حمل بوده
افس نیت	حمل نبود	آفسنت	حمل بوده
زیت	فرزند پیدا شد	نزیت	پیدا نشود
زاتک	پیدا شده تولد شده	نزاتک	نزائیده
زائیت	زائیده	نزائیت	نمی زاید
بزائیت	بزاید	مزائیت	مزاید
بزا	بذا	مزا	مزا
زات	زاده	نزات	نزاده
ناته	زاده	نزاتنه	نزائیده
زاتکت	زاده (زاهیده بود)	نزاتکت	نزاده (بود)

ب	ف	ب	ف
تهي تاوانت	این مال نقصان برسر تو هست	توان نهنت	نقصان سر تو نیست
تاوان بوتک	نقصان بوده	تاوان نبوتک	نقصان نبوده
تاوان بیت	نقصان باشد	تاوان نبیت	نقصان نباشد
تاوانت	نقصان بود	تاوان نهنت	نقصان نبود
تاوانے مکن	نقصان ذمه براو مکن	تاوانے بکن	نقصان مال من سراو بکن
تاوان کتک	نقصان مال من سراو کرده	تاوان نکتک	نقصان نکرده ذمّه او نیست
تاوانے کتکت	تاوان براو کرده	تاوانے نکتک	تاوان نکرده
تئی جوکه بیت	از تو تاوان باشد	تهي جوکه نبیت	از تو تاوان نباشد
تئی جوکهٔ کنت	از تو تاوان کند	تئی جوکهٔ نکنت	از تو تاوان نکند
تئی جوکهت	از تو تاوان بود	تئی جوکه نهت	از تو تاوان نبود
تئی جوکه بوتک	بتو تاوان بود	تئی جوکه نبوتک	بتو تاوان نبوده
جوکهٔ مکن	تاوان مکن	جوکهٔ بکن	تاوان بکن
جوکه کتک	تاوان کرده	جوکه نکتک	تاوان نکرده
جوکهت	تاوان بود	جوکهت کرین	تاوان مال خود میگیریم
جوکهت نکرین	تاوان بود لاکن نمیگیریم	جوکئی بکیر	تاوان بگیر
جوکهٔ بکرت	تاوان بگیرید	جوکهٔ مکرت	تاوان مگیرید
جوکه بوت	نقصان بود	جوکه نبوت	تاوان نبود

نقصان تاوان جوکه جمله یکے هست

ب	ف	ب	ف
میاریت	کناه برسر بود	میاري نهت	کناه نبود
میاری بیت	کناه باشد	میاري نبیت	میار کناه سرش باشد
میاری بوتک	میاري کناه کاری بوده	میاری نبوتک	کناه میاری نبوده
میاری مکن	خجلیے مکن	میاري مکن	خجلیے مکن
میاری بکن	خجلش بکن	میاري بوتهه	خجل بوده
میاري نبوتهه	خجل نبوده	میار نزدتک	بارها ء تو برسر خوداد کرده
میار نزدتک	بارها تو نکرفته	میاري زوریت	بارها کار تو برسر شتر خود میکنند
میاري نزوریت	بارها تو کار تو برخود نمیکیرد	میار بزور	میار من بکیر
میار مزور	میار دیکران مکیر	میار کن	کارها بارها برخود نکن
میار مکن	میار مکن	میار بکن	میار بکن
میار نهت	میار نبود	میار بوت	فیش تو میار بودم
میار نبوت	میار نبودم	باهوپ کنک	میار کرده (پناه داده)
باهوپ نکتک	میار نکرده بود	باهوپ بوتک	میار بوده
باهوپ نبوتک	میار نبوده	باهوپ بیت	میار باشد

ب	ف	ب	ف
باہوث نبیت	میار نباشد	باہوپ ت	میار بود

ب	ف
باہوپ مردمی پوزننت	میار بر کس بینے ہست
پوزا بُرّتی دکر کشتان پوز نبیت	بینے بریدہ دیگر بارہا بینے نباشد
باہوپ پوز یکے	کسے میار کسے باشد و بینے یک ہست
باہوپ اش وت وش بکن	میار خود از خود خوش بکن

ب	ف	ب	ف
شَتَلِیت	آدم زشت ہست	شتلے نہنت	زشت نیست
شتلے بوتک	زشت بودہ	شتلے نبوتک	زشت نبودہ
شتلنت	زشت ہست	شتل نہت	زشت خراب ادم نیست
شتل بو	زشت بود	شتل نبوتک	زشت نبودہ
شتل بوتکت	زشت بودہ	شتل نبوتکت	زشت نبودہ
شتل بیت	زشت باشد	شتل نبیت	زشت نباشد
اہمکنت	بدمعاش ہست	اہمک نہنت	بدمعاش نیست
اہمک بیت	بدمعاش باشد	اہمک نبیت	بدمعاش نباشد
اہمک بوتک	بدمعاش بودہ	اہمک نبوتک	بدمعاش نبودہ
اہمک بوتکت	بدمعاش بودہ	اہمک نبوتکت	بدمعاش نبودہ
اہمکت	بدمعاش بود	کمراہنت	کردن کش ہست

ب	ف	ب	ف
کمراهنهت	کردن کش نیست	کماه بوتک	کردن کش بوده
کماه نبوتک	کردن کش نبوده	کماه هت	کردن کش بود
کماه بیت	کردن کش باشد	کماه نبیت	کردن کش نبیت (نباشد)
کماه بوتکت	کردن کش بوده	کماه نبوتکت	کردن کش نبوده هست
کماهت	کردن کش بود	کماه کمن	کردن کش کمن
کماه کمن	کردن کش کمن	بچوفی	بکوفید
بچوفی	بکوفید	بچوفیتی	بکوفید
بچوفیتی	بکوفیده	چفتک	کوفید
نچفتک	نکوفید	چوفی	کوف
بچوفی	بکوفید	بچوفت	بکوفد
بچوفت	بکوفد	چفته	کوفته
چفتک	کوفته هست	نچفتکت	نکوفته بود
کپیتی	پله وارث بود	کپیتیتی	وارث بود
بکپیتی	برسنگ بریده	کپتک	کوفتیده
نکپتک	برسنگ نبریده	کپیت	سنگ زده بریده
نکپیت	نبریده	کپت	برسنگ بریده
نکپت	برسنگ نبریده	کپینی	برسنگ بریده
بکپینی	مبریده	جوشینی	جوشیده
بجوشینی	بجوشیده	جوشینک	جوشیده

ب	ف	ب	ف
نجوشیتک	نجوشیده	مجویش	مجوشیده
بجویش	بجوشیده	جوشیتک	جوشیده
نجوشیتکت	نجوشیده	جوشیت	جوشید
نجوشیت	نجوشید	بجوشیتی	بجوشید
مجوشیتی	مجوشیده	بخوشیت	نجوشید
کاصدنت	قاصدهست	قاصدنهنت	قاصدنیست
قاصدبوتک	قاصدبوده	قاصدنبوتک	قاصدنبوده
قاصدت	قاصدهست	قاصدنبیت	قاصدنباشد
قاصدبیت	قاصدباشد	کاصدنکن	قاصدمکن
قاصدیی بکن	قاصدبکن	قاصدنکت	قاصدنکند
قاصدکت	قاصدکرد	قاصدنبوتکت	قاصدنبوده
قاصدبوتکت	قاصدبوده	روانیی بده	فرستادبکن
روانیی مده	فرستادمکن	روان داتک	فرستادکرده
روان نداتک	فرستادنکرده	روان دنت	فرستادکند
روان ندنت	فرستادنکند	روان دیک بیت	فرستادکردن باشد
روان دیک	فرستادکردن	روان داتکت	فرستاد داده
بنبیت	نباشد		
روان نداتک	فرستادنداره	رایئ بده	روانه بده
رایئ مده	روانه نکنی	نزدت	نزدد
شتتک	رفته بود	بهادرتبیت	شمشیری هست

ب	ف	ب	ف
بہادری نہنت	شمشیری نیست	بہادری بوتک	شمشیری نبوده
بہادرت	بہادر بود	بہادری نبوتک	شمشیری نبوده
بہادر بیت	شمشیری ہست	بہادر نبیت	شمشیری نباشد
بہادری نکنت	شمشیری نکند	بہادری کنت	شمشیری کند
زحم جنیے	شمشیر زن است	زحم جنیے نہنت	شمشیر زن نیست
زحم جنیے بوتک	شمشیر زن بوده	زحم جنیے نبوتک	شمشیر زن نبوده
زحم جنت	شمشیر میزند	کرُوکیت	عزنده ہست
کرو کے نہنت	عزنده نیست	کرُوکت	عزنده بود
کرو کے بنوتک	عزنده نبوده	کرو کہ بوتک	عزنده بوده
کرو کت	عزنده بود	کریت	عزد
نکریت	نمیغرد	کرتے	عزیده
پادا تیز نت	بپاء دونده ہست	پادا تیز نہنت	دوند نیست
پادا تیز بیت	دونده باشد	پادا تیز نبیت	دونده نباشد
پادا کنپ نت	پادا دونده نیست	پادا کنپ نہنت	بپاء دونده نیست
پادا کنپ بنوتک	دونده نبوده	پادا کُپ بوتک	پُونده بوده
تیز شُت نکنت	جلد رفتا نکند	تیز شت کنت	جلد رفته کند
رسینک نبیت	رسیده نباشد	رسینک نبیت	رسیده نباشد
رسیتتے	رسانید	نرسیتے	نرسانید
کرینے	میکریم	کرک نبیت	کرفته نباشد
کرک بیت	کرفته باشد	کفتیے	کرفت

ب	ف	ب	ف
نگفتے	نگرفت	شُشت	رفت
ہمدنت	ہمین جاہ ہست	روت	میرود
نُشت	رفت	داشتے	داشتہ بود
نداشتے	نداشتہ	دیستے	دیدش
ندیستے	ندیدش	کیت	آید
نہیت	نیاید	میُت	میاید
بیُت	بیاید	شرکُتک	خوب کردہ
کندرک کتک	خوب نکردہ		

صحیحہ کمالان پچکے ملازم سرکار

کمالان مخور غم بدنیاء دون — هر انکس که دل بست شد سرنگون
چه یاریست بر سر ندارد وفا — چرا میبری در کفاهش جفا
تو خود دیده بودی که برباد رفت — خوشت انکه باد انش وا درفت
تمور دلیران شمشیر زن — صفر کرده بودند در انج من
گذاشتند دنیا بیکبار کے — بتازان رفتند با بارکے
یکے را ندیدیم که دنیا بُرد — سراسر همه را دنیا بخورد
مکن تقیه بر ملک جاه سریر — نماند جوان نمانند پیر
جوان مرد هستے بگیر توشیهٔ — اخر بیفتے تو بر کوشیهٔ

باب لفظ ولائی فجکور کویم

این کتاب که بر لفظ بلوچی اراسته کیراسته تصنیف کردم بر دو لفظ (زبان) بلوچی، یکی بر لفظ (لهجه) کنجا باد ولایی ءَ پکیج دویم بر لفظ ولائی خُرّم اباد فجکور۔ این همه نظم ها و لفظ ها کفتم بر زبان بلوچی آسان میکر که سرکار اسمیل میل صاحب بهادر کپتان، درین مشکل نشود تا درین لفظ بلوچ آموخته شود، باشد۔

زمن کفتن و یاد کرفتن ازو
بلفظی بلوچی شود پخته اموخته او
کمالان ازین معجزاها کذر
که امروز دنیا بنوع دکرر

ہر مکان کاف اید لفظ کیچ ہست ہر مکان ف اید لفظ فجکور ہست

بیان بلفظ فجکور ایں ہست

ب	ف	ب	ف
نکرتکت	نکرده بود	کرتے	کرده بود
نکرتے	نکرده	کرتکتے	کرده بود
نکرتکتے	نکرده بوری	کرت	کرد
نکرت	نکرد	کرت	کرد
بکرت	بکرد	بکرتے	بکرد
دوچار کہتک	ملاقات کرده	دوچار نکہتک	ملاقات نکرده
دوچار کہتہ	ملاقات کرده	دوچار نکہتہ	ملاقات نکرده
دوچار کہتکت	ملاقات کرده بود	دوچار نکہتکت	نکرده بود
ملانے اہتک	آمده	نیہتک	نیامده
اہتکت	امده بود	نیہتکت	نیامده مست
آہت	امد	نیہت	نیامد
بیہتک	بیامد	نیہتک	نیامد
نیہتک	نیامده	نیہتکت	نیامده بود
بیہتہ	بیامده	نیہتہ	نیامده
بیہتین	میامده	بیہتین	بیامده بود
جامکا بده مینے	جامہ ہا بده از من	یا جامکا مد	یا جامہ ہا مده

ب	ف	ب	ف
جامک دانک	جامہ دادہ	جامکی ندانک	جامہ ندادہ
جامکی بیت	جامہ باشد	جامکی نبیت	جامہ نباشد
جایکے است	جامہ باشد	جایکے نیست	جامہ نیست
جایکے بکن	جامہ بکن	جایکے مکن	جامہ مکن
جایکے بکن	جامہ بکن	کنکت	کردہ
جامک نکتہ	جامہ نکردہ	جامک کنت	جامہ کند
نکنت	نکند	جایکے نکنکت	جامہ نکردہ
جامکیتے	جامش ہست	جامکی نہت	جامہ نیست
جامکیتے	جامہ بود	جامکنت	جامہ بود
دانا عشا بدرش	دان ہا اسیاب میدہ کن	عشا مدرش	اسیاب ہا میدہ مکن
عشا دُرہ سیت	میدہ کند	عیشے درشتکت	جنتر کہ اسیاب میدہ کند

اسیاب خانہی جنتر ہست

عشا شک	اسیاب ہا رفتہ	عشا نشتہ	اشیاب نرفتہ
عشا شتہ	فلانے اسیاب ہا رفتہ	عیشے کشک	یک اسیاب خریدہ
عیشے نکفتہ	اسیاب نخرید	عشا بکہ	اسیاب، نخر
عشا مکر	اسیاب مخر	عشا بدرشیت	اسیاب میدہ کند
عیشے درشتہ	اسیاب میدہ کند	عیشے پرُوشتہ	اسیاب راشکستہ

ب	ف	ب	ف
عشے پنیر وشتہ	اسیاب نشکستہ	عش پُشت	اسیاب شکست
لُنکے بُوز	لُقمہ بخور	لنکے مور	لقمہ مخور
لنکے نوارت	لقمۂ نخورد	لنکے وارت	لقمہ خورد
حُکّے بدہ	حُقّہ بدہ	حُکّے بتراش	حقہ تراش
کلّیے بجن	خیمۂ شب برپا کند	کلّے مجن	خیمہ برپا مکن
کلّیے جتک	خیمہ زدہ	کلّیے نجتک	خیمہ شب نزدہ
کلّیے جنت	خیمۂ میزند	کلّیے نجنت	خیمہ شب برپا نکند
کلّیے تہا بنت	درون خیمہ شب باشد	کلّیے درانہت	درون خیمہ ہست

کلّہہ مثل خیمہ ہست (کہ) زن شوہر
زن مرد شب (عروسی) میانش خواب کنند

بُہتکے	کشادہ کردہ	نبُہتکے	کشادہ نکردہ
بہتے	خلاص کردہ	بُہتتے	کشادہ بود
نبہتتے	نکشادہ بود	بہتکتے	کشادہ بودہ
نبہتکتے	نکشادہ بودہ.	فلانے درین جنگ جستک	رزم گریختہ
نجتک	نگریختہ	جِشت	گریخت
نجست	نگریخت	جہیت	گریزد
نجہیت	نگریزد	بجمیع	گریز
مجیح	مگریز	جستکت	گریختہ

ب	ت	ب	ت
نجستکت	نکریخته بود	جستینی	کریخته
بجستینی	مکریزید	بجستینی	بکریخته
جهک نبیت	کریخته نباشد	جهک بیت	کریخته باشد
جهی	کریزی	نجهیی	نکریزی
جهنت	کریزند	نجهنت	نکریزند
جهی	کریزی	نجبی	نکریزی
جست کنت	کریخته کند	جست نکنت	کریخته نکند
کجنت	کج آب دهان راکوبید	کجنبت	آب دهان نباشد
کججت	آب دهان بود	کجت	آب دهان برد
کجی بجن	آب دهان ست بزن	کجی مجن	آب دهان مزن
کج بوتک	آب دهان بوده	کج نبوتک	آب دهان نبوده
کج بیت	آب دهان باشد	کج نبیت	آب دهان نباشد
کج بوتکت	آب دهان بوده ست	کج نبوتکت	آب دهان نبوده ست

کج آب دهان راکوبید مردم میزند بزمین

شان کرد	آن طرف	شین کرد	این طرف
شتک	رفته	شانکرشتک	آن طرف رفته
شانکریت	ان طرف اید	شانکرکفیت	آن طرف افتد
شین کرنکفیت	این طرف نیفتد	شانکرنبیت	انطرف باشد

ب	ف	ب	ف
شانکرنبیت	آن طرف نباشد	شین کربیت	این طرف باشد
شین کُرنبیت	این طرف نباشد	شانکُر بوتهه	انطرف بوده
شین کربنوتهه	آن طرف نبوده	شین کُرنت	این طرف باشد
شانکرنت	آن طرف باشد	ماس	مادر
مایتے	مادرش بود	ماس نهنت	مادر نیست
مایتے	مادرش ایتے	ماس نهت	مادر بوُد
ماس بوتهه	مادر بوده	ماس نبوتهه	مادر نبوده
ماس بوتکت	مادرش بوده	ماس نبوتکت	مادر نبوده هست
ماس بیت	مادر باشد	ماس نبیت	مادر نباشد
ماس بوتکت	مادر بوده	ماس نبوتکت	مادر نبوده
ماست	مادر بود	ماس	مادر
مارشن	مادر است	براسنت	برادر است
براس نهنت	برادر نیست	براشت	برادر است
براس بیت	برادر باشد	براس بنیت	برادر نباشد
براستنت	برادر بودند	براس بنهنت	برادر نباشند
براس بنت	برادر باشند	براسنُت	برادرند
منی زهکنت	از من فرزند باشد	زهک نهنت	فرزند نیست
زهک نبیت	فرزند نباشد	زهک بیت	فرزند باشد
زهک نهت	فرزند نیست	زهکت	فرزند بود
زهک نهت	فرزند نیست	زهکیے بکن	فرزندش بکن

ب	ف	ب	ف
زہکے مکن	فرزندش مکن	وتے زہکے کتک	از خود فرزندش کرده
زہکے نکتک	فرزندش نکرده	زہکے کنت	فرزندش کند
زہکے نکنت	فرزندش نکند	زہکے بکن	فرزندش بکن
زہکے بکن ننت	فرزندش بکنید	زہکے مکنت	فرزندش مکنید
زہک بوتک	فرزند بوده	زہک نبوتک	فرزند نبوده
زہک بیت	فرزند باشد	زہک بنیت	فرزند نباشد
زہک بو	فرزند باش	زہک مبو	فرزند مباش
زہک بین	فرزند باشم	زہک بنین	فرزند نباشم
فرش راچیر کہتہ	فرش کلیم گسترده هست	نکہتہ	نگسترده
کہتکتے	گسترده بود	نکہتکتے	نگسترده هست
کہتے	گسترد	نکہتے	نگسترد
فِسّ	فدر	فسِّت	فدر هست
فِسّ نہنت	فدر نیست	فسّت	فدر بود
فِسَّ تے	پدرا از تو	فسّی نہت	پدرنت نیست
فِسّ بوتک	پدر بوده	فسِ نبوتک	پدر نبوده
فسی بوتکت	پدر بوده	فس نبوتکت	پدر نبوده هست
فِسنّت	پدر بود	وتے فِسّی مکن	از خود پدر مکن
فسی بکن	پدر بکن	فس کتک	پدر کرده
فسی نکتک	پدر نکرده	فسی کتکت	پدر کرده (بود)

ب	ف	ب	ف
نمی نکنک	پدر نکرده	نمی کنه	پدر کرده
نمی نکنه	پدر نکرده	خرماه بیار	خرما بیار
خرماه بور	خرما نخور	خرماه مور	خرما نخور
خرما اورنه	خرما آورده	خرما نیاورتک	خرما نیاورده
خرماورتک	خرما خورده	خرما نوارتک	خرما نخورده
خرماکنت	خرما هست	خرما نهنت	خرما نیست
خرمابیت	خرما باشد	خرما بنیت	خرما نباشد
خرما بزور	خرما بگیر	خرما مزور	خرما گیر
خرما نزتک	خرما گرفته	خرما نزتک	خرما نگرفته
خرما آورنه	خرما آورده	خرما نیاورنه	خرما نیاورد
خرما کاریت	خرما آرد	خرما نیاریت	خرما نیارد
خرما نیست	خرما نیست	خرما هست	خرما باشد
خرما بوتک	خرما بوده	خرما نبوتک	خرما نبوده
خرما کپه وپه	خرما خوب زشت	کپه وپه نهنت	خوب زشت نیست
کپه وپه ت	خوب زشت بود	کپه وپه بیت	خوب زشت باشد
کپه وپه نیت	خوب زشت نباشد	کپه وپه نت	خوب زشت هست
کپه وپه کنک	خوب زشت کرده	کپه وپه نکتک	خوب زشت نکرده
کپه وپه کنکت	خوب زشت کرده (بود)	کپه وپه نکنک	خوب زشت نکرده
کپه وپه بوتک	خوب زشت بوده	کپه وپه بوتک	خوب زشت بوده
باهریت	کافله خرست	باهری نهنت	کافله خرنیست

ب	ف	ب	ف
باہری پیدا	کافلہ زاہر ہست	باہری نہت	کافلہ نیست
باہریت	کافلہ بود	باہرکیت	کافلہ خراید
باہرنیئت	کافلہ خر بیاید	باہراہتک	کافلہ امدہ
باہرنیہتہ	کافلہ نیامدہ	باہرنیہتک	کافلہ نیامدہ
باہرت	کافلہ خر بود	باہرنہت	کافلہ نبود
باہرشت	کافلہ خر رفت	باہرنشتہ	کافلہ خر نرفتہ
باہران	کافلہ ہا	نان یا کباب پہتہ	نان یا کباب پختہ
پنہتہ	پنختہ	پنہتکت	پنختہ
پہتکت	پہتکت (پختہ بو)	پہتیے	پختیے
پنہتیے	پنختیے	پہنتیے	پختیے
کدوہتہ	دوختہ	ندوہتہ	ندوختہ
دہتکت	دوختہ	نادہتکت	ندوختہ
دہتیے	دوختہ	ندہتیے	ندوختہ
بدہتیے	بدوختیے	ندہتیے	ندختیے
دہتینے	دختیے	مدہتینے	مدختیے
بدہتینے	بدوختینے	بدہتینے	ندختہ
بہتکت	کشادہ کردہ	بنہتکت	نکشادہ بود
بہتیے	خلاص کردہ	بنہتیے	خلاص نکرد
بہتینے	کشادہ	مبہتینے	مکشادہ
بہتہ	کشادہ	نبہتہ	نکشادہ

ب	ف	ب	ف
تُوفَنگ جنت	دُور انداز زند	توفنگ نجنت	دُور انداز نزند
توفنگ	دور انداز هست	توفنگے نہنت	دُور انداز نیست
توفنگے برت	دور انداز برد	توفنگ نزرت	دُور انداز نبرده
توفنگ دات	دُور انداز داد	توفنگ ندات	دُور انداز نداد
توفنگ بارت	دور انداز برد	توفنگ نزرت	دور انداز برگرفت
توفنگ	دور انداز (تفنگ)	دارده بچوف	شوره بکوب
دارده مچوف	شوره مکوب	دارده بزور	شوره بکیر
توفنگ پُرکن	دور انداز شوره بارود پرکن	توفنگ پرمکن	دور انداز پرمکن
دارد ها بیار	بارود بیار	دارد ها میار	بارود میار
دارد ها بگیر	بارود بگیر	دارد ها مگر	بارود مگیر
دارده هست	بارود باشد	دارده نیست	بارود نباشد

دارد و شوره بارود یکے هست، تُوفنگ تُوفنگ دور انداز یکے هست
(توفنگ = فجکوری، تُوفنگ = پچکی)

ناہن بچن	ناخن بچین	ناہنگ مچن	ناخن مچین
ناہینے	ناخنے	ناہن نہنت	ناخن نیست
ناہن بوہتہ	ناخن بوده	ناہن نبوتک	ناخن نبوده
ناہینیت	ناخن هست		

ناہن ناگُن ناخن یکے هست (ناہن = فجکوری، ناگُن = پچکی)

تور و پر پند یکی هست ، در نخل بسته کنند سر نخل مردم میرود
(تور ، کیچی ، پر بند ، فجکوری)
کُوپ ، جُل و کاپے نمایے یکیے ۔
(کُوپ = فجکوری ، جُل = کیچی)

ب	ف	ب	ف
مُورنیک (فجکور)	مور	وارتک	وارتک (خورده)
مورسک ہا نہنت	مورہا نیست	موریک ہت	مورہا ہست
موری گنت	مورہا باشد	موریک بوتک	مورہا بوده
مورینک نبوتک	مورہا نبوده	موریکیت	مورہا باشد
موریکے نہنت	مورہا نباشد	موریک بوتک	مور بوده
موریک نبوتک	مور نبوده	موریکت	مور . . . .
موریک نہنت	مور نیست	موریک بیت	مور باشد
موریک نبیت	مو نباشد	موریک بازنت	مورہا بسیار ہست
موریک باز نہنت	مور بسیار کا ہست	موریک بنوت	مور نبوده
موریک بوت	مور بوده	موریک (کیچی)	

کہ (برای) لفظ مور لفظ کیچ و فجکور ہر دو یکے ہست قدر لفظ جدا خیر۔

پند بر جوان مردان کریم

بسے مشکل ہا را بکردیم حلّ نیارد جواں مردم عیبِ غلّ
کسے آورد عیب جوان مرد نیست کہ خدمت گذارندہ بے مزد نیست

حلّ بمعنی کشادہ غلّ بمعنی غش

در نشانہ ولایت ہا چتاینے

قلعہ بُن فور تا قلعہ سرباز (کہ) نام ولاء قلعہ چار منزل باردار باشد۔ سرباز از قلعہ تنف (کہ) نام ولاء قلعہ پنج منزل یا ہست، تنف (تا) ناصرابا د، نام قلعہ، یک منزل، قلعہ ناصرباد تا قلعہ نودز، نام قلعہ نیم منزل، نودز قلاتک نام قلعہ، نیم منزل، قلاتک میری تخت پنج نیم منزل، قلاتک تا نوکین قلات، نام قلعہ، نیم منزل، نوکین قلات تا کوشیے، نام قلعہ، یک کپہی راہ باشد۔ کوشیے قلات از کھوری قلات تا تخت میری (یعنی) تخت پنج یک ساعت راہ ہست

در بلوچستانی نشانه شهرها بیان کنیم تا بدانی

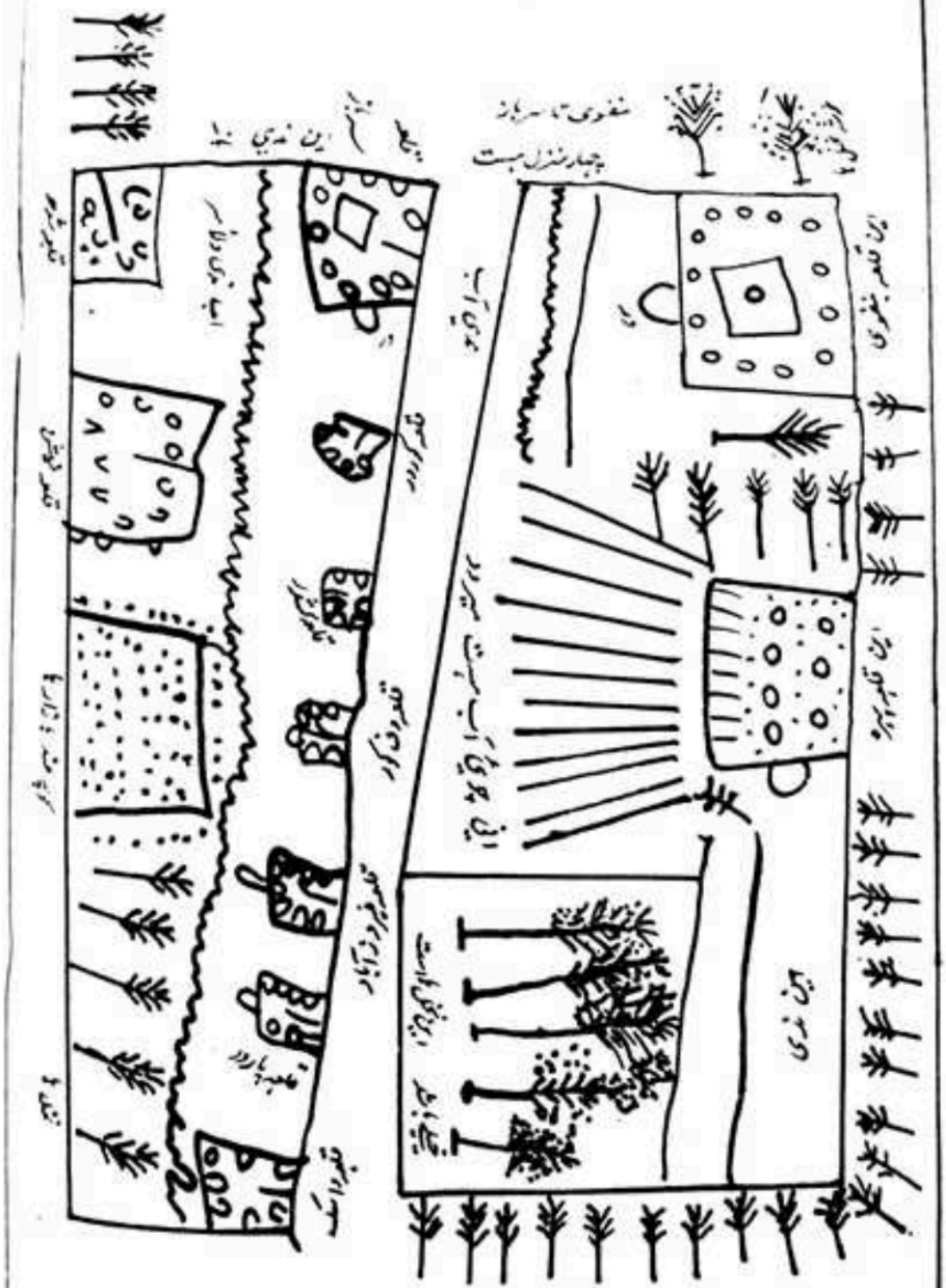

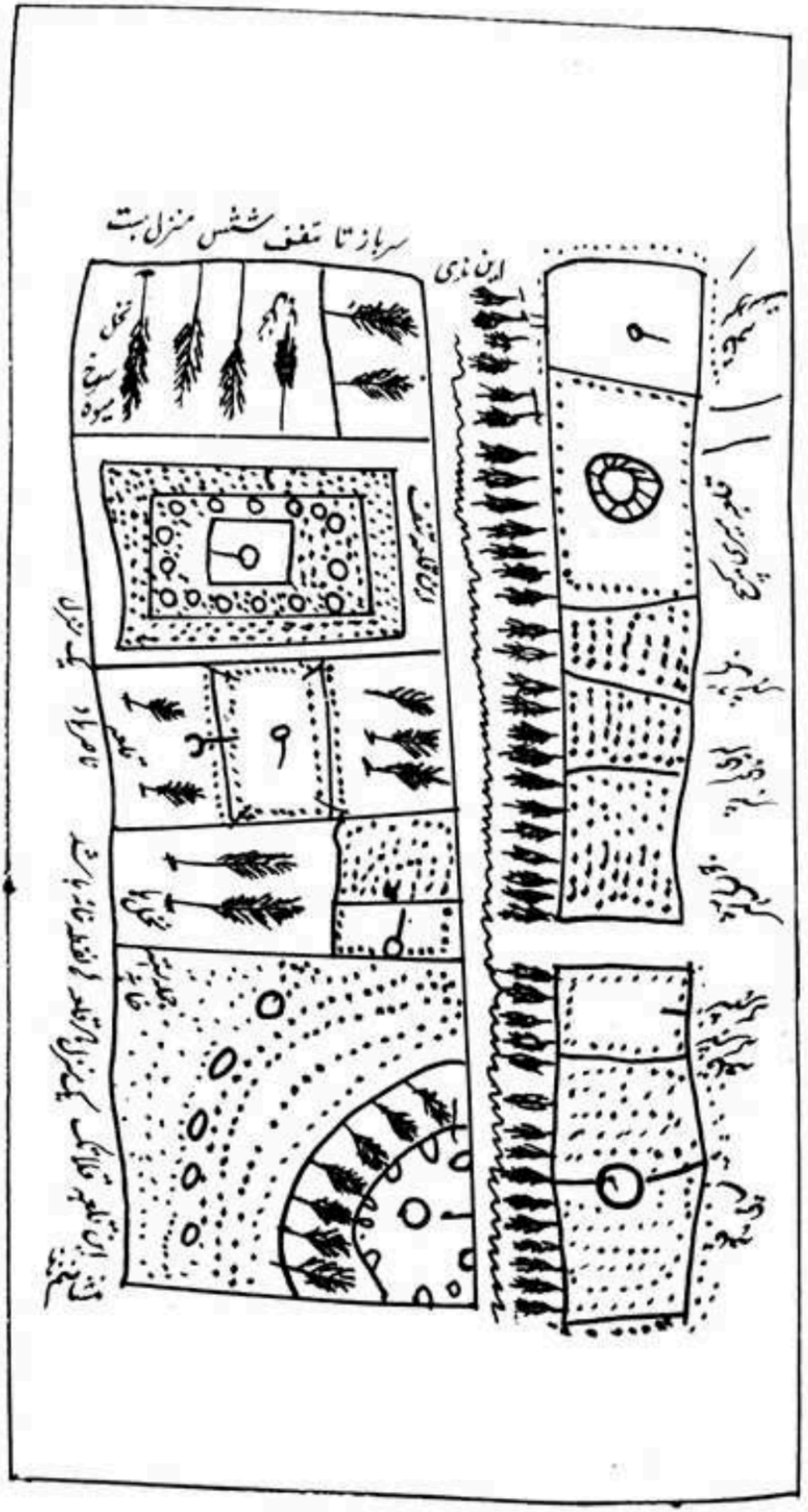
سرباز تا تنف شش منزل است
این نهری
نخل
سرخ
میوه
این قلعه تنف
قلعه
ناصرآباد
یک منزل
نخل‌ها
جمله بسته خانه
این قلعه قلاتک یک منزل با قلعه لا نقطه خانه باشد

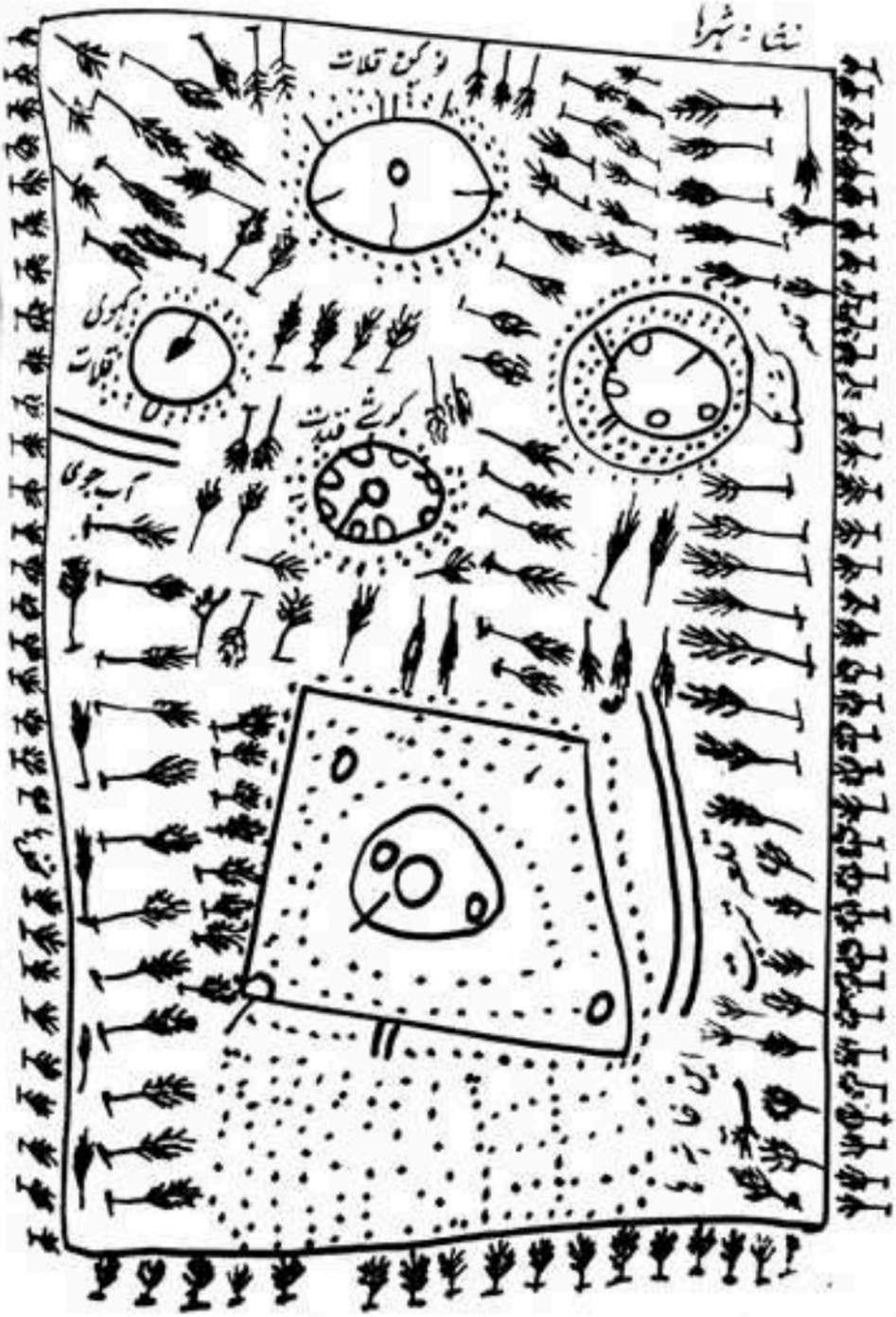
نشانہ شہرہا
نوکین قلات
کہوی قلات
کوشے قلات
آب جوی

این کوچه کلانچه این نقطه زمین

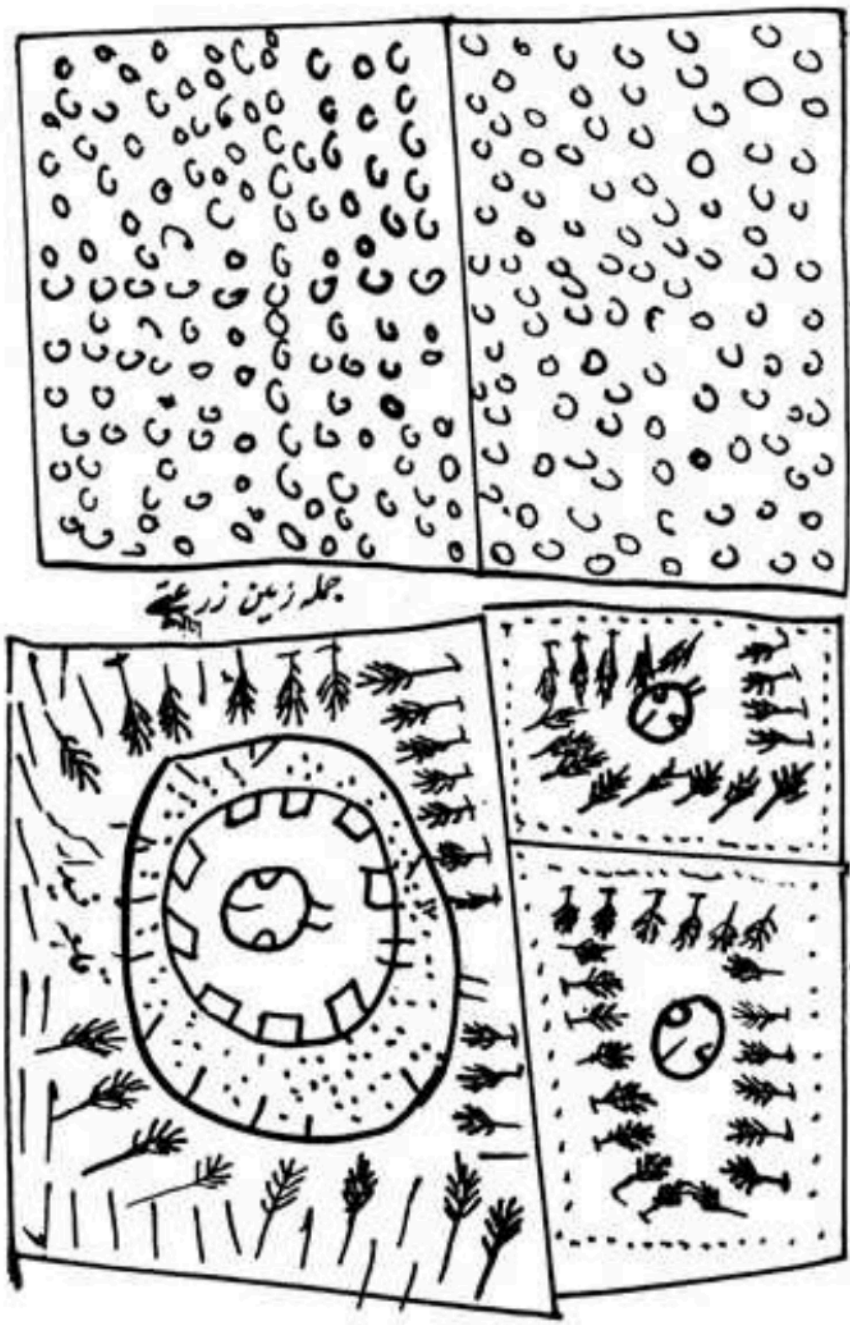

قلعه زیک قلعه مالار قلعه دیگر مالار قلعه سورن را قلعه پے دیم

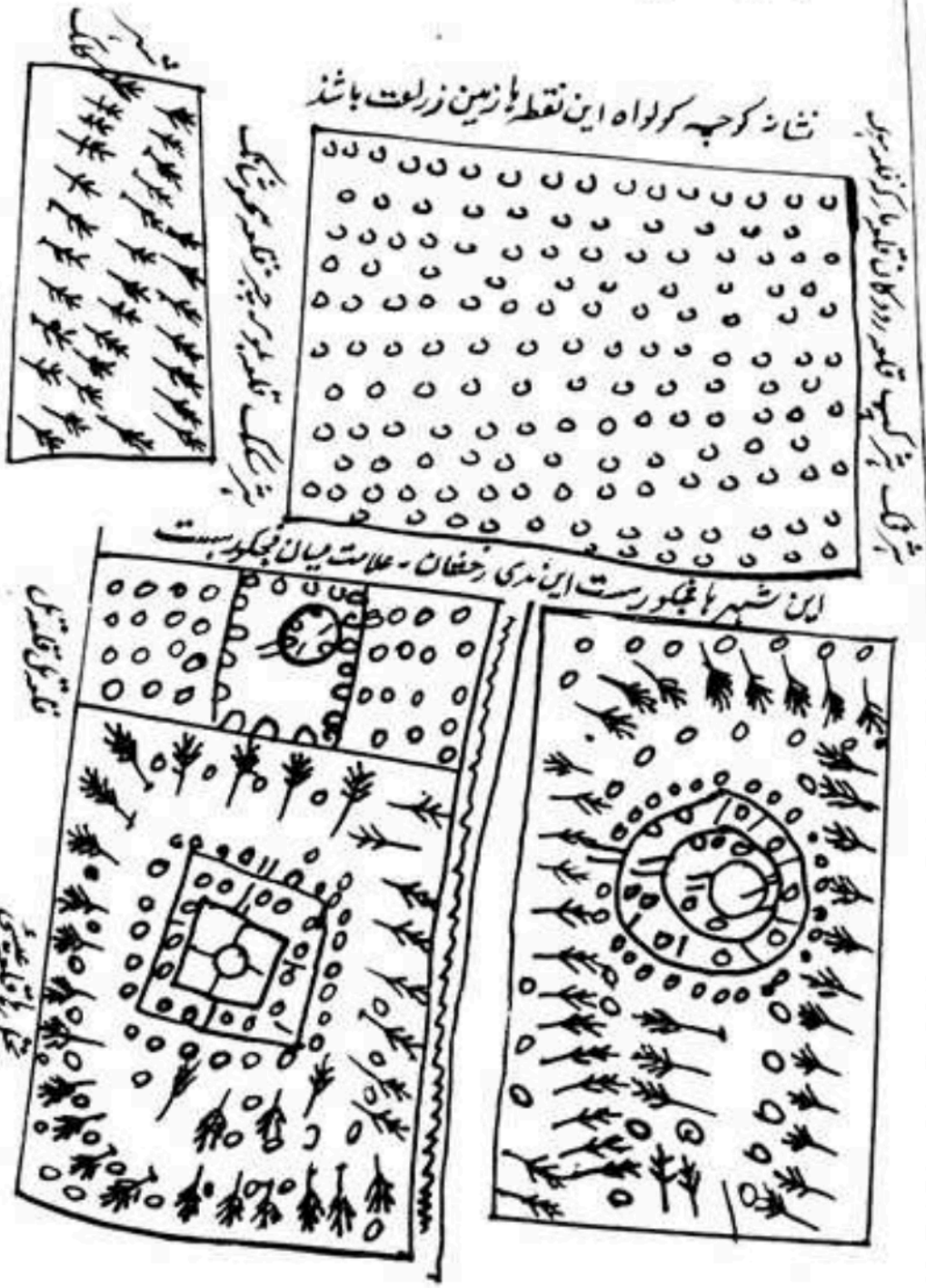

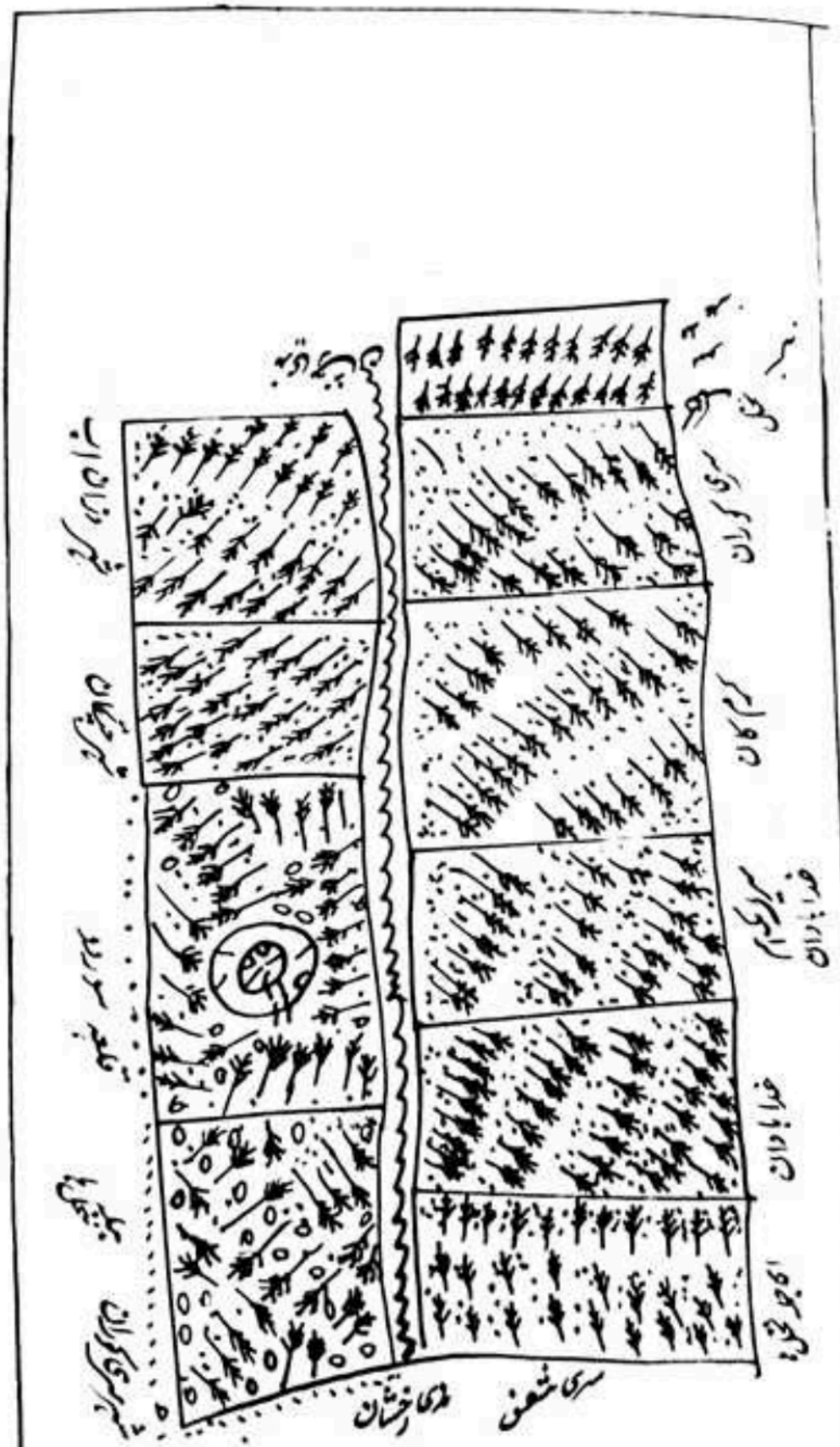
سری شفق
سری کران
سری کران
سری کران

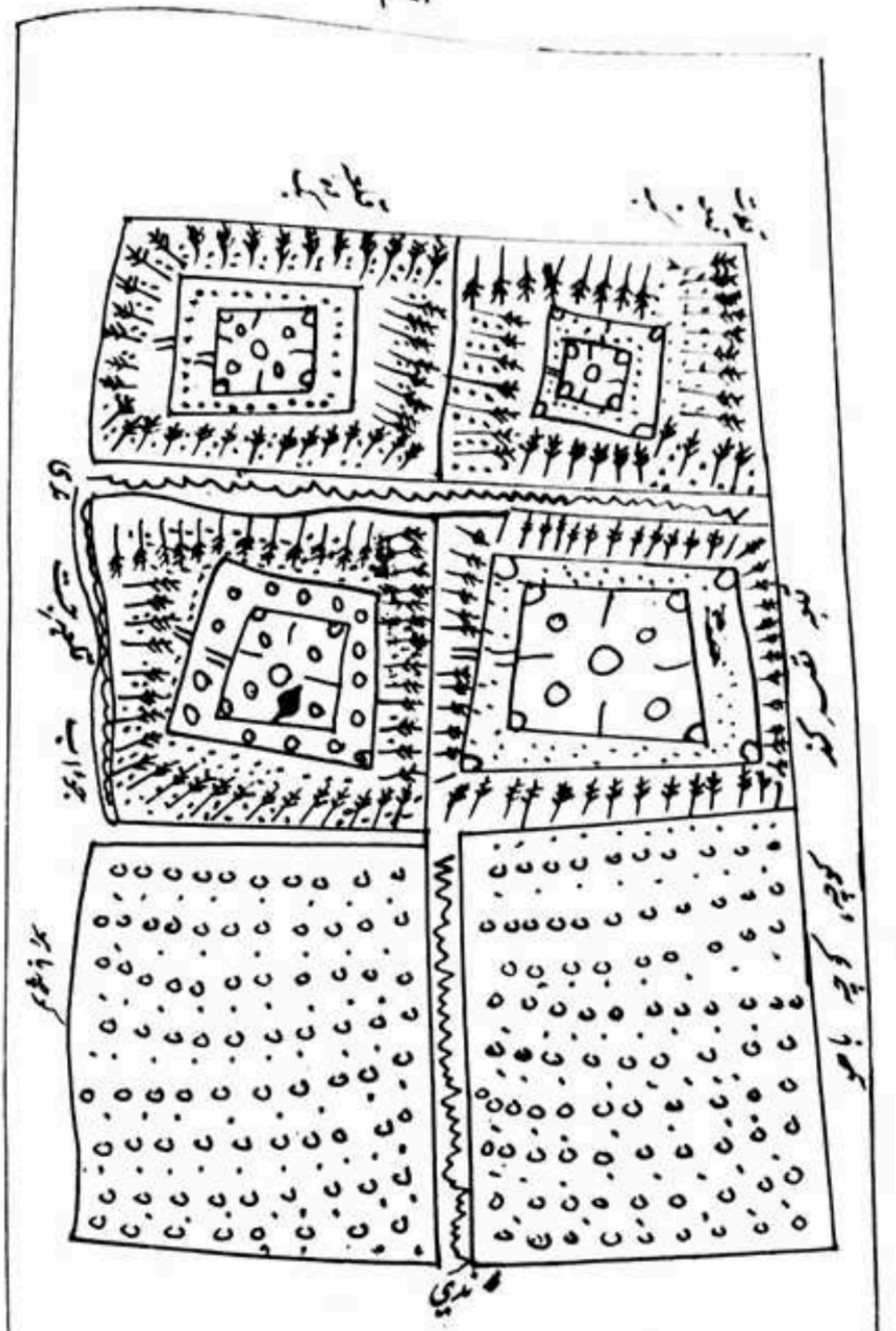

میری تخت پکیح تابک ، نام شهر یک لمحه راه هست بک تا سری کهن ،
نام شهر ، یک لمحه راه هست (یعنی) نیم ساعت . سری کهن تا جوسک ، نام
شهر ، لمحه راه هست . تربت ، نام قلعه ، از آب سر ، نام شهر ، یک لمحه
راهست آب سر ، نام شهر ، تا پیدارک ، نام ، قلعه ، یک منزل هست .
پیدارک از جمک ، نام قلعه یک روز راهست . جمک تا کورکوف ،
نام قلعه نیم منزل هست پکیح ، نام دلاء ، تا کلاپخ ، نام دشت سه ۳ من نل
هست . کلاپخ ، نام دشت ، تا کوادر ، بندر هست ، سه ۳ منزل هست .
کلاپخ تا فسنی ، بندر هست ، دو منزل است . فسنی بندر تا ادر مارہ ، نام
بندر ، چهار منزل هست ، عور مارہ تا کولواه پنج منزل هست پکیح دلاء
تا بلیدہ ، نام قلعه یک منزل و نیم هست . خیر .

قلات کهور (تا) تربت قلات یک ساعت راه هست . کهور
قلات از کشتنک ، نام قلعه یک کچی راه هست . کشتنک نام قلعه از
قلعه تربت یک ساعت راه هست تربت از شهرک ، نام قلعه ، یک
منزل . قلعه شهرک از سامی ، نام ، قلعه ، نیم منزل . قلعه سامی (تا) کولواه
کولواه سه ۳ منزل هست . سامی از کوچه شهباز ، نام قلعه در دشت فجکور ،
پنج منزل ، قلعه شهباز ، تا قلعه عیسیٰ ، نام قلعه تحت فجکور یک منزل .
دیگر شهر ها قلعه ها فجکور یک یک ساعت راهست ، راه باشد . قلعه کهه ،
نام دلاء ، تا قلعه بک ، نام قلعه یک یک منزل و نیم راهست . از قلعه
بک تا قلعه چشت ، نام قلعه ، یک ساعت راهست .

چشت ، نام قلعه ، از قصر کند ، نام قلعه ، نیم منزل باشد . از قصر کند ،
اسم قلعه ، تا قلعه بن فور ، نام قلعه مجزه پنج منزل . بن فور ، نام قلعه ،

تا قلعہ پشہرہ ، نام قلعہ، نیم منزل قصر کند تا پکیج ، نام قلعہ، شش منزل باشد قصر کند نام قلعہ ، تا کوچہ باہو پنج منزل باشد۔ باہو ، نام دشت ، تا کوچہ دشت ، نام دشت پکیج سہ ۳ منزل باشد۔ کوچہ دشت ، نام دشت ، تا قلعہ تنف دو منزل ہست۔ دشت تا پکیج یک منزل ، دشت از بندر کوادر چہار منزل ، دشت تا کوچہ کلاپنج دو منزل ، کلاپنج تا پیدارک دو منزل ہست۔ پیدارک تا بندر فسنی سہ ۳ منزل ہست۔ فسنی تا بندر عورمارہ چہار منزل ہست۔

باقی بندر ہور مارہ متابع پکیج ہست ، سردار بابیحان پکیجی کہ جدّ این بابیحان بودہ بود ، یک شمشیر بے مثل و بندر ہور مارہ برجام صاحب بیلہ دالہ بخشیدہ۔ پکیجی پکیج و پکیجی فجکور جدّ الیشان یکے ہست۔ ہر دو کسان اولاد فرزند مارسنک میباشند۔ جدّ مارسنک بادشاہ لاہور میباشند از طائفہ سکّ ہستند۔

باب لفظ ولاء فجکور

ب	ف	ب	ف
آچا بیار	اتش بیار	آچا میار	اتش میارید
آچا روک مکن	اتش را افروختہ مکن	اچا روک مکن	اتش افروخیہ مکن
آچا روک کن	اتش افروختہ کن	اچا بُکُش	اتش کشتہ کُن
آچا مکش	اتش کُشتہ مکن	اچا کُشِت	اتش کشتہ کنید
آچا مکشت	اتش نکُشتہ....	اچا بُکُشیت	اتش کشتہ کنید
آچا کُش	اتش کشتہ	اچا نکُشے	اتش نکشتہ
آچا نکُشت	....	آچکن	.....
اچکن	....	اچبکن	.....
اچ کن	....	اچ کتک	.....
اچ نکتک	....	اچ کنت	....
اچ نکنت	....	اچ کن	.....
فلا مطع سری کن	....	سری مکن	....
سری بکن	....	سر کُرتک	.....
سر نکتک	....	سر کُرتہہ	.....
سر نکرتہہ	....	مناکمان بیت	.....
مناکمان بنیت	....	مرد ما را کمان بوت	.....

ب	ف	ب	ف
کمان بوت	.....	کمان نبوت	.....
کمان بوتک	.....	کمان نبوتک	.....
کمان کن	.....	کمان مکن	.....
اپکل بکن	فقر بکن	اپکل مکن	فقر مکن
اپکل کتک	فقر کردہ	اپکل نکتک	فقر نکردہ
اپکل کنت	فقر کند	اپکل نکنت	فقر نکند
اپکل بیت	فقر باشد	اپکل بیتہ	فقر باشد
اپکل نبیت	فقر نباشد	پے لفزیت	قول عہد ندارد
پے لفزی نہنت	پے عہد نیست	پے لفزت	پے عہد ہست
پے لفزي بوتک	پے عہد بودہ	پے لفزي نبوتک	پے عہد نبودہ
پے لفزت	پے عہد ہست	پے لفزنت	پے عہد بود
پے لفزي کتک	پے عہدي کردہ	پے لفزي نکتک	پے عہدي نکردہ
پے لفزي یا مکن	پے عہدي مکن	پے لفزي یا بکن	پے عہدي بکن
پے لفزي کنت	پے عہدي کند	پے لفزي شر نہنت	پے عہدي خوب نیست
برمرُوما	برمردہا	بِرچارکے بکن	غور سے بکن
بِرچارکے مکن	غور سے مکن	بِرچارکے کنین	غور سے کنیم
برچارکے کتک	غور سے کردہ	برچارکے نکتک	غور سے نکردہ
برچارکے کنت	غور سے کند	برچارکے نکنت	غور سے نکردہ
پِرّینے	افکنید	مپرینے	میفکے
پریتک	افکندہ	نپرتیک	نیفکندہ

ب	ف	ب	ف
پرتیکی	افکنده	نپرتیکے	نیفکنده بود
مپرتیتے	میفکن	بپرتینے	بیفکن
پرتیکتے	افکنده بود	نپرتیکتے	نیفکنده بود
پرتیتے	افکنده	نپرتیتے	نیفکنده
اماجو کرتک	من چون کرده	امانکرتہ	من نکرده
اماکرتہ	من کرده	اماندیستہ	من ندیده
امادیستہ	من دیده	اماکوشتہ	من کفتہ
امانکوشتہ	من نکفتہ	امارابلیت	مرا مکذار
امارا کارنیست	مرا مطلب نیست	امارا کاراست	مرا مطلب هست
اماراچہ کارنت	مراچہ مطلب هست	امانزاتک	من ندانستہ
امازاتک	من دانستہ	اما وارتک	من خرده
امانوازتک	من نخورده	اما وارتکت	من خورده بودم
امانوارتکت	من نخورده ام	کومانیت	فیش ما نبود
کوماہت	فیش ماهست	کومابوتک	پیش ما نبوده
کومانبوتک	فیش ما نبوده	کومابوتہ	فیش ما بوده
کومانبوتہ	فیش ما نبوده	کوماہت	فیش ما هست
کومانہت	فیش ما نبود	کومابوت	پیش ما بود
کومانبوت	پیش ما نبود	کومابیت	پیش ما باشد
کومانبیت	پیش ما نباشد	کوماکیت	پیش ما آید
کومانئیت	پیش ما نیاید	شرکرتک	خوب کرده

ب	ف	ب	ف
شرنکرتک	خوب نکرده	کندک کرتک	بد کرده
کندک نکرتک	بد نکرده	دیرت کرتک	فرصت کرده
دیری نکرتک	فرصت نکرده	ذیرثبتت	فرصت کرده
دیربوت	فرصت بود	دیربنبوت	فرصت نبود
دیربیت	فرصت باشد	دیربنبیت	فرصت نباشد
زوتی نکرتهه	زود نکرده	زوتی کرتهه	زود کرده
مرداری است	خر باشد	مرداری نیست	خر نباشد
ترامرداری هستن	تا خر باشد	مرداری نیستن	خر نیست
مرداری درشتک	خر خلاص شده	درنشتک	خلاص نشده
درروت	خلاص باشد	درنروت	خلاص نرود
درروت	خلاص شود	درنروت	خلاص نشود
درروت	خلاص نشود	درمروت	خلاص مشود
درکیت	درآید	درنیئت	درنیاید
دریت	درباشد	درمیئت	درمیاید
دربیت	درباشد	درنبیت	درنباشد
بال کرت	فرواز کرد	بال نکرت	فرواز نکرد
بال کرت کنت	فرواز تواند کرد	بال کرت نکنت	فرواز نکند
بال کرت بکنت	فرواز بکند	بال کرت نکنت	فرواز نکند
بال کرت نکنت	فرواز نکند	بال کرت بکنت	فرواز بکند
کسانت	خرد هست	کسانت کرتک	خرد کرده

ب	ف	ب	ف
کسانت نکرتہ	خردہ نکردہ	کسانے بکرت	خرد بکردہ
کسانے نکرتین	خرد نکردی	کسانے بکرتین	خرد بکردی
کسانے کرت	خرد کرد	مزنے کرتک	کلان کردہ
مزنے نکرتک	کلان نکردہ	مزنے کرت	کلان کرد
مزنے نکرتہ	کلان نکردہ	مزنے کرتہ	کلان کردہ
کسانے نکرتکت	خرد نکردہ بود	مزنے کرتکت	کلان کردہ بود
مزن کرت	کلان کرد	کسان کرت	کلان (خورد) کرد
اماراجی بیت	مراجی باشد	اماراج بنیت	مراج نباشد
اماراجی بوت	مراجی بود	اماراج نبوت	مراجی نبود
دراجی کرتک	دراز کردہ	دراجی نکرتک	دراز نکردہ
دراجی کرتہ	دراز کردہ بود	دراجی مکرتین	دراز مکردی
دراجی بکرتین	دراز بکردی	دراجی مکرتین	دراز مکردی
کونڈ کرتک	کوتاہ کردہ	کونڈ نکرتک	کوتاہ نکردہ
کونڈ کرتکت	کوتاہ کردہ بود	کونڈ نکرتکت	کوتاہ نکردہ بود
سستے کرتک	سست کردہ	سستے نکرتک	سست نکردہ
سستے مکرتین	سست مکردی	سست کرت	سست کرد
دور کرتک	دور کردہ	دور نکرتک	دور نکردہ
دور مکرتین	دور مکردی	دور کرتین	دور کردی
نزیک کرتین	نزدیک بکردی	نزدیک مکرتین	نزدیک مکردی
نزیک بکرتین	نزدیک بکردی	نزیک کرت	نزدیک کرد

ب	ف	ب	ف
بارک کرتک	باریک کرده	بارک نکرتک	باریک نکرده
بارک کرت	باریک کرد	بارک مکرتین	باریک مکردی
بارک بکرتین	باریک بکردی	بارک نکرت	باریک نکرد
بارک بکرت	باریک بکرد	بارک بکرتکت	باریک بکرده
بارک مکرتین	باریک مکردی	شرکرتک	خوب کرده
شرنکرتک	خوب نکرده	شرکرتکت	خوب کرده
شرنکرتکت	خوب نکرده بود	شرکرت	خوب کرد
شرمکرتین	خوب مکردی	شربکرتین	خوب بکردی
شرکرتین	خوب کردی بودی	شرنکرتین	خوب مکردی
شربکرتین	خوب بکردی	کندک کرتک	بدکرده
کندک نکرتک	بدنکرده	کندک بکرتکت	بدبکرده
کندک نکرتکت	بدنکرده	کندک مکرتین	بدمکردی
کندک بکرتین	بدبکردی	کندک کرتیه	بدکرده
اما برتیه	من برده	اما نبرتیه	من نبرده
اما نبرتکت	من نبرده	اما برتکت	من برده ست
اما مبرتین	من میبرده	اما برتین	من برده
اما دیتین	من دیدم	اما مدیتین	من ندیده
اما بدیتین	من بدیدیم	اما کوازیت	من کذشتم
آما نکوازیت	من نکذشتیم	اما نکوازیتک	من نکذرانیده
اماری کوازیتک	مرا کذشت	اما ما نکوازیتکت	من نکذرانید

ب	ف	ب	ف
امارا کوازینیت	مرا کذارا نید ند	امارا نکوازیت	من نکذارانید
امارا بکوازین	مرا بکذاران	تہتہ	ناختہ
نہتتہ	نتاختہ	تحتے	تاختے
نتہتے	نتاختے	بتہنے	بتاختے
تہتکی	تاختہ	نتہتکی	نتاختہ
بتہتینے	بتاختے	متہتینے	متاختے
تحت	تاختے	نتحت	نتاختے
سوکے کتک	آزار کردہ	سوکے نکتک	آزار نکردہ
سوکے کنت	ازار کند	سوکے بکن	ازار بکن
سوکے مکن	ازار مکن	سوکے یت	ازار بود
سوکے نہت	ازار نیست	سوکے بیت	ازار باشد
سوکے نبیت	ازار نبیت (نباشد)	سوکے یت	ازار ہست
سوکے نیت	ازار نیست	سوکے بوت	ازار بود
سُوکے نبوت	ازار نبود		
پدّراہنت	زاہر ہست	پدراہنت	زاہر ہست
پدرابوت	زاہر بود	پدّرا نبوت	زاہر نبود
پدرابیت	زاہر باشد	پدرا نبیت	زاہر نباشد
پدراء کن	زاہر کن	پدراء مکن	زاہر مکن
پدراء بکن	زاہر بکن	پدراکُت	زاہر کند
پدراء	زاہر ہست	پدراء کتک	زاہر کردہ

ت	ف	ب	ف
پدرا وتکتک	زاهر نکرده	پدرا وکتکت	زاهر کرده بود
پدرا وتکتکت	زاهر نکرده (بود)	تیز ترنت	تیز ترنست
تیز ترنهنت	تیز ترنیست	تیز ترییت	پونیده باشد
تیز ترنبیت	دوندہ ترنباشد	تیز ترنوتک	پونیده تر بوده
تیز ترنوتک	پونیده ترنبوده	تیز تزکرتہ	پونیده ترکرده
تیز ترنکرتہ	پونیده ترنکرده	تیز ترمکتین	پونیده ترمکردی
تیز ترنکتین	پونیده ترنکردی	تیز ترمکرتین	پونیده مکردی
کنپو کرتک	دفن کرده	کنپو نکرتک	دفن نکرده
کنپو نکرتین	دفن نکردی	کنپو مکرتین	دفن مکردی
کابوئی کرتک	پخته کرده	کابوء نکرتک	پخته نکردی
کابوء نکرتین	پخته نکردی	کابوء مکرتین	پخته مکردی
کابوء نبوت	محکم بوت	کابو نبوت	محکم نبوت
کابوہت	محکم باشیے	کابو ہنت	محکم باشید
لاکر کرتک	لاغر کرده	لاکر نکرتک	لاغر نکرده
لاکر کرتہ	لاغر کرده	لاکر نکرتہ	لاغر نکرده
لاکر کرتین	لاغر کرده	لاکر مکرتین	لاغر مکردی
لاکر نکرتین	لاغر نکردی	فزورت	فربہ ہست
فزورت کرتین	فربہت کردی	فزورت مکرتین	فربہت مکردی
فزور کرت	فربہ کرد	لاکر کرت	فربہ نہ کرد
فزور نکرت	فربہ نکرد	لاکر نکرت	فربہ نکرد

ب	ف	ب	ف
فزدر کرتہ	فربہ کردہ	فزدر نکرتہ	فربہ نکردہ
لاکر کرتہ	لاغر کردہ	لاکر نکرتہ	لاغر نکردہ
کرتے	کردہ	سوکند کرتک	سوکند کردہ
سوکند نکرتک	سوکند نکردہ	سوکند بکرتک	سوکند بکردہ
سوکند مکرتک	سوکند مکرتک	سوکند کرتین	سوکند کردہ بود
سوکند نکرتکت	سوکند نکردہ	سوکند کرتکت	سوکند کردہ
سوکند کرتین	سوکند بکردی	امارا کار نیست	مرا مطلب نباشد
امارا کار ہست	مرا مطلب باشد	امارا چہ مقصد	مرا چہ مطلب
امارا مقصد نیست	مرا مطلب نباشد	امارا مقصد نبوتک	مرا مطلب نبو
امارا مقصد است	مرا مطلب ہست	امانبرتک	من نبردہ
امابرتک	من بردہ	امانديستک	من ندیدہ
اما دیستک	من دیدہ	امارا چی تودت کرتک	من را ہیچ .... تو خود کردہ
امانکرتکت	من نکردہ بود	اماکرتکت	من کردہ بود
اما بتوتکمن	من بتودہ ام	اما بوتکمن	من بودہ ام
اما دشتک	من دوختہ	اما مذہتک	من مدوختہ
اما کہتکت	من غربال کردم	اما مکہتکت	من اردغربال نہ کردہ بود
امابرت	من بردہ	اماکرت	من کردہ
امانکرت	من نکرد	اماوارت	من خورد

ب	ف	ب	ف
امانوارت	من نخورد		

هر سخن که ادم فجکور کولواه میکند میکویند ، اما کُرتَکْ ، این سخن یا این کار این موجب یعنے کرده ام و مردم پکیح مکران زمین میکویند من این سخن یا این شغل کار، کُتَکْ ، این موجب یعنے کرده ام۔ هریکے بر لفظ خود کلام سخن میکویند:

هریکے با لفظ خود کوید سخن - هر دُو لفظ کردم بیان زسر بُنْ
پے خبر باشد کسے باشد خبر - در بلوچی میشود او پُر هنر

تمام کردم کتاب لفظ بلوچستان من کمالان ولد عالیجاه میر هاشم کچکی ابن امیر کمالخان ابن امیر شهبیک ابن عالیجاه ملک دینار خان کچکے حاکم کولواه پکیح تنف سرباز ولاء کِهه کیر بیرو مَلکِے چیده و بلوچستان این کتاب بر خاطر خواهی کپتان اسمیل میل صاحب بهادر حفیظ بندر مشقط تصنیف میکردم برایئ انکه نظر درین کند اول تا اخر عجایب بیند تا لفظ ها بلوچ اموخته شود - من درین کارها چندان محنت کشیده بودم مغز سرم چوشنده شد، ظمیر قلب پاشیده شد تا برح عمل رسانیدم سبب از دوستے مولانا کپتان انکریز اسمٰعیل میل صاحب بهادر که عرض بندکے من کمالان کچکے را بجناب حضرت سرکار شهنشاه ء عادل اکرم معزم روحی و روح قبله قبله مهربان منزل حاجات دولت معمور بر سر چشمه مرحمت برسانید که این بنده حلقه کوش را بر ملازم درکاه دولت خویش حساب کند از جمله محمات تحمت زحمت پادشاهی خویش

سلامت بدارد بنام ایزد اللہ مقابلہ ہر ماہ چاند نوع کہ از سعادات مغرب تولد پیدا زاہر شد فنجاہ رُوفیہ پکار (پگار) انعام بر ملازم بندہ خود کند برابروہ شیخ محیدین غوس اعظم شہنشاہ معظم جماجم اسلام پیر کبیر بغدادی رحمتہ للہ علہ وبرکاتہ کہ من کمالان پر تقصیر بنام خداوند تبارک مقابلہ بر نیاز ارواہ غوس اعظم بادشاہ خیرات کنم برائی مظلومان ویتیمان بخش کنم تا خاطر آزردگان وغم کینان شاد گردد۔ یک علم بلند شود تا یتیمان ناتوانان از غم پارغ گردد۔ ہریکی تا محروم ازان جناب سعادت نشود۔ الہی حاجت من برار، غم از دل من برادر بحق لا الہ اللہ محمد رسول اللہ بحرمت وشرافت غوث اعظم شیخ عبدالقادر جیلانے بغدادی یارب تو دانندہ راز من وبینندہ نیاز من می بینے عاجزی وحال من ؎

ہرکس کہ زر بدارد در دوستش می رسانند

من بے نواہ بے زر، چہ کنم کہ زر ندارم

خواہی کہ محبوب بتو رام شود

از خانہ در اید بدنام شود

خود مردی زر بفرست

زر بر سر پولاد کنے نرم شود

الباقے بعد از مہربانے ہاء سرکار صاحب شہنشاہ معظم خدمات این بندہ کمالان کچکے چنین میباشد۔ بجناب دولت عدالات کمپینے بہادر صاحب اخبار نویسے بلوچستان میکنم۔ ہرتازکے حالات امورات در بلوچی ملکا ہاء فجکور، نام شہر، وکولواہ نام کوچہ دشت، وکیچ وتنف و بلیدہ وسامی، نام شہرہا ہست، درین ملک ہا رخ بدہد انشا الہ مقابلہ

بر پیش گاه انگریز صاحبان در بلاد بندر کوادر تازکے حالات را میرسانم
از دست صاحبان کوادر در پیش گاه معمور بادشاه عادل طاهر طاهر
کمپنے صاحب سرکار ملازمان بر شهنشاه جنوب برسانند و دیگر خدمات
این بنده آن باشد هر صاحب انگریز در صفر بلوچی بگذرد در شهرها تنف
کیچ و کولواه و مشکے و فجکور و سامی پیدارک و بلیده من کمالان همراه
صاحب انگریزان میباشیم لاکن بران شرطی که صاحبان بنظر بنظر مرحمت
بزرگے مرا خیال بکند براه خرچه و انعام خلعت بزرگے با من بخش کند در
صفر مرا بمثل زبونان نوکرها دیگر حجت زحمت ندهند چرا که من کمالان
نصب دارم ؎

نصب دارم از خان سالار کیچ ۔ بمثل زبونان با من مپیچ
جهاندار داند جهان داشتن ۔ زنگی چه داند بجز طاشتن

و دیگر انگه فرزندان من یکی میر قادر بخش ، دویم میر بهرام بعد
از من این دو پسران را بجاه من کمالان داشته آن شرطی که با شهنشاه
عادل کمپنے عقد بسته همان موجب بادشاه جهانے جنوب رانے عادل بکند
و این دو پسران ملازم درگاه دولت عمل کند ۔ آن مهربانے فنجاه رفیه
پکار ملکیه پدری بر دو پسران هر دو پسران ماه بر ماه برسانند ۔ والانه
مهربانے سرکار صاحب شهنشاه معظم بر سر این بنده خود نشد ا

بیت

پے مزد بود منت ہر خدمتے کہ مردم — [illegible]
چو از اب دریا خورد تشنہئی — کجا [illegible]
ہزاران ہزار اب دریا خورد — نہ از خورد [illegible]
وگر من خورم قطرئی باک نیست — درین خورد [illegible]
جہاندار شاہست بر عدل داد — جہان افرینش نگہبان [illegible]
ایا کمینے شاہ کشور کشاہ — مکن تیقہہ بر ملک تاج [illegible]
دل از عدل انصاف تعظیم دار — جہانرا براسائیشے سایہ دار
مکن تا بیاد خدا غافلے — بیاے بہر دو جہان فاضلے
دو بازوی کردن کشانرا شکن — تو بیخ ستم کردگانرا بکن
وزیر چہار دولت ہست پیش گاہ — شب روز در فقر تتبیر راہ
ہر انچہ کہ گویند تو زیشان پذیر — سلک بیخبر نیست راہش بگیر
خدا دادہ بودہ ترا تاج زر — تو بر چشم رحمت کمالان نگر
بر اسمیل صاحب نظر کن بسے — کہ چشمش نباشد بدستے کسے

○

سلک ؎ منزل شناس

رحمت : بخشش فطار

یئ کپتان اسمیل میل صاحب بہادر این کتاب لفظ (زبان)
بلوچستان امید کہ بجناب تو برسد قبول فرمائید۔ عیب نکند کہ ہیچ [illegible]

عیب در جہان نیست بجز اللہ مقالہ از ہمہ عیب پاک ہست
تا تمام شد کتاب نفظ بلوچستان کفتار تصنیف کمالان کچکے ابن عالیجاہ
امیر باشم ابن میر کمالخان ابن امیر شہیک شمشیر زن ابن ملک دینار
کچکے حاکم کیچ و مکران -

بیت

خدا را ملک بسیاری
بنودش کردرین دنیا
تمامیں کیچ و مکران را
نمی دادش بدیناری

○

تمام شد بروز یکشنبہ ہشتم ماہ رجب سنہ ۱۲۰۹ ہجرت نبیے محمد

حمد

خدایا تو این بنده را شاد کن — ز بند غم آزاد کن
خدایا مرا گنج دولت دهی — زر و سیم نعمت فراوان دهی
صلاه طلاهم بکن خانه پُر — بسی لعل گوهر دگر دانه دُرّ
براسب قبا کلاه کمر — تنم جلوه گر کن بپو شاخ زر
بده سیب زمّان انگور حنب — گلو و شر بو مکنم زیر لب
دگر روغن شهد با کاه میش — خورم تا ببخشم بفقرء خویش
بده نان گندم تو با گوشت برنج — به انجیر لیبوه شیرین ترنج
شکّر و بادام حلواه برّ — مرا خرماه فجکور بده جوز تر
مرا ملک میراث دادی بده — کنیز غلام چند دادی بده
مرا ده تو با عقل فرزانهی — دگر بخت فرجام کی خسروهی
همه عطوی جانم بکن تندرست — بکردی مرا بنده روز نخست
مرا زال فرزند دادی تو خوش — بپیری رسان جمله را دار خوش
درین انج من جملگان دیردار — براحسان لطفم دلم تازه دار
سپردم بتو جمله ها ای خدای — مکن یا جوانی تو ایشان جدای
ز تو خواهم رزق ایمان من — بجنّت رسانم دران انجمن
کمالان چو خواهد خدایا بده — بخواری مگرداندش ده بده را

تمام شد — ۱ شهر بشهر

گفتار کمالان کچکے گویند

هر یکی جنس مکانے بهه باشد — اسب تازی بشهر ایرانے
پیل در هند، درخت هندوستان — لذتے طعمه ها خراسانے
شد مکانے طلسم شهر عروس — روم کعبه، بود مسلمانے
لولو باشد در بندر بیرن — لعل رخشان شد بدخشانے
گنج تبتیر هر دو در انگریز — تیغ قیمت بود صفاهانے
خرما فجکور حلواه در مشقط — دنبه گوشت مُرز رخشانے
کوچه کولواه جو باشد — آب سرباز، غله خارانے
شیر روغن برود کرم سیل هست — بازوی زور مند سیستانے
هیله هاء فتور غدر و غل — مَرُّد ماهی بلوز مکرانے
صاف دل آدمان پکیج بود — در عرب هست جاه احسانے

یارم گفت

قدر گل بلبل بداند — قدر جوهر جوهری
قدر زر زرگر بداند — قدر گنبد اعلی

کمالان گفت

جدائی تا نمیفید میانے دوست قدر دوست کے داند
شکستہ استخوان داند بہائی مومنائی را

یار بہ کمالان گفت

سخن دانے و نظم گفتن قدرش نیست بلوچستان

بخاطر دوستے کپتان اسمیل میل صاحب بہادر حفیظ بند مشقط
ملازم درگاہ سرکار شکوہ دولت معمور پادشاہ عادل جما جمل جنوبستان
غریب نواز کمپنیے و رانے بہادر صاحب اقوام اُمّت حضرت عیسےٰ پیغمبر
علیہ سلام، من نوشتم نظم کردم روزگار من نمانم خط بماند روزگار۔
در شہر ہا ء بادشاہ کلکتہ کمپنیے۔

کمالان بیا درین گیتے صفر سازم بگل گلستان

ع۱ کلکتہ شہر ہندوستان

کمالان گفت

هر کس که صفر کند صفر کنده شود — در نزد همه کس فسند کنده شود
از آب پاک تر نمی شود چیزی — هر جاه که مکان کند گندیده شود

و یار کمالان گفت

دنیا طلبی بجانب هند گذر — گر دین طلبی روم بکن عزم صفر
خواهی که نه دینت بشود نه دنیا — از کیچ و مکران نروی جاه دگر

کمالان گفت

بلبلے مکران منم در صبح که ناله کنم
در جناب غوث اعظم گریه زاری کنم
آب آتش هر دو در دستے منت در یک مکان
گر کند دشمن بقصد من سرش باشد زیان

زیان خراب

تمام تمت شد کتاب لفظ بلوچستان بخاطر۔
(انگریزی درخت)
۱۸۷۳

۱۶۷ زولی زور گوٹ۔ ۱۸۸۱ء

B 7 P.S.S.